

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

BIBLIOTHEEK
SNELLAERT.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

-L. 8535

Maanen Helde entet zyne zegels op by
meenen en gelooven, en zag zyn taalk.
 gebaun intoten onder den Hag van
 Kenners idea, welken hy ook lezen dat
 Schouwe weck veel had. Zie Kluit
 inde II. bydragen l. 336.

Boek roept Kluit eley: "Zijn Schmaard. zal
 altoos als een der antie ysbekers zynen
 verdenden lof behouden."

Zie mede ypey p. 1. Bl. 537.

12 Duka 1706.

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST,

TEN DIENSTE VAN

IN- EN UITHEEMSCHEN

UIT VERSCHIEDENE SCHRYVEREN
EN AENTEKENINGEN, OPGEMAEKT
EN UITGEGEEVEN

DOOR

A. MOONEN.

VYFDE DRUK.

VOLGENS HET OIRSPRONCKLYK HANDSCHRIFT
VERBETERD.

TE AMSTELDAM,

By PIETER MEIJER, Boekverkooper voorraen op
den Vygendam.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 1

MECHANICS

LECTURE 2

LECTURE 3

LECTURE 4

LECTURE 5

AEN DE EXCELLENTIE
DER HOOGGEBOORE
GRAVINNE
EN VROUWE, MEVROUWE
ISABELLA JUSTINA,
GRAVINNE TE BENTHEIM,
TEKLABURG, STEINFURT
EN LIMBURG,
VROUWE TE RHEDA,
WEVELINGHOVEN,
HOJA, ALPEN, LENNEP
EN HELFENSTEIN,
ERFVOOGDINNE TE KOLEN,
GEBORE GRAVINNE VAN EN
TE HORNES,
BARONNESSE VAN BATENBURG
EN KESSEL,
VROUWE TE BIECHT,
STEIN EN ODENKIRCHEN,

TER GOEDER UURE GEHUWT AEN DEN
 OUDSTEN DER HEEREN BENTHEIMSCHÉ
 GRAVEN, BROEDEREN,
 DIE IN HUNNE JONGKHEIT
 IN DE VEREENDE NEDERLANDEN
 HUNNE VRYE EN VEILIGE SCHUILPLAETS,
 EN IN DEN MANLYKEN OUDERDOM HUNNE
 DIERBAERE EN EENSGEZINDE GEMAELINNEN
 UIT EEN EN HET ZELVE STAMHUIS
 VERKREEGEN HEBBEN,
 EENE NEDERLANTSCHÉ GRAVINNE, DIE, UIT
 NEDERLANTSCH BLOET GESPROOTEN,
 MET DE NEDERLANTSCHÉ ZEDEN OOK DE
 NEDERDUITSCHÉ TÆL HANTHÆFT.
 IN EEN GEWESTE, WIENS LANTTÆL, VAN
 DE ELVE TOT DE MONDEN VAN DEN RYN
 GESPROOKEN,
 DE MOEDERSPRAEK IS VAN HOOG- EN
 NEDERDUITSCHEN,
 WORD DEEZE
 NEDERDUITSCHÉ SPRAEKKUNST,
 HAEREN TWEE HOOGHGRAEFLYKE ZOONEN,
 VAN DE NEDERLANDEN EN OVERYSSSEL
 BENOEMT,
 EN ZOO VOOR DE NEDERLANDEN, ALS VOOR
 HET ROOMSCHÉ RYK, ZOO WY HOOPEN,
 GEBOOREN, TEN TOEKOOMENDEN
 DIENSTE,
 OP DEN DAGH DER EERSTE VERJAERINGE
 VAN HAERE TWEDE HOOGHGEBOORE
 SPRUIT,
 MET EENE ALTOOS DANKBAERE EERBIEDE-
 NISSE OPGEDRAEGEN VAN HAEREN
 OOTMOEDIGSTENEN VAERDIGSTEN
 DIENAER.

A. M O O N E N.

A E N.

A E N S P R A E K

TOT DE NEDERDUITSCH E LEEZERS ,
LIEFH EBBERS ONZER
MOEDERSPRAEKE.

Lieve en waerde landtslieden,

Belofte maekt schult , zegt het daegelyksche spreekwoord by ons Nederlanders ; en de belofte moet gestant gedaen , en de schult betaelt worden , wil de beloover een eerlyk man blyven , en zyne achting by het gemeen behouden. Zoo is het met my geleege n . Ik hebbe in het jaer 1700. toen myne Poëzy het licht aller eerst aenschoude , onzen lantgenooten eene Nederduitsche Spraek kunst beloof t , behaegde het Gode , in wien wy leeven en ons beweegen en zyn , my tot het voltooien des eersten ontwerps den noodigen tyt in de onleede myner lastige bedieninge te verleenen . En sedert dien tyt heeft het veelen myner goede vrienden behaegt den vaderlander en , dien myne Poëzy niet in handen viel , opentlyk te

A E N S P R A E K:

voorzeggen, wat zy van die belofte hadden te verwachten; gelyk wederom anderen niet nagelaeten hebben my tot het volbrengen deezer toezegginge door beleefde en gedienslige brieven aen te maenen en op te wekken. Dus koomt dan deeze Spraekkunst na vyfjaeren tyts vorden dagh, onder Gods goedertiere voorzienigheit en veele wisselvalligheden in dien staet gebraght, waer in de Nederduitsche werelt haer tegenwoordigh beschout, en in haere gemeene gedeelten op den voet der Grieken en Latynen beschreeven. Voor volmaekt en alles behelzende, wat tot eene onberispelyke Spraekkunst vereischt word, wordt zy echter van my niet uitgegeeven; hoewel, zoo veel moogelyk geweest is, gegrondt op valte en onloochenbaere regels, en waer of wanneer die ontbraeken, op het gemeene gebruik, dat aen de regels den oirsprong geeft; ook zoo overvloedig en ryk, als, myns weetens, ooit een geschrift van deezen aert onder deeze of eenige andere benaeming in de Vereende Nederlanden is uitgegeeven. Ondertusschen begrypt zy alleen myne gedachten

A E N S P R A E K.

ten over de geregelde schikking der woorden onzer vaderlantsche taele in het schryven en spreekken, en wyder alles wat zy onderworpen is; gedachten, met zommigen der Nederduitsche letterkunsten aeren (gelyk uit het leezen ten vollen blyken kan) overeenstemmende, en insgelyks van anderen (waer van ook reden gegeven wordt) verschillende. Een doorluchtigh en ontwyfelbaer bewys, dat, schoon ik dit werk voor het myne in het licht brenge, ook in- en uitheemschen my hier in gediend en geholpen hebben. Om van den Grave van Klaravalle Gaspar Scioppius en zyne Filosofische Grammatika, en van den Kanonyk en Professor Geeraert Joan Vossius en zynen Aristarchus niet te spreekken, de Wolfenbüttsche hof- en kerkenraet Jooft Georg Schottelius quam met zyn volwrocht werk van de Duitsche hooftspraeke my uit de vreemden meest te stude; Pontus de Heuiter, Kanonyk van Gorinchem, Henrik Laurenszoon Spiegel, schryver der Tweetspraeke, voor hondert en twintigh jaeren door de Rederykkamer, in Liefde bloeiende, te Amsteldam eerst

A E N S P R A E K.

uitgegeeven, Samuël Ampzing, een man van Overyffelsche afkomst, en na zynen vader Joannes, onzen lantsman van Ootmarfen, Predikant te Haerlem, Christiaen van Heule, een Wiskunste-naer te Leiden, de Rechtsgeleerden Antonis de Hubert en Kornelis Gyzelberts-zoon Plemp, Alart Kok, Petrus Leu-penius, die alle hunnen arbeit aen de Nederduitsche Spraekkunst in gedrukte boeken te koste gelegt hebben, onder de inboorlingen. Waer by ik niet verzwygen magh de geschreeve Aenmerkingen of Waerneemingen op de Hollantsche tael van den ridderlyken Drost Pieter Kornelis-zoon Hooft, voor een gedeelte den vaderlander en mede gedeelt van den Heere David van Hoogstraten, in wien de Latynsche en Nederduitsche poëzy om den lauwer stryden, achter het Berecht voor zyne Aenmerkingen over de Geslachten der zelfstandige Naemwoorden, den tael-lievenden ten dienste in het jaer 1700. uitgegeeven, en, hoewel klein in haer begryp (gelyk de diamanten ook den straetsteenen in grootte en zwaerte wyken) nochtans hoognoodigh voor ieder, die
met

A E N S P R A E K.

met zekerheit of zonder twyfelingen iet in het Nederduitsch wil schryven of spreekken. Ook staet my (om zoo luttel van ondankbaerheit beschuldigt te worden, als van dieverye) de Hollantsche Spraek-kunst niet te vergeeten van wylen den heere Geeraert Brandt; die, zich niet verder dan tot de Spelling uitstreckende, een tamelyk gedeelte van den inlagh der acht eerste hoofstukken deezer Spraek-kunste maekt. Hier by koomt eene nieuwe Nederduitsche Spraek-kunst, ten dienste der vreemdelingen in Duitsch en Fransch zonder naem in het jaer 1688. uitgekoomen; een werkje, dat, naer het voorgeeven des tytelblats, de rechte regels en gronden om onze tael wel te lezen, spreekken en schryven behelzende, uit verscheidene schryveren met grooten vlyt te zamengestelt, en op eene behoorlyke orde gebraght is; hoewel het den ruimer en breeder tytel, dien het op zyn voorhoofd draegt, beter zoude beantwoorden, indien niet de schryver, wiens schikking wy pryzen, voor de Hollantsheit, (om zoo te spreekken) door een vooroordeel te zeer ingenomen, allent-

A E N S P R A E K.

halve liet blyken, dat hy deeze alleen te volgen houde voor zuiver Nederduitsche schryven en te spreekē; gelyk my, anders niet al te streng eenen rechter, na een naeukeurig en meer dan eens hervat onderzoek gebleeken is. De Aanteekeningen van den Heere Johannes Vollenhove, eerst Leeraer in myne geboorte stat Zwolle en namaels in 's Gravenhage, het doorluchtigste sierzet der kerkredenaeren en dichteren onzer eeuwe, in zyne Mengeldichten te vinden, en de Aenleiding tot de Nederduitsche tael, van zynen eerwaardigen bloetverwant, die den naem verbergt, geschreeven, hebben in het langduurende en verouderde verschil over de spelling my ook ten merkelyken en noodigen dienste gestaen; hoewel ik met hunne Eerw. geenszins in allen deele overeenstemme; gelyk ook niet met eene menigte van hedensdaegsche schryveren in alle kunsten en wetenschappen, die, slechts eenige Nederduitsche woorden op hun papier plakkende, elk hun hoeft en zinlykheit uit hoofdigheit en eigenzinnigheit of ook uit gewoonte volgen, zonder op regels, gebruik, even-
re-

A E N S P R A E K.

redenheit of ook welluidendheit behoortlyke acht te geeven. Hier uit is veroorzaekt, dat in myn werkje over de rechte schryfwyze en eene welgegronde spelling hier en gins met wederzydſche redenen getwift wordt, en die na een ryp en onzydige overleg, onzes oordeels, aengeweezen en vaſtgeſtelt. Ik geeve dan myne Spraekkunſt in het licht; van welke lieden van een bekrompen en naeubezet gewiſſe miſſchien vraegen zullen, of zy myne jaeren en myne bedieninge voege. Deezen en hunne zwaerigheid zal ik niet beantwoorden, dan met voor eerſt te zeggen, dat aen onze ryke en ſterlyke moedertael zoo veel lichts te geeven, als ons ooit moogelyk is, en die den vreemdelingen lichter te maeken, naer het doorluchtig voorbeeld van andere volken, een werk zy van alle jaeren, en van die voornamelyk, in welke het verſtant en oordeel rypſt en bezadigſt zyn. Mannen van jaeren, die op eene pryswaerdige wyze van jongs afgearbeidt hebben, om by mont en geſchrift onze tael, zoo verlaeten, zoo ongehavent by zommigen, tot haere volkoomenheit te brengen, is
het

A E N S P R A E K.

het niet quaelyk af te neemen, indien zy den nakoomelingen de regels ter hant stellen, waer naer het Nederduitsch voortaan zuiver gesproken en geschreeven wordt, en van elke letter, op het papier gebragt, reden en rezenschap gegeven. Ja zy zyn te danken, die deezn arbeit, eenen eerlyken en loflyken arbeit, niet voor en by zich zelfs alleen behouden, noch ook (gelyk geschieden kost hunnen kinderen en kintskinderen byzonderlyk als een erfgoet nalaeten, maer, geen broot voor vrienden spaerende, allen vaderlanderden goethartigh mededeelen; al waere het slechts, om andere taellievende geesten tot nader en naeukeuriger onderzoek op te wekken. Wat het tweede belangt, de twyfeling en vraeg, of de Spraekkunst myne bedieninge passe, hierop zegge ik, tot myn leetweezen, dat ik by veele, van deeze bedieninge, naer hunne inbeelding zelfs al groote meesters en bewinthebbers in onze tale, het meeste gebrek eener welgeregelde Spraekkunste in de schikkinge en samenvoeginge der Nederduitsche woorden gespeurt hebbe. Waerom zy

voor-

A E N S P R A E K.

voornamelyk , die tot eene kerkelyke welspreekendheit opgevoedt en bequaem gemaekt worden , het onderwys der Spraeckkunste voor alle anderen behoeven , als genootzaekt in hunne geboortetaele tot hunne landtsgenooten hun leeven lang te spreekē. En zy , die met Latyn , Grieksch en Hebreusch , dat tot hun ampt hoognoodig is , ja met alle Oostersche taelen hun hoeft gebrooken hebben , en ondertusschen het Nederduitsch verwaerloost , waer in zy nochtans alle de schatten , uit deeze gewesten gehaelt , sierlyk mosten ontvouwen , zyn niet ongelukkigh , dat anderen voor hun het ys breeken in het voltooien eener kunste , die , zoo niet van hun veracht , ten minste aen anderen liever overgelaeten wordt ; omdat zy met alle haere geheimenissen tot het natuurlyk en eigen voedzel der ziele , waer door wy vroomer en wyzer worden , quansuis niet behoort ; als mede , omdat 'er noch rykdom , noch eere , noch wereltlyke achtbaerheit (waerom meest alles in deeze daegen te doen is) door behaelt kunnen worden. Daerenboven zyn het man-
nen

A E N S P R A E K

nen van myne bedieninge geweest, die zich aen de Nederduitsche Spraekkunst nevens, ja boven anderen in ons vaderlant hebben te koste gelegd. Om van de Heeren Ampzing, Leupenius, en Vollehove, alle Predikanten, te Haerlem, Amsterdam, en in 's Gravenhage, en alle bov'n gemeldt, niet te zeggen, die kerkhelden, die, als afgezanten der Nederlantsche Hervormde Kerke, den heiligen Bybel uit de grontspraken des ouden en nieuwen Testaments met zoo groote eene trouwe, als naerstigheit, voor omtrent zeventigh jaeren te Leiden verduitschten, hebben, om op goede gronden hunne naeukeurige overzetting te bouwen, eene Nederduitsche Spraekkunst ontworpen, die noch onder de eigene hantschriften van die zalige kerkvaderen, vertaeleren en overzieneren der heilige Schrift, is te beschouwen, en (bedroog myn oog my niet, toen ik ze twee maelen zagh) geschreeven door de pen van den Heere Jakobus Revius, eerst Leeraer der Gemeente van Deventer, en namaels Regent van het Theologisch Kollegie der Edele en Grootmoogende Heeren Staaten

A E N S P R A E K:

ten van Hollant en Westvrieslant te Leiden; in dien tyt Schryver van de vergaderinge der overzieneren des ouden Testaments. Op dit voorbeeld hebbe ik, die by die doorluchtige mannen op geen eenen dagh te noemen ben, maer slechts hunne schaduw en voetstappen van achteren volge, my onderwonden deeze Spraekkunst uit te geeven; tot wiens volmaeking in en omtrent de Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden my de voor-noemde Heer Hoogstraten rustigh en vaerdig de hant boot in zyne voorhene gepreeze Aenmerkingen over die Geslachten, meest en best door de voorbeelden van den Heere Joost van den Vondel gesterkt en bevestigt; gelyk ik zelf ook de Woortvoeging myner Spraekkunste en haere regels allenthalve met diergelyke voorbeelden, in eene groote menigte tot beter overtuiging by een gestuwt, bekleedt hebbe uit den zelve Heere van den Vondel; dien de Professor Petrus Franciscus, tot een ongelooftlyk nadeel der burgerlyke en kerkelyke welspreekendheit in het jaer 1704 overleeden, in zyne krachtige Voorrede voor Gregorius Nazianzen van

A E N S P R A E K

van de Mededeelzaamheit, met een on-
twyfelbaer recht den naem geeft van *dien-
uitmuntenden dichter, dien natuurlyken,
dien eenvoudigen en niet min krachtigen
schryver, wien de Hollantsche dicht-
kunst en Nederlantsche welspreekendheit
ten hoogste verplicht zyn.* Immers ik,
den Heer van den Vondel houdende voor
den zinlyksten en naeukeurigsten onder
de overleedene Nederduitsche schryvers,
(anderen en zelfs den Drossaert Hooft,
die als een arent in de wolken zweeft,
niet te na gesproken) hebbe hem waer-
digst geoordeelt, dat men het wel en
sierlyk schryven in onze moederspraeke
met zyne achtbaerheit sterke; hoewel hy,
na zynen doot van waenwyze betweere-
ren besprongen, ook dit zelve nootlot
by zyn leeven heeft moeten ervaeren,
door zulk slag van menschen ter oirzaeke
zyner vertaelinge van Virgilius in onrym
gehekelt, hoewel door de vernuftige
jongkvrou Maria Heins, dochter van
zynen ouden vrient Zacharias, in de op-
dragt van haeren Bloemhof der Doorluch-
tige Voorbeelden zoo braef verdedigt;
dat het my luste, myne manhafte lants-
man-

A E N S P R A E K.

manninne haere woorden te ontleenen, en tot deeze Voorrede in te voegen. *Maer andere, zegt zy, die ervarentlyk daer van kunnen spreekken, vertoonen, dat de geenen die 't laeken, weinig verstant van Duitsch en vertolken hebben, en dat de laekers, met 'er duizenden in een gesmolten, niet magtig zouden zyn dat werk zoo wel in Duitsch te stellen.* Deeze geloof ik, wat my belangt, best, om dat ik, naer myn verstant, niets in onze taal geschreeven of vertolkt kan zien, dat op veel na by d'edelheit, schoonheit en vloeientheit in 't schryven, zoo in dicht als proze, van deezen geest haelen kan. Ik wenschte, voegt 'er die begaefde ziel by, dat ik hem in dit werk daer in wat beter had kunnen nabootsen; ik zou my om geen berispen daer op kreunen, maer ongemerks laeten voorby gaen: dewyl daer met veeltyts meer dan met tegenblaffen te winnen is. Waerom het niemant ook vreeft moet voorkoomen, indien ik, door de uitgave deezer Spraeckkunste aenden wegh timmerende, eenig berispen onderworpen worde. Maer ik hebbe voor

**

vast

A E N S P R A E K.

vaft en onwrikbaer by my beflooten; geen harnas voor myne Spraekkunfte, die, uit liefde tot onze volfchoone moedertael en uit eigenen luft en zinlykheit gefchreeven, my alrede tyts en vlyts genoeg gekoft heeft, indien zy onredelyker wyze besprongen wordt, aente trekken. Ook ben ik niet buiten hoope, dat zy zich door haer eigen geweer en wapens zal kunnen befchermen; gereedt anders en geneegen, om, indien my dit ontfchiet, met goeden ooge te aenfchouwen, dat deeze geheele timmeraedje met en voor haeren boumeester gefloopt worde, of met dak en muurwerk en alles inftorte. Ondertuffchen wil ik alle befcheidene en opmerkende lezers van harte gebeden hebben, om de mislagen, die in dit werk, zoo menighvouwigh en verfcheiden van gedaente, om zyne geduurige verandering door myne vergeetelheit en onbedachtzaamheit ingefloopen zyn, (gelyk het onmoogelyk is, dat zinnen en gedachten, op eene zaek altoos ingefpannen, fomtyts niet verftompen) my in der minne en ter noodige verbeteringe in eenen tweeden druk (wordt de eerfte
haeft

A E N S P R A E K.

haest uitverkocht) aen te wyzen, en de andere, die de onachtzaamheit der letterzetteren alleen veroorzaekt heeft, zelfs te verbeteren. Eer ik evenwel van deeze Voorrede afscheidende, myne lezers tot de Spraekkunst zelve inleide, zal ik ten dienste van uitheemsche leerlingen en Latynsche schoolieren, dien myn arbeit, lust het hun, ook te stude koomen kan, de kunstwoorden, die ik (gelyk de vorstelyke wiskunstenauer Simon Stevin van Brugge, zoo groot een boumee-ster onzer taele, als van steden en vestingen, door alle zyne wiskunstige werken) in het Nederduitsch gestelt hebbe, niet met hem op elke blatzyde vertolken, maer door de gewoone Latynsche benaemingen overzetten, in eene lyst samenvoegen, en hier mede myne lezers gebieden wel te vaeren. Gegeeven te Deventer, den 19 van Loumaent 1706.

KUNSTWOORDEN, IN DE SPRAEKKUNST DOOR- GAENS GEBRUIKT, MET HUNNE LATYNSCHE BENAEMINGEN.

Spraekkunst, *Grammatica.*
Woortgronding, *Etymologia.*
Woortvoeging, *Syntaxis.*
Oirsprong, *Origo.*
Eigenschap, *Proprietas.*
Afleiding, *Derivatio.*
Verdubbeling, *Compositio.*
Letter, *Litera.*
Spelling, *Orthographia.*
Lettergreep, *Syllaba.*
Uitspraek, *Prosodia.*
Benaeming, *Nomen.*
Klank, *Sonus.*
Onderscheit, *Differentia.*
Verwisseling, *Mutatio.*
Samengryping, *Complexio.*
Klinker, *Vocalis.*
Medeklinker, *Consonans.*
Lange Klinkers, *Vocales Longae.*

Kor-

KUNSTWOORDEN.

- Korte Klinkers, *Vocales Breves*.
Toevallige Letters, *Litterae Accidentales*.
Tweeklanken, *Diphthongi*.
Drieklanken, *Triphthongi*.
Wortelwoorden, *Voces Primitivæ*,
Radicales.
Wortelwerkwoorden, *Verba Radicalia*.
Welluidendheid, *Euphonia*.
Werktuig, *Organum*.
Wortelletter, *Litera Radicalis*.
Stamwoort, *Vox Radicalis*.
Merkletter, *Litera Characteristica*.
Talletters, *Litterae Numerales*.
Lafchwoort, *Vox Composita*.
Aeneenlafching, *Compositio*.
Dubbelzinnigheid, *Amphibolia*.
Hooftletters, *Litterae Majusculæ*.
Zinftot, *Periodus*.
Merk, *Character*.
Tyticht, *Chronostichon*.
Woort, *Vox*.
Scheiding, *Divifio*.
Koppelwoort, *Vox Composita*.
Sprækdeelen, *Partes Orationis*.
Gellachtwoorden, *Articuli*.

KUNSTWOORDEN.

- Naemwoorden, *Nomina*.
Voornaemwoorden, *Pronomina*.
Werkwoorden, *Verba*.
Deelwoorden, *Participia*.
Bywoorden, *Adverbia*.
Voegwoorden, *Conjunctiones*.
Voorzetsels, *Praepositiones*.
Tuffchenwerpfels, *Interjectiones*.
Veranderlyk Woort, *Vox Variabilis*.
Onveranderlyk Woort, *Vox Invariabilis*.
Bepaelend of Eigentlyk Geflachtwoort,
Articulus Definitivus aut Proprius.
Niet bepaelend of Oneigentlyk Geflacht-
woort, *Articulus Indefinitus aut Im-
proprius*.
Zelfftandigh Naemwoort, *Nomen Sub-
stantivum*.
Oirpronkelyk Naemwoort, *Nomen Pri-
mitivum*.
Afgelëidt Naemwoort, *Nomen Deriva-
tivum*.
Weezentlyke Letters, *Litterae Essentiales*.
Eigen Naemwoort, *Nomen Proprium*.
Gemeen Naemwoort, *Nomen Commune*.
Byvoeglyk Naemwoort, *Nomen Adjecti-
vum*.
Uitgang, *Terminatio*.

Toe.

KUNSTWOORDEN.

- Toeval, *Accidens*.
Verandering, *Mutatio*.
Vergrooting, *Comparatio*.
Geslacht, *Genus*.
Getal, *Numerus*.
Naemval, *Casus*.
Buiging, *Declinatio*.
Koppeling, *Compositio*.
Rechte Naemvallen, *Casus Recti*.
Onrechte Naemvallen, *Casus Obliqui*.
Stamletters, *Litterae Radicales*.
Vergrootbaer Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Comparabile.
Onver grootbaer Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Incomparabile.
Trappen van Vergelykinge, *Gradus Com-*
parationis.
De Stellende, of Grontrap, *Gradus Po-*
sitivus.
De Vergrootende of Middeltrap, *Gra-*
du s Comparativus.
De Overschrydende of Boventrap, *Gra-*
du s Superlativus.
Samenzetting, *Compositio*.
Aenwyzing, *Demonstratio*.
Het Manlyke Geslacht, *Genus Mascu-*
linum.

KUNSTWOORDEN.

Het Vroulyke Geslacht, *Genus Femininum.*

Het Onzydige Geslacht, *Genus Neutrum.*

Grontnaemwoorden, *Nomina Primitiva.*

Grontwerkwoorden, *Verba Primitiva.*

Evenredenheit, *Analogia.*

Samenstelling, *Compositio.*

Werking, *Actio.*

Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, *Nomina Composita.*

Zelfstandige Stamwoorden, *Nomina Substantiva Primitiva.*

Enkele Naemwoorden, *Nomina Simplicia.*

Het Eenvouwige Getal, *Numerus Singularis.*

Het Meervouwige Getal, *Numerus Pluralis.*

Stoffe, *Materia.*

Gedaente, *Forma.*

Ondeelbaerheden, *Individua.*

De Noemer, *Nominativus.*

De Teeler, *Genitivus.*

De Geever, *Dativus.*

De Aenklaeger, *Accusativus.*

De Roeper, *Vocativus.*

De Neetner, *Ablativus.*

Voorbeelden, *Paradigmata.*

Stam-

KUNSTWOORDEN.

Stamnaemwoorden, *Nomina Primitiva*.

Afgeleide of Afkomstige Naemwoorden, *Nomina Derivativa*.

Klank der uitspraeke, *Accentus*.

Aenhangfels, *Affixa*.

Volknaemwoorden, *Nomina Gentilia*.

Verkleennaemwoorden, *Nomina Diminutiva*.

Afgenoemde Naemwoorden, *Nomina Denominativa*.

Werknaemwoorden, *Nomina Verbalia*.

Onscheidbaere Aenhangfels, *Affixa Inseparabilia*.

Deelwoordige Naemwoorden, *Nomina Participialia*.

Bywoordige Naemwoorden, *Nomina Adverbialia*.

Voorwoordige Naemwoorden, *Nomina Praepositiva*.

Aenwyzende, *Demonstrativa*.

Bezittende, *Possessiva*.

Betréklyke, *Relativa*.

Wederdeerende, *Reciproca*.

Vragende, *Interrogativa*.

Doen, *Agere*.

Lyden, *Pati*.

** 5

Wee-

KUNSTWOORDEN.

Weezen, *Esse*.

De Tegenwoordige Tyt, *Tempus Praesens*.

De Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.

Perfoonlyke Werkwoorden, *Verba Personalia*.

Onperfoonlyke Werkwoorden, *Verba Impersonalia*.

De Gebiedende Wyze, *Modus Imperativus*.

De Aentoonende, *Indicativus*.

De Aenvoegende, *Subjunctivus*.

De Eindigende, *Terminativus*.

De Toelaetende, *Concessivus*.

De Bepaelde, *Finitus*.

De Onbepaelde, *Infinitus*.

De Onvolmaekte Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Imperfectum*.

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Perfectum*.

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Plusquam Perfectum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.
Tyt.

KUNSTWOORDEN.

Tytvoeging, *Conjugatio*.

De Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging, *Conjugatio Regularis*.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging, *Conjugatio Irregularis*.

Stamklinkers, *Vocales Radicales*.

Stamwoord, *Thema, Verbum Radicale*.

Perfoonen, *Personae*.

De Eerste, *Prima*.

De Tweede, *Secunda*.

De Derde, *Tertia*.

Helpwoorden, *Verba Auxiliaria*.

Bedryvende Werkwoorden, *Verba Activa*.

Lydende Werkwoorden, *Verba Passiva*.

Onzydige Werkwoorden, *Verba Neutra*.

Wederkeerende Werkwoorden, *Verba Reciproca*.

Wortelwoord, *Vox Radicalis, Primitiva, Thema*.

Merkteken des Meervouwigen Getals, *Litera Characteristica Pluralis Numeri*.

Kenteken des Wortelwoorts, *Litera Characteristica Thematica*.

Merk-

KUNSTWOORDEN.

Merkklinkletters, *Vocales Characteristicae*

Voorleste Lettergreep, *Syllaba Penultima*.

Onregehnactige Werkwoorden, *Verba Irregularia*.

Deelwoorden of Deelneemende Woorden, *Participia*.

Werkende, *Activa*.

Lydende, *Passiva*.

Lettergreepigh Byvoegfel, *Augmentum Syllabicum*

Hoegrootheid, *Quantitas*.

Plaets, *Locus*.

Tyt, *Tempus*,

Orde, *Ordo*.

Getal, *Numerus*.

Hoedaenigheit, *Qualitas*.

Bevestiging, *Affirmatio*.

Loochening, *Negatio*.

Aenwyzing, *Demonstratio*.

Aenporting, *Exhortatio*.

Verzameling, *Congregatio*.

Afzondering, *Separatio*.

Gelykenis, *Similitudo*.

Verkiezing, *Electio*.

Vergrooing, *Intensio*.

Ondervraeging, *Interrogatio*.

Toe.

KUNSTWOORDEN

- Toegeeving, *Concessio*.
Vermindering, *Remissio*.
Zelfspruitelingen, *Primitiva*.
Samenzettingen, *Compositio*.
Samenbindende Voegwoorden, *Conjunctionis Copulativae*.
Verhaelende, *Narrativae*.
Toegeevende, *Discretivae*.
Wederstreevende, *Adversativae*.
Besluitende, *Conclusivae*.
Redeneerende, *Ratiocinativae*.
Voorwaardelyke, *Conditionales*.
Oorzaekelyke, *Causales*.
Voorgaende, *Antecedentes*.
Navolgende, *Subsequentes*.
Onverschillige, *Mediae*.
Tydelyke Voorzetsels, *Praepositiones Temporales*.
Oorzaekelyke, *Causales*.
Ontbeerende, *Defectivae*.
Samenvoegende, *Conjunctivae*.
Plaetselyke, *Locales*.
Nazetsel, *Postpositio*.
Los en Scheidbaer, *Absoluta & Separabilis*.
Vast en Onscheidbaer, *Firma & Inseparabilis*.

Tus-

KUNSTWOORDEN.

Tuffchenwerpingen, *Interjectiones.*

Verwonderinge, *Admirationes.*

Smeekinge, *Blanditiarum.*

Wenfchen, *Optandi.*

Dreigement, *Comminandi.*

Droefheit, *Doloris.*

Blydschap, *Gaudii.*

van Bespotten, *Irrifionis.*

Lachen, *Rifus.*

Verfmaeden, *Indignandi.*

Roepen, *Vocandi.*

Gehuil, *Fletus.*

Stilzwygen, *Silentii.*

Overeenkomst, *Convenientia.*

Beheerfching, *Reftio*

Samenfchikking, *Conftitutio.*

Uitzonderingen, *Exceptiones.*

Beveftigende Rede, *Oratio Affirmativa.*

Beheerfchte Naemval, *Cafus Reftus.*

Beheerfchend Werkwoord, *Verbum Re-*
gens.

Vraegende Rede, *Oratio Interrogativa.*

Beheerfchend Voorzetsel, *Praepofitio*
Regens.

Benoeming, *Denominatio.*

Gefaltenis, *Figura, Situs, Habitus.*

Zelfftandigheit, *Subftantia.*

Looche-

KUNSTWOORDEN.

Loochenende Rede, *Oratio Negativa*.
Toestemmende Zin, *Sensus Affirmativus*.

Ontkennende Zin, *Sensus Negativus*.

Aengevoegde Rede, *Oratio Subjunctiva*.

Het Beheerschte Naemwoort, *Nomen Rectum*.

De Beheerschte Aenklager, *Accusativus Rectus*.

Onbepaelde Werkwoort, *Verbum Infinitivum*.

Beheerschende Deelwoort, *Participium Regens*.

Onregelmatige Woortvoeging, *Syntaxis Irregularis*.

Uitlaeting, *Ellipsis*.

Schriftscheiding, *Distinctio in scriptione*.

Merk, *Character*.

Sneede, Zinsneede, *Comma*.

Steep, Streek, *Virgula*.

Stipsneede, *Comma cum puncto*, *Semicolon*.

Tweelingstip, *Colon*.

Stip, *Punctum*.

Tittel, *Apex*.

Te-

KUNSTWOORDEN.

Teken, *Signum*.

Vraegteken, *Signum Interrogationis*.

Klagte, *Lamentatio*.

Vreugt, *Laetitia*.

Verwondering, *Admiratio*.

Tuffchenstelling, *Parenthesis*.

Voorzetting, *Prosthesis*.

Inzetting, *Ephenthesis*.

Nazetting, *Paragoge*.

Voorafkorting, *Aphaeresis*.

Uitbyting, *Syncope*.

Afkapping, *Apocope*.

Omzetting, *Metathesis*.

Wisseling, *Antithesis*.

Samentrekking, *Crafsis*.

Afwending, *Apostrophus*.

OP DE NEDERDUITSCH E

SPRAEKKUNST.

Zie hier de deur van 't Nederduitsch ontsloten,
Voor minneren van deeze ryke taal,
Die niemant wykt van haare tytgenooten,
Wanneer men haar legt in de redenschaal:
Doch wie kon ons haar vaste gronden toonen,
En rykdom, dan de braave schryver MOONEN?

F. HALMA.

N E-

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST.

HET I. KAPITTEL.

De *Spraekkunst*, by de Grieken en Latynen *Grammatica*, dat is, Letterkunst, geheeten, is eene kunst of weetenschap van recht en zuiver Nederduitsch te spreken en te schryven.

Zy bestaet uit twee deelen, die de *Woortgronding* en *Woortvoeging* genoemd worden.

De *Woortgronding*, het eerste deel der *Spraekkunst*, onderzoekt de *Oirsprongen*, *Eigenschappen*, *Afleidingen* en *Verdubbelingen* van enkele *Woorden*.

Hier toe eischt zy allereerst een onderzoek der *Letteren* of *boekstaven*, waar uit de *Woorden* samen-gezet worden, hoe naemelyk die, het zy enkel, het zy met andere gevoegt, recht naer de grondige eigenschap te schryven zyn. En dit stuk der *Woortgronding* wordt de *Spelling* geheeten.

Hier na slaet de *Woortgronding* de *Lettergreepen* gade, hoe die recht uit te spreken zyn. En dit deel noemt men de *Uitspraek*.

Eene *Letter* is een ondeelbaer deel van eene rede, een byzonder geluut hebbende.

Omtrent de *Letters* zyn de *Benaeming*, *Klank*, *Ondersebeit*, *Verwisseling* en *Samengryping* aen te merken.

A

De

De Nederduitschen gebruiken de volgende xxvi. Letters: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

De Naem en Uitspraak van alle deeze is, als volgt. A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, Ha, I, Je, Ka, eL, eM, eN, O, Pe, Que, eR, eS, Te, U, Ve, We, eX, Y, Ze.

Of, gelyk Kaspar van den Ende, Schoonmeester te Rotterdam, in de Lettertafelen van zyn Woordenboek verzonnen heeft, naer dat de Letters eene Lettergreep aenvangen of sluiten, A, B' en 'B, C' en 'C, D' en 'D, E, F en F', G' en 'G, H' en 'H, I, J' en J, K' en 'K, L en L', M en M', N en N', O, P, en Q, 'R en R', S en S', T' en T, U, V' en 'V, W' en 'W, X en X', Y, Z' en 'Z.

En niet zonder gront; dewyl de Hebreuwen en de Grieken de benaemingen van hunne F, L, M, N, R, S, X, al van outs niet, gelyk wy, van den Klinker, maer van den Medeklinker hebben begonnen uit te spreken; als *Fi*, *Lamed* en *Lambda*, *Mu* en *My*, *Nun* en *Ny*, *Rescb* en *Ro*, *Samecb* en *Sig-ma* en *Xi*.

Alle deeze Letters worden zoo geleet, danelyke *Klinkers*, en etlyke *Medeklinkers* genoemd worden.

De *Klinkers* draegen deesen naem, omdat zy, uit zich zelve en door hunne eige kracht klaer en duidelyk klinkende, met of zonder hulpe der *Medeklinkeren* eene Lettergreep of Woort kunnen uitmaeken. Deeze zyn in het Nederduitsch zes; als, A, E, I, O, U, Y.

Deezer eerste vyf zyn Kort, en worden haestigh uitgesproken, het zy tusschen twee *Medeklinkers* gebonden, het zy op zich zelve en hun nigen geluit staende; en kunnen daerom tot *Lange Klinkers* gemaekt worden: waer van hier na gehandelt wordt.

De

De 1ste, doorgaens Lang, kan niet verlengt worden.

De *Medeklinkers* draegen deezen naam, omdat zy, uit zich zelve geenen klank hebbende, en voor of achter eenen of achter meer Klinkers gevoegt, medeklinken, en hun geluit den Klinkeren mededeelen, om door hunne hulp Lettergreepen en Woorden te maeken.

Deeze zyn de twintigh volgende: B, C, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, Q, R, S, T, V, W, X, Z.

H E T I I . K A P I T T E L

De rechte Spelling bestaet hier in, dat zoo wel elke deezer Letteren, Klinkeren, in zynen rechten klank en rechte plaetsa geschreeven worde, als anders elk Woort met zyne eigene boekstaven, zonder die te weinig of te veel te hebben, uitgedrukt.

Weshalve Letters, die den Woorden in de Uitspraeke geene hulp roebrenge, als overtolligh, uitgelaeten en niet geschreeven moeten worden.

De rechte klank en het onderscheit deezer Letteren kan wyder gespeurt worden uit de voorbeelden der Spellinge: daer aangewezen wordt, hoe elke Letter in het begin of midden of einde der Woorden gestelt worde, en klinke. Met de A spelt men *abt, adem, akker, ambacht, hart, smart.*

Met de B *bal, ban, bek, bier, ebbe, kribbe.*

De B heeft in de uitspraeke gemeenschap met de P, haere gebuurletter; en dus is de B, die de lippen in het uitspreken wat slapper opent, dan de P, als eene zachte P, en de P, als eene scherpe B, gelyk blykt uit de Woorden *slab en slap, labben en lappen, sbben en eppe, tobben en toppen.*

De B, die voorheen plagh geschreeven te worden in *Embden, bembden*, is in deeze en diergelyke Woorden onnoodigh.

De C, nu uitgesprooken als eenē scherpe S, heeft by de oude Latynen de uitspraek gehadt van eenē K; als blykt, om dat *bic* en *boc* by hen, gelyk noch by ons, het gelbit hadden van *bik* en *bok*; niet van *bis* en *bas*; gelyk had moeten geschieden; Indien de C de uitspraek eener scherpe S had, Pontus de Heuter van Delft, Kartoryk van Gorinchem, die in den jaere 1581. ene Nederduitsche Spelkunst uitgegeven heeft, (voor wiens bezittinge ik den beleefden Professor Reelant, erfgepaem zyner vaderlyke genegenheit, tot my, hier mede opentlyk bedankt) zegt, dat deeze letter tot den afgang des Roomschen ryks benoemt is met den naeme van *Kē*. En dit kan uit oude Latynsche Letterkundigen ten volen worden beweezen. Immers behoudt zy noch hedenstaegs voor de A, O, en U de kracht der K; gelyk eertyts mede voor de E en I; als blykt, om dat de Grieken den Latynschen naem *Cicero* door *Kikeroon* vertaelt hebben. Waerom zy ook van Suidas de Roomsche K of *Kappa* genoemt is. Uit welken hoofde Scioppius, wiens herdrukt Onderwys in de Latynsche Letterkunst my naderhant in handen is gevallen, insgelyks bewyft, dat de oude Romainen hun CAESAR of CAISAR (als zommige opschriften hebben) door KAISAR, gelyk de hedendaegsche Hoogduitschen, hebben uitgesprooken; als mede *Scipio, scire, discere*, als of'er *Skipio, skire, diskere* geschreeven stond.

Doch de Nederlanders, die de K hebben, behooren de C, nu verbaftert van klank, niet te gebruiken. En zy behoeven ze ook niet, dan in het op-

opmaeken van de dubbele letter, die de Grieken X, *Cbi* noemen, en waer mede zy de naemen van *Cbristus*, *Cbristoffer*, *Cbrystomus* spellen.

Deeze *Cb*, van de Grieken niet alleen door *x*, maer eertyts ook door twee merken *KH* in *KHROS*, *KHARON* uitgedrukt, en scherper, dan de *G*, als blykt uit het onderscheit tusschen *lach* en *lag*, *echt*, *matrimonium*, en *egt*, *occat*, *juichte* en *ruigte*, wordt altyt in het midden en einde der lettergreepen gebruikt, achter de Klinkers, in *ocb*, *doch*, *noch*, *töcb*, *juichen*, *loochenen*, *buichelen*, *acht*, *zacht*, *recht*, *knecht*, *licht*, *sticht*, *klucht*, *lucht*, *zucht*; en achter de *S*, in *scbacht*, *schaep*, *scbip*, *schoon*, *schuit*, *manscbap*, *orientscbap*, *menschcn*, *wenschcn*, en diergelyke; alsmede in eenige Byvoeglyke Naemwoorden, die van Zelfstandige afgeleidt zyn, als, *aerdsch*, *bemelsch*, *belsch*, *wereltsch*, *Roomsch*, *Duitsch*, *Spaensch*, *Geldersch*, *Hollantsch*.

De woorden *cieraat*, *vercieren*, *cierlyk*, die men van outs met eene *C* schreef, worden voeglyker, naerdien men by den verbasterden klank der *C* niet behoort te blyven, met eene *S* gespelt; gelyk van den Drost Hooft geschiedt; als *sieraet*, *versieren*, *sierlyk*. En deezen voet moet men houden in het schryven van *sedel* voor *cedel*, en van *syfer* voor *syfer*, als uit andere taelen, en van *schedula* en *sifra* afkomstigh.

Alle andere woorden, van Latynschen oirsprong, en met eene *C* beginnende, als, *celle*, *cippiet*, *cyns*, *cingel*, *cirkel*, moogen met de *C* onder de Nederlanders ook geschreeven worden; terwyl weder andere, uit het Grieksch oirsprongkelyk, schoon zy van de Latynen de *C* ontfangen, by ons hunne *erfelyke K* nootwendigh moeten behouden; als

in *keder*, *kibori*, *kicborei*, *kypris* en andere.

De D heeft in den klank groots-gemeenschap met de T, als beide de tong tegens de tanden slaende, en ras weder te rugge trekkende, doch de D slapper, dan de T. En dus is de D zachter van geluit; gelyk uit de volgende woorden blykt, *God*, een van Jakobs zoonen, *gat*, *Zweed*, *zweet*, *doch*, *toch*, *dieren*, *tieren*.

De E spelt *ebbe*, *echt*, *effen*, *bel*, *belle*, *kelk*, *melk* met een helder geluit. In *erf*, *kerk*, *werk*, en in het gemeen voor de R klinkt zy eenigszins doffer.

De F vindt men in *fel*, *stefel*, *fok*, *dras*, *staf*, *lyf*, *wyf*, *beffen*, *straffen*.

De F, die met eene sterker beweging de onderste lip tegens de bovenste tanden trekt, dan de V, heeft in den klank eenige gemeenschap met de V, zo dat de F als eene scherpe V, en de V als eene zachte F wordt aangemerkt; gelyk blykt in *fel* en *vel*, *fier* en *vier*, *frisch* en *versch*.

Ook verkeert de F in veelé woorden in een V; te wèeten in het Meervouwige Geval der Buigingen en in de Tytvoegingen en haere verscheide Wyzen en Tyden; gelyk men zien kan in de volgende woorden, *wyf*, *wyven*, *graf*, *graven*, *brief*, *briefven*, *bof*, *boven*, *schryf*, *schryven*, *groef*, *groeven*. De Engelschen koomen hier mede eenigszins over een, die van *wife* *wives*, van *knife* *knives*, *mteken*.

Met de F worden, naer de wyze der Latynen, die *Amfion*, *Fryx*, *Hierofants* spelden, de woorden geschreeven, die van uithetnische welen afkomstigh; de P^b gebrùikten; als *Functet*, *Fard*, *farm*, *filosof*, *Stefanus*, en andere.

Met de G spelt men *Ca*, *gal*, *guld*, *gult*, *hang*, *lang*, *rug*, *brug*. De G, die met eenen storken heffem uit het midden van den mont ontrent het gehemelte voortkoomt,

komt, heeft een blazend geluid, het zy voor eenen Klinker, het zy voor eenen Medeklinker eene Lettergreep beginnende; gelyk in *gaen, gout, gy, gloet, graeu.*

Wanneer zy eene Lettergreep na eenen Klinker besluit, of eene Lettergreep begint, die op eene G volgt, schynt zy een geluit te hebben, dat, zachter, dan het voorgaende, van de Franschen door *gue* wordt uitgedrukt; gelyk in *vlag, beg, rug, waggelen, troggelen, plaggen.*

Voor al heeft de G zulk een geluit, als zy na eene N de Lettergreep eindigt; als in *bang, gang, koning, wooning*; of ook na eene N eene Lettergreep begint: als in *Tanger, zwanger, engel, wrongel, honger, ongel.* Achter verlengde Klinkers of Tweeklinkers behoudt zy echter haer geluit; als in *vlaeg, plaeg, vlieg, boog, teug.* Waerom achter zulke Byvoeglyke woorden gemeenlyk de H gezet wordt.

De H spelt *Ham, bek, bier, bout, vryheit, blyheit.*

In het opmaeken der dubbele letter, die by de Grieken *xi*, *Cbi* genoemd wordt, dient ook de H, die door de C, van outs in haere kracht eene K, als boven gezien is, eene sterker uitblaezing ontfangt, dan zy van de G bekoomen kan. En dus spelt men door haer *mensch, wensch, aerdsch, wereltsch, Duitsch, schyn, schoon, lichaem, juichen.*

De H wordt van zommigen achter de G in het einde des woorts, daer zy van outs plagh geschreeven te worden, verworpen onder het voorgaende van overtolligheid. Maer zy is noodigh, en brengt den Woorden in de uitspreeke hulp toe, zal men den *wegb*, dien men reist, den *dagb*, dien wy beleeven, en *plagb, solebam*, behoortlyk onderscheiden van eene *weg* (witsbroot) van eene *dag*, dat een wapentuig en een tou te scheepe behoort, en van eene *plag*, eene afgemaede veltzoode,

wanneer zy by verkorting en zonder hunne tweede lettergroepe *ge* nu en dan geschreeven worden.

Om nu te wooten, waer de H achter de G diene gestelt te worden, waer niet, zoude men deeze regels kunnen geeven.

I. De Wortelwoorden in eene G eindigende, laeten achter zich geene H toe; als *leg, zeg, zaeg, vraeg, neig, buig* en andere.

II. Zelfstandige Naemwoorden, na eenen langen Klinker of eenen Medeklinker eene G hebbende, wraeken insgelyks de H; gelyk *Aegt, maegt, jeugt, deugt, boogte, droogte, ruigte*. De Byvoeglyke Woorden, als *graeg, traeg, veeg, boog, droog, vuig* en diergelyke, zoude ik hier van uitzonderen, en onderscheits halve met eene H in het einde schryven.

III. Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die na eenen enkelen Klinker in NG eindigen, verwerpen de H; als, *bang, eng, jong, lang, sprong, beining, wooning*.

IV. Zelfstandige Naemwoorden, voor de G eenen enkelen Klinker hebbende, neemen eene H achter die aen; als, *dagb, slagb, zogb, bedrogb, magbt*. Ook *bragbt* en *gebragbt* van *brenghen*.

V. Alle andere Naemwoorden, het zy Zelfstandige, het zy Byvoeglyke, die in het Eenvouwige getal na eenen enkelen Klinker in eene G uitgaen, die in het Meervouwige verdubbelt wordt, wraeken de H achter de G; als, *vlag, dag, pugio, log, vlug, rug, brug* en andere.

De I hoort men in *ik, is, tin, zin, list, twist*.

Met de J spelt men *ja, Jan, jok, jong, juk*.

Met de K *kalf, kan, kegel, kint, knecht, bak, dak, dank*.

De eigene naemen, die uit het Hebreensch of Grieksch afkomstigh zyn, behooren ook met de K gespelt

spelt te worden, schoon in het Latyn met eene **C** geschreeven; als *Kores, Kyrus, Kefas, Kyprus, Kyrenius.*

Van outs plagh men in veele woorden de **C** voor de **K** te voegen, en te schryven voor *ik, blyk, ryk, wyk, ook, dus ick, blyck, ryck, wyck, oock.* Doch de **C**, deezen woorden in de uitspraeke geene hulp doende, is hier geheel onnoodigh en onnut.

Dewyl men de **K** billyk in haere eige plaetse behouden moet, en den natuurlyken klank, dien zy veroorzaekt, zonder oirzaeke aen geene andere letter overgeeven, moet men met twee **KK** schryven *bukken, krukken, stukken, stokken, drukken;* en niet met veranderinge der Wortelletter **K** in eene **C** (gelyk eertyts) *bucken, krucken, stucken, stocken, drucken.*

Eenigen dienen zich ook van de **K** in het spellen van *quaet, quellen, quyt, schryvendekwaet, kwellen, kwyt* maer zonder noot; gelyk by de **Q** zal gezien worden.

De **L** spelt *laf, lof, lust, vol, dol, beelen, bellen.*

De **M** *maer, met, stam, stem, klimmen, nimmer.*

De **N** *nacht, niet, nut, ban, been, binnen, onder.*

Met de **O** boekstaeft men *och, of, op, orde, bop, bop, lot, kommer.*

Doch hier is aen te merken, dat de **O** in alle woorden geen en zelve klank heeft; gelyk hier onder gezien wordt,

Eerste klank.

Op
Bok, hoedus.
Bol
Bot
Dol
Vol.

Tweede klank.

Hop
Stok
Bol van een spinrokken.
Gebot
Dol in de roetschuit.
Volk.

De eerste klank deezer woorden zweemt eenigzins

zins naer het geluit der O in de Latynsche woorden, *non, fons, constans*; de tweede naer de O in *nos, noſter, fortis, vox* en *propter*.

Dit onderscheit in de uitspraek moet men door het gebruik en de oeffening leeren: dan men zoude ten dienſte der vreemdelingen de O in de woorden van den tweeden klank met eene streep kunnen tekenen, om hunne uitspraek daer naer te rechten, en ſchryven, *bóp, stók* &c.

Ook zoude men deezen regel kunnen geeven: De O klinkt voor alle Medeklinkers niet even eens; voor de M en N behoudt zy haeren gewoonlyken klank; als, *om, stom, ton, ront, vond*: voor de CH, F, G, GH, L, PR, S, T, word de uitspraek verandert; als in *och, noch, stof, lof, dog, zogb, bedrogb, bol, bol* van een ſpinrokken, *kop, krop, porren, orgel, los, vos, pot, kot*.

Hier van worden echter uitgezondert de woorden, die in het Hoogduitsch door den Tweeklinker *au* of door hunne volmondige U uitgesproken worden; als *op, bot, stoldus, vol*, die by de Hoogduitschen dus luiden, *auf, but, ful, bol, tuber*, en *dol, furioſus*, worden by Hoog-en Nederduitschen even eens geschreeven en uitgesproken.

Met de P spelt men *pacht, pek, punt, nap, trap, trop, krop*.

De P, na een sterke sluiting der lippen uitgesproken, heeft eenige gemeenschap van klank met de B, en is als eene scherpe B, gelyk de B als eene zachte P; dat uit de spellinge van *slap* en *slab* gemerkt wordt, en by de B. alrede is aangewezen.

De P plagh van outs achter de M geschreven te worden in *ampt, amptman, amptnaer, &c.* maer is in deeze en diergelyke woorden onnoodigh.

Met

Met de Q spelt men door tusschenkomst eener U, die haer aen de volgende Klinkletter hecht, en het verschil tusschen haer en haere gebuurletter de K maekt, *quast, quak, quispel, quisten*. Doch zomigen hebben in deezen tyd deeze letter verworpen, en daer voor KW begonnen te gebruiken, schryvende, *Kwast, kwak, kwispel, kwisten*. Maer wy keuren dit, als eene onnoodige nieuwigheit, met de beste schryveren ten eenen maele af; en zien geene redenen, dewyl men die woorden van outs met de Qu plagh te spellen, om die nu te verschuiven. Te meer, dewyl de Romainen hunne C en V, in klank en kracht de K en W gelyk, daer voor kunnende gebruiken, de Qu nooit gewraekt hebben: gelyk zy van andere volken, schoon hunne taelen verbeterende, ook niet verworpen is; hoewel de dichter Ronsard zyne Franschen al in de zestiende eeuw met zyne *kalité, kantité*, voor *quantité* stoumoedigh vooring. Waer by koomt, dat, indien men de spelling met *kw* volgt, veelszins dubbeltzinnigheit door mispelling en quaede scheiding der lettergreepen veroorzaekt kan worden; als in *gekwaek, gek-weest, gek-wel*. En eindelyk, dat de weinige woorden, die met de *qu* beginnen, geene nieuwe spelling met *kw* behoeven.

Met de R spelt men *ramp, recht, ridder, rust, meester, booren*.

De S, een sterk geblaes, als blykt, omdat de Romainen voor *causa, casus, divisiones*, van outs uitgesproken en geschreeven hebben *caussa, cassus, divisiones*, spelt, *sap, schap*, dat is, eene werking, en daer van *orienteschap, boelschap, scherp, schicht, slot, smak, sop, suiker, glas, mes, menschen, muschen, vischen*.

Met

Met T worden gespelt *tak, tent, tin, tol, tucht, wet, wit, witten.*

De T heeft eenige gelykheit in het geluit met de D, doch is scherper van klank, dan de D; gelykmen uit de volgende woorden kan merken, *wet, wed, wetten, wedden, smeeeten, smeeden*, en voorhene alrede by de D aengetekent is.

De T wordt met eenen valschen klank uitgesproken in woorden van eene Latynsche afkomste: wanneer zy naemelyk de twee enkele Klinkletters *ië* voorgaet; als in *oratië, justitië, redemptië, &c.* die met eenen bastertklank gehoord worden, als of 'er *raetsië, justietsië, redemptsië* geschreeven is; daer nochtans niet te bedenken is, dat de tweede Klinker E, dië in het einde deezer woorden de voorgaende I volgt, zulke eene verandering in de natuurlyke uitspraake der T, die men hoort in *Titus, Tiberius*, maeken kan.

Met de T spelt men, als met de Merkleter, in de Werkwoorden den tweeden persoon in het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze; als, *neemt, geeft, leeft, boort, zingt, &c.* als afgeleid van de Wortelwoorden, de tweede persoonen in het Eenvouwige Getal, *Neem, geef, lees, boor, zing, &c.*

De T is ook de merkleter en nootwendigh in het spellen der tweede persoonen van beide Getallen der Aentoonende Wyze, en des derden persoons in het Eenvouwige Getal; als *Gy, Hy, neemt, geeft, leeft, boort, zingt &c.*

Dit houdt zynen regel, schoon het Wortelwoort in een D eindigt, wanneer de T niet achtergelaeten wordt, noch de D in de T verandert. Want men spelt *Gy, Hy, houdt, wordt, vindt, landt, grondt, &c.* afgeleid van de Wortelwoorden in de Gebie-

biedende Wyze, *Houd, word, bind, vind, land, grond.*

Met de U spelt men *uw, uebtend, dun, dubbel, gunst, lust, juk, nu.*

Met de V *vat, vel, vink, vlak, vosht, vrucht, erven, sterven.*

De V heeft in den klank (als boven by de F is aangemerkt) eenige gelykheit met de F, en gelyk de F eene scherpe V is, zoo is de V als eene zachte F; gelyk men merkt in het spellen van *Vries en Fries, vel en sel.*

Met W spelt men *wat, wet, wit, wol, wulp, wraek, eeuwen, leeuwen.*

Van outs misbruikten zommigen de W in het spellen van *Wt* voor *Uit*: maer deeze misspelling is met reden verworpen; dewyl de W, die niet dan een Medeklinker is, en geene dubbelé U, als men gemeenlyk wil, voor eenen anderen Medeklinker gevoegt, geen geluit kan maeken, en niet, dan alléén voor de R gevonden wordt; als in *wrak, wreet, wringen, wroegen, wryten.*

In het spellen van *vrouw, leeuw, eeuw, &c.* is de W overtoeligh; en het is hier genoeg, dat men schryve *vrou, leeu, eeu*; maar in het Meervouwige Getal wordt zy'er welluidendhelts halve by gevoegt; als men schryft *vrouwen, leeuwen, eeuwen.* En dit geschiedt ook in de Werkwoorden *bouwen, bouwen, schreeuwen*, van de Wortelwoorden *bou, bouw, schreeu* afkomstigh.

In de Twee of Drieklanken, die met eene U eindige, mag de W de stederder U niet inneemen, als zonder oorzaak en gront geschiedt, wanneer zommigen voor *bou, trou, flatus, mieu*, schryven *bow, trow, flaeuw, niuw.* De U is een Klinker, de W een Me-

deklinker, die zonder misbruik hier niet geplaetft kan worden.

De X is eigentlyk eene Griekfche letter, die echter ook by de Latynen gebruikt wordt in de woorden van *ex*, *grex*, *lex*, *rex*, *nix*, *nox*, *vox*. Doch de Nederlanders dienen zich van de X in het fchryven der Griekfche en Latynfche naemen *Xanthus*, *Xenophon*, *Xenokrates*, *Xerxes*, *Saxo*, *Styx*.

Maer zommigen gebruiken ook de X voor Ks, in het spellen van de volgende en diergelyke woorden, *zulx*, *fbrix*, *blyx*, *ryx*. Dan dit is, myns oordeels, eene nieuwigheit, die onnoodigh en ondienftigh is. Onnoodigh; want wat behoeft men zich van de Griekfche X te dienen in woorden, die men met de Duitfche KS bequaemlyk kan spellen? Ondienftigh; dewyl het spellen van zulke woorden met eene X hunne betekenis voor de uitheemfchen verduiftert. Want fchryft men *de ftaet des ryx*, zoo zal een vreemdeling zoo licht niet verftaan, dat *ryx* koomt van *ryk*, dan of men *ryks* fchreef. Dus zal ook een uitlander lichter zien, dat *fbriks* koomt van *fbrik*, en *blyks* van *blyk*, dan of *er fbrix* en *blyx* ftond. Denhalve is beft, dat men de Ks in het spellen van zulke woorden, die ze uit hunnen aart vereifchen, behoude. *Fix*, dat vast betekent, en van het Latynfch *fixum* afkomstigh, onder ons het burgerrecht verkreegen heeft, wordt, gelyk ook *Hex*, voor eene tovereffe, van Hoogduitfche afkomfte, met de X billyk en natuurlyk gefpelt.

De Y plagh van outs by de Grieken gebruikt te worden voor eene enkele U; en dient men zich van haer in het fchryven van oude Griekfche naemen, *Pyrrbus*, *Pbrygië*; alwaer zy dan de Griekfche uitfpraak behoudt. Maer van haer geluit en gebruik by ons zal onder de Klinkletters worden gefproken.

De

De Z had van outs by de Grieken de kracht van *Ds*; en wert van de Latynen somtyds in *St* veranderd, en dus hart en zacht uitgesproken, even als of zy eene dubbele letter waere.

Maer eenige Nederlanders plaghten die somtyts voor eene *S* te gebruiken; soo dat zy de woorden, die met eene *S* scherp of zacht klonken, zonder onderscheit nu met eene *S*, en dan met eene *Z* spelden en schreeven, hoewel zich meest dienende van de *S*.

Dech in de Tweespraake der Nederduitsche Letterkunst, voor hondert en twintigh jaeren by de Kamer in Liefde bloeiende te Amsterdam uitgegeven, (door Henrik Laurenszoon Spiegel, meent men, geschreeven) wordt getuigt, dat onze voorouders, gelyk uit oude drukken en brieven blykt, de *Z* dikwyls en voor eene zachte *S* plaghten te gebruiken, schryvende *zee*, *zoon*, *zon* &c.

Dit gebruik is roen by den gemelden Spiegel en zyne kunstgenooten weder ingevoert, en sedert dien tyt van de treffykste Nederduitsche schryveren gevolgt: als van D. V, Koornhert in zyné tweedé vertaelinge van Boëthius, die in het jaer 1585. het licht zagh, van Hooft in zyne Gedichten en Historiën, en van den Vondel in zyne Treurspelen, Dichten en Vertaelingen. En dezze hebben hier in tot hunne toestemmers de Fransche schryvers, die ook zoo zacht een geluyt aan de *Z* geueven in de getalwoorden *onze*, *douze*, *treize*, *quatorze* &c. gelyk mede de Engelsche; die, naar de aanmekening van den Professor Wallis, *TO BRAZE*, *TO GLAZE*, *TO GRAZE* schryven, afgeleid als Werkwoorden, van *BRASSE*, *GLASSE*, *GRASSE*, zelfstandige Naamwoorden, die *KOBER*, *GLAS*, *GRAS* beteken.

En

En met reden. Want ik hebbe langen tyt geoordeelt, dat de Z in de kracht en den klank zoo wel, als in de gedaente en het maekfel overeerkoomt met die letter der Hebreuwen, die zy *Zain* noemen, en dus, schryven; waer aen zy het allerzachtste geluit der S toeëigenen. En ik ben te deezer uure blyde, dat de Kanonyk de Heuter, wiens Nederduitsehe Spelkünst my eerst voor twee maenden in handen viel, met my hier in eens is, vergelykende de Nederduitsehe *Ze* met de Hebreusehe *Zain*, en daer aen eene natuurlyke en minnelyke zoetheit, die met een weinigh geblaes voor uit den mont spruit, by de Grieksehe *Zeta* niet te vinden, met waarheit toeschryft.

Voorts kan het onderscheit tusschen het zachte geluit der Z, gelyk het nu in gebruik is, en den scherpen klank der S gezien worden in de volgende woorden:

Zant der zee,

Zaei,

Zuiger,

Zadel,

Zolder,

Zuchten,

Sant of heilige,

Saei van Honskooten,

Suiker,

Sabel,

Soldy,

Suffen.

De Z, dan voor de zachtste S genoomen, wordt op de volgende wyze gebruikt: *zacht*, *zant*, *zin*, *zogh*, *zucht*, *zeker*, *zuster*, *verzaemen*, *bezichtigen*, *geboorzaemen*.

Van de Medeklinkeren ontfangt de Z om haere zoetheit geen en achter zich, dan alleen de W; als in *zwaer*, *zwart*, *zweep*, *zwichten*, *Zwolle*, *zwyn*. Weshalve zy ten hoogsten quaelyk schryven, die, haer met de scherpe S gelyk stellende, bestaen heb-

ben

ben te spellen *Zlaen*, *Znel*, en (het geen wy onder de mislagen der ouden rekenen) *Zmyrna*, *zmaragdus*.

Ook eindigt zy daerom geen Woort, dan alleen in de Hebreëusche naemen; en geene lettergreep, dan wanneer haer, uit eene S verandert, *E*, *En*, *End*, *Er*, of *Ing*. *Igb* volgen.

HET III. KAPITTEL.

Nu staet ons, hebbende van alle de Letteren in het gemeen gesproken, ook in het byzonder de Klinkletters, *A*, *E*, *I*, *O*, *U*, *Y*, te beschouwen, en haere verdubbeling en samenvoeging, als ook den klank, daer uit ontsaende, aen te wyzen.

De vyf eerste Klinkers, *A*, *E*, *I*, *O*, *U*, die *Kort* zyn, als wy voorhene alrede gezegt hebben, laeten de lettergreep, waer in zy gevonden worden, eenen korten tyt om uit te spreken, of worden zeer korten tyt in de uitspraeke gehoort; *dat*, *ben*, *zin*, *lof*, *put*.

Deeze worden alle tot *Lange Klinkers* gemaekt, of in hunnen klank verlengt.

De Klinkers *A*, *E*, *I*, worden van *Korte* in *Lange Klinkers* verandert door het byvoegen van de *E*; als in *ban*, *baen*, *val*, *vael*, *bel*, *beel*, *best*, *beest*, *zit*, *ziet*, *tin*, *tien*.

Eertyts plagh men de *O* en *U* mede door eene *E* te verlengen. Dat de reden is, dat in oude boeken en geschriften *kloester*, *stroem*, *Goer*, *Voerst*, *Sloet* geleezen wordt, als mede *buer*, *zuer*. *stuer*, daer men nu doorgaens leest en schryft, *klooster*, *stroom*, *Goor*, *Voorst*, *Sloot*, *buur*, *zuur*, *stuur*. En zelfs is de uitspraek van eenige woorden, die *oe* hebben, by

B

zom:

zommigen zoodaenigh geweest, als of zy twee o voerden; gelyk zommige Delvenaers *boek*, *snoek* uitspreken, als of het *book*, *snook*, geschreeven waere.

Voor de E, in het verlengen der Klinkeren gebruikt, hebben onze vaders in zommige gewesten van Nederland ook de I gebruikt; als blykt in het schryven van *bair*, *air*, *beir*, *voir*, *doir*, *oir*, *oirsprong*, *buir*, &c. waer van *beir*, *oir*, en *oirsprong* noch gebruikt worden.

Dat wy alleen aentekenen, om te toonen, dat zy de verlengde Klinkers in het leste niet zoo hart en met zoo open eenen mont uitgesproken hebben, als geschieden moet, wanneer zy, door zich zelfs verdubbelt, tot Lange Klinkers gemaekt worden; gelyk men nu doorgaens en zonder onderscheit van allen voorgeeft.

De Y, de leste en zeste Klinkletter, alleen lang, als wy voorhene gezegt hebben, en uit den langen klank der woorden *vry*, *myn*, *pyn*, *tyt*, waar in zy gevonden wordt, blykt, kan niet verlengt worden.

Hedensdaegs verlengt men de Klinkers A, E, O, U, gemeenlyk door haer te verdubbelen; als in de volgende woorden te zien is: *aal*, *daat*, *been*, *beest*, *boom*, *doof*, *uur*, *buur*.

Hier worden de Klinkers A, E, O, U, verdubbelt, om hun geluit door deeze verdubbeling in de lettergreep te verlengen; en *al* verandert in *aal*, *dan* in *daat*; *ben* in *been*, *best* in *beest*, *boom* in *boom*, *dof* in *doof*, *Ur* in *uur*, *Hur* in *buur*.

Ook zyn 'er geweest, die de I verdubbelt hebben in de woorden *bier*, *dier*, *fier*, *gier*, *bier*, *niet*, *vriant*, &c. schryvende daer voor *biir*, *diir*, *fiiir*, *giir*, *biir*, *niit*, *vriint*, &c.

Hoewel dit (gelyk ook het schryven der I zonder E. ach-

E achter zich in *dri, di, ille, ider, imant, nimant,* op de wyze der A in *kamer, mager, navel,* der E in *ezel, edel, gevel,* en der O in *bode, boter, boven*) geenen ingang gevonden heeft, als te hart en oneigen, en zweemende naer het krysschende geschreeu der zwaluwen, nochtans is het verlengen der I door eene tweede I gebout op den gront der verlenginge van de andere Klinkletteren met zich zelve.

Immers het verdubbelen of verlengen van de I door het byvoegen van eene J is niet zoo goet of natuurlyk, en baert ook den zelve klank niet, dewyl de J een Medeklinker is, die, altyt in het hoofd der lettergreepen gestelt, eenen Klinker achter zich moer hebben; als in *jaer, jeugt, jong, juist, &c.* wel duidelyk te zien is.

Qualyk wordt ook voor eene verdubbelde I de Y gebruikt; want die wordt by de Nederlanders niet uitgesproken, als eene verlengde I, gelyk zommige willen; maer als een byzondere Klinker tusschen de I en EI; als gehoord wordt in *ydely, ys, yver, yzer, vrybeit, blybeit, schildery, drukkerij.* En dit onderscheit tusschen deeze verscheidene klanken is te hooren in de uitspraeke van *vil, viel, veil, vyl, bidt, biedt, beidt, byt, zit, ziet, zeit, zyt, lit, liet, leidt, lydt,* en diergelyke.

H E T I V. K A P I T T E L.

Nadat wy in het voorgaende gezien hebben, hoe onze vaders, en hoe wy de Klinkletters verlen- gen, of van Kotte tot Lange maeken, staen ons nu de wederzydsche redenen der spellinge met *Aa* en *Ae* te overweegen, om dus met zekerheit (doch

onder verbetering) te kunnen vonniffen, wie voor de lange *A* te houden zy.

Die het verdubbelen der *Aa* eerst ingevoerd hebben, wrækende het spellen met *Ae* in *aen*, *baer*, *baer*, *fchaep* &c. geeven voor, dat de *Ae* als het *blæten* of het *bae* van een fchaep wordt uitgesproken, als of die met eene Griekfche *η* of *eta* waere gefchreeven, en de woorden, met *Ae* gefpelt, eigentlyk luiden zouden, als de platte Amfterdamsche tael, gelyk zy daer wel eer werd gefproken, noch te deezen tyde by het graeu gebruikt; dat in de zelve woorden veel meer het geluit van de *E*, dan van de *A* zoude worden gehoord, of een gemengde klank, vallende tuffchen de *A* en de *E*.

Dit heeft Spiegel, Koornhert, en andere Taelbouwers uit de Kamer in Liefde bloeiende in hunnen tyt bewoogen, om het spellen met *Ae* in zulke woorden te verwerpen, en die voortaan met *Aa* te fchryven; het geen ook federt by den Drossaert Hooft en anderen is gevolgt.

Maer de vermaerde Poëet J. van den Vondel oordeelde, dat in dit flagh van woorden niet alleen de klank van de *A*, maer in het flaeuwen der uitspraeke ook van de *E* wierd gehoord; en fchreef ze derhalve met *ae*, gelyk volgt, *daer*, *maer*, *tael* &c.

Ik ftemme hem dit volmondigh toe, en ontkenne daerenboven, dat in *Ae* het geluit der fchaepen of van de Griekfche *η* of *eta* gehoord worde. Want dat is de klank van de Engelsche *Ea* in *leave*, *ready*, *beaven*, *speake* &c. en van de Griekfche *αι* in de woorden *τείχεα*, *μέλαι*, *τέμνεια*, die daerom famengetrokken wordt tot *η*, in plaetfe van *teichea*, *melea*, *Tempea* uitbrengende, *teichη*, *melη*, *Temη*.

Ook bevinden wy niet, dat in de woorden *aen*,
gaen,

gaen, *staen* en diergelyke het geluit van de E meet zoude gehoort worden, dan van de A.

Het tegendeel blykt in de uitspraeke van IE, OE voor OO, en mede UE, voor UU, daar de meeste klank op de eerste Klinkers I, O, U valt; gelyk eigen en natuurlyk is. Immers zoude het oneigen en onnatuurlyk zyn, dat in *Ae* de A, in deeze spellinge de eerste en in den klank de verhevenste, in de uitspraeke eener lange lettergreepe, minst en voor de helft niet gehoort zoude worden; en IE zyne volle uitspraak beter dan AE bereiken.

Uit deezen hoofde zoude ik van gevoelen zyn, dat men de ingevoerde spelling met *Aa* behoorde na te laeten. Immers behoeft zoo krachtig niet aangedrongen te worden op de verdubbeling der A in *schaep*, *slaep*, *raet*, *daet*, *maet*, &c. dewyl die nergens dus sterk word uitgesproken, dan by de Stichtenaers en Grofingers. De meeste Hollanders spreken diergelyke lettergreepen zachter uit, dan of 'er *Aa* in wordt gevonden; die, naer het oordeel van Samuel Ampzing in zyn *Nederlantsch Taelberecht*, al in het jaer 1628. uitgegeeven, den mont te wyt opsperft, en om haere volheit te zwaer en onaengenaem klinkt.

In allen gevalle magh de *Aa* niet gebruikt worden in de woorden, die door eene Crasis of samentrekking ingekort worden; als *vaer*, *blaen*, *draen*, *quaen*, *raen*, *paen*, voor *vader*, *bladen*, *draeden*, *quaeden*, *raeden*, *paden*. Waer nevens het Voorzetfel *naer*, *juxta*, gevoegt moet worden, als van *nacher*, by zommige Hoogduitschen gebruikt, (zoo het schynt,) afkomstigh; gelyk mede de Werkwoorden *gaen*, *staen*, die zoo wel, als *zien* en *doen*, met alle de andere Werkwoorden, Eindigende en andere,

(uitgezonderd *zyn*, *esse*) in EN uitgaen, als uit de Hoogduitsche spellinge van *geben*, *steben*, *feben*, en *tbun*, daer de *e* in de *u* smelt, blykelyk is. Ook moet men *slaen* spellen, niet *saan*; waer voor de Hoogduitschen hun *sblagen* gebruiken.

De Drossaert Hooft heeft ook (dat hier aen te merken staet) de lange Klinkletters *Aa*, *Ee*, *Oo* niet alleen gebruikt in woorden, daer hy het nootzaakelyk oordeelde, en daer hem Spiegel en Koornhert in voorgingen, gelyk in *aan*, *daar*, *maar*, *staak*, *taal*, *raat*, *staat*, *maat*, &c. maer ook in woorden, daer men ze ter noot kan missen, en die veelen gewoon zyn met eenen Korten Klinker te schryven. Dus schreef hy voor

<i>Vader</i> ,	<i>Vaader</i> ,
<i>Vrede</i> ,	<i>Vreede</i> ,
<i>Koning</i> ,	<i>Kooning</i> ,
<i>Weder</i> ,	<i>Weeder</i> .
<i>Neder</i> ,	<i>Needer</i> ,
<i>Teder</i> ,	<i>Teeder</i> ,

En zoo ook andere woorden, daer hy de dubbele of Lange Klinkers noodigh achtte, om de langkheit van den klank der lettergroepe uit te drukken, en niet te leezen *Vader*, *Vredé*, *Koning*.

Maer tegens dit verdubbelen der Klinkletteren, en geen ander (hoewel het de Schryver der Aenleidinge tot de Nederduitsche tael verkeerdelyk voor geeft) heeft zich Vondel met grooten en rechtvaerdigen ernst gekant in een Noodigh Berecht, gestelt achter zyn treurspel van Lucifer in het jaer 1654. uitgegeeven. En hy, die in dit Berecht (gelyk het aen de werelt van hemzelve en van den lesten uitge-

geever zyner Poëzye' een en andermael geschönken is) in de woorden van *voorneemen*, van *lettergreepen*, *oordeele*, *groeter*, *noodigh*, en *aenstootelyke* de voorbeelden zyner spellinge toont, oordeelde met den hoeghgeleerden Heere Vossius, die spellen van *Vaader*, *vreede*, *Kooning*, voor *Vader*, *vrede*, *Koning*, eene gansch ongerymde, overtollige en misselyke mispelling te wezen. En hy voegde 'er by, dat schoon men dien voet van verdubbelen al volgde, evenwel noch het twyffelen over de langkheit of kortheit des klanks der lettergreepen overbleef in een onglyk grooter getal van andere woorden, daer de klank valt op de eerste of tweede of derde lettergreep; gelyk bleek by de volgende voorbeelden: op de eerste lettergreep in *afgaen*, op de tweede in *beertn*, op de derde in *koopvaardy*.

Op deeze berisping en tegenwerping oordeele ik, dat elk gehouden is te bekennen, dat men de dubbele of Lange Klinkers *Aa*, of *Ae*, *Ee*, *Oo* omtrent veele woorden, daer ze de Drossaert gebruikt, kan missen.

H E T V. K A P I T T E L.

Doch dewyl men in het spellen van deeze en diergelyke woorden alleen eenen enkelen of Kortten Klinker *A*, *E*, en *O* gewoon is te gebruiken, en dus onzeker maekt, op welke lettergreep de klank in het uitspreken valle, zoude men ten dienste der vreemdelingen, om hen in de *Profodia* of *Uitspraeke*, het tweede deel der *Spraekkunst*, op goede gronden te onderwyzen, vooraf deeze regels aengaende de kortheit en langkheit der lettergreepen kunnen stellen.

I. Alle Toevallige Letters, **E**, **EN**, **ER**, **ERS**,
B 4 **END**,

END, ENDE, DE, DEN, STE, STEN, die Uitingen zyn van veranderde Vergrootingen of Buiingen of Tytvoegingen, zyn kort, of worden met eenen korten klank uitgesproken; als van *beer, beere, beeren*, van *groot, grooten, grooter, grooters*, van *loop, loopend, loopende*, van *hoor, hoorde, hoorden*, van *zwart, zwartste, zwartsten* En valt derhalve de klank op de eigene Stamwoorden.

II. De Onfscheidbaere Voorzetsels *be, ge, er, ber, ver, ont*, zyn ten allen tyde kort, en valt daerom de klank op de volgende lettergreep; als in *beding, bedongen, geweest, gewapent, erinnert, bertimmert, vergif, verliezen, ontbout, ontmannen*.

Bedel, gevel, erger, erven, berder, verwen, en andere, waer in de eerste lettergreep geen Onfscheidbaer Voorzetsel is, behooren niet tot deezen regel.

III. In alle Dubbele Naemwoorden van twee lettergreepen, waer van de eerste een Zelfftandigh, de leste een Zelfftandigh of ook Byvoeglyk is, is de eerste lang, de tweede kort, schoon uit veele Medeklinkeren bestaende; als in *jaermarkt, raetbuis, lantbeer, velstlagb, biervlieg, wynkan, bloetroot, sneeuwit, zeegroen, geltryk*.

IV. Diergelyke Naemwoorden van drie lettergreepen, welker eerste lit maer eene lettergreep maekt, worden in deeze eene lettergreep lang uitgesproken; als in *wintmolen, putwater, geltmiddel, lantvrede, zorgduivel, wachtmeester*.

V. Dubbele Naemwoorden van drie lettergreepen, welker twee leste het eene lit en een Afgelidit Byvoeglyk woort zyn, hebben hunnen klank in de middelste lettergreep; als in *rampzalig, moetwilligb, eerwaerdigb, boogmoedigb*.

VI. Alle Afgelide Naemwoorden, het zy Zelfftandige,

digē, het zy Byvoeglyke eindigende in *baer, dom, en, beit, igh, ing, lyk, nis, fchap, zaem*, hebben, zoo zy uit twee en drie lettergreepen beftaen, de eerfte lang, de tweede en derde kort; als, *buwbaer, rykdom, linnen, vrybeit, goedigh, leiding, manlyk, fteurnts, kontfchap, wreedzaem, bandelbaer, vorftendom, koperen, beerlykheit, leevendig, wandeling, koninglyk, groetenis, weetenfchap, arbeidzaem*. Die in *Ier* eindigen, hebben de lefte lettergreep lang; als, *tuinier, poortier, bovenier* en andere.

VII. De Scheidbaere Voorzetsels *aen, by, door, na, om, op, uit* met *toe* en *af*; die (om zoo te fpreken) Nazetsels zyn, en de Naemvallen alleen volgen, die door de Voorzetsels *tot* en *van* beheerfcht worden, zyn ten allen tyde lang, en eifchen daerom den klank in woorden van twee of drie lettergreepen, waer aen zy het begin geeven, het zy Naemhet zy Werkwoorden; als in *aenneemen, aenflag, bynaem, byfleepen, doorgang, doorbrengen, nalaeten, nufleep, omweg, omkopen, opdraght, opfchieten, uitgang, uitdroogen, toezang, toeftemmen, afgront, afbranden*. Omarmen en ombelzen worden hier van uitgezondert.

VIII De Scheidbaere Voorzetsels *achter, binnen, boven, buiten, tegen, tuffchen* hebben in de Uitspraeke den klank op de eerfte lettergreep, het zy alleen ftande, het zy voor Naem-of Werkwoorden van eene of twee of meer lettergreepen, als in *achterbuis, achterklappen, binnenkamer, binnenlantsvaerder, bovenftem, bovenkousfen, buitenman, buitenleeven, tegenzang, tegenftribbelen, tuffchenspraek, tuffchenwryde*. *Nevens, volgens*, zonder volgen deezen regel; niet *rontom* en *omtrent*, in de lefte lettergreep lang.

IX. Naem-of Werkwoorden, door de Voorzetsels,

fels *onder* en *over* samengezet, behouden ten deefden klank in de eerste lettergreep, als in *onderdaen*, *ondergaen*, *onderlyf*, *onderzaet*, &c. *Overgaen*, *overbaelen*, *overbant*, *overtoom* &c. of ontfangen dien op de derde lettergreep; als in *ondergraeven*, *onderbuuren*, *ondermynen*, *ondertekenen*, &c. *Overdaedigh*, *overeijfchen*, *overlaeden*, *overtuigen*, &c.

X. De zelfftandige Naemwoorden, door de Onfcheidbaere Voorzetsels, *ant*, *on*, *mis*, en *wan* beginnende, voeren den klank in het Voorzetsel; als in *antwoort* (waer mede ook alle afgeleide woorden overeenkoomen, als *antwoorden*, *beantwoorden*, *verantwoorden*) *onraet*, *ondank*, *ongunft*, *ontrou*, *misdact*, *misdragbt*, *misgreep*, *wantrou*, *wangunft*, *wanboop*, *wanfchepfel*, &c. De Werkwoorden, van *mis* beginnende, en uit twee of drie lettergreepen beftaende, hebben den klank in de lefte of voorleste lettergreep; als in *misdoen*, *misdraegen*, *misgrypen*, *misleiden*, *miszeggen* &c.

XI. Vrouwelyke Naemwoorden, die in *ES* en *IN* uitgaen, hebben den klank in deeze lettergreep; als in *prinjes*, *voogdes*, *meefteres*, *zondaeres*, *beerin*, *leuwinn*, *koningin*, *flavin*.

XII. Woorden van twee of drie lettergreepen, waer van de tweede kort en de derde lang of kort zyn, voeren den klank in de eerste, fchoon alleen eene *A*, *E* of *O* zonder of na eene of meer Medeklinkers voerende; als in *adem*, *ademen*, *adel*, *adeldom*, *edel*, *edelman*, *even*, *evenaer*, *open*, *openen*, *opening*, *oker*, *okernoot*, *okergeel*, *bagel*, *bagelen*, *bagelbui*, *stapel*, *stapelen*, *stapelrecht*, *bemel*, *bemelryk*, *wrevel*, *wreveligh*, *boter*, *boteren*, *boterbloem*, *zomer*, *zomeren*, *zomertyt*.

Gelyk nu hier toe het verdubbelen of verlengen der Klinkeren niet noodigh is, zoo meene ik, dat deeze verdubbeling omtrent veele andete woorden

BOO-

noedigh en dienstigh is: te weten, eerst in Naemwoorden, van alle de drie Geslachten, die in hun Eenvouwich Getal eenen verlangden Klinker hebben, dien zy, myns bedunkens, in het Meervouwich moeten behouden, gelyk te zien is in de volgende en diergelyke woorden, *draek, draeken, tuel, taelen, beer, beeren, priëel, priëelen, dier, dieren, stier, stieren, oor, ooren, spoor, spooren, uur, uren, muur, muuren.*

Daer na in Werkwoorden, die in hun Wortelwoord, den tweeden persoon des Eenvouwichen Getals in de Gebiedende Wyze, eenen langen Klinker gebruiken; als in *baet, leer, stier, boor, schuur*; waer van afkoomen *ik baete, leere, stiere, boore, schuure, wybaeten, leeren, stieren, booren, schuuren.*

In welke woorden de helfte van den langen Klinker alzoó weinigh magh uitgeworpen worden, en dus de Wortelletter verminkt, om te spellen, *bate, lere, bore, schure, baten, leren, boren, schuren*, als men spellen magh in den Onvolmaekten Tyt der Aentoonende Wyze, *Ik batte, lerde, borde, schurde, wybatten, lerden, borden, schurden.*

Want (dat hier wel aen te merken is) de Wortelklinker is hier geen Korte Klinker A, E, O, U; die alleen verlengt zoude worden, om den toon lang nit te houden, en niet terstont tegens den volgenden Medeklinker te stooten, maer een der Lange Klinkeren, die wy voorheene aangewezen hebben te zyn *aa* of liever *ae, ee, ie, oo, uu*. Een Korte Klinker is de Wortelklinker in de volgende woorden; als *A*, in *val*, *E*, in *stel*, *I*, in *zit*, *O*, in *klop*, *U*, in *ruk*; van welke daerom met verdubbelinge des volgenden Medeklinkers *valle en vallen, stelle en stellen, zitte en zitten, kloppe en kloppen, rukke en rukken* gemaakt worden.

Dus

Dus behoort men ook andere woorden te spellen, die afkoomen van andere, die eenen Langen Klinker in den oirsprong hebben; gelyk *eenigh*, *eenigszins*, *eenigheid*, die gesprooten zyn van *een*, en *eeuwigh* met *eeuwigheid*, die van *eeu* koomen. Breng hier ook toe *leeraer* van *leere*, *grooter* van *groot*, *boozer* van *boos*, in plaetse van *leraer*, *groter*, *bozer*.

Immers Jeremias de Dekker, dien Vondel eenen dichter van eene sierlyke netheit plagh te noemen, heeft ook al in de Voorrede van zyne vertaelde Kathaensche Vrouwe, in het jaar 1660. uitgegeeven, geklaegt over het verenkelen der twee Klinkeren E en O, regelrecht aengaende tegens de oprechte en behoorlyke uitspraek onzer taele; en dat men botelyk en spottelyk schreef *benen*, *stenen*, *bomen*, *bonen* &c. in plaetse van *beenen*, *steenen*, *boomen*, *boonen*; gelyk hem mede tegens de borst was, dat men door verdubbeling der E en O ter andere zyde schreef *steeden*, *leeden*, *kooten*, *kooper*, (*cuprum*,) in plaetse van *steden*, *leden*, *koten*, *koper*. Waer door niet alleen de uitspraek vervalscht, maer ook een geheele wagen vol homonymen of tweezinnige woorden ter taele ingevoerd worden; zoo dat men somtyts niet weet, of zy van *koolen*, *caules*, of van *kolen*, *carbones*, van *reeden*, *stationes navium*, of van *reden*, *ratio* &c. spreken. Dat niet geschieden zoude, zoo men scherp luisterde naer de oprechte uitspraek, en de spelling daer naer voegde.

Men moet daerenboven de verdubbeling of verlenging der Klinkeren ook behouden in woorden, die, met eenen Klinker geschreeven, dubbelzinnigh zouden zyn, en iet anders kunnen betekenen, dan men daer mede wil te kennen geeven; gelyk elk zien kan in de volgende en diergelyke woorden; waer in
men

men geen onderscheit maeken kan , ten zy men ze elk in het byzonder met eenen korten of verlengden Klinkletter leere spellen :

*Bedelen ,
Beteren ,
Bekeren ,
Beeken ,
Beeving ,*

*Bedeelen
Beteeren ,
Bekeeren ,
Beken ,
Beeving .*

H E T V I . K A P I T T E L .

Nadat wy de Lange klinkers en hun rechtmaetigh gebruik in het voorgaende naer eifch beschout en wyluchtigh tegens het ingekroopen misbruik aangewezen en verdedigt hebben , nadat wy ook in het voorgaende eenige zetregeks wegens de korthheit en langkheit der lettergreepen en haere rechte uitspraek gegeven hebben , die buiten de Nederduitfche Rym-of Dichtkunst , waer van hier niet gehandelt wordt , kunnen geacht genoegzaam te zyn , staet ons nu wyder te spreken van het samenvoegen van twee Korte Klinkeren , die , van een byzonder en verscheiden geluit , wanneer zy alleen staen , in de samenvoeginge het geluit der twee gevoegde Klinkeren al smeltende tevens uitspreeken , en daerom *Tweeklanken* genoemd worden. Deeze zyn *ai* , *au* , (want *ae* en *ie* hebben wy voorhene gezegt eene verlengde A en I te zyn) *ei* , *eu* , *oe* , (hoewel het geluit van deezen Tweeklank in voorgaende tyden eene lange O maekte) *ou* , *ui* . En hun gebruik is dusdaenigh.

Met *ai* spelt men *kai* , *klai* , *mai* , *kaizar* , *romain* met zommigen.

Met

Met *au*, *snau*, *snauwen*, *krauwen*, *bytebau*, *gau*.

Met *ei*, *lei*, *rei*, *rein*, *geit*, *schreit*, *reis*, *steil*, *veil*.

Met *eu*, *beul*, *beul*, *deur*, *steur*, *reuk*, *neus*, *geus*.

Met *oe*, *gloet*, *goet*, *bloet*, *bloem*, *roem*, *zoen*, *doen*.

Jeroen.

Met *ou*, *bout*, *gout*, *zout*, *mout*, *stout*, *bebouder*, *beboudenis*.

Met *ui*, *uil*, *uit*, *bui*, *lui*, *buis*, *buis*, *vuil*, *zuil*, *spruit*, *geluit*.

Ook worden drie Klinkletters, die van eenen verscheidenen klank zyn, wanneer zy alleen en op zich zelfs staen, samengevoegt, en tot een geluit vereenigt; waerom zy *Drieklanken* heeten.

Deeze zyn *asi*, *aeu*, (niet *aa*, in *blaa*, *flaa*, *graa*, *klaa*, *laa*, *pa*, om zyne onnoodige gaeping, die eene zoete spraek hart maekt, al voor hondert en drie-en-twintigh jaeren van Pontus de Heuiter verworpen) *eeu*, *ieu*, *oei*, *ooi*.

In de spellinge hebben deeze Drieklanken dit gebruik:

Met *aei* spelt men *zaei*, *maei*, *draei*, *kraei*, *zwaei*, *papegaei*.

Met *aeu*, *blaeu*, *flaeu*, *graeu*, *klaeu*, *laeu*, *paeu*, *raeu*.

Met *eeu*, *leeu*, *meeu*, *schreeu*, *sneeu*, *spreeu*, *zeeu*, *Hebreeu*.

Met *ieu*, *nieu*, *kieu*, *kieuwen*.

Met *oei*, *boei*, *bloei*, *groei*, *gloeien*, *roeien*, *stoeten*.

Met *ooi*, *dooi*, *mooi*, *booi*, *kooi*, *ooit*, *strooit*.

H E T V I I . K A P I T T E L .

Alle deeze zes en twintigh letteren, in het gemeen en byzonder voorheene beschout, kunnen het begin eener lettergroepe zyn.

Alle

Alle kunnen zy ook woorden eindigen, uitgezondert, *v, z, b, d*, die, om haeren zachten klank achter aen quaelyk wordende gehoord, nooit of zelden daer worden gebruikt; maer die plaets ruimen voor andere, die, bykans van een en het zelve geluit geoordeelt, scherper en sterker klinken, als *f, s, p, t*.

In *b* en *d* eindigen echter eenige eigene naemen, die uit andere taelen oirspronkelyk zyn, als, *Nadab, Jacob, Job, Gad, David*; als mede de Wortelwoorden *krab, schrab, beb, wend, zend, scbud*, en diergelyke.

In *z* eindigen de eigene Hebreeuwse naemen *Uz, Elifaz, Perez, Boaz, Thammuz*, en andere.

Z en *v* zouden, naer onze spelling, ook middellettergreepen kunnen eindigen, wanneer zy in de veranderingen der Buigingen en Tytvoegingen de plaets der *s* en *f* ingenoomen hebbende, van *lees* en *geef* in de Werkwoorden, en van *buis* en *brief* in de Naemwoorden, *leez-en* en *geev-en*, *buiz-en* en *briev-en* maken.

Maer wy kunnen ook lyden, dat in het schikken der lettergreepen de gewoonte, die een groot dwingelant is, van hun, dien het lust, gevolgt worde, en, gelyk doorgaens, gespelt, *lee-zen*, *gee-ven*, *bui-zen*, *brie-ven*.

Met een *ʒ* eindigen zommige hedendaegsche schryvers de woorden, die in *aei* en *ai*, *ei*, *oei*, *ooi*, en *ui* uitgaen. Maer quaelyk; dewyl *ʒ* geen Klinker is, om eenen Twee-of Drieklank te helpen maeken, maer een Medeklinker, die altyt eenen Klinker voorgaet; als in *ʒaeger, bejaegen, jeugt, ʒisp, jong, juichen, juweel* te zien is.

Met eene *W* eindigen de Wortelwerkwoorden, *dww, spuw, stuw, &c.* en de Naemwoorden, *Be-
tuw,*

tuw, *Veluw*, *ruw*, *schuw*, en *uw*, *tuus*, *vester* by de Latynen uitdrukkende

Hierom kunnen wy niet goetkeuren de hedendaegsche nieugesmeedde spelling, waer door, om quansuis de afkomst en verwantschap der woorden nader te koomen, de welluidendheit ten hoogsten benadeelt wordt, en in plaetse van *graf*, *staf*, *bof*, *brief*, *gerief*; geschreeven *graw*, *stav*, *bov*, *briev*, *geriev*; gelyk ook voor *buis*, *gruis* gevonden wordt *buiz*, *gruiz*. Verwerpelyk is ook om de zelve reden het spellen der Naemwoorden, *land*, *zand*, *strand*, *band*, *blind*, *kind*, *grond*, *vond* zonder *T*, die nochtans in de uitspraekke deezer woorden meer dan de *D* gehoord wordt: als mede der Werkwoorden in den tweeden en derden Persoon van de Aentoonende Wyze en Tegenwoordigen en Onvolkoomenen *Tyt*, *gy*, *by bind*, *vind*, *gy bond*, *vond*, en diergelyke; gelyk ook der Deelwoorden *verblind*, *gegrond* &c. zonder dezelve *T*, dewyl zoo de Werk-als Deelwoorden de *T*, als hunne merkletter in zommige Persoonen en Tyden, hier alzooweinigh kunnen missen, als *gy*, *by boort*, *loopt*, *mint*, *gy riept*, *sleept*, en *geboort*, *bemint*, *gegunt* &c. Waerom het noodigh is, dat men schryve *gy*, *by bindt*, *vindt*, *gy bondt*, *vondt*, en *verblindt*, *gegrondt*.

Hierom ziet men zommige, zoekende met de spellinge den klank der woorden alleen uit te drukken, en overtollige letteren te myden, eenige woorden spellen, als volgt, *lant*, *bant*, *brant*, *bant*, *verbont*, *raet*, *sbilt* &c. terwyl anderen die woorden spellen met eene *dt* aldus, *landt*, *bandt*, &c. geevende deeze reden hunner spellinge, dat men die woorden in het Meervouwige getal met een *D* moet schryven, en meenende, dat het Meervouwige Ge-
tal

tal altyd van het Eenvouwige wordt gemaekt door byvoeging van *en*, dat men dan altyd ook in het Eenvouwige Getal de *D* moet behouden; waer by zy, om dat die woorden in het Eenvouwige Getal van een fcherp geluit zyn, eene *T* stellen; die in het Meervouwige Getal wordt achtergelaeten, en spellen, gelyk volgt;

landt, landen, bandt, banden, bandt, banden, verbondt, verbonden, raedt, raeden, fchildt, fchilden.

Ook spellen zy de Byvoeglyke Naemwoorden, die in hunne Buigingen fomwyle eene *D* hebben, op gelyke wyze, en fchryven *goedt*, dewyl men ook fchryft, *goede, goeden*; *oudt*, om dat men ook fchryft, *oude, ouden*; daer de anderen, om dat in de uitspraeke geene *D* gehoort wordt, alleen *goet* en *out* fchryven.

Beide deeze bovenstaende spellingen houden zommige voor goet, omdat zy den klank en de wel-luidendheit ten wederzyde voldoen.

Het is echter beft de eerfte te volgen, die, fchryvende *lant, bant, bant, goet, out, breet; eet, fchoon* het Meervouwige Getal eifcht *landen, banden, banden, goeden, ouden, breede, eeden*, verdedigt wordt met deezen grontregel, ook in andere taelen bekent en gebruiklyk, dat letters van het zelve werktuig dikwyls met elkandere verwiffelt worden.

~ *Godt* echter, het Opperfte Weezen, dat in den derden Naemval *Gode* heeft, en naer der Heidenen oordeel in het Meervouwige Getal *Goden* maekt, fchryve ik met eene *D* voor de *T*, om hem van eenen *Got*; eenen inboorling uit *Gotlant* te onderscheiden.

De tweede, hoe op haere reden steunende; hoe gemaklyk en dienstigh voor de vreemdelingen, om terftont te kunnen zien, dat deeze woorden in het

C

Meer

Meervouwige Getal *landen*, *banden*, &c. moeten worden geschreeven, is daerom niet zoo goet te keuren, om dat zy, schryvende in de Naemwoorden *landt*, *raedt*, *verbondt* &c. door dus te schryven, geen onderscheit maekt tusschen deeze en tusschen de Werkwoorden, *landt*, in, *by landt te Oostende*; *raedt*, in, *by raedt bun ten beste*, en *verbondt*, in, *gy verbondt u tot de betaeling*. In welke leste de *D*, eene der Wortelletteren in de Stamwoorden, *land*, *raed*, *verbind*, aen en met de volgende toevallige en merkleter *T* gehecht en vereent wordt door eene verzwegene *E*, als de rustende Scheva der Hebreewen; die echter by zommige Nederlanders en hunne nabuuren in de uitspraeke van *landet*, *raedet*, *verbondet* gehoort wordt of plagh te worden.

Alle andere Naemwoorden, die in het Meervouwig Getal geene *D*, maer *T* hebben, lyden in het Eenvouwige ook geene *D*, maer moeten alleen met eene *T* geschreeven worden: gelyk hier onder wordt aangewezen:

net, *netten*, *staet*, *staeten*, *kaert*, *kaerten*.

pot, *potten*, *vraet*, *vraeten*, *taert*, *taerten*.

Dus dient men ook te schryven *geboort*, *bemint*; *gegunt*, &c. wanneer zy Deelwoorden zyn, of een gedeelte van den Volmaekten of Meer dan Volmaekten Tyt in de Werkwoorden worden, als in, *ik hebbe geboort*, *ik was bemint*, *het is my gegunt*; alzo zy dan geene veranderinge door de Buiging onderworpen zyn; die hun alleen overkoomt, wanneer zy in de Byvoeglyke Naemwoorden veranderen.

Met het oogmerk om letters te spaeren, boven aengeroot, wordt ook van zommigen eene vreemde spelling omtrent de woorden met Drieklanken

ccu,

eeu, *leeu*, *nieu*, *flaeu* en diergelyke ingevoert, als zy die in het Meervouwige Getal dus spellen *ewen*, *lewen*, *niewe*, *flawe*.

Doch hier staet te letten, dat men, in het Een-
vouwige Getal *eeu*, *leeu*, &c. schryvende, ook in het
Meervouwige *eeuwen*, *leewwen* &c. moet schryven.

Want verwerpt men hier de leste *E* en *U*, die
het meeste geluit van den Drieklank in *eeu* en *leeu*
maeken, zoo blyft daer alleen de klank van *e*; en
voegt men by die *e* niet dan *wen*; en schryft *ewen*,
zoo heeft men in dat *ewen* geenen anderen klank,
dan van *e* en van *wen*: want de *w*, die geen Klink-
ker is, kan niet dienen, om het geluit van *eeu* te
maeken, maer alleen om *wen* te schryven. Derhal-
ve behoort men in het Meervouwige den Drieklank
eeu te laeten, en daer *wen* byvoegende te schryven
eeuwen, *leewwen*, &c. Behalve dat het ongeoorlooft
is, en zonder voorbeeld in eenige taele, dat men
de Lange Klinkers en Drieklanken, Wortelletters
der Naemwoorden, waer in zy geene veranderinge
onderworpen zyn, daer uit neeme, of ook in de
Werkwoorden, in welker Tytvoegingen de Lan-
ge Klinkers somtyts tot andere gemaekt worden,
verminke. Het geen geschiedt, wanneer men, *be-*
ren, *oren*, *flawe*, *niewe*, van de oirsprongkelyke
Naemwoorden, *beer*, *oor*, *flaeu*, *nieu*, en *eren*,
leren, *boren* en *smoren*, van de Stamwerkwoorden,
eer, *leer*, *boor* en *smoor* afleidt. Maer hier van is
ook al voorhene gesproken.

H E T V I I I . K A P I T T E L .

Wy zouden nu van de Letteren kunnen affchei-
den, waere 'er niet iets te zeggen van het
C 2 schry-

Schryven van zommige woorden en van de Talletteren.

Omtrent het schryven eeniger woorden moet men deeze regels waerneemen :

I. Zommige woorden moet men dus schryven, *Zuid-en Noordbollant, dagb-en gedenkschriften*, en *voor-en tegenspoet*, op dat men door dit teken zie, dat *Zuid* mede aen *Hollant*, *dagb* aen *schriften*, en *voor* aen *spoet* behoore. Dus schryvende *Zuid-en Noordbollant*, is het, als of 'er stond *Zuid-bollant en Noordbollant*. *Dagb-en gedenkschriften* is zoo veel, als *dagb-schriften en gedenkschriften*, en *voor-en tegenspoet*, als *voorspoet en tegenspoet*. Dit heeft ook plaets in alle andere woorden van gelyken aert.

II. De woorden *aerd-bodem*, *werelt-kloot*, *schoutamt*, *man-slagb*, *pest-buis*, en diergelyke laschwoorden meer, dient men aldus zonder afscheidinge aen een te hechten, *aerdbodem*, *wereltkloot*, *schoutamt*, &c. want al is zulk een laschwoort uit twee woorden samengezet, het is nochtans door de aeneenlasching een woort geworden.

III. *Begonze*, *badze*, *deedmen*, *zoo¹⁹⁹⁷men*, *zalmen*, en diergelyke behoort men van een te scheiden, en aldus te schryven, *begon ze*, *bad ze*, *deed men*, *zoo men*, *zal men*. Dus moet men ze scheiden, omdat het twee woorden zyn. Ook om dubbelzinnigheit te myden: want schryft men *zoo men* in plaetse van *zoo men, en zalmen* voor *zal men*, het schynt, dat men van *zoo men* van kleederen, en van *zalmen*, vischen, spreekte.

IV. Men moet groote of hoofletters stellen voor eigene naemen van persoonen, landen, steden, stroomen; ook voor de naemen van waerdigheden, bedieningen, godtsdiensten, gevoelens &c. Het begin van elk zinslot of *periodus* in ons schryven, en de eer-

eerste letter van elk vaers in een gedicht moet insgelyks een hoofletter zyn.

V. Gelyk van de twee SS, die de Nederlanders in hunne schriften gebruiken, de eene gemeenlyk lang en de andere kort is, als volgt, *fs*, zoo moet met de eerste het begin van een woort dus gemaakt worden, *fabel*, *fap* &c. met de leste het einde op deeze wyze, *glas*, *buis* &c. Ook wordt de korte *s* bequaemlyk gebruikt in het midden van een woort, uit twee, welker eerste met deeze letter eindigt, samengevoegt, op deeze wyze, *paskaert*, *pasloot*, *busfchieter*, *mislagen*, en diergelyke.

Het geen geschiedt, om dat *pas*, *bus*, *mis* niet met eene lange *f* maer met eene korte *s* gespelt worden.

De Talletters, die by de Nederlanders in het gebruik zyn, om tal-en tytschriften by een te stellen, zyn zeven, en deeze volgende, C, D, I, L, M, V, X.

Van deeze beteekent I, die uit eene enkele recht-opgaende streep bestaet, het geral van een; de V, uit twee schuinsche I samengesteld, vyf; de X, die niet anders is, dan twee V, met het scherpe tegens elkandere gestelt, tien; L, bestaende uit eene rechte en een dwersse I, beduidt vyfmael X, of vyftigh; C, of eerst twee L, waer van de eene recht, de andere omgekeert is, op deeze wyze \square , betekent tweemaal L, of hondert; D, of eene \square , van alle kanten geflooten op deeze wyze \square , betekent vyfhondert, en M duizent, of tweemaal \square .

Voorts gelyk het minder achter het meerder getal, de I, achter de V en X aldus gezet VI en XI, vyf en een, dat is, zes, en tien en een, dat is, elf betekent, zo drukken IV, aldus gezet, vyf min een, dat is, vier, en IX op deeze wyze tien min een, dat is negen, uit.

C 3

Dus

Dus stelt men ook XIV voor veertien, XIX voor negentien, XL, voor veertigh, XC voor negentigh.

Doch deeze IV, IX, XIV, &c. worden in de tytschriften niet gebruikt, maer wel in andere en enkele getallen.

Dus schryft men dit jaer, duizent zevenhondert en vier met deeze letteren, MDCCIV, of naer de wyze der Romeinen die geene M en D, maer deeze merken CI en IJ voor duizent en vyfhondert in hunne getallen gebruikten, aldus, CI IJ CCIV. Maer zestienhondert negen en negentigh wordt geschreeven, MDCXCIX, of op zyn Roomsche dus; CI IJ CXCIX.

Dat de XC en IX in geen tytdicht kan gebragt worden, heeft deeze reden, om dat elke Talletter, waer die ook in het tytdicht staet, volgens haer eigen getal wordt getelt, en eene X, voor eene C staende, van de C of hondert geene tien afrekt, maer de eigene betekenis van tien behoudt; zoo dat XC in een enkel jaertal maer negentigh, en in een tytdicht hondert en tien uitbrengt.

Dat ondertusschen de X tot de zevende Talletter gestelt wordt, geschiedt op den gront van alle, die haer, waer voor wy liefst Ks gebruiken, in het spellen en schryven van Nederduitsche woorden behouden.

Voorts magh in een tytschrift of tytdicht niet een enige Talletter meer worden gevonden, dan de letters, die het jaertal, dat men wil aenwyzen, net uitdrukken; gelyk het jaer 1568. toen Don Karel, Prins van Spanje, wierd vermoordt, in

FILIVS ante Die M patr Ios InqVr It In annos,
De zoon VI t LVst tot hoogh gezagh
Haekt naer zIn VaDers sterref Dagh;

En

En het jaer 1583. toen de toelegh des Hertogen van Anjou op Antwerpen mislukte in dit rytschrift, *AVXILIVM SVIs DeVs*, dat, te Antwerpen voor de Kipdorperpoort gezet, in onze taele luidt, *GoDt VVas VerDaDiger zIlNs VoLX*.

In deeze rytdichten, die veel arbeit en tyt kosten, en daerom ten aenzien der spellinge niet te naeu bepaelt behoeven te worden, moet men, zoo veel mogelyk is, eene goede en vaste spelling houden, zonder D voor T, GH voor G te gebruiken, of ook, om een getal van hondert te vinden, eene onnoodige C voor een K te schryven; op dat men niet schyne by stoelen en banken te gaen, daer men recht op zyn lyf en rustigh moet wandelen.

HET IX. KAPITTEL.

Uit de Letteren werden Sillaben, gelyk Grieken en Latynen spreken, of *Lettergreepen* gemaekt.

Eene Lettergreep is een Woort of een deel eens Woorts, dat met eene montsluizinge of openinge wordt uitgesproken; als *man*, *va-der*, *on-beschroomt*, *aen-ge-naem-beit*, *on-o-verwin-lyk*, *Konstan-ti-no-polen*. En elk van deeze deeltjes is eene Lettergreep.

Want de enkele Klinkers maeken niet alleen gedeelten van Woorden, als A in *a-del*, *a-dem*, *A-ken*, *a-men*, E in *e-del*, *e-gel*, *e-ke*, *E-pe*, I in *I-karus*, *I-sachar*, *I-talië*, *Sime-i*, O in *o-pen*, *o-ker*, *o-ven*, *o-ver*, U in *U-dem*, *U-donbeim*, *U-kraine*, *U-trecht*, Y in *y-del*, *y-ven*, *y-ver*, *y-zer*, maer ook geheele woorden, als A, den naem van verscheide stroomen in Nederlant, E, in oude bceken voor

een verbont (waer van *egade*), O, eene uitroepende Tuffchenwerping, U (*te* of *tibi*) Y, de rivier, waer aen Amsterdam gelegen is.

Van de *Scheidinge* der Lettergreepen in het spellen en leezen der woorden kunnen deeze Regels gegeven worden

I. Als tuffchen twee Lettergreepen een enkele Medeklinker staet, behoort die tot de volgende Lettergreep in de Spellinge; als in *bo-de*, *vre-de*, *spa-de*, *ko-ren*, *to-ren*, *be-den*, *me-de*, *va-der*, *ta-fel*.

Uitgezonderd in Naem-of Werkwoorden, waer in de Stam-of Wortelwoorden, die nootwendigh altyt geheel en ongebrooken blyven, gevolgt worden van de Toevallige Letteren, E, EN, END, ENDE, ER, ERS, Uitgangen van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen, of ook van de Onscheidbaere Aenhechtselen AER, IG, IGHEIT, ACHTIG, ACHTIGHEIT, AEDJE, ING, INGE, INGEN.

En daerom moet men spellen zonder vermengelingen der Wortelletteren met de Toevallige, of ook met de Aenhechtselen, *beer-e* van *beer*, *boer-e* van *boer*, *vorst-en* van *vorst*, *appel-en* van *appel*, *smeul end* van *smeul*, *smeulend-e* vonken; gelyk ook *ik boor-e*, *wy boor-en*, *groot-er*, *vrolyk-er*, *loop-er*, *roep-er*, *groot-ers*, *snood-ers*; als mede *logen-aer*, *schulden-aer*, *goed-ig*, *goed-igheit*, *waer-achtigb*, *waer-achtigheit*, *boscb-aedje*, *scbenk-aedje*, *woon-ing*, *woon-inge*, *zegen-ingen*.

Van deezen Regel zyn mede uitgezonderd de woorden, die, met MIS, ON, VOL, en WAN beginnende, door Klinkletters gevolgt worden.

En derhalve spelt men *Mis-aerden*, *on-eere*, *vol-einden*, *vol-op*, *wan-orde*. Zet hier by *mein-eet*, *mein-eedigb*.

II. Als een en de zelve Medeklinker in eenigh woordt

woordt verdubbelt wordt; behoort de eerste tot de eerste, de andere tot de volgende Lettergreep; als in *ap-pel, kop-pel, gaf-fel, mos-fel, trof-fel, bom-mel, em-mer, slim-mer, stom-melen, trom-melen.*

III. Als in Wortelwoorden van twee Lettergreepen twee verscheidene Medeklinkers voorkomen, wordt de eene tot de voorgaende, en de andere tot de volgende in de Spellinge gevoegt, als in *ar-beit, wan-del, kar-per, win-kef, kin-kef, winter, won-der, don-ker*, en diergelyke.

IV. Dit geschiedt ook, wanneer de Toevallige Letteren DE en DEN, en de onscheidbaere Aenhechtsfels BAER, LOOS, LYK, DE, SCHAP, SEL, TE, ZAEM achter de Wortelwoorden gevoegt worden; als in *boor-de, boor-den, eer-baer, eer-loos, eer-lyk, lief-de, man-fchap, boog-fel, boog-te, eer-zaam.*

V. In Woorden, die met de Voorzetselen, in eene Klinkletter eindigende, BE, GE, BY, TOE, NA, beginnen, heeft de Scheiding der volgende Klinkletteren geene plaets.

Waerom men spelt, *be-fluit, be-ftier, be-vrydt, ge-drag, ge-dwaelt, ge-trou, by-flaep, by-fpreuk, by-ftant, toe-kruit, toe-ftaan, toe-vlucht, na-flaep, na-flaek, na-fpooren.*

VI In het Voorzetsel ONT, voor een woort, dat met eenen Klinker begint, blyven de Medeklinkers onscheidbaer; en men spelt derhalve *ont-aerden, ont-eeren, ont-erven.*

VII. In Koppelwoorden, uit Zelfftandige en Byvoeglyke Naemwoorden en anderszins famengezet, heeft ook de Scheiding der Medeklinkeren geene plaets.

Daerom spelt men *pols-ader, nefst-ei, elk-ander,*
C 5
plomp-

plomp-aert, steil-oor, slok-op, ront-om, voort-aen, waer-om, daer-om.

VII. Achter de Lange Klinkers en de Twee-of Drieklinken worden de S en T in *STER*, eenen der Uitgangen van Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden niet gescheiden. maer blyven in de Spellinge by elkandere. Dus spelt men uit deezen hoofde *plae-ster, bee-ster, mee-ster, prie-ster, roo-ster, plei-ster, dui-ster, lui-ster, naei-ster, schooi-ster, ly-ster, vry-ster*; terwyl achter de Korte Klinkers deeze zelve Medeklinkers, volgens den gemeenen regel, in de Spellinge van twee Lettergreepen gescheiden worden; gelyk in *laf-ter, zaf-ter*.

H E T X. K A P I T T E L.

De Woortgronding onderzoekt alle uit Lettergreepen gemaekte enkele Woorden, naer hunne Verdeeling.

By de Nederlanders zyn de Woorden, gelyk by andere volken, als byzondere Spraekdeelen geschift.

Deeze zyn negen in getal, en draegen de naemen van *Geslachtwoorden, Naemwoorden, Voornaemwoorden, Werkwoorden, Deelwoorden, Bywoorden, Voegwoorden, Voorzetsels* en *Tuschenwerpen*.

Deeze worden gedeelt in *Veranderlyke* en *Onveranderlyke*.

Veranderlyk zyn de *Geslachtwoorden, Naemwoorden, Voornaemwoorden, Werkwoorden, Deelwoorden*.

Onveranderlyk zyn alleen of ten meesten deele (als namaels breeder gezien zal worden) de *Bywoorden, Voegwoorden, Voorzetsels* en *Tuschenwerpen*.
De

De Geslachtwoorden zyn Woordekens, die, in onze spraake vooraengezet, het Geslacht des volgenden Naemwoorts of Deelwoorts bekent maeken.

En deeze zyn tweërlei, het *Bepaelende* of *Eigentlyke*, en het *Nietbepaelende* of *Oneigentlyke*.

Het *Bepaelende* Geslachtwoort is, door wiens voorzetting een gemeen Naemwoort op een zeker ding of persoon geduidt, en dus iet zekers benoemt wordt.

Dit is *De* en *Het*: *De Man*, *De Vrou*, *Het Kint*.

Het *Nietbepaelende* Geslachtwoort is, door wiens voorzetting geen zeker ding of persoon byzonderlyk wordt uitgedrukt, maer het gemeene Naemwoort by zyne ruime beduidenis gelaeten; zoo dat hier door iet zekers onbepaelt blyft. Dit is *Een*, *Eene*, *Een*; *Een Vader*, *Eene Moeder*, *Een Kint*.

Van deeze Geslachtwoorden zyn deeze Regels in acht te nemen:

1. Het *Bepaelende* Geslachtwoort is in het *Meervouwige* Getal in alle drie Geslachten gelyk, uitgezondert den *Geever* en *Neemer* van het *Vroulyke*.

2. Het *Nietbepaelende* Geslachtwoort heeft geen *Meervouwich* Getal.

3. De *Röepende* Naemval ontbreekt in alle drie Geslachten en in beide Getallen, waer voor de *Roepletter O* met of zonder *Gy* gebruikt wordt.

4. De *Aenklaeger* is met den *Noemer* en *Geever* in het *Vroulyke* en *Onzydige* Geslachte gelyk.

Ondertusschen zyn deeze Regels alleen waerachtigh buiten de *Uitgangen* der *Naemvallen*, die van de *Hoogduitschen* door de *Nederduitschen* in het *Vroulyke* en *Onzydige* Geslachte van beiderlei-
Ge-

Geflachtwoort overgenoomen, en door *of* aen ieder Naemval gehecht zyn.

5. De Geever en Neemer zyn overal in beiden gelyk.

Dit blykt uit de volgende voorbeelden allerklaerft.

Het Bepaelende Geflachtwoort heeft in het Eenvouwige Getal van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geflacht,
N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
T. <i>Des</i>	<i>Der</i>	<i>Des</i>
G. <i>Den</i>	<i>De of Der</i>	<i>Het of Den</i>
A. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
R. O.	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De of Der</i>	<i>van Het of Den.</i>

In het Meervouwige Getal.

N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
T. <i>Der</i>	<i>Der</i>	<i>Der</i>
G. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Den</i>
A. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De</i>	<i>Van Den.</i>

Het Nierbepaelende Geflachtwoort, dat alleen Eenvouwigh van Getal is, heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geflacht,
N. <i>Een</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
T. <i>Eens</i>	<i>Eener</i>	<i>Eens</i>
G. <i>Eenen</i>	<i>Eene of Eener</i>	<i>Een of Eenen</i>
A. <i>Eenen</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Eenen</i>	<i>van Eene of Eener</i>	<i>van Een of Eenen.</i>

H E T

HET XI. KAPITTEL.

De Naemwoorden zyn Veranderlyke Woorden, waer mede men alle dingen en hunne hoedanigheden benoemt; als, *Godt, geest, mensch, dier, bemel, aerde, eeuwig, tydelyk, groot, kleen, out, jong.*

De Naemwoorden zyn *Zelfstandig* of *Byvoeglyk*.

Een *Zelfstandig* Naemwoord is, dat, alleen staende en zonder hulpwoord, het Weezen eener *Zelfstandige* zaake, die men noemt, volkoomelyk betekent; als *Man, Vrouw, Kint, Hemel, Aerde, Zee, Lucht.*

En hier voor kunnen de Geslachtwoorden *Een, Eene, De, Het* worden gezet.

De *Zelfstandige* Naemwoorden zyn *Oirsprongkelyk* of *Afgeleidt*.

Oirsprongkelyk zyn *Visch, Vleesch, Vogel, Tuin, Vrient, Vader* &c. En deeze niet alleen van allerlei *Uitgangen*, maer ook meest van eene eenige Lettergreep; opdat men door het onnoodigh rekken der zelve met eene aengehechte *E* onder den naem van *Zuidhollandschen Tongeslag* die niet doe ontaerden van onze vlugge en gezwinde gedachten, waer van onze woorden de tolken en beelden zyn. Dus vindt men *Hoofst, Haer, Brein, Oog, Oor, Neus, Mont, Kin, Hals, Buik, Hart, Hant, Voet, Been, Scheen, &c. Huis, Hof, Lant, Zant, Gras, Kruit, Bloem, Boom, &c. Beest, Dier, Stier, Os, Koe, Kalf, Schaaap, Ram, Lam, Hont, Kat, &c. Kost, Kleet, Hemt, Rok, Doek, Broek, Kous, Schoen, &c. Ziel, Geest, Moet, Schroom, Vreugt, Angst, Rou, Vlyt, Ernst, &c.*

Immers dit gevoelden de oude Taelkunsteners der

der twee voorgaende eeuwen eenpaerigh, eer noch onlangs een Ongenoemde Batavier of ongedoopte Vlaeming, de Vlaemsche *E* aen alle Naemwoorden en te gelyk aen de Werkwoorden der Eindigende of Onbepaalde Wyze hechtende, deeze grootmeesterlyke uitspraek gedaen heeft, dat van de oudste tyden af, en voor de geregelde schikking der Geslachten alle onze Gemeene Naemwoorden hunnen uitgang in *E* gehadt hebben; en ook de Teeler in het Eenvouwige Getal, den zynen in *ES*; zonder dat hy uit zyne duistere en onheldere Tytbeurte onzer Taaie een eenigh voorbeelt bybrenge, om deeze nieuwe en raeuwelyk opgeworpe Stelling te staeven. Want wat *Melis Stoke*, den alleroutsten onder de uitgegeevene Hollantsche Schryvers, aengaet, behalve dat hy een Dichter is, en volgens het rymverlof, der Dichteren hantvest, met de woorden door het verlengen of verkorten (naer dat hem te passe komt) in zyne Rymkronyke vrymoedigh omspringt, in hem vindt men een oneindigh getal van een-tweeen driesilbige Naemwoorden, waer van geen leste *E* door rymverlof afgesneden is. *Gank, lant, man, stroom, schelt, volk, ryk, &c. Bedwank, klooster, gepens, waerheit, boefstat, keizer, gewelt, &c. gezelschap, Kerstyndom, vingerlyn, midzomer*, in de voorrede en eerste bladen te leezen, kunnen het ruim ophaelen tegens andere, die, enkelyk om het rym gerekt en verlengt, nochtans uitgegeeven worden voor echte bewysdommen van den aelouden uitgang der gemeene Naemwoorden in *E*.

Afgeleidt zyn, die hunnen oirsprong aen de voorgaende schuldigh zyn, of ook aen Byvoeglyke Naemwoorden of aen Werkwoorden, en door de Weezentlyke letteren, die, met haere aenkomste
het

het Weezen des Oirsprongkelyken Naemwoorts veranderende, daerom dus heeten, in ER, AER, AERT, IER, SCHAP, DOM, HEIT, NIS, SCHE, ES, STER, IN, DE, TE, uitgaen; als *Eeter, Zondaer, Dronkaert, Valkenier, Vrientſchap, Rykdom, Wysheit, Kennis, Meesterſche, Zondaeres, Naeiſter, Bodin, Liefde, Lengte.*

De Zelfſtandige Naemwoorden zyn *Eigen* of *Ge-meen*.

Een *Eigen* Zelfſtandigh Naemwoort is, dat alleen een eenigh Zelfſtandigh ding betekent, en daer aen met uitsluitinge van anderen eigen is.

Zoodaenige zyn de Naemen van *Landen, Steden, Bergen, Stroomen, Mannen, Vrouwen*; als, *Duitsch-land, Vrankryk, Overyſſel, Amſtelredam, Utrecht, de Alpen, de Pyreeneen, de Ryn, de Yſſel, de Vecht, Vrederyk, Everbart, Geertruit, Machtelt.*

En kunnen de Geſlachtwoorden *Een* en *Eene*, die Niet bepaelende zyn, voor geene van deeze geſtelt worden, dan by vergelyking; als, *Een Yſſel vloeit langs Deventer, en een Yſſel loopt by Yſſelmonde in de Maes.*

De, het Bepaelende Geſlachtwoort, wordt voor de Bergen en Stroomen doorgaens, en voor de Landen ſomtyts gevonden; als, *De Apennyn, de Wuel, de Donau, de Elzas, de Betuw, de Veluw, de Peel. &c.*

Het wordt voor Landen en Steden gezet, wanneer zy met Byvoeglyke Naemwoorden beſchreeven worden; als, *Het ſtaetzuchtigh Vrankryk, bet weeligh Engelant, bet beiligh Jeruſalem, bet prachtigh Amſterdam.*

Het wordt nochtans voor die rivier ook gezet, waer aen Amſterdam gelegen is, *Het Y*, en die door Haerlem loopt, *Het Sparen*; gelyk men dus ook

ook gewoon is, het *Gooi* voor *Gooilant* te zeggen:

Dit geschiedt ook, wanneer Landen en Steden van andere, die den zelve naem draegen, worden onderscheiden; als, *Het Hollant, dat in Pruiffen, Het Zeelant, dat in Denemark, bet Bergen, dat in Noordbollant, bet Ootmarsen, dat in de Elzas gelegen is.*

Eigene Naemen van Persoonen lyden het Geslachtwoort *De* niet voor zich, dan wanneer van de Persoonen by vergelyking gesproken wordt. Dus luidt het niet wel, *Godt schiep Eva den Adam tot hulp*; en zeer quaelyk, *De naem van den Jehova*; daer deeze godlyke gedenknaem in het Hebreusch geene *Ī* of *He*, of *De*, (gelyk wy het vertaelen) voor zich gedooft. Maer men magh zeggen, *Ik spreek niet van den Salomon, die koning was, van den Judas, die zynen meester verried, &c.*

Een Zelfstandigh Gemeen Naemwoort is, dat aen veele Zelfstandige dingen, die van een en het zelve Weezen zyn, gemeen is, en de Geslachtwoorden *Een, Eene, De, Het* voor zich kan ontfangen; als, *Een Mensch, de Man, Eene Vrouw, de Moeder, Een Kint, bet Huis.*

De *Byvoeglyke Naemwoorden* zyn *Veranderlyke Woorden*, die de hoedaenigheid en gedaente eener zaake, niet de zaak zelve, uitdrukken; als, *Blint, Schoon, Zwak.*

En deeze kunnen altyt by de Zelfstandige Naemwoorden gevoegt worden, zonder welke zy geene volkome betekenis eens dings uitdrukken.

Doch hun wordt geen *Bepaelend* of *Niet bepaelend Geslachtwoort*, als *De* en *Het*, *Een*, en *Eene* voorgezet, ten zy 'er de Zelfstandige Naemwoorden

den aengehecht zyn; als *Een Blint Man*, *Eene Schoone Vrouw*, *Een Zwak Kint*, en *De Blinde Man*, *De Schoone Vrouw*, *Het Zwakke Kint*.

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ten deele Oir-sprongkelyk, ten deele Afgeleidt.

De Oirsprongkelyke zyn, gelyk de Zelfstandige Naemwoorden, van allerlei Uitgangen; als blyktin *Ryk*, *Arm*, *Jonc*, *Out*, *Wys*, *Dwaes*, *Groot*, *Kleen*, en diergelyke. En hier strydt niet tegen, dat men in de Woortvoeginge en Overeenkomfte der Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden zegge, *de Ryke Brasser*, *de Arme Bedelaer*. Want in deeze stelling merken wy deeze Naemwoorden aen, als op zich zelfs staende, of als in de Woortvoeginge achter een Zelfstandigh Werkwoord, geplaeft; gelyk, *de Moeder is Jonc*, *de Vader is Out*, *Koning Salomon was Wys*, zyn zoon *Rebabeam Dwaes*.

En uit deeze, die ten meesten deele een filbigh zyn, en niet in eene E door alle Geslachten, Gevalen en veele Naemvallen eindigen, (gelyk zommige voorgeeven) heeft de Raetpensionaris Kats in zyn Vrouwenvoordicht, alle waere huismoederen toegeëigent, alleen eene reeks van LXVIII. schakelen gesmeedt, en dus getoont, dat van alle eeuwen her onze tael, de korthheit en beknoptheit beminnde, in haere Stamwoorden den staert eener lamme en sleepende E gewraekt hebben.

De Afgeleide zyn, die ten deele van Zelfstandige Naemwoorden, ten deele van Werkwoorden afgeleidt worden, en in LYK, BAER, SCH, ISCH, IGH, ZAEM, EN, ACHTIGH, LOOS, HAFT, HAFTIGH eindigen; als *Geestelyk*, *Vruchtbaer*, *Hemelsch*, *Afgodisch*, *Moedigh*, *Minzaem*, *Gouden*, *Waerachtigh*, *Eerloos*, *Manhaft*, *Naembastigh*.

D

De

De vordere en volle kennis der Naemwoorden, zoo Zelfstandige, als Byvoeglyke, wordt verkreegen uit deeze acht Hoofstukken, die Toevallen der Naemwoorden zyn, naemelyk, de *Veranderinge*, *Vergrootinge*, *het Geslachte*, *het Getal*, *de Naemvalen*, *de Buiging*, *Afleidinge*, *Koppeling*.

H E T X I I . K A P I T T E L .

De *Verandering* der Naemwoorden is, waer door deeze van het eene in het andere Geslacht kunnen verandert worden en overwandelen.

Deeze *Verandering* geschiedt niet alleen in de *Byvoeglyke*, maer ook in de *Zelfstandige* Naemwoorden.

In de *Byvoeglyke*, welker Manlyk en Onzydigh Geslacht eenen zelven uitgang hebben, wordt de *Verandering* tot het Vroulyke gemaekt door byvoeging der merkletter *E*; als in *Goet*, *groot*, *Goede*, *groot*, *Goet*, *groot*; waer van *Goet*, *groot* Manlyk en Onzydigh, *Goede*, *groot* Vroulyk zyn.

Hier van worden uitgezondert de *Byvoeglyke* Naemwoorden, die, van eenige Stoffen oirsprongkelyk, en in *EN* uitgaende, in het *Veranderen* tot het Vroulyke Geslacht geene *E* aenneemen, maer de leste *N* verwerpen; als *aerden*, *tinnen*, *koperen*, *linnen*, *wollen*, *yzeren*, *zilveren*, *staelen*, *gouden*.

Want men zegt in het Vroulyke Geslacht, *eene aerde kruik*, *eene tinne schotel*, *eene kopere kroon*, *eene linne kous*, *eene wolle py*, *eene yzere keten*, *eene zilvere naeld*, *eene staele doos*, *eene goude plaet*.

Insgelyks die Naemwoorden, die, certyts *Deelwoorden* geweest, en in *EN* uitgaende, door hunne *Buiging* toonen *Byvoeglyke* geworden te zyn; want
dee-

deze, de *N* in het Vroulyk Geslacht ook verwerpende, maeken van *gebonden*, *gebooren*, *gedwongen*, *gevangen*, *verkooren*, in dit Geslacht *gebonde*, *geboore*, *gedwonge*, *gevang*, *verkoore*. En men kan das zeggen van *Andromeda*, dat zy, *Perseus verkoore bruit*, eene *gedwonge*, *gevang*, *gebonde* jongkvrou was, hoewel eene *geboore* ryksprinses van *Moorenlant*.

Deezen voet volgen ook de *Woorden*, *eigen*, *verscheiden*, *onderscheiden*.

In de *Zelfstandige* geschiedt deeze *Verandering* door *IN*, *SCHE*, *ES*, achter een *Manlyk Naemwoort* gevoegt; als *vorst*, *vorstin*, *meeſter*, *meeſterſche*, *voegt*, *voegdes*. Doch dit behoort eigentlyk tot de *Buiging*; waer van namaels *gesproken* wordt.

Zoo dikwyls het *Niet* bepaelende *Geslachtwoort* *een*, *eene*, *een* voor het *Byvoeglyke Naemwoort* gezet wordt, zoo dikwyls geschiedt de *Verandering* alleen in het *Vroulyk Geslacht* door den *uitgang E*; als, *een ſchoon Man*, *eene ſchoone Vrouw*, *een ſchoon Kind*.

Maer wanneer het *Bepaelende Geslachtwoort* *de* en *bet* voor het *Byvoeglyke Naemwoort* in het *Manlyke* en in het *Onzydige Geslacht* geſtelt wordt, neemen deeze *Geslachten* zoo wel, als het *Vroulyke*, den *Vroulyken* *uitgang E* aen; en dus zegt men *de ryke Man*, *de ryke Vrouw*, *bet ryke Kind*.

Uitgezondert in *Byvoeglyke Naemwoorden*, die van *Deelwoorden*, in *EN* uitgaende, *gesprooten*, of zulke *Deelwoorden* zelfs zyn; gelyk men daerom zegt, *de welgebooren Heer*, *bet ongebonden Kind*, *de nooitvolpreezen Vorst*, *bet hooggebooren Bloet*.

Dit blykt uit de volgende *Voorbeelden*; en eerst van het *Niet* bepaelende *Geslachtwoort*, dat alleen het *Eenvouwige Getal* heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. <i>Een Goet</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
T. <i>Eens Goeden</i>	<i>Eener Goede</i>	<i>Eens Goeden</i>
G. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede of Eener</i>	<i>Een Goet, of</i> <i>(Eenen Goeden</i>
A. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
R. O.. <i>Goede</i>	O.. <i>Goede</i>	O.. <i>Goet</i>
N. <i>van Eenen Goeden</i>	<i>van Eene Goede of Eener</i>	<i>van Een Goet,</i> <i>of Eenen Goeden.</i>

Waer in aen te merken is, dat (uitgezonderd de Hoogduitsche Uitgangen, door of getekent) in het Vroulyke Geslacht alle de Naemvallen, Rechte en Onrechte, eenen en zelveu uitgang *E* hebben, dat in het Manlyke de Onrechte in *EN* uitgaen, behalve dat de Roeper hier ook den Vroulyken Uitgang *E* heeft, gelyk doorgaens, en dat in het Onzydige de Rechte en Onrechte met elkanderen overeenkoomen, uitgenoomen den Teeler, die in *EN* eindigt.

Hier voegen wy by het Bepaelende Geslachtwoort in beide Getallen van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. <i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
T. <i>Des Goeden</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Des Goeden</i>
G. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede of der</i> <i>Goede</i>	<i>Het Goeden of</i> <i>den Goeden</i>
A. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
R. O.. <i>Goede</i>	O.. <i>Goede</i>	O.. <i>Goede</i>
N. <i>van Den Goeden</i>	<i>van De Goede of der</i> <i>Goede</i>	<i>van Het Goede</i> <i>of Den Goeden.</i>

Het

Het Meervouwige Getal luidt dus:

N. De Goede	De Goede	De Goede
T. Der Goede	Der Goede	Der Goede
G. Den Goeden	De Goede	Den Goeden
A. De Goede	De Goede	De Goede
R. O.. Goede	O.. Goede	O.. Goede
N. van de Goede	van de Goede.	van de Goede.

Hier zyn in het Vroulyke Geslachte de Uitgangen der Naemvallen in beide Getallen even eens; in het Manlyke gaen alle de Onrechte Naemvallen in het Eenvouwige Getal in *EN* uit; die in het Meervouwige zoo wel, als de Rechte, in *E* eindigen, uitgezondert den Geever, *Den Goeden*.

In het Onzydige gaen geene Naemvallen der beide Getallen in *EN* uit, dan alleen de Teeler des Eenvouwigen, en de Geever des Meervouwigen Getals, *des Goeden* en *den Goeden*; indien men alleen de Hoogduitsche Uitgangen, door *of* van de andere gescheiden, uitzondere.

Ondertusschen geschiedt deeze Verandering in de Byvoeglyke Naemwoorden alleen, als zy voor de Zelfstandige gestelt, de Geslachtwoorden *Een* of *Eene*, *De* of *Het* voor zich hebben.

Anders, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden, zonder hunne Geslachtwoorden of achter een Zelfstandigh Naem-en Werkwoord gezet worden, blyven zy altyt Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen; als, *de Man is sterk, de Vrouw is vroom, de Kinderen zyn goetaerdigh*.

Dus zegt men ook, *ik kenne eene vrou, die ryken schoon is*, voor, *ik kenne eene ryke en schoone vrou; deeze jongkvrout was schoonst boven alle*, in plaetse

van, *deez*e jongkrouw was de *schoonste* (naemelyk jongkrou) *boven alle*.

H E T X I I I . K A P I T T E L .

De *Vergrooting*, die den Naemwoorden overkoomt, is, waer door hunne Betekenis Trapswyze vergroot en verhoogt kan worden.

Deeze heeft plaets in de *Byvoeglyke Naemwoorden* voor een gedeelte, gelyk mede in eenige *Deelwoorden* en *Bywoorden*.

Om de Vergrooting worden de *Byvoeglyke Naemwoorden* in *Vergrootbaere* en *Onver grootbaere* gescheiden.

De *Vergrootbaere* zyn, die door *Trappen* van *Vergelykinge* geboogen worden.

Deeze Trappen zyn drie, *de Stellende*, *de Vergrootende*, en *de Overschrydende*, of, *de Gronttrap*, *de Middeltrap*, en *de Boven trap*.

De *Gronttrap* der *Vergelykinge* is ieder *Vergrootbaer Woort*, op zich zelfs staende, waer van als op den *Middeltrap* eerst getreden wordt; gelyk, *groot*, *vroom*, *gezwint*, *traeg*.

De *Middeltrap* is, waer door de Betekenis van eenigh *Woort* by *Vergelyking* vergroot wordt; als in, *groter*, *vroomer*, *gezwinder*, *traeger*.

De *Boven trap*, *de Overschrydende*, is, waer door de *Woorden* andere van den *Middeltrap* in de *Vergrooting*e overtreffen; gelyk in *grootst*, *vroomst*, *gezwintst*, *traegst*.

Deeze *Vergrootbaere Woorden* neemen in den *Middeltrap*, den *tweeden Trap* der *Vergelykinge*, *ER* aen, en worden van den *Noemer* in den *Gronttrap* afgeleidt; als, *groot*, *groter*, *vroom*, *vroomer*,
ge-

gezwint, gezwinder, (daer de T in de D verandert wordt) *traeg, traeger*.

In den Bovenrap neemen de Vergrootbaere Woorden ook de ST aen, die als Toevallige letters aen den Noemer in den Grontrap gehecht worden; als, *groot, grootst, vroom, vroomst, gezwint, gezwintst, traeg, traegst*.

Vergrootbaere woorden, die in den Grontrap, den eersten Trap der Vergelykinge, achter eenen enkelen Klinker eenen cenigen Medeklinker hebben, neemen in den Middeltrap voor ER dien Medeklinker by verdubbeling aen; als in *zwak, zwakker, vrek, vrekker, dik, dikker, snel, sneller, zot, zotter*.

Vergrootbaere woorden, die in AER, EER, IER, UUR, en ER in den Grontrap eindigen, neemen in den Middeltrap voor ER welluidendheids halve eene D aen; als in, *zwaer, zwaerder, klaer, klaerder, teer, teerder, dier, carus, dierder, zuur, zuurder, belder, belderder, tanger, tangerder*.

Eenige Byvoeglyke Naemwoorden worden hier van uitgezondert, en op eene ongeregelde wyze vergroot; als *goet, beter, best, veel, meer, meest, weinig, weiniger of minder, weinigst of minst*. En deeze zelve Vergrooting houdt plaets, wanneer deeze Woorden in *Bywoorden* verkeeren.

Etlyke andere *Bywoorden*, die ook *voorzetsels* zyn, kunnen mede vergroot, en hunne Betekenis Trapswyze verhoogt worden; als, *na, nader*, met aennameinge van eene D, *naest, voor, voordr, voorst*, (waer van het oude S ffensche woort *Vorst* oorspronkelyk is) *wyt, wyder, wyft, ver, verder, verft*.

Onver grootbaere Naemwoorden zyn, die door

geene Trappen van Vergelykinge kunnen worden geboogen.

Hier toe behooren de *Byvoeglyke Naemwoorden*, die eene *stoffe* of *afkomst* of *gezintbeit* te kennen geevende, in EN en SCH eindigen, als, *aerden*, *steen*, *wollen*, *aerdsch*, *kintsch*, *rechtsch*, *slinksch*, of *recht* en *slink*.

Onver grootbaer zyn ook de *Deelwoorden* van allerlei uitgang, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*; gelyk *boorende*, *leezende*, *geboort*, *gelezen*.

Doch, hoewel zy Onver grootbaer heeten, om dat zy de uitgangen *ER* en *ST* weigeren aen te neemen, nochtans worden zy in de Betekenisse vergroot, wanneer in de Vergelykinge door den Middelen Boven trap by deeze Deelwoorden de Bywoorden *meer* en *meest* gevoegt worden; als in, *meer boorende*, *leezende*, *meest geboort*, *gelezen*.

Wanneer echter de *Lydende Deelwoorden* den aert van *Byvoeglyke Naemwoorden* door de *Buigingen* aenneemen, worden zy ook op gelyke wyze vergroot; als in, *geleert*, *geleerder*, *geleertst*, *gereedt*, *gereeder*, *gereedst*.

De *Werkende Deelwoorden*, door de *Samenzetting* of *Verdubbeling* tot *Byvoeglyke Naemwoorden* gemaakt, zyn ook de *Vergrootinge* onderworpen; als, *uitneemend*, *uitneemender*, *uitneemendst*, *boogdraevend*, *boogdraevender*, *boogdraevendst*, en diergelyke.

Eer wy van de *Vergrootinge* afscheiden, dient ook noch aangemerkt te worden, dat *Byvoeglyke Naemwoorden*, en *Deelwoorden*, die hunne natuur aengenoomen hebben, tot krachtiger Betekenis gebragt worden, wanneer voor den Gronttrap de woorden, *groot*, *hoog*, *over*, *door*, *wel* gestelt worden; als

als in grootachtbaer, grootmoogend, grootmaghtig, grootdaedig, hoogbedel, hoogbgeleert, hoogverlicht, hoogwys, hoogdringend, overout, overbeerlyk, overkunstig, overschoon, overgroot, overgoelyk, overkrachtig, doorgeleert, weledel.

Zelfstandige Naemwoorden, anders geene Vergrootinge onderworpen, worden ook in hunne Betekenisse verwydt en verhoogt, door voor zich het Onscheidbare *aerts* aen te neemen; als in, *aertsengel*, *aertspriester*, *aertsbisschop*, *aertsvader*, *aerts-offervinder*, *aertschelmstuk*.

HET XIV. KAPITTEL.

Het *Geflacht* der Naemwoorden is eene Aenwyzing, die ons toont, van wat Stamme en Geslachte elk Naemwoort zy.

En deeze Geslachten, waer van twee in de natuure, die door Man en Vrouw de schepfels voortplant, haeren gront hebben, zyn drie; als *bet Manlyke*, *bet Vroulyke*, en het derde, dat, beide voorgaende uitsluitende, eigentlyk geen Geslacht is, *bet Onzydige*.

Voor Naemwoorden van het Manlyke Geslacht worden de Geslachtwoorden *Een* en *De* gezet; als, *een Man*, *de Man*, *een Heer*, *de Heer*.

Voor het Vroulyke Naemwoort zet men *eene* en *de*; als, *eene Vrouw*, *de Vrouw*, *eene bant*, *de bant*.

Het Onzydige Geslacht eischt voor zich *een* en *bet*; als, *een paert*, *bet paert*, *een boek*, *bet boek*.

Om nu te weeten, wat Naemwoorden Manlyk, of Vroulyk, of Onzydigh van Geslachte zyn, let men,

wat merkteken de Teeler of Aenklaeger (die hier voornaemelyk geldt) in hunne Buiging hebben, *des of der, den, of de, of bet.*

Des is het Merkteken des Teelers in het Manlyke en Onzydige Geslagte; *des Vaders, des Kints.*

Der is het Merkteken des Teelers in het Vroulyke Geslachte; *der Vrouwe, der Moeder.*

Den merkt den Aenklaeger in het Manlyke Geslachte; *den Koning, den Veltbeer.*

De merkt den Aenklaeger in het Vroulyke Geslachte; *de Aerde, de Zee.*

Het merkt den Aenklaeger in het Onzydige Geslachte, *bet Water, bet Zout.*

Wyders worden de Geslachten der Naemwoorden by deeze volgende Algemeene Regels gekent.

Tot het *Manlyke* Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden, die 1. *Godt* en zyne eertitel raeken, uitgezondert *bet Woort*, voor *Godt* den *Zoone* genomen.

2. De *Geeften*, goede en quaede, en de *Manlyke Afgoden* onder de Heidenen; als, *Engel, Duivel, Gabriël, Uriël, Rafaël, Apollyon, Abaddon, Baal, Moloch, Dagon, Jupiter, Mars, Herkules*; en de Heidensche benaemingen van *Zeegodt, Wyngodt, Wintgodt, Stroomgodt, Veltgodt, Boschgodt, Berggodt*, en andere.

3. Der *Mannen Eigene Naemen, Ampten en Eigenschappen*; als, *Vrank, Aernout, Henryk, Herman, Karel, Vader, Zoon, Broeder, Koning, Vorst, Grave, Schout, Koopman, Smit, Boer, Reus, Dwerg, Jonge.*

4. *Manlyke Gebreken en Misdaeden*; als, *Boef, Schelm, Dief, Guit, Gek, Nar.*

5. De *zeven Dagen der weeke, Zondagb, Maendagb*

en

en de andere met hunne byzondere Deelen, den *Morgenstont*, *Dageraet*, *Middagb* en *Avont*. Ook is de *Nacht* van het Manlyke Geslachte.

6. De meeste viervoetige *Dieren*; als de *olifant*, *leeu*, *beer*, *stier*, *var*, *bul*, *bengst*, *bever*, *otter*, *ezel*, *eenboren*, *neusboren*, *krokodil*, *vos*, *wolf*, *baes*, *bont*; en *Vogels*, als *arent*, *adelaer*, *bavik*, *gier*, *sperwer*, *nachtegael*, *uil*, *nachtuil*, en *Vischen*, als de *walvisch*, de *potvisch*, *kreeft*, *steur*, *zalm*, *snoek*, *ael*, *baers*, *braessem*; en *Boomen*, als de *pyn*, *eik*, *els*, *esch*, *bazelaer*, *appelaer*, *roozelaer* &c.

7. Tot de Zelfstandige Naemwoorden van het Manlyke Geslachte behooren eindelyk de grootste en vermaertste *Stroomen* des Aerdryks, die ten meesten deele Manlyk zyn in Van den Vondels schriften; als de *Donau*, *Ryn*, *Teems*, *Taeg*, *Tyber*, *Wyffel*, *Arar*, *Tiger*, *Eufraet*, *Eridaen* of de *Po*, *Hebrus*, *Ganges*, *Deemer*, *Amstel*, *Belt*, *Eurotas*, *Alfeus*, *Nifates*, *Tanager*, *Timavus*, *Mella*, *Nyl*.

Tot de Zelfstandige Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte worden gebragt,

1. De *Vrou* (niet het *Wyf*) met de Vroulyke *Naemen*, *Amten* en *Gebreken*, als *Geertruit*, *Machtelt*, *Adelheit*, *Hildegont*, *Moeder*, *Dochter*, *Zuster*, *Maegt*, *Fongkourou*, *Koningin*, *Vorstin*, *Dienerfche*, *Schoutin*, *Hoer*, *Toveres*, *Hex*.

2. De *Vroulyke Afgoden* onder de Heidenen; als *Astarotb*, *Astarte*, *Derketo*, *Isis*, *Juno*, *Kybele*, *Ceres*, *Venus*, *Hekaté*.

3. Eenige *Rivieren* met de *Zee*; als de *Jordaen*, *Elve*, *Wezer*, *Eems*, *Moezel*, *Schelde*, *Loire*, *Seine*, *Wael*, *Yffel*, *Vecht*, *Eem*, *Maes*, *Merwe*.

4. Allerlei *Korenvruchten*, *Kruiden*, *Planten*, *Bloemen*, *Boomgewassen*; als, *rogge*, *terwe*, *gerst*, *baver*, *geers*,

geers, boekweit, rys, beet, kervel, kerfse, kool, bloemkool, roos, tulp, leli, tyloos, peer, pruim, kers, noot, persik, moerbes.

Tot het Onzydige Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden,

1. van het *Aerdryk* en zyne *wooningen*; als, *bet veen, velt, broek, moeras, bosch, wout, Oosten, Westten, Zuiden, Noorden.*

2. van *Landen* en *Steden*, *Vrankryk, Overyffel, Deventer, Zwolle.*

3 van de *Metaelen* en *Bergstoffen*; als, *gout, zilver, koper, tin, loot, yzer.*

4. van *Verkleende Naemwoorden*, en die in betekenis verkleenen; als, *manneken, wyfken, boomken, wirdeken, mondeken, kint, kalf, volen, ree, lam, kieken.*

Nevens deeze *Algemeene Regels* kunnen noch andere *Aenmerkingen* over het onderscheid der Geslachten in de Zelfstandige Naemwoorden gegeven worden, die van hunne *Uitgangen*, of van *Samenstellingen*, of van elders worden genoomen.

De *Uitgangen* der Zelfstandige Naemwoorden zyn verscheiden; als eerst in de *Klinkeren*, naderhant in de *Twee-of Drieklanken*, eindelyk in de *Medeklinkeren*; die wy dus vervolgens zullen beschouwen.

In *A* gaen geene Naemwoorden uit, zoo veel wy weeten, als de *A*, een naem van veele stroomen in *Nederlant*, die *Vroulyk* is, en *Spa*, een dorp in het *Bisdome van Luik*, dat van het *Onzydige Geslachte* is; ten zy men hier *Boba*, eer een *Tuschenwerpsel*, dan *Zelfstandigh Naemwoort*, wil byvoegen, dat in het *Manlyke Geslachte* by *Voudel* voorkomt.

Ju-

Juda, Kana, Anna, Maria, Martha, Kornelia, Petronilla en andere zyn uitheemsche en eigene Naemwoorden; van welker Geslachte naer hunnen aert geoordeelt moet worden. Dus is *Juda*, voor eenen mangeloomen, Manlyk, voor eene lantstreek, Onzydigh; gelyk ook *Kana*, eene stadt in Galilee; de volgende zyn alle Vroulyk.

In E vindt men verscheidene uitgangen; als van eene zuivere E, dat is, waer voor geen Medeklinker gaet, en van DE, GE, TE, VE, ZE achter Klinkers en Tweeklanken, en eindelyk van BBE, DDE, FFE, GGE, LLE, NNE, PPE, TTE, en DE, LE, NE, TE, VE en WE achter andere Medeklinkers.

Van deeze behooren tot het Manlyke Geslachte, behalve de naemen van *Manlyken Ouderdom, Staet, Bedieningen, en Gebreken, Vrede*, dat het Hoogduitsche *Fried* in zyn Geslacht volgt, *Wile, Ruggen*.

Tot het Vroulyke worden gebragt, *Salome, Magdalene, Helene, Kandake, Minerve, Diane, Eigene vrouwennaemen, zee, lade, made, gade, genade, vlade, kade* voor *kadei, schade, spade, palissade, wade, zwade, zede, onlede, slede, rede, stede, vrede, wede, reede, statio navium, miede, beide, spreide, weide, boede, armoede, roede, koude, oude, zyde, blyde, ballista, zege, ryge, vyge, boete, groete, weite, have, gave, schave, nave, rave, teve, zeve, kloue, stove, boeve, groeve, looze, vaerze, krabbe, quabbe, slabbe, ebbe, lebbe, nebbe, webbe, kribbe, ribbe, tobbe, schubbe, kladder, padde, schadder, cespes, wedde, kodde, vodde, kudde, zudde, strafse, beffe, beffe, moffe, sloffe, bugge, dagge, plagge, vlagge, egge, begge, legge* van koren op den dorshoef, vloer,

vloer, dregge, wegge, wigge, valle, mulier garrula, valle, lelle, scbelle, telle, delle, wille, stille, wolle, bulle van den Paus, bulle, wanne, benne, benne, spinne, pinne, tinnen, eppe, sneppe, bitte, grootte, liefde, weelde, bulde, mande, schande, bende, ellende, binde, linde, spinde, winde, ronde, sponde, wonde, kunde, paerle, keerne, diefte, gifte, diepte, dierte, dikte, ente, lente, engte, lengte, boogte, droogte, warmte, ruimte, en de Zelfstandige Naemwoorden, die; van Werkwoorden of ook van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, en met *BE* of *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *begeerte*, *belofte*, *beroerte*, *geboorte*, *gedaente*, *gemeente*, *gewoonte*, *garve*, *erve*, *tarwe*, *verwe*, *malwe*.

Tot het Onzydige behooren *vee*, *wee*, *bartwee*, *wadde*, *bedde*, *mudde*, *bigge*, *gilde*, *einde*, gelyk ook alle woorden, die, van andere Zelfstandige Naemwoorden afgeleidt, en met het Onscheidbaer Voorzetsel *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *gebeente*, *gebergte*, *geboefte*, *geboomte*, *gedarmte*, *gedeelte*, *gedierte*, *gebemelte*, *geraemte*, *gestarrente*, *gesteente*, *gestoelte*, *gewormte*.

Waer mede overeenstemmen *geleide*, *geweide*, *getyde*, *gewisse*.

Athene, *Tbebe*, *Egipte*, *Spanje*, *Britanje*, Naemwoorden van Steden en Landen, zyn ook Onzydigh.

De Uitgangen in de I zyn *LI*, *MI*, *RI*, *VI*, achter Klinkers en *TSI*, en de zuivere I.

De woorden van deeze Uitgangen behoren ten deele tot het Manlyke Geslacht; als *oli*; ten deele en wel meest tot het Vroulyke; als *bali*, *fali*, *mali*, *schali*, *trali*, *peterfeli*, *leli*, *foeli*, *akademi*, *merri*, *glori*, *bistori*, *kevi*, *predikaetsi*, *staetsi*, en tothet Onzydige; als *Euangeli*, *Levi*, *Zimri*, *Simai*, zyn Manlyk.

In

In O zyn de Uitgangen met eenen langen Klinker OO in *stroom* en *vloot*; van welke twee woorden het tweede tot het Vrouwelyke, en het eerste tot het Onzydige Geslacht behoort.

In U gaen geene Naemwoorden uit by de Nederduitschen, ten zy de U een gedeelte van den Drieklank AEU en EEU maeke.

In Y, den naem van den stroom, waer in zich de hooftkoopstat der werelt spiegelt, zyn de Uitgangen BY, DY, FY, GY, LY, MY, NY, PY, RY, SY, TY, ZY; en alle de woorden, die dus eindigen, zyn van het Vroulyke Geslachte; als *by*, *apis*, *bonigby*, *dy*, *femur*, *abdy*, *proosdy*, *voogdy*, *dwingelandy*, *koopvaerdy*, *filosofy*, *theology*, *ly*, *sly*, of *zeelt*, *astrology*, *astronomy*, *artseny*, *py*, *penula*, *maetschappy*, *beerschappy*, *pry*, *cadaver*, *ry*, *burgery*, *vischery*, *bodemery*, *profesly*, *party*, *poëzy*.

In IE, eenen verlengden Klinker, gaen uit de Naemwoorden *spie* en *knie*, waer van het eerste tot twee Geslachten behoort, en het leste tot een eenigh. *Spie* is Manlyk, als het eenen verspieder betekent, en Vroulyk, wanneer het voor eenen yzeren bout of nagel genoomen wordt. *Knie* is Vroulyk van Geslachte.

In AI, den eersten Tweeklank, eindigen *bai*, *kai*, *klai*, *mai*.

Van deeze behooren *Kai*, een mansnaem onder de Romainen, en *Mai*, de Bloemaent, zonder byvoeginge van *maent* tot het Manlyke Geslacht. *Hai*, een verslindende visch, en *klai* zyn Vroulyk; hoewel het leste ook van Vondel Onzydigh is gebruikt.

In AU gaen uit *bytebau*, *dau*, *snau*; waer van het tweede tot het Manlyke, het eerste en derde tot het Vroulyke Geslacht behooren.

In

In EI gaen de volgende woorden uit, *ei, kei, lei, paiei, polei, rei, porrei*.

Van deeze behooren *kei* en *rei* tot het Manlyke Geslacht; tot het Vroulyke *lei, paiei, polei, porrei*; tot het Onzydige *ei*.

In OU (want in OE gaet alleen *ko* uit, dat, in het Meervouwige Geslachte *koen* hebbende; daerom van ons tot OEI gebragt wordt) behooren tot het Manlyk Geslacht, *bou, dou, pressio, bou, rou,*

Tot het Vroulyke, *schou, vlou, mou, sprou, trou, vrou, vou, wou, lutea*.

Tot het Onzydige, *tou*.

In UI gaen uit *bui, bui, pui*; die alle Vroulyk zyn.

In AEI, den eersten Drieklank, gaen uit *draei, baenekraei, papegaei, zwaei*, die tot het Manlyke, *kaei, kraei, cornix*, die tot het Vroulyke, en *baei, jaei*, die tot het Onzydige Geslacht behooren.

In AEU eindigen de woorden *kaeu, paeu, klaeu, graeu*; waer van het derde tot het Manlyke, de twee eerste tot het Vroulyke, het leste tot het Onzydige Geslacht behooren.

In EEU uitgaende behooren tot het Manlyke Geslacht, *leeu, geeu, schreeu*.

Tot het Vroulyke *eeu, meeu, spreu*.

Tot het Onzydige, *sneeu*, hoewel by Vondel ook Manlyk.

IEU eindigt alleen *kieu*, dat Vroulyk is.

In OEI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte *bloei, groei*.

Tot het Vroulyke behooren *boei, koei, moei*.

Tot het Onzydige wordt geen Zelfstandigh woort gevonden; als de Werknaemwoorden, *geloei, gestoei*.

In OOI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte, *dooi, gooi, rooi*.

Tot

Tot het Vroulyke worden gebraght *föoi, kooi, plooi.*

Tot het Onzydige behoort *booi.*

De uitgangen der Zelfitandige Naemwoorden door de Klinkers en Twee-of Drieklanken beschout hebbende gaen wy over, om naer te spooren, wat uitgangen zy door de Medeklinkers ontfangen.

In B, C, en D gaen geene Zelfitandige Naemwoorden uit, om redenen, alrede gemeldt, daer wy van de letteren gesproken hebben; als eenige eigene naemen alleen, die uit andere taelen oirsprongkelyk zyn.

Die in F uitgaen, zyn tweërlei, zommige op Klinkers en Tweeklanken, andere op de Medekliakers L en R de F laetende volgen.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte, *dras*, van een paert, *stas*, *bos*, hortus, *los*, *oorlos*, by Hooft, *mos*, voor eenen Westfaling, *dies*, *brief*, *boef*, ungula, *roef*, *olyf*, *snotolf*, *tootolf*, *wolf*, *korf*, *turf*.

Tot het Vrouwlyke *raf*, *staef*, *dreef*, *loef*, *proef*, *roef*, *troef*, *duif*, *buij*, *kuif*, *luif*, *druif*, *struif*, *schyff*, *ryf*, *zalf*, *golf*, *kolf*, *schers*, *kerf*, *nerf*, *werf*.

Tot het Onzydige *kaf*, *laf*, voor laeffenis, *dras*, voor voeder, *graf*, *tas*, *kis*, *klis*, *ris*, *bos*, curia, aula, *stos*, *lies*, *loos*, *lys*, *knyf*, *wyf*, *kalf*.

In G uitgaende woorden eindigen na de Klinkers, met eene enkele G, of met LG, NG, RG.

Hier van zyn Manlyk *dag*, *slag*, *bonig*, *dog*, *maeg*, affinis, *veeg*, *boeg*, *ploeg*, *boog*, *kryg*, *balg*, *gang*, *bang*, *rang*, *drang*, *vang*, *dwang*, *zwang*, *zang*, *teerling*, en alle Zelfitandige Naemwoorden, van andere Gronnaemwoorden afgeleidt, die in

E

LING

LING uitgaen, schoon zy van Vrouspersoonen ook gebruikt worden, als *vondeling*, *voedsterling*, *doopeling*, *vluchteling* &c.

Penning, Koning voor *Konning*, eene Manlyke Oppermacht, van *konnen*, *rotting*, *ring*, *baring*, *sprong*, *oirsprong*, *berg*, *dwaerg*, *burg*.

Vroulyk zyn *brug*, *mug*, *baeg*, *kaeg*, *laeg*, *plaeg*, *maeg*, *stomachus*, *schraeg*, *kraeg*, *vaeg*, by *Hooft*, *waeg*, *zaeg*, *steeg*, *vlieg*, *wieg*, *koog*, *loog*, *kroeg*, *teug*, *zeug*, *guig*, *galg*, *walg*, *telg*, *velg*, *slang*, *stang*, *wang*, *streng*, *kling*; en de Werklyke Naemwoorden, die in ING uitgang en van de Grontwerkwoorden afgeleidt worden, het zy die in hunne vorminge den lesten Medeklinker na eenen korten Klinker voor het aenneemen van ING verdubbelen, het zy niet, als *kalling*, *spelling*, *winning*, *redding*, en *werking*, *krooning*, *wooning*, *roeping*, *leering*, &c. oorspronkelyk van *kal*, *spel*, *win*, *red*, en *werk*, *kroon*, *woon*, *roep*, *leer*, &c. *Bong*, *long*, *tong*, *wrong*, *zorg*.

Tot het Onzydige behooren, *log*, *zog*, *deeg*, *vog*, *tuig*, *ding*, *jong*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *merg*.

Die in CH uitgaen, eindigen dus achter eenen of twee Klinkers: die in SCH eindigen, hebben somtyts eenen Medeklinker voor zich.

Hier van zyn Manlyk, *lach*, *troch*, *esch*, *disch*, *visch*, *eisch*, *mensch*, *wensch*.

Vroulyk zyn deeze volgende, *roch*, *asch*, *tasch*, *flesch*, *musch*.

Onzydigh zyn *rach*, *wasch*, *vlesch*, *bosch*, *mosch*.

Die in K uitgaen, eindigen met eene enkele K of met LK, NK, RK.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht
bak,

bak, lak, voor misdryf, smak, krak, tak, quak, zak, bek, gek, nek, drek, trek, vrek, bik, jcbik, knik, snik, scbrik, trik, strik, leeurik, bavik, kok, rok, brak, wrok, stok, druk, ruk, dyk, baek, smaek, staek, vaek, steek, smook, rook, wierook, doek, beek, koek, snoek, vloek, eik, reuk, buik, sruik, balk, valk, kelk, dolk, kolk, tolk, dank, klank, stank, enk, wenk, zwenk, klink, colaphus, pink, dronk, pronk, stronk, berk, betula.

Tot het Vroulyke *klak, plak, plek, sleg, vlek, macula, sek, mik, quik, fok, lok, klok, vlok, zok, kruk, tyk, wyk, baek, kaek, spraek, wraek, taek, zaek, beek, preek, streek, week, pook, strook, piek, wiek, sbeuk, breuk, kreuk, spreuk, broek, voor een kleet, roek, fuik, buik, kruik, pruik, kalk, talk, melk, bolk, wolk, bulk, bank, rank, blink, klink van eene deure, bonk, lonk, bark, berk, kerk, zerk, ork.*

Van het Onzydige Geslachte zyn deeze volgende, *dak, jak, lak, tot brieven, pak, rak, wrak, vak, wak, dek, bek, lek, vlek, vicus, pek, blik, rik, bok, jok, blok, juk, stuk, lyk, buwelyk, slyk, look, doek voor eene geheele wopbe van lynwaet, luik, puik, bonk, merk, perk, werk, zwerk, durk, kurk.*

In L zyn veelerlei uitgangen, als van eene enkele L na Klinkers en Tweeklanken, van EL na CH, van BEL, DEL, FEL, GEL, KEL, MEL, PEL, REL, TEL, VEL, WEL, ZEL achter Klinkers en Tweeklanken, en eindelyk BBEL, DDEL, FFEL, KREL, MMEL, PPEL, RREL, SSEL, TTEL, MPEL, NDEL, NGEL, NKEL, NTEL, RDEL, RGEL, RPEL, RSEL, RSTEL, RTELE, RVEL, SPELE, CHTELE.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte
bal, stal, diefstal, val, wal, stel, tril, pol, tol,
bul, sul, ael, nachtegael, pael, strael, steel, jool,
pyl, styl, beul, uil, guil, kuil, muil, rostrum,
poel, stoel, adel, zadel, kedel voor een overkleet,
breidel, boedel, buidel, bagel, nagel, degel, vlegel,
pegel, regel, spiegel, kogel, vlogel of vleugel,
vogel, beugel, beugel, teugel, rekel, bamel, bemel,
stapel, tepel, ketel, zetel, tytel, navel, snavel,
gevel, bevel, nevel, wrevel, beuvel, duivel,
gruwel, ezel, dobbel voor lotspel; *buffel,*
prikkel, trommel, appel, kneppel, kluppel, druppel,
dissel, tittel voor een stip, *drempel, stempel,*
sempel, bandel, bandel, wandel, bondel, angel,
engel, bengel, bengel, slengel, zwengel, enkel, talus,
kinkel, rinkel, krinkel, winkel, kronkel, karbonkel,
mantel, tintel, pardel, gordel, gorgel, dorpel,
worpel, wortel, baspel, zwachtel.

Van het Vroulyke Geslachte zyn gal, *bal, el, bel, bel,*
scbel voor bast, *snel* een steenen kanneken, *bil,*
kil, spil, bril, til, dol, bol, kol, mol, knol, snol,
*rol, lul, bael, fael, gael, scabies, scbael, mael, be-
 ra, mael* voor eene bepaelinge des tyts, *quael, prael,*
tael, zael, keel, biel, kiel, ziel, school, kool, fiool,
zool, yl, byl, gyl, myl, quyl, vyl, wyl, zyl, geul,
peul, boel, spoel, buil, zuil, kacbcl, fabel, kabel,
sabel hy Vondel, *dadel, scbedel, vedel, tafel, wafel,*
schoesel, gagel, kegel, stegel voor den styg-
beugel, tegel, beugel, scbakel, ekel, bekel, pekel,
zemel, kruimel, kapel, lepel, boepel, ratel, netel,
*schotel, keutel, sleutel, reutel, knevel, krevel, ste-
 vel, kovel, vezel, quezel, wezel, bobbel, knobbel,*
middel voor een gedeelte des lichaems, *gaffel, grif-
 fel, toffel, troffel, fakkcl, quakkcl, bikkel, fikkcl,*
 sprok-

*sprokkel, bommel, greppel, stoppel, korrel, geesfel, wissel, mossel, buffel, rimpel, wimpel, gren-
del, quendel, windel, gondel, grendel, spreukel,
venkel, winkel, borfel, borstel, kervel, quispel,
wachtel.*

Onzydigh zyn van Geslachte *dal, tal, spel, evel, vel, exempel, bol, hael, mael* voor *maelyt*, met alle Woorden, die 'er van afgeleidt worden, *korael, stael, schandael, metael, poortael, deel, meel, zeel, bordeel, priëel, krakkeel, panneel, tooneel, penseel, jareel, tafereel, bouwweel, juweel, wiel, beil, peil, veil, zeil, vaendel of vendel, legel, zegel, schepel, zwavel, zuivel, reuzel, middel, schimmel, kop-
pel, mangel, ongel, wrongel, tintel, mergel, orgel, mortel*, en alle Werknaemwoorden, die in SEL eindigen; als *Schepzel, &c.*

De in M uitgaende woorden eindigen met eene enkele M achter Klinkers en Tweeklanken of met LM, en RM.

Van deeze zyn Manlyk *dam, bam, uitbam, inbam, kam, ram, stam, adem, vadem, bodem, dom, drom, naem, erfgenaem, teem, priem, riem, oom, boom, room, droom, schroom, stroom, toom, zoom, tym, roem, duim, balsam, bliksem, waessam, deessam, bloessam, droessam, boezem, balm, galm, palm, belm, schelm, olm, ulmus, arm, barm, zwarm, scherm, storm, vorm, worm.*

Vroulyk zyn *vlam, mam of mem, pram, wam, zwam, klem, brem of braem, stem, kim, rim, schim, vim, gom, kom, kolom, mom, trom, som, ym, lym, zwym, faem, kaem, kraem, praem, raem, streem of striem, bloem, luim, pruim, olm, voor molm.*

Onzydig zyn *lam*, *klim*, *slym*, *rym*, *zeem*, *leem*, *beim*, *schuim*.

De met N sluitende woorden brengen tot het Manlyke Geslachte *ban*, *man*, *wagen*, *degen*, *regen*, *zegen*, *morgen*, *molen*, *doren*, *boren*, *loren*, *toren*, *turris*, *ren*, *steyen*, *oven*, *zin*, *dolfyn*, *schyn*, *wyn*, *baen*, *waen*, *steen*, *teen* aan den voet, *boon*, *loon*, *troon*, *persoon*, *toon*, *zoon*, *deun*, *dreun*, *steun*, *ajuin*, *ruin*, *tuin*, *barpoen*, *zoen*, *torn*.

Tot het Vroulyke behooren, *kan*, *pan*, *span*, *wan*, *pen*, *orden*, *deken* voor *deksel*, *keten*, *zeissen*, *wen*, *kin*, *min*, *pin*, *vin*, *bron*, *non*, *ton*, *zon*, *baen*, *kaen*, *kraen*, *laen*, *maen*, *saffraen*, *spaen*, *traen*, *vaen*, *zaen*, *zwaem*, *speen*, *teen*, *vimen*; *boon*, *koon*, *kroon*, *woon*, *gordyn*, *bagyn*, *lyn*, *pyn*, *limoen*, *sitroen*, *kluin* voor zeker bier of turf, *kruin*, *fortuin*.

Tot het Onzydige *ven*, *mergen*, *laken*, *bekken*, *koren*, *kussen*, *teken*, *kluwen*, en alle de Werkwoorden der Onbepaalde Wyze, voor Zelfstandige Naenwoorden genoomen, als het *zitten*, *ryden*, *loopen*, *draeven*, *rusten*, *werken*, *lyden*, &c. *tin*, *venyn*, *schryn*, *zwyn*, *graen*, *leen*, *been*, *veen*, *plein*, *brein*, *grein*, *boen*, *groen*, *galjoen*, *scorpioen*, *katoen*, *saizoen*, *duin*, *puin*.

Die met P eindigen, gaen uit in eene enkele Pachter Klinkers en Tweeklanken, en in LP, MP, RP, SP na eenen eenigen Klinker.

Hier van zyn Manlyk *bap*, *klap*, *nap*, *snap*, *slap*, *trap*, *tap*, *dop*, *schop*, *kop*, *drop*, *krop*, *strop*, *top*, *slaep*, *knaep*, *paep*, *sleep*, *reep*, *doop*, *hoop*, *acervus*, *knoop*, *koop*, *loop*, *stroop*, *boep*, *peep* voor eenen Westfaling, *roep*, *troep*, *yp*, *ulmus*, *schelp*, of *schulp*, *wulp*, *damp*, *kamp*, *ramp*, *slemp*, *glimp*, *klomp*, *romp*, *tromp*, *slorp*, *worp*.

Tot

Tot het Vroulyke Geslacht behooren *kap, lap, pap, fep, klep, lip, klip, slip, knip, pip, wip, hop, nop, pop, grop, prop, rop, scbup, ligo, knyp, pyp, ryp, kaep, raep, keep, neep, kneep, greep, streep, zweep, boop, spes, sloop, stoop, beup, sloep, stoep, kuip, stuip, bulp, stulp, tulp, bomp, pomp, barp, lerp, rasp, gesp.*

Van het Onzydige Geslachte zyn *sap, succus, scbip, stip, tip, sop, jus, top, scbaep, scberp*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *dorp.*

De woorden, in R eindigende, hebben verscheidene uitgangen; R achter Klinkers en Tweeklinken; ER achter EI en UI; vervolgens AER, IER, en ER, BAER, BER, DER, GER, KER, MER, PER, TER, VER, WER, ZER, achter Klinkers en Medeklinkers; en eindelyk DDER, FFER, KKER, MMER, TTER, LFTER, NTSER, NSTER achter korte Klinkers.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht *nar, nektar, var*; en alle de Werklyke Naemwoorden, die, meest van de Werkwoorden, hoewel somtyts ook van Zelfstandige woorden afgeleidt, in AER, IER en ER uitgaen; als *zondaer, maekelaer, scbuldenaer, logenaer, tuinier, poortier, looper, draeger, scbipper, roskammer, &c. Berkemeier, uier, fluier, beukelaer, bazelaer, kandelaer, lepelaer, roozelaer, pylaer, beer, beer, keer, weer, aries, populier, gier, laurier, stier, zwier, moor, buur, duur, duratio, muur, boer, loer, vloer, toevoer, geur, steur, oorher, binder, kelder, kolder, zolder, donder, wonder, zwager, reiger, steiger, tiger, vinger, bonger, beker, kerker, koker, spyker, waeker, duiker, bamer, zomer, roemer, temper, skepter, yver, vyver, oever, lauwer, bouwver, ridder, modder, blaffer, doffer, akker,*

*ker, makker, jammer, emmer, kommer, etter, ket-
er, balfter, lafter, rooster, luifter.*

Van het Vroulyk Geslachte zyn *kar, star, aer,
baer, schauer, muer, snaer, waer, eer, leer, peer, speer,
klier, lier, mier, nier, manier, pier, fier, zier, boor,
spoor, calcár, buur, schuur, kuur, luur, quetjuur, na-
tuur, boer, deur, keur, koleur, sleur, ader, veder,
kalander, salamander, schouder, slinger, suiker,
kamer, citer, myter, baver, klaver, lever, ladder,
koffer, lemmer, letter.*

Tot het Onzydige behooren *misbaer, paer, altaer,
meer, lacus, teer, veer, trajectus, zweer, zeer, bier, dier,
papier, vier, wier, koor, spoor, vestigium, vuur, stuur,
beir, moer, palus, snoer, roer, voeder, tonder, leger,
anker, koper, purper, water, kouter, lemmer, offer,
pantser, venster, yzer.*

De met Seindigende woorden hebben deeze uitgan-
gen, S achter Klinkers en Tweeklanken, en DS,
LS, NS, RS, TS en RTS achter Klinkers en
Tweeklanken.

Hier van zyn Manlyk *plas, Parnas, aenwas,
nes, os, tros, nardus, kus, prys, baes, baes, pais,
droes, kroes, roes, geus, neus, reus, bals, els, pels,
pols, dans, glans, krans, trans, koers, tbirs, kreits,
erts.*

Tot de Vroulyke behooren *as, by Vondel in dit
Geslachte gebruikt, das, rondas, gas, kas, tas, bes,
uva, les, bres, gis, pis, en alle Werkelyke Naem-
woorden die NIS tot hunnen uitgang hebben; als
schennis, kennis, steurnis &c. zelfs getuigenis niet uit-
gezondert, dat Vondel doorgaens in het Vroulyke
Geslacht om de evenredenheit gebruikt; pos, vos,
karos, bus, zus, spys, rys, blaes, kaes, mees, pees,
vrees, bies, kies, spies, doos, boos, poos, roos, buis,
luis,*

luis, sluis, muis, struis, reis, leus, smids, knods, gans, schans, kans, lans, gens, pens, gryns, kaers, laers, kers, pers, schors, schets, splits, spits, acies bellica, trits, rots, muts, plaets, koets, koorts, toorts.

Onzydigh van Geslachte zyn *glas, vlas, barnas, pas, kompas, moeras, gras, was, zas, mes, vonnis, ros, paradys, patrys, ys, rys* van berkenhout, *aes, lies, vlies, moes, buis, kruis, gespuis, paleis, dons, bars, vaers*

De woorden met T eindigende, zyn van menigerlei uitgangen; van eene enkele T en vervolgens van BT, FT, GT, CHT, KT, LT, MT, NT, RT, ST, RFST, GST, MST, NGST, NST, RNST, RST, achter Klinkers en Tweeklanken.

Van deeze zyn Manlyk *tret, zet, spot, strot, zot, dut, put, stut, nyt, stryt, tyt, baet, maet, socius, naet, draet, graet* voor trap, *praet, raet, buisraet, vraet, staet, eet, jusjurandum, planeet, poëet, kreet, vliet, boot, doot, schoot, klood, noot, speelnoot, vennoot, poot, stoot, boet, kloet, vloet, moet, knoet, spoet, stoet, voet, inbout, kout, buit, duit, guit, snuit, stuit, abt, drift, grex, kreeft, nacht, knecht, plicht, schicht, zagt, voogt, belt, schilt, vilt, bult, beemt, bant, tulbant, kant, latus, karkant, quant, brant, rant, trant, sant, heilig, stant, want, paries, vent, arent, ucbtent, wint, bont, mont, stont, avont, aert, baert, tabbaert, standaert, baert, wyngaert, ponjaert, staert, waert, boort, moort, oort, mirt, bast, gast, last, mast, quast, mist, twist, kost, most, lust, geest, troost, boest, berfst, oogst, bengst, dienst, ernst, dorst.*

Vroulyk zyn *kat, lat, mat, rat, glis, finet, kornet, trompet, wet, bot* voor visch, *bot, mot, pot, sprout, but, byt, vlyt, myt, spyt, ryt, canalis, vyt, wyt,*

wyt, baet, daet, plaet, maet, mensura, smaet, graet, van visch, straet, beet, sleet, peet, reet, weet, goet of geut, noot of neut, koot, sloot, vloot, moot, toot, geit, en alle Naemwoorden, die in *beit* uitgaen als *dwaasheit*, *wysheit*, &c. en *majesteit*, *buit*, *schuit*, *kuit*, *fluit*, *kluit*, *luit*, *puut*, *spuit*, *spruit*, *ruit*, *tuit*, *grast*, *drift*, *impetus* *schrist*, *bruitloft*, *kluft*, *bach*, *schucht*, *pacht*, *kracht*, *pracht*, *vracht*, *vacht*, *wacht*, *plecht*, *vlecht*, *gicht*, *nicht*, *zicht*, *klucht*, *lucht*, *vlucht*, *vrucht*, *tucht*, *zucht*, *desiderium*, *jagt*, *venatio*, *klagt*, *magt*, *dragt*, *bogt*, *maegt*, *deugt*, *jeugt*, *vreugt*, *markt*, *naelt*, *spelt*, *ador*, *werelt*, *stelt*, *schult*, *dant*, *bant*, *ledekant*, *plant*, *prent*, *rent*, *lont*, *klont*, *munt*, *maent*, *snart*, *weert*, *poort*, *foort*, *buurt*, *kast*, *tast*, *best*, *vetula*, *gest*, *pest*, *rest*, *test*, *vest*, *bantvest*, *kist*, *list*, *rist*, *kust*, *rust*, *lyst*, *leest*, *roest*, *wuist*, *komst*, *winst*, *gunst*, *kunst*, *gerst*, *borst*, *inborst*, *vorst*, *gelu*.

Van het Onzydige Geslachte zyn, *bat*, *gat*, *blat*, *plat*, *nat*, *pat*, *rat*, *rota*, *vat*, *met* van een verken, *net*, *vet*, *banket*, *winket*, *lemat*, *git*, *lit*, *pit*, *spit*, *wit*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *bot*, dat men biedt, *kot*, *lot*, *slot*, *vlot*, *rot*, *nut*, *plakkaet*, *sieraet*, *lynwaet*, *zaet*, *leet*, *zweet*, *liet*, *spriet*, *riet*, *loot*, *schroot*, *pleit*, *goet*, *bloet*, *roet*, *gout*, *bout*, *mout*, *smout*, *wout*, *zout*, *kruit*, *hecht*, *recht*, *dicht*, *licht*, *sticht*, *wicht*, *gedrocht*, *vocht*, *bast*, *oost*, *velt*, *wilt*, *amt*, *bemt*, *lant*, *eilant*, *pant*, *strant*, *ingewant*, *want* voor laken of sloopstouwerk, *talent*, *element*, *testament*, *kint*, *lint*, *bont*, *pont*, *ronk*, *punt*, *bart*, *paert*, *gevaert*, *zwaert*, *nest*, *gevest*, *gewest*, *feest*, *kroost*.

In Z gaen geene Zelfstandige Naemwoorden uit, ja zelfs geene andere Woorden, als by de Lettere
 voor-

voorheene is gezien, buiten de eigene Naemen, in de Hebreeuwſche taele gebruikelijk.

De Geſlachten der byzondere Naemwoorden door hunne uitgangen in alle Letters beſchout hebbende zullen wy nog eenige Regels over de Geſlachten geeven, die van de Zamenſtellingen der Naemwoorden en elders genoomen zyn.

1. Zelfitandige Naemwoorden, in *ſchap*, dat eene werking betekent, eindigende, en van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, zyn van het Vroulyke Geſlachte: als *blydſchap*, *dronkenſchap*, *eigenſchap*, *gramſchap*, *vroedſchap*.

2. Andere Naemwoorden, die ook dus eindigen, en van Zelfitandige woorden oirſpronkelyk zyn, behooren ten deele tot het Vroulyke, ten deele tot het onzydige Geſlagt. Dus zegt men, *de manſchap*, *ridderſchap*, *burgerſchap*, *broederſchap*; en wederom, *het boelſchap*, *beerſchap*, *waertſchap*, *maegſchap*, *verwantſchap*, *bloetverwantſchap*, *gezelschap*, *bontigenootſchap*, *lantſchap*, *meeſterſchap*, *martelaerſchap*, *graeffſchap*, *apoteſſchap*, *burgemeesterſchap*.

3. Alle Werklyke Naemwoorden van twee Lettergreepen, die met de Onſcheidbaere Voorzetſelen, *be*, *ge*, *ont*, en *ver* beginnen, behooren tot het Onzydige Geſlacht; als, *bedryf*, *gewoel*, *verſtant*, *ontbael*, &c.

4. Verdubbelde of Samengelaſchte Naemwoorden, welker beide leden Zelfitandige Naem- en Stamwoorden zyn, waer van het eene het Grontwoort, het andere Bygevoegt is, volgen het Geſlachte van het Grontwoort, dat de leſte plaats der Samengelaſchte woorden inneemt, en daerom in den zin meest gade geſlaegen wordt. Dus ſchikken zich *hoofstman*, *vier-ſteen naer man* en *ſteen*, die Manlyk zyn; *lant-*

lant-vrou, *koop-stadt* naer *vrou* en *stadt*, beide *Vroulyk*, en *tucht-buis*, *zee-dorp*, naer *buis* en *dorp*, die *Onzydigh* zyn.

Deezen zelve voet volgen de *Woorden*, die uit drie *Zelfftandige Stamwoorden* samengelascht zyn; zelfs als 'er noch een ander *Stamwoort* voorgezet wort; als, *baegappelboom*, *veltmaerscbalk*, *wyngaertman*, *overlantrentmeester*, *erfstadtbouderampt*.

Hier van worden uitgezondert *Vroumenscb*, dat *Onzydigh* is, schoon uit een *Vroulyk* en *Manlyk* *Naemwoort* samengezet, en *booswicht*, dat in deeze *samenlascbinge* *Manlyk* is, hoewel, in *boos* en *wicht*, dat een klein kint betekent, gescheiden, *Onzydigh*; en *beereklæu*, dat, schoon uit twee *Manlyke* *Naemwoorden* gedubbelt, *Onzydig* is.

5. *Zelfftandige* *Naemwoorden* behouden hun *Geflacht*: schoon zy van *Enkele* in *Samengelaschte* door de *Scheidbaere Voorzetsels* verandert worden.

Dus volgen de *Woorden*, *aenflag*, *afkeer*, *achterboede*, *byleger*, *bovenzolder*, *binnenbof*, *buitendeur*, *doortogt*, *inborst*, *nadorst*, *onderrok*, *opgelt*, *overkleet*, *tegenspoet*, *toezang*, *voorrede*, den aert en het *Geflacht* der *Enkele* *Zelfftandige* *Naemwoorden*, *slag*, *keer*, *boede*, *leger*, *zolder*, *bof*, *deur*, *togt*, *borst*, *dorst*, *rok*, *gelt*, *kleet*, *zang*, *spoet*, *rede*.

6. *Byvoeglyke* *Naemwoorden*, voor *Zelfftandige* *genoomen*, zyn van het *Onzydige* *Geflachte*:

Hier toe behoren de *Byvoeglyke* *Woorden*, die eene *tael* uitdrukken; als, *bet Latyn*, *bet Grieksch*, *bet Hebreusch*, *bet Duitsch*, *bet Engelsch*, *bet recht*, *bet onrecht*, *bet ront*, *bet vierkant*, &c.

7. *Onzydigh* zyn ook deeze *Woorden* van *Tellinge*; *bet paer*, *bet dozyn*, *bet vyftig*, *bet hondert*, *bet duizent*.

8. *Zelf-*

8. Zelfftandige Naemwoorden, die in *dom* eindigen, dat den oifprong, of ftact of andere eigenfchap eener zaeke betekent, zyn van het Onzydige Geflachte, wanneer zy van Zelfftandige Naemwoorden zyn afgeleidt; als *Bifchopdom* of *Bifdom*, *Cbriftendom*, *Heidendom*, *Hertogdom*, *Jodendom*, *Keizerdom*, *Pausdom*, *Prieterdom*, *Vorftendom*, *Keurvorftendom*, met *Engelsdom*, *Geeftendom*, *Menfchdom*, voor de algemeenheit van Engelen, Geeften, Menfchen, *Bewysdom*, *Heiligdom*.

9. *Eigendom*, *maegdom*, *rykdom*, *vrydom*, *weddom*, afgeleidt van Byvoeglyke Naemwoorden, of van Zelfftandige, byvoeglyker wyze genomen, zyn met *wadom* van het Manlyke Geflachte.

HET XV. KAPITTEL.

De Zelfftandige Naemwoorden worden door hunne *Getallen* onderscheiden.

De naemen deezer *Getallen* zyn, het *Eenvouwige*, en het *Meervouwige*.

Het *Eenvouwige* *Getal* is, dat alleen van een eenigh ding spreekt, *de Vader*, *de Vrouw*, *het Huis*.

Het *Meervouwige* *Getal* is, dat van veele dingen spreekt, *de Vaders*, *de Vrouwen*, *de Huizen*.

In de rechte vorminge des *Meervouwigen* *Getals* gefchiedt geene kleene *Verandering*; die namaels ten vollen zal aangewezen worden.

Het *Naemwoort* *Man* ontfangt met alle, die'er van gedubbelt zyn, in het *Meervouwige* *Getal* *Mannen* en *Lieden*; als *speelman*, *speellieden* en *speelmannen*, *krygsman*, *krygslieden* en *krygsmannen*, *ftierman*, *ftierlieden* en *ftiermannen*.

Eeni-

Eenige Woorden worden in het Veelvouwige Getal niet of zelden uitgesproken; als

1. Werklyke Naemwoorden, die, met *ge*, *be*, *ont*, en *ver*, beginnende, van twee of drie lettergreepen en het Onzydige Geslachte zyn; als *geklap*, *gerammel*, *bedrog*, *ontboud*, *verbael*, *verraet*, *ontwerp*, *bedryf*.

Eenige weinige, als *geslacht*, *geschil*, *gebou*, *verbont*, *vernift*, *verstant* &c. worden hier van uitgezondert.

2. Woorden die in het Meervouwige een Werkwoord zouden betekenen; als *bloet*, *mest*, *zweet*, *raet*, die in het Veelvouwige *bloeden*, *mesten*, *zweeten*, *raeden* zouden hebben: dat alle Werkwoorden zyn, en zoo in het Veelvouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts in de Aentoonende Wyze, als in den Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze gebruikt worden.

3. De Naemen der *Metaelen* en *Bergstoffen*; als *gout*, *zilver*, *koper*, *messing*, *loot*, *tin*, *yzer*, *stael*, *zwavel*, *teer*, *pek*, *bars*, *lym*, &c.

4. Veele Naemen van *Vruchten* en *Aerdegewassen*; als *rogge*, *tarwe*, *gerst*, *baver*, *boekweit*, *gras*, *booi*, *glas*, *bennep*, *riet*, *lios*, *geers*, *rys*, *boppe*, *mastert*, *venkel*, *stroo*, *beide*, *meel*, *zemel*.

5. De Naemen van veele *Natte Waeren*; als *water*, *honigh*, *melk*, *oli*, *edik*, *most*, *wyn*, *bier*, *meede*, *mol*, *mom*, *zuivel*, *boter*, *gift*, *inkt*, *droeffem*, &c.

6. De *Faergetyden* en *Wereltsdeelen* en *Hoofstoffen*; als *lente*, *voorjaer*, *zomer*, *berfst*, *najaer*, *winter*, *oost*, *west*, *zuiden*, *noorden*, *lucht*, *aerde*, *vier*, *belle*.

7. Het *Weder* en de *Luchttekens* en *Dagdeelen*; als

kou-

Roude, bitte, sneeu, bagel, ryp, dau, vorst, ys, donder, bliksem, licht, duisternis, kriecken, dage-raet, scbemering, morgen, middag, ucbtent.

8. Stoffen, die tot de Kleeeding behooren; als want, laken, lynwaet, fluweel, fulp, satyn, jaei, baei, zyde, garen, wolle, kemelsbaer.

9. Allerlei Eetwaeren en Speseryen; als vleesch, spek, meel, broot, kaes, vet, smout, reuzel, on-gel, talk, zout, peper, gengbet, foeli, kaneel, sui-ker, syroop, amber, wierook.

10. Deugden en Ondeugden, Krankbeden, Eigen-schappen, Vochten en Beweegingen der Menschelyke Zinnen en Toevallen; als, verstant, brein, trou, tucht, ontucht, yver, geloof, waen, kuisheit, geilheit, woeker, gicht, pest, booftpyn, voetewel, pracht, prael, rust, slaep, vaek, onrust, ernst, jok, geboorte, kintsheit, jeugt, jonkheit, maegdom, ouderdom, bloet, zweet, merg, gal, toren, baet, nyt, vrees, kom-mer, leet, moet, bonger, dorst, reuk, stank, &c.

Behalven deeze vindt men nogh zeer veele, die het Meervouwige Getal doorgaens wraeken; als in

A. Aert, adel, adem.

B. Baet, buskruit.

D. Dank, deeg, draf, drek &c.

E. Ecbt, eere, etter.

G. Glas voor de stoffe in het gemeen, gelt, gruis.

H. Handel, beil, binder.

K. Kaf, klai.

L. Leder, leem, lever, long.

M. Midden, min, molm, modder, min.

O. Onkruit, oorlof, overschot.

R. Roest, roet.

S. Slib, slyk, slym, stof, pulvus.

V. Vee, vergift, voorraet.

W. Wasch, wasedom.

Zom-

Zommige echter deezer Naemwoorden worden in het Eenvouwige Getal uitgesproken, wanneer zy het Geslachte der dingen in het gemeen en hunna Stoffe, en niet de byzondere Ondeelbaerheden in die Geslachten, uit de Stoffe en de Gedaente bestaende, betekenen.

Dus zegt men, op het Geslacht der dingen ziende, *een zak broot, eene tonne baring, een mande turf, een winkel vol laken, eene benne visch, duizent pont kaas.* De Ondeelbaerheden, in welke de Gedaente by de Stoffe koomt, worden berekent in dit volgende, *zeven brooden, zes baringen, twintigb turven, vyftigb lakens, bondert vischen, duizent kaezen.*

Enige Zelfstandige Naemwoorden worden in het Meervouwige Getal alleen uitgesproken; als, *berfsenen, ouders, voorouders, lieden, staeten, ordines, landeryen.*

Waer toe zommige Eigene Naemen ook behooren, naemelyk van Steden en Dorpen, die, in het Meervouwige Getal uitgesproken, maer eene Eenvouwige betekenis hebben; als *Huizen, een dorp in Goeilant, Warmenhuizen, Enkhuizen, Bergen, Dribergen, Tienboven, Achtienboven, Schoonboven, &c.*

H E T X V I . K A P I T T E L .

De Naemwoorden zyn eenige *Naemvallen* onderworpen, dat is, byzondere aenwyzingen, waer door hun Getal en geboogene Uitgangen in hunne Buigingen gekent worden.

Deeze Naemvallen zyn by de Nederduitschen, gelyk by de Latynen en andere volken, zes in het Eenvouwige en Meervouwige Getal; die men gemeenlyk den

den *Noemer*, den *Teeler*, den *Geever*, den *Aenklager*, den *Roeper*, den *Neemer* noemt.

Van deeze kooft de *Roeper* met den *Noemer* over een; maer wordt zonder *Geflachtwoort*, en alleen met of ook zonder het roepende *Inwerpfel O* in de dagelyksche redenen gebruikt; en de *Neemer* is in den *Uitgang* ook den *Geever* in alle *Buigingen* gelyk.

De *Noemer* is de eerste en *Rechte Naemval*, die voor het *Werkwoort* henegaende, en het *Vraagwoort*, *Wie*, *Welke* of *Wat* beantwoordende, het *Naemwoort* in zyne eerste en weezentlyke *Beduidenis* stelt.

Dees heeft tot zyne *Merktekens* in het *Eenvouwige Getal* *Een*, *Eene*, *De*, *Het*; als in *Een Man*, *De Man*, *Eene Vrouw*, *De Vrouw*, *Een Paert*, *Het Paert*; en in het *Meervouwige De*; als in *De Mans*, *De Vrouwen*, *De Paerden*.

De *Teeler* is de tweede *Naemval*; en de eerste der vier, die *Onrecht* of *geboogen* zyn; waer door men op de *Vrage*, *Wiens* of *Van Wien*, iet toeëigent, of aentoont, van wat *Aert*, *Eigenschap*, *Geflachte* elk ding zy.

Dees draegt tot *Merktekens* in het *Eenvouwige Getal* *Eens*, *Eener*, *Des*, *Der*; als in *Eens Mans*, *Des Mans*, *Eens Kints*, *Eener Vrouwe*, *Der Vrouwe*; en in het *Meervouwige Der*, als in *Der Munnen*, *Vrouwvan*, *Kinderen*.

Waer voor veeltyts *Van Eenem*, van *Den*, van *Het* gebruikt wordt; als *de sleutel van den hof*, voor *de sleutel der hofs*, *het boeft van eenen walvisch*, voor *het boeft eens walvisches*, *het welvaeren van de stadt*, voor *het welvaeren der stadt*, *de rug van het paert*, voor *de rug des paerts*.

Voornaemelyk als de Noemer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in E en S en SCH eindigt, als *van den wille, van den vrede, van het einde, van het buis, van het vlas, van den kroes, van het mes, van den glans, van het vleesch*; die alle de S zeer noode achter zich willen lyden, als namaels breeder blyken zal.

De *Geever* is de derde Naemval, waer door men, het *Einde* en *Oogmerk* en *Voorwerpe* eener *Gifte* be-paelende, de *Vrage Wien* of *Wie* beantwoordt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvou-wige Getal *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het*; als in *Eenen Hertoge, Den Heere, Eene Jongk-vrouwe, De Vorstinne, Een Paert, Het Kint*; en in het Meer-vouwige *Den* en *De*; als in *Den Heeren, De Jongk-vrouwen, den Kinderen*.

De *Aenklaeger* is de vierde Naemval, in wien iet wordt *Volbragt*, en die, van het *Werkwoort* afhan-gende, de *Vragen Wien* of *Wat* beantwoordt.

Dees voert tot zyne Merktekens *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het* in het Eenvou-wige Getal; als in *Eenen Meester, Den Leeraer, Eene Koningin, De Jongk-vrou, Een Kint, Het Paert*; en in het Meervou-wige *De*; als in *De Meesters, Jongk-vrouwen, Kinders, Paerden*.

De *Roeper*, de vyfde Naemval, waer door men iemand aanspreekt of roept, en die met den Noemer overeenkomt, heeft geen Geslachtwoort tot zyn Merkteken. En daerom zegt men, *Godt, Heer, Va-der, Moeder, Kint* in het Eenvou-wige Getal; en in het Meervou-wige *Goden, Heeren, Vaders, Moeders, Kin-ders*. Maer de Tusschenwerping *O* wordt 'er met of zonder het Voornaemwoort *Gy* dikwyls voor-gezet.

De *Neemer* is de zefte Naemval, die, de *Oorzaken*
en

en *Werktuigen* eener zaake stellende, de *Vragen Van Wien of Van Wat* beantwoordt.

Dees heeft tot Merktekens in het Eenvouwige Getal *Van Eenem, van Den, van Eene, van De, van Een, van Het*, als in, *van Eenem Vorst, van Den Grave, van Eene Maegt, van De Dochter, van Een Volk, van Het Huis*; en in het Meervouwige *Van De*; als in *van De Mannen, Vrouwen, Kinderen*.

Deeze Naemvallen zyn Tweërlei, de *Rechte of Staende*, en de *Onrechte of Geboogene*.

De Rechte zyn twee, de *Noemer*, of het Naemwoort zelf; als *de Man, de Vrouw, bet Kint*; en de *Roeper*, die het Naemwoort zonder Geslachtwoort dus aanspreekt, *Man, Vrouw, Kint*.

De Onrechte zyn de vier andere, die alle van den eersten Rechten afvloeien; als de *Teeler, de Geever, de Aenklaeger, en de Neemer*; luidende met hunne Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal dus, *des Mans, den Manne, den Man, van den Manne, der Vrouwe, de Vrouwe, de Vrouw, van de Vrouwe, des Kints, bet Kint, van bet Kint*.

H E T X V I I . K A P I T T E L .

Alle Zelfstandige Naemwoorden worden in alle deeze Naemvallen, gelyk ook voor hen de Geslachtwoorden, door drie *Buigingen*, verandert.

De Eerste Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Manlyke Geslachte*, door *Een* en *De* gemerkt, behooren.

De Tweede Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Vroulyke Geslachte*, door *Eene* en *De* gemerkt, behooren.

De Derde Buiging is, waer toe alle Naemwoorden

van het *Onzydige Geslachte*, door *Een* en *Het* gemerkt, behooren.

Eigene Naemwoorden, gevoegt by het *Zelfftandige*, waer onder elk behoort, worden echter niet geboogen noch veranderd.

Das zegt men, *de stat Deventer, der stat Deventer, bet lantschap Drente, des lantschaps Drente, bet ryk Polen, des ryks Polen, de berg Tabor, des bergs Tabor, de koning Salomon, des konings Salomon, de koningin Kandake, der koninginne Kandake.*

Om eene vaste en gewisse zekerheit in alle drie Buigingen te hebben, is het noodigh, dat voor af eenige algemeene Stellingen worden waergenoomen, die tot alle drie de Buigingen behooren.

I. De *Noemer, Aenklaeger* en *Roesper* zyn alomme en in beide Getallen gelyk.

II. De *Geever* en *Neemer* zyn alomme en in beide Getallen gelyk; en gaen in het *Meervouwige Getal*, gelyk ook de *Teeler*, altyt in *EN* uir; uitgezondert in zommige Naemwoorden, die in *EN*, en in de verkleende, die in *KE* of *KEN* eindigen; die alle in alle de Naemvallen van het *Meervouwige Getal* de *S* aenneemen; als, *Molens, Zeiffens, Boakskens, Korfkens*, en andere.

Vondel houdt ook deezen voet in etlyke Naemwoorden, die in *ER* uitgaen, schryvende in den *Neemer* en *Geever* van het *Meervouwige Getal*, *voor de maejers, voor schaepsberders, met volle uiers, bet doet dorre akkers deugt*; waer voor, onzes oordeels, naer evenredenheit beter geschreeven waers, *voor de maejeren, voor schaepberderen, met volle uieren, dorre akkeren.*

III. De *Geslachtwoorden* maeken zoo dikwyls als de *Naemvallen der Naemwoorden* gelyk-zyn, een recht-

recht onderscheit tusschen hen; dat noodigh te weten en tot beter verstant dienstigh is; als in, *de Vader, den Vader, vanden Vader, de Bank, der Bank, van de Bank*, en in de Hoogduitsche Uitgangen van het Onzydige Geslachte, *den Huize, van den Huize*. In welke woorden, als ook in andere diergelyke de Geslachtwoorden alleen de Naemvallen onderscheiden, dewyl in hunne Uitgangen eenerlei Letters gevonden worden.

Dit geschiedt voornaemelyk en altyt en alomme in het Meervouwige Getal van die Naemwoorden, die door alle Naemvallen in EN uitgaen; als, *de Menschen, Bomen, Stroomen, Steden, Maegden, Deugden, Boeken, Dorpen, Vlekken*, vici; en in den Teeler, Geever en Neemer van die Naemwoorden, die het Meervouwige door S eindigen; als in *der Vaderen, den Vaderen, van de Vaderen, der Zoonen, den Zoonen, van de Zoonen*.

Hier op laeten wy de Eerste Buiging volgen; waer toe alle Naemwoorden van het Manlyke Geslachte, die *Een* of *De* voor zich hebben, behooren; en wiens Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal.

N. Man	Burger	Hemel	Mensch
T. Mans	Burgers	Hemels	Menschen
G. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche
A. Man	Burger	Hemel	Mensch
R. Man	Burger	Hemel	Mensch
N. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche.

In het Meervouwige,

N. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
T. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
G. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
A. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
R. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
N. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen

F 3

Alle

Alle Naemwoorden, tot deeze Buiging behooren de, neemen in den tweeden Naemval of *Teeler*, die van den *Noemer* afgeleidt wordt, in het Eenvouwige Getal de S aen; als, *Zoon, des Zoons, Koning, des Konings, Vyant, des Vyants, Jacob, Jacobs, Peter, Peters, Vrederyk, Vrederyks*; en ES in Eigene Naemwoorden, die in A of I uitgaen; als *Juda, Judaes, Eliza, Elizaes, Levi, Levies, Omri, Omries*; wanneer de A en I met de Merkletter des Teelers S door eene E in de leste Lettergroepe samengevoegt worden, en, om die te verlangen, samen in de uitspraekes smelten.

Die in O en U eindigen, verdubbelen deeze Klinkers voor de Merkletter S; als in *Farao, Faraoos, Plato, Platoos, Jebu, Jebuus, Abibu, Abibuus*.

Esau, maekt *Esaus*, als in den Tweeklank AU eindigende; gelyk de Manlyke Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in Twee-of Drieklanken uitgaende, in den Teeler enkelyk de S aenneemen; die niet aengenoomen wordt, wanneer de Eigene naemen in de S den Noemer eindigen; als, *Cbristus, Jesus, Joannes, Paulus*, en andere; gelyk blykt, om dat men zegt, *Cbristus geboorte, Jesus moeder, Joannes Euangeli, Paulus leven*, voor, *de geboorte van Cbristus, de Moeder van Jesus, het Euangeli van Joannes, het leven van Paulus*.

Hier van worden echter zommige uitgezondert, als in het Voorbeelt *Mensch* te zien is; wiens Teeler, van den Noemer afgeleidt, niet in eene S, maer in EN uitgaet; als, *Mensch, des Menschen*; waer mede overeenkoomen *Heer, Vorst, Grave, Hertoge, Getuige*, en andere, welker Teeler is *des Heeren, des Vorsten, des Graven, des Hertogen, des Getuigen*; zdo dat de Tweede Naemval in beide Getallen

len eenen zelven uitgang heeft. En deeze uitgang in EN lydt geene tegenspraek; gelyk blykt uit eenige Eigene Naemwoorden, welker eerste deel uit deezen Teeler bestaet; als, 's Heerenberg, 's Heerenbroek, 's Gravenhage, 's Gravenmoer, 's Hertogenbosch, 's Hertogenrade.

Zommige Naemwoorden zyn 'er ook, die in den Teeler geene S noch EN aenneemen, maer zich gevoeglyker door *Van Den* laeten omschryven; hoe daenige zyn, die in FT, GHT, CHT, en ST achter Klinkers of Medeklinkers uitgaen; als, *Kreeft, Toght, Nacht*; (hoewel ook het Bywoort *des Nachts* hier van oirsprongkelyk is) *Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lust, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*, en andere; die, in den Tweeden Naemval de S bezwaerlyk kunnende ontfangen, uitgesproken worden door *Van Den Kreeft, Toght, Nacht, Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lust, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*.

Hier toe behooren ook, die in SCH uitgaen; als, *Ejcb, Discb, Viscb, Eijcb, Wenscb, Vorscb*, en andere; en de Manlyke Naemwoorden, in E en S eindigende; waer van voorheen al eenigszins, doch in het gemeen, by de Naemvallen gesproken is; als, *Vrede, Wille, Aenwas, Dans, Els, Glans, Haes, Hals, Kans, Krans, Kroes, Os, Pais, Plas, Prys, Tros*.

Waer by gevoegt worden de Eigene Naemwoorden der rivieren; als, *de Eurotas, de Hebrus, de Sarnus*, en andere, die, met de Naemwoorden van bergen, als, *Pindus, Parnas*, en van persoonen, als *Jesus, Paulus, Judas*, in S uitgaende, door alle Naemvallen onveranderlyk blyven.

De Geever en Neemer of Derde en Zeste Naemval gaen in zommige Naemwoorden deezer Buiginge in E uit, en worden gemaekt van den Noemer, of

door het enkel hechten der E aen dien; als in, *beere, mensche, zoone*; of door het herhaelen des Medeklinkers, achter eenen korten Klinker in den Noemer volgende, voor de E; als in, *manne, banne, damme, nekke*.

Want in andere Naemwoorden, die in EL, EM, EN, ER, ING, LING, en AER, uitgaen, zyn de Geever en Neemer den Noemer gelyk. Daerom schryft men *den en van den Ezel, den en van den Adem, den en van den Regeth, den en van den Donder, den en van den Koning, den en van den Jongeling, den en van den Zondaer, den en van den Schuldenaer*.

In het Meervouwige Getal gaen twee deezer Voorbeelden door alle Naemvallen, gelyk het betaemt, in EN uit; *Hemel en Mensch*.

De twee andere gaen in den Noemer, Aenklager en Roeper in S, en in den Teeler, Geever, en Neemer; die door verandering der S in EN afgeleidt worden, in EN uit; als *Man en Burger*.

En wordt dit onderscheidt ook gespeurt in andere Naemwoorden, die in ER en AER uitgaen; als in *vader, broeder, verraeder, meester, leeraer en zondaer*; die in de voornoemde Naemvallen de *vaders, broeders, verraeders, meesters, leeraers en zondaers*, en *Der, Den, en Van Den vaderen, broederen, verraederen, meesteren, leeraeren en zondaeren* hebben.

Dit wordt gevolgt van veele Naemwoorden, die, in EL en EM uitgaende, van het Manlyke Geslachte zyn; als, *boedel, buidel, nagel, regel, spiegel, kogel, rekel, tepel, beitel, gevel, dwivel, ezels, bliksem, bodem, boezem*, en meer diergelyke; die alle in den Noemer, Aenklager en Roeper van het Meervouwige Getal in S eindigen, en in de overige Naemvallen in EN. Tot

Tot de Tweede Buiging worden alle Naemwoorden gebragt, die van het Vroulyke Geslachte zyn, en door *Eene* en *De* gemerkt worden.

Om eene betere zekerheit in deeze Buiging te hebben, moeten de Naemwoorden, hier toe behoorende, in *Stamnaemwoorden* en *Afgeleide* gedeelt worden.

De *Stamnaemwoorden* gaen ten deele in *Medeklinkers*, ten deele in *Klinkers* en *Twee-en Drieklinkers* uit.

De *Afgeleide* worden geëindigt in *DE*, *TE*, *Y*, *HEIT*, *IN*, *ING*, *NIS*, *ES*, *SCHE*, *SCHAP*, *STER*.

Alle *Stamnaemwoorden*, in twee *Medeklinkeren* eindigende, en van het Vroulyke Geslachte, blyven in beide *Getallen* onveranderlyk, en hebben door alle *Naemvallen* eenen zelve uitgang, als uit deeze *Voorbeelden* te zien is; in het *Eenvouwige* *Getal*,

N. Bank	Kracht	Borst	Deugt
T. Bank	Kracht	Borst	Deugt
G. Bank	Kracht	Borst	Deugt
A. Bank	Kracht	Borst	Deugt
R. Bank	Kracht	Borst	Deugt
N. Bank	Kracht	Borst	Deugt

In het *Meervouwige*,

N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
T. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
G. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
A. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
R. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden

Hier van worden uitgezondert *asch, beurs, galg, gerst, barp, bulp, kaers, kans, kerk, kist, klont, koets, komst, koort, knods, lamp, long, munt, naeld, pest, plaets, pers, poort, rift, rots, rust, schans, schors, slang, smart, smids, soort, spelt, spies, spits, stang*; die, in den Teeler en Geever en Neemer eene E aenneemende, spellen *asche, beurze, gaige, gerste, barpe, bulpe, kaersse, kansse, kerke, kiste, klonte, koetse, komste, koortse, knodze, lampe, lange, munte, naelde, peste, plaetse, perse, poorte, riste, rotse, ruste, schansse, schotse, slange, smarte, smidze, soorte, spelte, spieffe, spitse, stange*; eveneens, als of hun Noemer ook in eene E uitging; van hoedanige Naemwoorden namaels gesproken wordt.

Naemwoorden van twee Lettergreepen, op welker eerste de klank der uitspraeke valt, en welker leste achter eenen korten Klinker eenen Medeklinker heeft, neemen insgelyks in den Teeler geene E aen; hoedanige zyn *ader, citer, fabel, fakkel, geessel, greppel, baven, bekel, kamer, keten, klaver, ladder, letter, modder, myter, pekel, schakel, schotel, schouder, sikkel, sleutel, stapel*.

Naemwoorden van eene Lettergreep, die achter eenen korten Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben; worden in den Teeler, en Geever en Neemer met eene E, waer voor de Medeklinker verdubbelt wordt, geboogen; als *bres, bron, brug, bus, gal, grop, bef, bel, bop, kap, kim, kin, klip, klok, min, pen, plek, rol, schel, schim, schop, slip, slof, smet, som, star, stem*, en ook *rondas*.

Naemwoorden, die voor hunnen lesten Medeklinker eenen langen Klinker of eenen Tweeklank hebben, neemen in den Teeler eene E aen; als, *aer, baen, baer, breuk, deur, duif, druif, eer, faem,*

faem, fluit, fortuin, geit, gordyn, beup, hoop, kaes, keel, kour, kloof, kraen, kreuk, kroon, kruik, leer, lier, luit, maeg, stomachus, maen, manier, maet, mensura, muzyk, natuur, nederlaeg, plaeg, poos, preek, proef, pruijk, pyn, pyp, quael, quetsuur, reet, reis, roos, schael, schaeer, school, schyff, snaer, speer, spraek, spreuk, spruit, spuit, spys. Alleen met deeze uitzonderinge, dat in de Naemwoorden, die in F en S uitgaen, deeze Medeklinkers in de vorminge des Teelers, Geevers en Neemers in V en Z verandert worden; als in, *der duive, druive, kloove, proeve, schyve, reize, rooze, spyze.* Zommige Naemwoorden, die voor eenen of twee leste Medeklinkers eenen Korten of Langen Klinker hebbende, met eene S eindigen, verdubbelen welluidendheits halve de S voor de aengenoome E; als in, *der spiefse, kaersse, kansse, persse, schansse, schorssse, van de spies, kaers, kans, pers, schans, schors;* en voegen de Tweede S in de spellinge voor de leste Lettergreep.

Hier van worden uitgezondert, als in den Tweeden, Derden en Zesten Naemval nooit of zeer zelden de E aenneemende, deeze volgende Naemwoorden, *bloem, byl, daet, doot, guig, buit, kaek, kaep, kiel; kleur, kneep, kool, caulis, zeissen, kruin, kuit, loef, luim, lyn, neep, noot, nux, prael, schuit, schulp, sleet, fleur, sloep, sloot, smaet, spyt, staef, stoep, tulp.*

Vroulyke Naemwoorden, die, in E uitgaende, tot deeze Buiging behooren, blyven in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelve uitgang; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Zee

N. Zee	Paerle	Kudde	Gave
T. Zee	Paerle	Kudde	Gave
G. Zee	Paerle	Kudde	Gave
A. Zee	Paerle	Kudde	Gave
R. Zee	Paerle	Kudde	Gave
N. Zee	Paerle	Kudde	Gave

In het Meervoutwige,

N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
T. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
G. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
A. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
R. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven

Hier toe behooren ook *knie*, *spie*, voor eenen yzeren nagel genoömen.

Naemwoorden, die in I en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer eene **E** aen: als, *merri*, *glori*, *bistori*, *kaffi*, *stae:si*. *py*, *ry*. Vondel gebruikt echter *kevi* in den zeften Naemval.

Dit volgen de Naemwoorden, in de Drieklanken **AEI** en **OOI** eidigende; als, *kraei*, *kooi*.

Ook de Naemwoorden, die in den Tweeklank **EI** en **UI** uitgaen; als *palei*, *polei*, *porrei*, *pui*.

Naemwoorden, die in den Tweeklank **OU** en in den Drieklank **EEU** uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer de **E**, en voor die welluidendheids halve eene **Waen**; als, *vrou*, *schou*, *trou*, *landou*, *etu*, *meeu*; die in deeze drie Naemvallen *vrouwe*, *schouwe*, *trouwe*, *landouwe*, *eeuwe*, *meeuw*, schryven *klai*, *bei*, *bui*, *ly*, zyn in alle Naemvallen onveranderlyk.

De

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, tot deeze Buiging behoorende, en in HEIT en SCHAP uitgaende, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deeze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Ydelheit	Broederschap
T. Ydelheit	Broederschap
G. Ydelheit	Broederschap
A. Ydelheit	Broederschap
R. Ydelheit	Broederschap
N. Ydelheit	Broederschap

In het Meervouwige,

N. Ydelheden	Broederschappen
T. Ydelheden	Broederschappen
G. Ydelheden	Broederschappen
A. Ydelheden	Broederschappen
R. Ydelheden	Broederschappen
N. Ydelheden	Broederschappen

Hier is aen te merken, dat, gelyk het Meervouwige Getal in de Naemwoorden deezer Buiginge alomme met EN geslooten wordt, de beide EE in *Zeen* in elkandere smeltende, zob van *Ydelheit* in het bovenstaende Voorbeelt *Ydelheden* in het Meervouwige gemaekt wordt; volgens den aert van die Zelfstandige Naemwoorden, die, van Byvoeglyke afgeleidt, en in HEIT uitgaende, in het Meervouwige Getal de I en T in D veranderen, die voegende by de leste lettergreep EN; als in *waerheit*, *waerbeden*, *dapperheit*, *dapperbeden*, *vryheit*, *vrybeden*. Ten wae-

waere men zeggen wilde, dat de uitgang *beit*, naer den aert Hoogduitsch, most verandert worden in *beet*; en aldus *Ydelbeet*, *Waerbeet*, *Vrybeet* uitgesproken voor *Ydelbeit*, *Waerbeit*, *Vrybeit*; gelyk men in plaetse van *allein alleen* zegt, en van *klein*, *kleen*: waer van *rein* en *onrein* schynen uitgezondert om die van *reën* en *onreën*, dat is *reden* en *onreden*, te onderscheiden.

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in DE, TE, en SCHE uitgaen, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Schreede	Hoogte	Meesterfche
T. Schreede	Hoogte	Meesterfche
G. Schreede	Hoogte	Meesterfche
A. Schreede	Hoogte	Meesterfche
R. Schreede	Hoogte	Meesterfche
N. Schreede	Hoogte	Meesterfche

In het Meervouwige,

N. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen
T. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen
G. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen
A. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen
R. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen
N. Schreeden	Hoogten	Meesterfchen

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ING en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal eene E aen, en zyn in alle Naemvallen van het

het Meervouwige onveranderlyk; als uit de volgende Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Belegering	Opening
T. Belegeringe	Openinge
G. Belegeringe	Openinge
A. Belegering	Opening
R. Belegering	Opening
N. Belegeringe	Openinge

N. Tovery	Afgodery
T. Toverye	Afgoderye
G. Toverye	Afgoderye
A. Tovery	Afgodery
R. Tovery	Afgodery
N. Toverye	Afgoderye

In het Meervouwige,

N. Belegeringen	Openingen
T. Belegeringen	Openingen
G. Belegeringen	Openingen
A. Belegeringen	Openingen
R. Belegeringen	Openingen
N. Belegeringen	Openingen

N. Toveryen	Afgoderyen
T. Toveryen	Afgoderyen
G. Toveryen	Afgoderyen
A. Toveryen	Afgoderyen
R. Toveryen	Afgoderyen
N. Toveryen	Afgoderyen

Afgeleide Naemwoorden van het Vrouwlyke Geslacht-

flachte, die in **ES, NIS** en **IN** uitgaen, verdubbelen den Medeklinker voor de **E**, die zy in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal aenneemen, en zyn in alle de Naemvallen van het Meervouwige onveranderlyk, als uit de volgende Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Voogdes	Belydenis	Herderin
T. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
G. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
A. Voogdes	Belydenis	Herderin
R. Voogdes	Belydenis	Herderin
N. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne

In het Meervouwige,

N. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
T. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
G. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
A. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
R. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
N. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen

De Afgeleide Naemwoorden, die in **STER** uitgaen, volgen in allen deele de Buiging van *Burger* in het Manlyke Geslachte, uitgezondert, dat de Teeler van het Eenvouwige Getal geene Saenneemt, als in deze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Vryster	Voedster	Snoepster
T. Vryster	Voedster	Snoepster
G. Vryster	Voedster	Snoepster
A. Vryster	Voedster	Snoepster
R. Vryster	Voedster	Snoepster
N. Vryster	Voedster	Snoepster

In

In het Meervouwige Getal,

N. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
T. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
G. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
A. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
R. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
N. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren.

Zommige Naemwoorden worden echter in den Teeler van het Eenvouwige Getal dus geboogen, *vrouws, dochters, moeders, zusters, nichts* en andere, in stede van *vrouw, dochter, moeder, zuster, nichte*. En dit geschiedt, wanneer een Heerschend Zelfstandigh Naemwoort het Beheerschte volgt; als, *de vrouws tabbert, de dochters man, bet moeders goet, een zusters zoon, eene nichts schoondochter*. In welke schikkinge de Geslachtwoorden tot het Heerschende en niet tot het Beheerschte Naemwoort behooren; als blykt uit deeze uitdrukkinge, *de tabbert der vrouwe, de man der dochter, bet goed der moeder, een zoon der zuster, eene schoondochter der nichte*. Dus zegt men ook, *bet stats goet, bet statslant, de stats waeg, de stats weide, voor bet goet, bet lant, de waeg, de weide der stat*.

Vindt men in andere gelegenheden de Bezittende Voornaemwoorden voor de Beheerschte Naemwoorden, waer mede zy overeenkoomen, gestelt, die blyven onverandert, als of zy met het Naemwoort een Woort uitmaeken; als in, *myne vrouws tabbert, uwe dochters man, zyne moeders goet, baere zusters zoon, onze nichts schoondochter*, in stede der volgende uitdrukkingen, *de tabbert myner vrouwe, de man uwer dochter, bet goet zyner moeder, de zoon baerer zuster, de schoondochter onzer nichte*.

G

Ook

Ook geschiedt dit, als men spreekt, *zy was vrous genoeg, vol wysbeits, weinigh welspreekendbeits, veel dapperbeits, vriendschap: halve*. Dit geschiet eindelyk mede in de Vroulyke Eigene Naemen, die in E. of in eenen Medeklinker uitgaende, in den Teeler eene S aenneemen; als in *Salome, Salomes, Magdalene, Magdalenes, Brechje, Brechjes, Aeltje, Aeltjes, Walburg, Walburgs, Hadewich, Hadewichs, Geertruit, Geertruits, Machtelt, Machtelts, Ermgaert, Ermgaerts*. Wanneer deeze in A uitgaen, ontfangen zy, om die te verlengen, in den Teeler ES, dat, met de A smeltende, van *Anna, Maria, Martba, Annaes, Mariaes, Martbaes* maekt.

Het Meervouwige Getal gaet in de meeste Voorbeelden deezer Buiging in EN uit; maer wordt ook somtyts gemaekt door het aenneemen der S tot den Noemer des Eenvouwigen Getals, en gebeurt dit doorgaens in de Naemwoorden, die in EL, EN, en ER, uitgaen. En daerom zegt men *tafels, schakels; fakkels, schotels, sleutels, ketens, bavenen, moeders, kamers, zusters, letters, myters*. De Teeler, Geever en Neemer van het Meervouwige Getal schryven *tafelen, schakelen, fakkelen, schotelen, sleutelen, ketenen, bavenen, moederen, kameren, zusteren, letteren, myteren*.

Tot de derde Buiging worden alle Naemwoorden gebraght, die van het Onzydige Geslachte zyn, en met *Een* en *Het* gemerkt worden.

In deeze Buiging is het Eenvouwige Getal de eerste Buiging gelyk, dat de Aenklaeger en Roëper met den Noemer gelyk zyn, de Teeler de S aenneeme, en de Geever en Neemer eenen zelve uitgang hebben.

Waer van deeze Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal,

N. Hoo

N. Hoof	Volk	Jaer
T. Hoof	Volks	Jaers
G. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere
A. Hoof	Volk	Jaer
R. Hoof	Volk	Jaer
N. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere

In het Meervouwige ,

N. Hoofden	Volken	Jaeren
T. Hoofden	Volken	Jaeren
G. Hoofden	Volken	Jaeren
A. Hoofden	Volken	Jaeren
R. Hoofden	Volken	Jaeren
N. Hoofden	Volken	Jaeren

De Teeler neemt hier, gelyk wy zien, de S tot zyne vorming aen; dat nochtans in alle uitgangen niet geschiedt; waerom men dien veelszins door *van bet* omschryft; voornaemelyk, wanneer de Noemer in E, S, SCH, ST, CHT, uitgaet; gelyk men dus spreekt, *van bet ree, van bet einde, van bet geweide, van bet gewisse, van bet aes, van bet glas, van bet vlas, van bet mes, van bet ros, van bet moes, van bet buis, van bet gruis, van bet kruis, van bet wasch, van bet vlasch, van bet bosch, van bet gevest, van bet gewest, van bet kroost, van bet gewricht, van bet gezicht, van bet gerucht, van bet gezucht*; die alle met meer diergelyke woorden de S achter zich wraeken.

De Geever heeft hier ook eenen Hoogduitschen uitgang met den Noemer, die van de Nederlanderen is overgenomen; als, *den hoofde, den volke,*

den jaere; die evenwel in alle woorden niet gevonden wordt, noch ook kan worden gebruikt by *kalf, graf, wyf, ding, geding, dak, gemak, blok, boek, doek, lyk, ryk, stuk, geschenk, werk, mark, spel, deel, nadeel, oordeel, voordeel, Bisdóm, Hertogdom, Vorstenaóm, been, zwyn, boen, koren, schaep, schip, dier, oor, baer, crinis, paer, water, venster, klooster, weder, uier, glas, vlas, gras, mes, ros, moes, gruis, bars, net, hout, mout, zout*; noch ook by *bekken, verken, kussen, zegel*, en de Verkleende Naemwoorden, *boomken, kindeken* en diergelyke.

Waerom het misschien beter waere, en ten dienste der vreemdelingen gevoeglyker, deezen uitgang, die hen over het Geslachte der woorden, waer by die gevonden wordt, in twyffeling brengt, geheel en al te verwerpen, en niet meer *in den beginne, van den geslachte, uit den buize*, maer *in bet begin, van bet geslachte, uit bet buis* te schryven.

Voor al moet men zich wáchten van in den Aenklager, die met den Noemer gelyk is, *den vleefche, den zaede*, te schryven; dat nootwendigh *bet vleefch, bet zaet* zyn moet; en *met tot dien einde* verworpen wordt.

Het Meervouwich Getal gaet in de bovenstaende Voorbeelden door alle Naemvallen in EN uit; dat evenwel niet altyt geschiedt; want *bekken, verken, kussen*, en de Verkleende Naemwoorden, *manneken, boomken, kindeken, meisje, vogeltje, bontje* en diergelyke besluiten het Meervouwige Getal met eene S, en behouden deezen uitgang, met *koks* en *maets*, voor vrienden, door alle de Naemvallen. *Venster, klooster, anker, zegel, teken*, die in den Noemer van het Meervouwige Getal *vensters, kloosters, ankers, zegels, tekens* hebben, schryven in den Teeler, Gee-

ver

wer en Neemer *vensteren, kloosteren, ankeren, zegelen, tekenen.*

Verscheidene Naemwoorden van het Onzydige Geslachte wyken in het Meervouwige Getal af van de gemeene Buiging; als, *kint, kleet, kalf, lam, liet, runt, boen, spaen, ei*; die, in het Meervouwige de lettergreepen vermeerderende, (gelyk men gemeenlyk gevoelt) hebben *kinderen* en *kinders, kleeden*, (ten minste in de samenstelling van *dekkleeden, paerdekleeden, tafelkleeden*) *kleeders*, en *kleederen, kalvers*, en *kalveren, lammers*, en *lammersen, liederen*, (waar voor Vondel LIEDEN schreef in den Inhoud van Virgilius negenden Herderskout) *runders* en *rundersen, boenders* en *boenderen, spaenders* en *spaenderen* (die de D welluidendheids halve voor de T of ook zonder veranderinge, in hun midden aenneemen) *eieren* en *eiers*; hoewel wy liever oordeelen, dat de Uitgangen in ERS tot den Noemer, Aenklaeger en Roeper, en in EREN tot den Teeler, Geever en Neemer alleen behooren.

Waer by anderen noch het oude *bert* voegen, waer voor wy nu *bort* gebruiken, en *blat, rat, rota, gemoet, loof, been, volk*; dien dan voor het Meervouwige Getal gegeven wordt *bladen, bladers* en *blaederen, raden, raders* en *raderen, gemoederen, lovers* en *loveren, beenders* en *beenderen, volken* en *volkeren*, hoewel nu beter *bladen, raden, beenen, gemoeden*, en *volken* gezegt wordt. *Lovers* en *loveren* hebben tot hun Eenvouwich Getal *lover*, niet *loof*; dat geen Meervouwich Getal heeft. *Borden* klinkt ook beter, en is regelmaetiger, dan *berders* en *berderen*.

Noch meer wyken in het Meervouwige Getal van de Buiging af *schip, lit, spit*, gelyk ook *smit* en *stat*

in het Manlyke en Vroulyke Geslachte; maekende in het Meervouwige *schepen, leden, speten, smeden en steden*. In welke woorden alle de P, D en T by de leste lettergreepen in de spellinge gevoegt worden.

Dit Meervouwige Getal der Zelfstandige Naemwoorden, in EN uitgaende, wordt in de drie Buijgingen gevormt naer de byzondere gestaltenis der zelve Naemwoorden.

Hier van zyn deeze Regels;

1. Zelfstandige Naemwoorden, in E uitgaende, maeken hun Meervouwich Getal door de verandering der uitgaende E des Eenvouwichen Getals in EN; als in *bode, boden, slave, slaven, weide, weiden, engte, angten, einde, einden, egge, eggen*.

Dit volgen de Naemwoorden, die in EE en IE uitgaen; die dus tot eene lettergreep en uitspraek smelten; als in *zee, zeen, ree, reen, knie, knien, spie, spien*.

2. Naemwoorden, in den Klinker Y, of in de Tweeklanken AI, EI, UI, of in de Drieklanken AEI, OEI, OOI eindigende neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal enkelyk de Merkleetters EN aen; als in *py, pyen, pry, pryen, bai, baien, galei, galeien, mei, meien, bui, buien, kraei, kraeien, faei, faeien, koei, koeien, kooi, kooien*; zonder dat echter de I der Twee-of Drieklanken by het volgende EN gevoegt worde. Waerom men spelt *py-en, pry-en, bai-en, galei-en, mei-en, bui-en, kraei-en, faei-en, koei-en, kooi-en*.

3. Naemwoorden, die in de Tweeklanken AU en OU, en in de Drieklanken AEU, EEU, IEU uitgaen, neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal voor de Merkleetters EN de W welluidendheits halve aen; gelyk die in OO eindigen, de
I aen

Aen de eerste lettergreep hechten, wanneer zy tot het Meervouwige Getal overgaen; als blykt in *snau*, *snau-wen*, *vrou*, *vrou-wen*, *paeu*, *paeu-wen*, *leeu*, *leeu-wen*, *kieu*, *kieu-wen* en *vloo*, *vlooi-en*.

4. Naemwoorden, die voor een eenigen Medeklinker eenen langen Klinker of Tweeklank hebben, maeken het Meervouwige Getal door het enkel aenneemen der Merkletteren EN; als in *pyl*, *pyl-en*, *pyn*, *pyn-en*, *staek*, *staek-en*, *pael*, *pael-en*, *deel*, *deel-en*, *keel*, *keel-en*, *ziel*, *ziel-en*, *dier*, *dier-en*, *boom*, *boom-en*, *troon*, *troon-en*, *muur*, *muur-en*, *uur*, *uur-en*, *zeil*, *zeil-en*, *geit*, *geit-en*, *deur*, *deur-en*, *steur*, *steur-en*, *bout*, *bout-en*, *bout*, *bout-en*, *zuil*, *zuil-en*, *spruit*, *spruit-en*.

Zommige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, brengende met eenen de veranderde letters, die geene lettergreep kunnen sluiten, tot de volgende lettergreep over; als in *druif*, *druiven*, *brief*, *brieven*, *schoof*, *schooven*, *blaes*, *blazen*, *kaes*, *kaezen*, *roos*, *roozen*, *buis*, *buiszen*, *muis*, *muiszen*, *zaet*, *zaeden*, *kleet*, *kleeden*, *broot*, *broeden*, *boet*, *boeden*, *buit*, *buiden*, *bruit*, *bruiden*.

5. Naemwoorden, die na eenen korten of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank twee of meer Medeklinkers hebben, neemen, om het Meervouwige Getal te maeken, enkelyk EN aen; als in *galg*, *galg-en*, *balg*, *balg-en*, *balk*, *balk-en*, *kerk*, *kerk-en*, *galm*, *galm-en*, *arm*, *arm-en*, *barp*, *barp-en*, *klomp*, *klomp-en*, *spits*, *spits-en*; *koorts*, *koorts-en*, *kaert*, *kaert-en*, *buurt*, *buurt-en*, *jacht*, *jacht-en*, *dienst*, *dienst-en*, *bengst*, *bengst-en*, *berfst*, *berfst-en*.

Eenige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige

Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, en beginnen met deeze veranderde letteren de volgende lettergreep; als in *kolf*, *kol-ven*, *korf*, *kor-ven*, *bals*, *bal-zen*, *grens*, *gren-zen*, *baert*, *baer-den*, *baert*, *baer-den*, *bont*, *bon-den*.

Andere, in S uitgaende, verdubbelen deeze letter voor de aengenoomen Merkleeters EN in het Meervouwige Getal welluidendheids halve; als in *pels*, *pels-sen*, *dans*, *dans-sen*, *glans*, *glans-sen*, *kans*, *kans-sen*, *krans*, *krans-sen*, *lans*, *lans-sen*, *schans*, *schans-sen*, *schors*, *schors-sen*. Dit volgt ook *spies*, dat *spies-sen* heeft.

Grens evenwel heeft *grenzen*, en *teems*, *teemzen*, door de verandering der S in eene Z, en *gryns*, *gryns-zen*.

6. Naemwoorden van eene of meer lettergreepen, behelzende in de leste maer eenen Klinker voor eenen Medeklinker, verdubbelen deezen Medeklinker in het Meervouwige voor de Merkleeters EN; als in *man*, *mannen*, *bal*, *ballen*, *mof*, *moffen*, *rykdom*, *rykdommen*, *lantfchap*, *lantfchappen*, *barnas*, *barnassen*, *buisgezin*, *buisgezinnen*.

Waer van echter uitgezondert worden *dagb*, *dies*, *slagb*, *wegb*, *graf*, *staf*, *hof*, *dak*, *trek*, *dal*, *bol*, *bevel*, *glas*, *pat*, *vat*, *lot*, *slot*, *gebedt*; die alle in het Meervouwige den uitgaenden Medeklinker by het volgende EN voegende, maeken *dagen*, *slagen*, *wegen*, *graven*, *staven*, *boven*, *daken*, *treken*, *dalen*, *bolen*, *bevelen*, *glazen*, *paden*, *vaten*, *loten*, *sloten*, *gebeden*. Waer in aen te merken is, dat in zommige deezer Naemwoorden de H in het Meervouwige Getal verworpen, en de F, S, en T in V, Z, en D, die van een zachter geluit zyn, gelyk elders, verandert worden.

H E T

HET XVIII. KAPITTEL.

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ook de Bui-
gingen door de Naemvallen in hunne Geslachten
onderworpen. Waer van alrede Voorbeelden ge-
geeven zyn in het Byvoeglyke goet.

Waer in aen te merken is, dat de Byvoeglyke
Naemwoorden tot de vorming van hun Meervou-
wigh Getal eene enkele E in de plaetse van het EN
der Zelfstandige aenneemen; maer met die waer-
neemingen, die omtrent de Zelfstandige gade gesla-
gen worden.

Woorden van eene lettergreepe, die achter eenen
enkelen Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben,
verdubbelen dien in het maeken van het Meervou-
wige Getal; als in, *laf, laf-fe, vlug, vlug-ge, gek, gek-ke,*
stil, stil-le, stom, stom-me, dun, dun-ne, slap, slap-pe,
dor, dor-re, ras, ras-se, nat, nat-te. Grof alleen heeft
grove. De woorden, die 'er van worden samengezer,
volgen den zelve regel; als in, *stapelgek, stapelgek-*
*ke, dootstil, dootstil-le, doornat, doornat-te, sneeuw-
wit, sneeuw-ite.*

Woorden van eene of meer lettergreepen, die in
de leste lettergreepe na eenen langen of verlengden
Klinker of na eenen Tweeklank eenen eenigen Mede-
klinker hebben, neemen in het Meervou-
wige Getal blootelyk de E aen; als in *graeg, graeg-e, veeg,*
veeg-e, boog, boog-e, ruig, ruig-e, ryk, ryk-e, vrolyk,
vrolyk-e, bleek, bleek-e, kloek, kloek-e, scbrael, scbrael-e,
geel, geel-e, geil, geil-e, koel, koel-e, vuil, vuil-e,
eerzaam, eerzaam-e, vroom, vroom-e, ruim, ruim-e,
kleen, klein-e, schoon, schoon-e, rein, rein-e, groen,
groen-e, bruin, bruin-e, leep, leep-e, ryp, ryp-e,
zwaer, zwaer-e, fier, fier-e, goor, goor-e, guur,
G 5 guur-e,

guur-e, beet, beet-e, bloot, bloot-e, zoet, zoet-e, stout, stout-e.

Zommige Woorden van deezen aert, die in F, S, en T uitgaen, veranderen, gelyk de Zelfstandige Naemwoorden, in het vormen van het Meervouwige Getal deeze letters in V, Z, en D; als in *braef, scbeef, lief, doof, droef, boos, loos, eerloos, wys, grys, quaet, wreet, root, goet, out*, van welke, na het voegen der Klinkletteren by de volgende lettergreep, gemaekt worden, *braeve, scbee-ve, lie-ve, doo-ve, droeve, boo-ze, loo-ze, eerloo-ze, wy-ze, gry-ze, quae-de, wree-de, roo-de, goe-de, ou-de.*

Woorden, die in de Drieklanken, AEI en OOI uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *fraet, fraei-e, mooi, mooi-e*, die in AEU en IEU, voor de E welluidendheids halve de W; als in, *laeu, laeu-we, nieu, nieu-we.*

Woorden, welker Uitgangen eindigen met de twee Medeklinkeren NG, RG, NK, RK, SK, RM, MP, RP, neemen in het vormen des Meervouwigen Getals enkelyk de E aen; als in *bang, bang-e, streng, streng-e, jong, jong-e, blank, blank-e, sterk, sterk-e, brusk, brusk-e, arm, arm-e, plomp, plomp-e, scberp, scberp-e.*

Woorden die in LS en RS uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal voor de Merkleetter E de leste Klinkletter S by verdubbeling aen; als in *mals, mals-se, bars, bars-se, dwers, dwers-se, nors, nors-se*: geheel anders als de in PS en TS uitgaende Woorden; want die, slechts de enkele E in het Meervouwige aenneemende, vormen van *loops, bits, stoots, trots, loops-e, bits-e, stoots-e, trots-e.*

Woorden, in SCH, na voorgaende Klinkers en Medeklinkers, uitgaende, voegen dit aenhangsel in her

het maeken van het Meervouwige Getal in de spellinge voor de Merkleetter E; als in, *kiescb*, *kie-scbe*, *afgodiscb*, *afgodi-scbe*, *aerdsch*, *aerd-scbe*, *bemelsch*, *bemel-scbe*, *zomerscb*, *zomer-scbe*, *dootsch*, *doot-scbe*.

Byvoeglyke Naemwoorden, in LF, ET, CHT, LT, MT, NT, RT, ST uitgaende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de E aen; terwijl zommige deezer woorden de F en T in V en D veranderen, en voor de volgende E in de spellinge voegen; als in *balf*, *bal-ve*, *manbast*, *manbast-e*, *wuft*, *wuft-e*, *zacht*, *zacht-e*, *slecht*, *slecht-e*, *licht*, *facilis*, *licht-e*, *wilt*, *wil-de*, *vreemt*, *vreem-de*, *gezwint*, *gezwint-de*, *bont*, *bont-e*, *gezont*, *gezont-de*, *zwart*, *zwart-e*, *bart*, *durus*, *bar-de*, *vaft*, *vaft-e*, *geruft*, *geruft-e*.

Woorden van twee en meer lettergreepen, in IGH uitgaende, verwerpen in het vormen des Meervouwigen Getals de H, als niet meer noodigh om de uitspraak der G achter eene korte Klinkletter te sterken, en neemen enkelyk de E aen; als in, *zaligb*, *zalig-e*, *weeligb*, *weelig-e*, *beiligb*, *beilig-e*, *molligb*, *mollig-e*, *keurigb*, *keurigb-e*, *slaeperigb*, *slaeperig-e*, *kinderachtigb*, *kinderachtig-e*.

Woorden van twee en meer Lettergreepen, in EL, EN, en ER eindigende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de bloote Merkleetter E aen; als in, *edel*, *edel-e*, *kegel*, *kegel-e*, *enkel*, *enkel-e*, *vermetel*, *vermetel-e*, *schamel*, *schamel-e*, *verscheiden*, *verscheiden-e*, *effen*, *effen-e*, *eigen*, *eigen-e*, *open*, *open-e*, *schrander*, *schrander-e*, *teder*, *teder-e*, *zwanger*, *zwanger-e*, *mager*, *mager-e*, *wakker*, *wakker-e*, *dapper*, *dapper-e*, *bitter*, *bitter-e*.

Hier van worden uitgezondert de Byvoeglyke Naem-

Naemwoorden, die van stoffen afkomstigh, in EN uitgaen. Want deeze maeken, in plaetse van de Merkleetter E tot zich te neemen, hun Meervouwich Getal door het verwerpen der leste N; als blykt in, *goude ringen, zilvere bekers, kopere kroonen, yzere plaeten, staele gespen, aerde vaten, steene potten, boude lepels, eike kasten, beuke nappen, greene planken, doorne stokken, berke roeden, wolle lakens, linne doeken.*

Ondertusschen geschiedt op deeze wyze de vorming van het Meervouwige Getal in de Byvoeglyke Naemwoorden, zoo lang zy Byvoeglyke blyven, en als zulke met de Zelfstandige door hulp der beide Geslachtwoorden in de drie Geslachten geboogen worden.

Waer van wy deeze Voorbeelden geeven; en alereerst in het Manlyke Geslachte,

In het Eenvouwige Getal; In het Meervouwige Getal;

N. Een Vroom of De Vroome Man,	De Vroome Mans of Mannen,
T. Eens of Des Vroomen Mans,	Der Vroomē Mannen,
G. Eenen of den Vroomen Man of Manne,	Den Vroomen Mannen,
A. Eenen of Den Vroomen Man,	De Vroome Mans of Mannen,
R. Vroome Man,	Vroome Mans of Mannen,
N. Van Eenen of Den Vroomen Man of Manne.	Van De Vroome Mannen.

In het Vrouwelyke Geslachte is dit het Voorbeeld:
In

In het Eenvouwige Getal; In het Meervouwige Getal;

N. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vrou,	
T. Eener of Der Grootte	Der Grootte Vrouwen,
Vrouwe,	
G. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vrouwe,	
A. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vrou,	
R. Grootte Vrou,	Grootte Vrouwen,
N. Van Eene of De Grootte	Van De Grootte Vrouwen.
te Vrouwe.	

Van het Onzydige Geslachte is dit Voorbeeld

In het Eenvouwige Getal,

N. Een Jong of Het Jonge Kint,
T. Eens of Des Jongen Kints, of van Een Jong of
Het Jonge Kint,
G. Een Jong of Het Jonge Kint, of Eenen of Den
Jongen Kinde,
A. Een Jong of Het Jonge Kint,
R. Jong of Jonge Kint,
V. Van Een Jong of Het Jonge Kint, of Van Eenen
of Den Jongen Kinde.

In het Meervouwige,

N. De Jonge Kinders,
T. Der Jonga Kinderen,
G. Den Jongen Kinderen,
A. De Jonge Kinders,

R.

R. Jonge Kinders ,
 V. Van de Jonge Kinderen.

Maer wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden in de betekenis der Zelfstandige overgaen, en op zich zelfs en zonder byvoeginge van een Zelfstandigh Naemwoort worden gebruikt, worden zy als Zelfstandige geboogen, en neemen tot hunne Merkleetter, gelyk die, in het Meervouwige Getal, EN aen.

Waer van deeze volgende Voorbeelden zyn in het Manlyk Geslachte, in het Eenvouwige Getal;

N. Een,	De Overste,	Heilige,
T. Eens,	Des Oversten,	Heiligen,
G. Eenen,	Den Overste,	Heilige,
A. Eenen,	Den Overste,	Heilige,
R.	Overste,	Heilige,
N. Van Eenen,	Den Overste,	Heilige.

Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,

In het Meervouwige;

N. De Oversten,	Heiligen,
T. Der Oversten,	Heiligen,
G. Den Oversten,	Heiligen,
A. De Oversten,	Heiligen,
R. Oversten,	Heiligen,
N. Van de Oversten.	Heiligen.

Ges-

Geestelyken ,	Rechtsgeleerden ,
Geestelyken ,	Rechtsgeleerden ,
Geestelyken ,	Rechtsgeleerden ,
Geestelyken ,	Rechtsgeleerden ,
Geestelyken ,	Rechtsgeleerden ,
Geestelyken .	Rechtsgeleerden .

Op deze wyze wordt ook *Een* en *De Andergeboogen*, als het zonder Zelfstandig Naemwoort of gelyk zulk een gebruikt wordt, of ook zulks, dat 'er het Zelfstandige onder verstaen worde.

Men zie deeze Voorbeelden.

In het Eenvouwige Getal, In het Meervouwige Getal.

N. Een Ander,	Veele Anderen,
T. Een Anders,	Veeler Anderen,
G. Een Ander,	Veelen Anderen,
A. Een Ander,	Veele Anderen,
R.	
N. Van een Ander.	Van Veele Anderen.

In welk Voorbeelt het Geslachtwoort *Een* als onscheidbaer in het Eenvouwige Getal wordt aengemerkt.

N. De Ander,	De Anderen,
T. Des Anderen,	Der Anderen,
G. Den Anderen,	Den Anderen,
A. Den Anderen,	De Anderen,
R.	
N. Van den Anderen.	Van de Anderen.

Dus

Das buigt men ook *De Een of De Ander.*

- N. De Een of de Ander,
 T. Des Eenen of Des Anderen,
 G. Den Eenen of Den Anderen,
 A. Den Eenen of Den Anderen,
 R.
 N. Van Den Eenen of Den Anderen.

H E T X I X. K A P I T T E L.

Zommige deezer Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die met de Oirsprongkelyke of Stamwoorden hunnen Naemvallen en Buigingen onderworpen zyn, gelyk voorhene gezien is, zyn ook hunne *Afleidinge* onderhevigh, te weten, de Afkomstige.

De Afleiding toont aen, hoe en op wat wyze de Afkomstige Naemwoorden van hunne Oirsprongkelyke of Stamwoorden uitspruiten, en rechtmatig afgeleidt kunnen worden.

De Afleiding geschiedt door het hechten van zekere *Aenhangfelen*, die ten meesten deele in zich zelve niet betekenen, aen het einde der Oirsprongkelyke Naemwoorden.

De Aenhangfels, die alle tweeëndertigh in het getal zyn, bestaan, alleen twee uitgezondert, uit eene enkele lettergreep, en luiden dus: ACHTIGH, AER, BAER, DE, DOM, EN, ER, ES, HAFT, HAFTIGH, HEIT, IER, IGH, IN, ING, ISCH, JE, KEN, LING, LOOS, LYK, NIS, SCH, SCHAP, SCHE, SEL, ST, T, TE, TJE, Y, ZAEM.

Wanneer een deezer Aenhangfelen by een Naemwoordt

woort gevonden wordt, kan men onfaelbaer besluiten, dat dit een Afgeleidt Naemwoort zy, dat door het wechwerpen van zyn Aenhangfel tot zyne Oirsprongkelyke letteren of Stamnaemwoort weder gebraght kan worden; als in, *vruchtbaer, ydelheit, duisternis, manschap, diepte, ruitery, eenzaam*; die na het verwerpen der Aenhangfelen, *baer, heit, nis, schap, te, y, zaem* blyven *vrucht, ydel, duister, man, diep, ruiter, een.*

Zommige van deeze Afgeleide Naemwoorden zyn *Byvoeglyk*, zommige *Zelfstandigb.*

De *Byvoeglyke* gaen uit in de Aenhangfelen *achtigb, baer, en, bast, bastigb, igb, iscb, loos, lyk, scb, zaem*; als *steenachtigb, dienstbaer, koperen, manbast, zeegbastigb, veenigb, afgodisch, vredeloos, beerlyk, bemelsch, eerzaam.* In *ling* gaen uit *onderling, zonderling.*

De *Zelfstandige* eindigen in de Aenhangfelen *aer, de, dom, er, es, heit, ier, in, ing, je, ken, ling, nis, schap, sche, sel, st, t, te, tje, y*; als, *zondaer, liefde, rykdom, roeper, voogdes, wysheit, poortier, vorstin, meening, popje, manneken, buurling, vuilnis, weetenschap, meestersche, doopsel, dienst, dragt, diepte, starretje, voogdy.*

De Afgeleide *Zelfstandige* Naemwoorden zyn *Vierderlei* slagh; als *Volknaemwoorden, Verkleennaemwoorden, Afgenoemde, en Werknaemwoorden.*

De *Volknaemwoorden* beduiden 1. een huisgezin, 2. een vaderlant, en 3. eenigh volk; als, *Madianner, Ijmaëller, Nassauwer, Oranjer, Korinther, Rotterdammer, Enkhuizer, Londenaar, Batavier, Syrier, Hollander, Duitscher.*

De *Verkleennaemwoorden* verminderen de betekenis der Oirsprongkelyke Naemwoorden door aenneeming van *je* met of zonder eene voorgaende *t*, en van *ken* met of zonder voorgaende *s*; als in, *knaepje,*

H

schaep.

ſchaepje, ſtraetje, ſteegje, boekje, buisje, ſteentsje, boomje, beddeje, manneken, mondeken, bondeken, doekſken, boekſken, broekſken, jongſken, afgeleid van knaep, ſchaep, ſtraet, ſteeg, boek, buis, ſteen, boom, bed, man, mont, bont, doek, boek, broek, jong.

Waer in aen re merken ſtaet, dat in de Verkleeninge der Naemwoorden, die in het Meervouwige Getal achter eenen enkelen Klinker den Medeklinker, L, M, N, R verdubbelen, of in het Eenvouwige Getal achter de Klinkers twee Medeklinkers hebben, voor *tje* of *ken*, noch eene *e* gebruikt wordt; als in *balletje, lammetje, pennetje, ſtarretje, bandeken, beeldeken, paerdeken, maegdeken*. Dit volgt ook *beedeken* afgeleid van *boet*; gelyk de voorgaende van *bal, lam, pen, ſtar, bant, beelt, paert, maegt*.

Afgenoemde Naemwoorden, die noch Volk noch Verkleennaemwoorden zyn, worden van de Oirſprongkelyke Naemwoorden afgeleid door verandering van zommige letteren, of door aenneeming der Aenhangſelen, en eindigen in *aer, de, dom, es, beit, ier, in, ling, nis, ſche, ſter, te, y*; als *zondaer, liefde, rykdom, prinses, waerbeit, tuinier, vorſtin, jongeling, vuilnis, dienersche, vryſter, boogte, voogdy*; alle afkomſtigh van *zonde, lief, ryk, prins, waer, tuin, vorſt, jong, vuil, diener, vryer, boog, voogt*.

De Werknaemwoorden ſpruiten uit Werkwoorden, en verſchillen hier in van de voorgaende Afgeleide, dat die tot hunnen oirſprong de Naemwoorden, deeze de Werkwoorden hebben; en deeze gacten uit in ER, ING, NIS, SEL, ST, en in zoo veele uitgangen, als de Wortelwoorden hebben, van welke door het voortzetten van de lettergreep GE, het Merkteken des Verleedenen Tyts in Werkwoorden en Deelwoorden ook eenige Werknaemwoordenge-

FORME

vormt worden; als in *leezer*, *leezing*, *gelees*, van *lees*; *roeper*, *roeping*, *geroep*, van *roep*; *kennis*, *schennis*, van *ken*, *schen*; *schraepfel*, *voedfel*, van *schrap*, *voed*; *dienst*, *gunst* van *dien*, *gun*.

Behalve deeze Afgeleide Naemwoorden, die door de Onscheidbaere Aenhangfels van de Naemwoorden en Werkwoorden gemaekt worden, zyn 'er noch andere, die van *Deelwoorden*, *Bywoorden* en *Voorwoorden* of *Voorzetselen* affspruiten, en daerom *Deelwoordige*, *Bywoordige* en *Voorwoordige* genoemd kunnen worden.

Deelwoordige Naemwoorden zyn, die, Deelwoorden in den aenvang, tot de betekenis van Byvoeglyke Naemwoorden overgaen; als *geleert*, *gelieft*, *gepreezen*.

Bywoordige Naemwoorden zyn, die van de Bywoorden worden afgeleidt; als *zeldzaam*, *buidigb*, *nederigb*, van *zelden*, *buiden*, anders *beden* uitgesproken; en *neder*.

Voorwoordige Naemwoorden zyn, die van de Voorwoorden of Voorzetselen hunnen oorsprong trekken; als *voorigb*, *overigb*, *onderling*, *zonderling*, van *voor*, *over*, *onder*, *zonder*.

H E T XX. K A P I T T E L .

Alle deeze Naemwoorden, die tot noch toe in alle hunne toevallen, als *enkel*, aangemerkt zyn, worden in onze taele tot haer grootste en kunstigste sieract en tot betooning van haer krachtigste vermoogen, veelzins *dubbel* gemaekt of *saemengezet* door de *koppeling*.

De Koppeling der Naemwoorden geschiedt, wanneer twee, drie, of meer Woorden saemengevoegt en

als broederlyk vereenigt, door deeze verdubbeling eenne gantsch nieuwe betekenis in dit Samengezette woort ontfangen.

In de Koppeling worden samengevoegt, om een Naemwoort te maeken, I. Twee Zelfstandige Naemwoorden; als in *gastbuis*, *vischmarkt*, *wynkan*, *waterkruik*, *bierglas*.

II. Drie Zelfstandige Naemwoorden; als in, *zeevischmarkt*, *baegappelboom*, *wyngaertman*, *veltmaerscbalk*.

III. Vier Zelfstandige Naemwoorden; als in, *erfantmaerscbalk*, *erfrykskamerbier*, *erffstedebouder-amp*.

IV. Een Zelfstandigh met een Byvoeglyk Naemwoort; als in, *kunstryk*, *sneeuw*, *zeegroen*, *reisvaerdigh*, *eerwaerdigh*, *roemruchtigh*, in welke Woorden het Byvoeglyke Naemwoort achter gestekt wordt, dat in de volgende voorgaet; als in, *boogmoet*, *gulzigaert*, *wysneus*, *grootvorst*, *langtong*, *krombeen*.

V. Twee Byvoeglyke Naemwoorden, als in, *grootmaghtigh*, *kleenbartigh*, *boosaerdigh*, *zwaerlyvig*, *boogmoedigh*, *dunbaerigh*.

VI. Een of meer Zelfstandige met een of meer Byvoeglyke Naemwoorden, als in *balsstrafwaerdigh*, *tarfvoenryk*, *aertsboosaerdigh*.

VII. Een Voornaemwoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort, als in, *zelfmoort*, *zelfqueller*, *zelfstryt*, *zelfwilligh*.

VIII. Een Werkwoort met een Zelfstandigh Naemwoort, als in *werkwoort*, *zagsman*, *spreekwyze*, *draegbant*, *strykyzer*, *braspennig*, *teergelt*, *vaertuig*, *wasvrou*.

IX. Een Zelfstandigh Naemwoort met een Werknaem

naemwoort, als in, *nootbelper, raetgeever, turf-draeger, vifchkooper.*

X. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Werk-naemwoort, als in, *grootffreeker, quaetdoener, reinmaecker, fchoonmaekster.*

XI. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Deelwoort; als in, *zoetvloeiend, grootmoogend, boogbgeleert, wytberoemt.*

XII. Een Bywoort met een Zelfftandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *welvaert, welkonijft, bedensdaegfch, bierlantfch.*

XIII. Een Scheidbaer Voorwoort met een Zelfftandigh Naemwoort; als in, *bynaem, aenfcbyn, opkamer, intrede, voorbuis, narede, metgezel, doorvaert, uitboek, omwegb, onderkleet, tufcbenwydte, bovenzael, tegenfpoet, buitenhof, binnenkeuken, overfel, achterdeur.* Waer by men *afgodt* en *toekruit* en *wederwil* en diergelyke voegen kan, als van *af* en *tot* en *weder* oirfprongkelyk, die als Voorzetfels wel in Gekoppelde Naemen Werkwoorden voorkoomen, maer by de Nederduitschen geen en Naemval, gelyk de andere beheerfchen.

XIV. Een Scheidbaer Voorwoort met een Byvoeglyk Naemwoort of Deelwoort, als in, *byziende, aenftootelyk, oprecht, ingelandt, voorviuchtigh, nalaetigh, medegaende, doorluchtigh, uitmuntend, omzichtigh, onderbaevigh, tuffcbentydigh, bovenmatigb, tegenstrydigh, buitenlantfch, binnendykfch, overgroot, achterdenkende, hoewel zommige deezer Naemwoorden niet voeglyk gefcheiden kunnen worden, en tot de Afgeleide fchynen te behooren.*

XV. Een Onfcheidbaer Voorwoort met een Naemwoort; als in, *beftant, ervaren, ondank, vergangbaer, wantrou, antwoord.*

XVI. Eetlyke Voorwaerden en Aenhangfels, een of meer, door elkander met een Naemwoort of Werkwoort, als in, *onwilligheit, ongenaekbaer, onverantwoordelyk, onwederroeplykheit.*

Zommige van deeze Koppelwoorden, uit twee Zelfstandige Naemwoorden saemengezet, ontfangen achter hun eerste lit veelszins eene S, als of zy, van den Teeler of den tweeden Naemval zyn afgeleidt; als blykt in *lantsman, lantsknecht, lantsbeer, lantsvrou, lantsoverbeit, gerechtsdiener, gerechtsbof, ryksdagb, ryksvorst, bongersnoot, dootsnoot, lyfsgevaer, krygsman, kalfsvcl, sbaepsbooft, sbeepslaeding, lamsbout, verkensworst, ezelsvlescb, arbeidslieden, raetsbeeren, raetsvrienden, raetsverwanten.*

H E T X X I . K A P I T T E L

De Voornaemwoorden, tot welke wy nu overgaen, zyn Woorden, die, voor een Naemwoort gestelt, eenen perzoon of zaek, die iet lydt of doet, aenwyzen; als, *myn Vader, uw Broeder, zyn Wyf, ik Burger, gy Lantsknecht, by Boer, die Mensch, deeze Stat, dit Huis, dat Ding, &c.*

Of de Voornaemwoorden worden in de plaetse des Naemwoorts gestelt, en dan een ander daer onder verstaen, als in, *dees beeft bet gedaen*, naemelyk, *man, knecht, mensch; bet myne beeft bet getroffen*, naemelyk, *roer, zwaert, geweer; de uwe wil bet waegen*, naemelyk, *zoon of dochter; de zynen zyn geholpen*, namelyk, *kinderen of buisgenooten.*

Uit welke drie leste spreekwyzen aen te merken is, dat in zulke uitlaetingen der Naemwoorden ook de Geslachtwoorden voor de Voornaemwoorden gestelt worden.

De

De Voornaemwoorden zyn by de Nederduitschen deeze volgende, *ik, gy, by, zy, die, dees, de zelve, wie, welke, myn, uw, tuus, zyn, ons, uw, vester, bun, baer, zelf*

De Voornaemwoorden worden ten aenzien van het *Geflacht* aangemerkt, als *Manlyk, Vroulyk* en *Onzydigb*, dat uit de veranderinge in het einde gezien kan worden, hoewel 'er eenige by alle *G* slachten gebruikt worden, zonder eenige verandering toe te laten, als, *ik, gy, tu, wy, gy, vos, zy, mans* en vrouwen.

In de Voornaemwoorden zyn drie *personen* aen te merken, de *eerste*, die 'er spreekt; als *ik*; de *tweede*, die aengesproken wordt; als *gy*; de *derde*, van wien men spreekt; als *by*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien van den *aert* ten deele Oirsprongkelyk; als, *ik, gy, by, die, dees, wie, welke, zelf*; ten deele Afgeleidt; als, *myn, uw, zyn*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien der *boedanigheid* vyfderlei; als, *aenwyzende, bezittende, betreklyke, wederkeerende* en *vraegende*.

De aenwyzende zyn *ik, gy, by, die, ille, dees, hic*.

De Bezittende zyn *myn, uw, tuus*, wanneer van eenen persoon gesproken word, *ons, uw*, waer door men *vester* van veelen personen vertaelt, *zyn*, dat eenen van het Mannelyke en Onzydige Geslachte toebehoort, *baer*, dat iemant uit het Vrouwelyke eigen is, *bun*, dat van veele Manlyke en Onzydige Geslachtenaemen gebruikt wordt, *baer*, waer door het aen veele van het Vrouwelyke wordt geëigent.

De Betreklyke hebben hun opzicht op iemant
H 4 of

of iet, waer van voorhene gesproken is; en zyn *die, dat, wie, qui, quæ, quod*; als in deeze redenen, *by slaept nu, die altyt waekte; het zwaert, dat ik ontkoomen ben; de vyant, wiens maght te vreezen is; de vrou, wier man gestorven is.*

De Wederkeerende, op meer dan eenen persoon passende, zyn deeze, *zyn, bun, baer*; als uit deeze redenen blykt, *David worp uit zynen slinger den steen Goliath in zyn voorboest; de Nederlanders ontnaemen in bunne zege den vyanden eene meenigte bunner vaendelen en sandaerden; Penelope, zoo naerstigb op baer weefgetou, dient de vrouwen van onze eeuw tot baer voorbeelt.*

De Vraegende, waer door men iet vraegt, of onderzoekt, zyn *wie, wat.*

De Voornaemwoorden worden ook geboogen door de Naemvallen in beide Getallen; maer wyken vry wat van de gemeene Buiging af; als in de volgende Voorbeelden te zien is.

In het Eenvouwige Getal. In het Meervouwige Getal.

N. Ik	Gy,	Wy,	Gy,
T Myns,	Uws,	Onzer,	Uwer,
G. My,	U,	Ons,	U,
A. My,	U,	Ons,	U,
R.	Gy,		Gy,
N. Van My.	Van U.	Van Ons.	Van U.

Het Voornaemwoort *hy*, voor den man zelven gebruikt, dat in het Vrouwelyke Geslachte *Zy*, in het Onzydige *Het* heeft, wordt dus geboogen in het Eenvouwige Getal, van alle Geslachten.

Hy,

N. Hy,	Zy,	Het,
T. Zyns,	Haers,	Zyns,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich,	Van Zich,	Zich,

In het Meervouwige.

N. Zy,	Zy	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich.	Van Zich.	Van Zich.

Het Voornaemwoord *Hy, Is, of Ille* byde Latynen, voor eenen anderen gebruikt, dat ook in het Vrouweyke Geslachte *Zy* heeft, en in het Onzydige *Het*, wordt in alle Geslachten dus geboogen in het Een-vouwige Getal.

N. Hy,	Zy,	Zy,
T. Van Hem,	Van Haer,	Van Het,
G. Hem,	Haer,	Het,
A. Hem,	Haer of Ze,	Het,
R.		
N. Van Hem.	Van Haer.	Van Het.

In het Meervouwige.

N. Zy,	Zy,	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Hun,	Haer,	Hun,
	H 5	A. Hen

A. Hen of Ze,	Haer of Ze,	Hen of Ze,
R.		
N. Van Hun.	Van Haer.	Van Hun.

Het Voornaemwoort *Die*, het zy Aenwyzend, *Iste*, het zy Betreklyk, *Qui*, dat in het Vrouwelyke Geslacht ook *Die*, in het Onzydige *Dat* heeft, wordt door alle Geslachten dus geboogen, in het Eenvouwige Getal.

N. Die,	Die,	Dat,
T. Diens,	Dier,	Van Dat,
G. Dien,	Die,	Dat,
A. Dien,	Die,	Dat,
R.		
N. Van Dien.	Van Die.	Van Dat.

In het Meervouwige Getal.

N. Die,	Die,	Die,
T. Dier,	Dier,	Dier,
G. Dien,	Die,	Dien,
A. Die,	Die,	Die,
R.		
N. Van Die.	Van Die.	Van Die.

Op dezelve wyze wordt het Voornaemwoort *Dees*, *Deeze*, *Dit*, geboogen, in het Eenvouwige Getal.

N. Dees,	Deeze,	Dit,
T. Van Deezen,*	Deezer,	Van Dit,

* Geen *Deezes*, om dat de Teeler van *Dees* niet kan gemaakt worden door het aennemen van *ES*,
ge-

gelyk ook niet van *buis*, *baer*, *kroes*, *pais*, *prys*, als boven alrede gezien is, en insgelyks mede de bloote S niet aengenoomen.

G. Deezen,	Deeze,	Dit,
A. Deezen,	Deeze,	Dit,
R.		
N. Van Deezen,	Van Deeze.	Van Dit.

In het Meervouwige Getal.

N. Deeze,	Deeze,	Deeze,
T. Deezer,	Deezer,	Deezer,
G. Deezen,	Deeze,	Deezen,
A. Deeze,	Deeze,	Deeze,
R.		
N. VanDeeze.	VanDeeze.	Van Deeze.

Het Voornaemwoort *De zelve*, *De zelve*, *Het zelve* (*Idem*, *Eadem*, *Idem*) wordt in alle Geslachten door alle Naemvallen op de volgende wyze geboogen in het Eenvouwige Getal.

N. De zelve,	De zelve,	Het zelve,
T. Des zelven,	Der zelve,	Van Het zelve,
G. Den zelven,	De zelve,	Het zelve,
A. Den zelven,	De zelve,	Het zelve,
R.		
N. Van Den zelven.	Van De zelve.	Van Het zelve,

In het Meervouwige Getal.

N. De zelve,	De zelve,	De zelve,
T. Der zelve,	Der zelve,	Der zelve,
		G. Den

G. Den zelve,	De zelve,	Den zelve,
A. De zelve,	De zelve,	De zelve,
R.		
N. Van De zelve.	Van De zelve.	Van De zelve.

Het Vraagende Voornaemwoort *Wie, Wie, Wat*,
 Quis, Quæ, Quid, wordt dus in de drie Geslachten
 geboogen.

In het Eenvouwige Getal.

N. Wie,	Wie,	Wat,
T. Wiens,	Wiens,	Van Wat,
G. Wien,	Wie,	Wat,
A. Wien,	Wie,	Wat,
R.		
N. Van Wien.	Van Wie.	Van Wat.

In het Meervouwige Getal.

N. Wie,	Wie,	Wie,
T. Wier,	Wier,	Wier,
G. Wien,	Wie,	Wien,
A. Wie,	Wie,	Wie,
R.		
N. Van Wie.	Van Wie.	Van Wie.

Dit is ondertuffchen hier aen te merken, dat *Wie*
 en *Wat* dus geboogen worden, wanneer zy op zich
 zelfs, en zonder volgende Naemwoorden van *Man*,
Vrou, *Dier* gevonden worden, dewyl zy in de saemen-
 voeginge met deeze Naemwoorden in alle Geslach-
 ten het Onzydige *Wat* in de plaetse van *Wie* voor zich
 aenneemen; waer door men vraegt in beide Getal-
 len,

len, wat man, wat vrou, wat dier, wat mans, wat vrouwen, wat dieren? wat mans naem? wat vrouwen bedryf? wat kints vader? wat man, vrouwe, kint is dit gebeurt? wat man, vrou, kint hebt gy gezien? van wat man, vrouwe, kint spreekt gy? en zoo voort: daer dan het Onzydige wat, als onscheidbaer, by alle Naemvallen voorkomt.

Het Voornaemwoort *Welke*, *Welke*, *Welk*, het zy Vraegend, het zy Betreklyk, *Qui*, *Quæ*, *Quod*, by de Latynen, wordt dus geboogen.

In het Eenvouwige Getal.

N. Welke,	Welke,	Welk,
T. Welken,	Welker,	Van Welk,
G. Welken,	Welke,	Welk,
A. Welken,	Welke,	Welk,
R.		
N. Van Welken.	Van Welke.	Van Welk.

In het Meervouwige Getal.

N. Welke,	Welke,	Welke,
T. Welker,	Welker,	Welker,
G. Welken,	Welke,	Welken,
A. Welke,	Welke,	Welke,
R.		
N. Van Welke.	Van Welke.	Van Welke.

De Bezittende Voornaemwoorden *Myn*, *Zyn*, *Uw*, *Hun*, *Haer*, worden door de Geslachten op eenerlei wyze geboogen; als in de volgende Voorbeelden blykt, en allereerst in het Manlyke Geslachte.

In

In het Eenvouwige Getal.

N. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T. Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
R. Myn,				
N. Van Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,

In het Meervouwige Getal.

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Vroulyke Geslachte in het Eenvouwige Getal.

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Meervouwige Getal.

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A. My-				

A. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,
 R. Myne,
 N. Van Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,

In het Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal.

N. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer,
 T. Myns, Zyns, Uws, Huns, Haers,
 G. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer, of
 Mynen, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren,
 A. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer,
 R. Myn,
 N. Van Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer, of
 Mynen, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren.

In het Meervouwige Getal.

N. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere;
 T. Myner, Zyner, Uwer, Hunner, Haerer,
 G. Myneu, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren,
 A. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,
 R. Myne,
 N. Van Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,

Het Voornaemwoort *Onze* en *Ons* wordt in alle drie Geslachten dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal.

N. Onze, Onze, Ons,
 T. Van Onzen of Onzer, Van Ons of Onzes,
 Onzes,
 G. Onzen, Onze, Ons of Onzen,
 A. Onzen, Onze, Ons,
R. On-

R. Onze,	Onze,	Ons,
N. Van Onzen,	Van Onze,	Van Ons of Onzen.

In het Meervouwige Getal.

N. Onze,	Onze,	Onze,
T. Onzer,	Onzer,	Onzer,
G. Onzen,	Onze,	Onzen,
A. Onze,	Onze,	Onze,
R. Onze,	Onze,	Onze,
N. Van Onze.	Van Onze.	Van Onze.

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Meervouwige Getal in deeze Voornaemwoorden in eene *ER* eindigt, daer de Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige gevoegt, in eene *E*, en anders, daer zy als Zelfstandige gebruikt worden, in eene *EN* uitgaen. En deeze uitgang in *ER* geschiedt, zoo het schynt, om dat de Voornaemwoorden in dit Geval het Geslachtwoort *Der*, het merkteeken des Teelers in het Meervouwige Getal, vervangen of evenaeren.

Deeze Voornaemwoorden worden in het aenneemen van de *R* in den Meervouwigen Teeler gevolgt van andere Byvoeglyke Naemwoorden, maer die naer den aert der Voornaemwoorden zweemen, als *zoodaenige*, *zulke*, *zommige*, *eenige*, *etlyke*, *geene*, *andere*, *beide*, *veels*, *alle*; die alle zoo wel, als de Voornaemwoorden, het Geslachtwoort *Der* in den Teeler van het Meervouwige Getal gewoon zyn voor zich te verwerpen of te wraeken, als uit het voorbeeld van *etlyke*, dat alleen Meervouwigh in getal is, blykt,

N. Et-

- N. Elyke Mans, Elyke Vrouwen, Elyke Kinders,
 T. Elyker Mannen, Elyker Vrouwen, Elyker
 Kinderen,
 G. Elyken Mannen, Elyke Vrouwen, Elyken
 Kinderen,
 A. Elyke Mans, Elyke Vrouwen, Elyke Kinders,
 R.
 N. Van Elyke Mannen, Elyke Vrouwen, Elyke
 Kinderen.

Maer wanneer de Voornaemwoorden, *Myne*,
Uwe, *Zyne*, *Onze*, *Hunne*, *Haere*, en de Byvoeg-
 lyke Naemwoorden *Zoodaenige*, *Zulke*, *Andere*, als
 Zelfstandige Naemwoorden by uitlaeting gebruikt
 worden, en daerom voor den Neemer van het Meer-
 vouwige Getal het Geslachtwoort *De* plaetsen, nee-
 men zy, die in den Noemer achter de uitgaende *E* de
N ontfangen hebben, in den Teeler ook *Der* aen; als
 in deeze Voorbeelden te zien is;

N. De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
T. Der Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
G. Den Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
A. De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
R.			
N. Van de Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen.

De Voornaemwoorden, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zelf*, (*Ego*-
met, *Tumet*, *Ipsemet*,) worden in het Manlyke Ge-
 slachte dus geboogen;

In het Eenvouwige Geral.

- N. Ik, Gy, Hy, Zelf,
 T. Myns, Uws, Zyn Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelfen,
 A. My, U, Zich Zelfen,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelfen.

In het Meervouwige Geral.

- N. Wy, Gy, Zy Zelfs,
 T. Onzer, Uwer, Hunner Zelfen,
 G. Ons, U, Zich Zelfen,
 A. Ons, U, Zich Zelfs,
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelfen.

In het Vroulyke Geslachte.

- N. Ik, Gy, Zy Zelf,
 T. Myns, Uws, Haer Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelve,
 A. My, U, Zich Zelve,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelve.
- N. Wy, Gy, Zy Zelf,
 T. Onzer, Uwer, Haerer Zelve,
 G. Ons, U, Zich Zelve,
 A. Ons, U, Zich Zelfs.
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelve.

En

En in het Onzydlge.

- N. Het Kint Zelf,
 T. Des Kints Zelfs,
 G. Het Kint Zelf of den Kinde Zelfen,
 A. Het Kint Zelf,
 R.
 N. Van Het Kint Zelf of Den Kinde Zelfen.
- N. De Kinders Zelfs,
 T. Der Kinderen Zelfen,
 G. Den Kinderen Zelfen,
 A. De Kinders Zelfs,
 R.
 N. Van de Kinderen Zelfen.

HET XXII KAPITTEL.

De *Werkwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn zulke *Veranderlyke woorden*, die eenigh werk van *Doen*, *Lyden* of *Weezen* beteekenen met de omstandigheden van den *Tegenwoordigen*, den *Voorgaenden* en den *Toekomenden Tyt*; als *Ik Hoore*, *Ik Worde Geboort*, *Ik Ben*, *Ik Hoorde*, *Ik Werd Geboort*, *Ik Was*, *Ik Zal Hooren*, *Ik Zal Geboort Worden*, *Ik Zal zyn*.

De *Werkwoorden* worden in *Persoonlyke* en *Onpersoonlyke* gemeenlyk onderscheiden.

Een *Persoonlyk Werkwoord* is, waer voor altyt de *Voornemenwoorden* *Ik*, *Gy*, *Hy*, of *Zy* of *Het* in het *Eenvouwige*, en *Wy*, *Gy*, *Zy*, in het *Meervouwige* *Getal* gevoegt worden; als, *Ik Hoore*, *Gy Hoort*, *Hy Hoort*, *Zy Hoort*, *Het Hoort*, *Wy Hooren*, *Gy Hoort*, *Zy Hooren*.

Een Onpersoonlyk Werkwoord is, dat niet als in den derden Persoone gevonden, en door voorzetting der woordekens *Men* en *Het* of 't gekent wordt; als, *Men Zegt, Het Schynt, 't Vriest*. Maer hier van zal namaels gesproken worden.

Alle de Werkwoorden, als met hunne Getallen en Persoonen *Veranderlyk*, worden naer hunne *Wyzen* en *Tyden* in hunne Tytvoegingen verandert.

De *Wyzen* zyn in ieder Werkwoord vierderlei, als de *Gebiedende*, de *Aentoonende*, de *Aenvoegende*, en de *Eindigende Wyze*; van welke de drie eerste *Bepaelt* genoemd worden, als het Getal en den Persoon bepaelende, en de leste *Onbepaelt*, om dat van haer geen Getal noch Persoon bepaelt wordt.

De *Gebiedende Wyze* is, waer door men iet gebiedt of bidt; als, *Loop, Ga, Geef, Hoor, Leer*.

De *Aentoonende Wyze* is, waer door men iet rechtsdraets of eenvoudigh naer de verscheidenheit der *Tyden* aentoot of verklaert; als, *Ik Roepe, Ik Hoorde, Ik Hebbe Geantwoordt, Ik Hadde Gesproken, Ik Zal Koomen*.

De *Aenvoegende Wyze*, die ook de *Toelaetende* genoemd kan worden, wordt gebruikt in iet op zekere voorwaerden of tot zekere einden te stellen, en moet zich eenigszins naer de *By-en Voegwoorden Zoo, Als, Dat, Opdat* en diergelyke voegen en rechten; als in, *Zoo Ik Koome, Dat Zy Hoorden, Opdat Hy Gestraft Wierd*; en *Toelaetender Wyze*, met *Dat* of *Laet*; als in, *Dat Zy Roepen, Laet Hy Zoeken, Laeten Zy Schreeuwen*.

De *Eindigende Wyze* is, waer door een Werkwoord geslooten wordt, die noch Persoon noch Getal noch *Wyze* noch *Tyt* zekerlyk bepaelt; die daerom ook de *Onbepaalde* heet; als in *Hooren, Geeven, Neemen, Draeven*.

Dec-

Deeze Eindigende of Onbepaelde Wyze gaet in alle Werkwoorden en in hunnen Tegenwoordigen tyt uit in *EN*, uitgezondert in zyn, *esse*.

De Tyden zyn in ieder Werkwoort vyfderlei; als de Tegenwoordige, de Onvolmaekte Verleeden, de Volmaekte Ganschverleeden, de Meerdanvolmaekte Voorverleeden, de Toekomende Tyt.

De Tegenwoordige Tyt betekent, dat eene zaak in het zelve oogenblik, waer in men spreekt, geschiede; als, *Ik Minne, Hoore, Leeze, Ik Worde Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Onvolmaekte Verleeden Tyt zegt, dat eene zaak wel begonnen, maer niet volbragt is; als, *Ik Minde, Hoore, Las, Ik Werd Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt drukt uit, dat eene zaak volbragt is; als, *Ik Hebbe, Gemint, Geboort, Geleezen, Ik Ben Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt betekent, dat eene zaak volbragt is, eer eene andere gedaen is; als, *Ik Hadde Gemint, Geboort, Geleezen; Ik Was Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Toekomende Tyt zegt, dat eene zaak zal geschieden; als, *Ik Zal Minnen, Hooren, Leezen, Ik Zal Gemint, Geboort, Geleezen Worden*.

Deeze vyf Tyden worden in alle de Wyzen der Werkwoorden, uitgezondert de Gebiedende en Eindigende, gevonden.

Doch de Aenvoegende Wyze heeft 'er zeven, door twee Volmaekte en twee Meerdanvolmaekte Tyden, die ook gevonden worden in de Aentoonende Wyze der Lydende Werkwoorden; wanneer het Helpwoort by het Hooftwoort verdubbelender wyze gebruikt

wordt; als *Ik Ben Geboort Geworden of Geweest, Ik Was Geboort Geworden of Geweest*; hoewel het beter en aengenaemer is, gelyk ook in de dagelyksche samspraak geschiedt, dat men zonder het verdubbeln zegge, *Ik Ben Geboort, Ik Was Geboort*.

De *Tytvoegingen* zyn veranderingen en buigingen der *Werkwoorden* naar de verscheidenheit van *Wyzen, Tyden* en *Perfoonen*.

Deeze *Tytvoegingen* zyn by ons *Nederduitschen* maer twee, de *Gelykvloeiende* of *Geregelde*, en *Ongelykvloeiende* of *Ongeregelde*.

De *Gelykvloeiende* of *Geregelde* *Tytvoeging* is, waer in de *Werkwoorden* hunne *Wortel*-of *Stamletters* door alle de *Afgeleide Tyden* behouden; als *Min, Hoor, Ik Minne, Hoore, Ik Minde, Hoorde, Ik Hebbe Gemint, Geboort, Ik Zal Minnen, Hooren*.

De *Ongelykvloeiende* of *Ongeregelde* *Tytvoeging* is, waer in de *Werkwoorden* hunne *Wortel*-of *Stamletters* in de *Afgeleide Tyden* eens of meer veranderen.

En dit geschiedt op verscheide *wyzen*; eerst nammelyk door verandering der *Stamklinkeren* in den *Verleedenen Onvo'maekten* of *Tweeden Tyt*; als in *Lees, Ik Leeze, Ik Las, Loop, Ik Loope, Ik Lief, Val, Ik Valle, Ik Viel*.

Naderhant geschiedt dit door verandering der *Stamklinkeren* in den *Tweeden* en *Derden Tyt* op eenerlei wyze; als in *Prys, Ik Pryze, Ik Preez, Ik Hebbe Gepreezen, Giet, Ik Giete, Ik Goot, Ik Hebbe Gegooten, Zween, Ik Zweenne, Ik Zwoom, Ik Hebbe Gezwoomen, Zing, Ik Zinge, Ik Zong, Ik Hebbe Gezongen*.

Ten *derden* geschiedt de verandering, wanneer de
Stam-

Stamklinkers in de drie eerste Tyden verscheiden zyn ; als in *Breek, Ik Breeke, Ik Brak, Ik Hebbe Gebrooken* ; *Bid, Ik Bidde, Ik Bad, Ik Hebbe Gebedden* ; *Scheer, Ik Scheere, Ik Schoor, Ik Hebbe Geschooren*...

Eindelyk geschiedt dit, wanneer het Werkwoord in den Tweeden Tyt ongeregelde uitgangen heeft, eens of meer, door verandering zoo der Medeklinkeren, als Klinkeren in het Wortelwoord ; als in *Zoek, Ik Zoekte, Ik Zocht, Ik Moet* (dat met andere Werkwoorden geen Stamwoord heeft, dan in de Aentoonende Wyze) *Ik Moet, Ik Magh, Ik Moght, Ik Kan, Ik Kon of Kost ; Begin, Ik Beginne, Ik Begon of Iagost, Word, Ik Wordde, Ik Werde ; Schuil, Ik Schuile, Ik Schuilde of School ; Vry, Ik Vrye, Ik Vryde of Vree*, gelyk de inwooners van het Sticht veelzins gewoon zyn te spreken.

In de Werkwoorden zyn Drie *Personen* aen te merken, die naer het Tweërlei Getal geschikt worden, en deeze zyn *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy*.

De Eerste Persoon, die van zich zelve spreekt, is in het Eenvouwige Getal, *Ik Hoere*, in het Meervouwige, *Wy Hooren*.

De Tweede Persoon is, tot wien in het Eenvouwige of Meervouwige Getal gesproken wordt, en dus wordt uitgedrukt door *Gy Hoort, Gy Leeft*.

De Derde Persoon, van wien, als van eenen afwezenden door *Hy* of *Zy* of *Het*, naer onderscheit der sexe, in het Eenvouwige, en ook door *Zy* in het Meervouwige Getal gesproken wordt, is *Hy* of *Zy* of *Het Hoort, Zy Hooren*.

Hier uit blykt ook, dat de Werkwoorden twee *Getallen* hebben; het Eenvouwige, dat van eenen Persoone door *Ik, Gy, Hy* of *Zy* of *Het* spreekt: het

Meervouwige dat van meer Perſoonen door *Wy, Gy, Zy* gewaegr.

H E T X X I I I . K A P I T T E L .

De Werkwoorden kunnen in hunne Tytvoegingen niet geboogen noch verandert worden ten aenzien der Wyzen en Tyden en Perſoonen, dan door hulp van eenige andere Werkwoorden, die om deeze oirzaak *Helpwoorden* genoemt worden, en by de Nederlanders, gelyk by meer Europiſche volken, in het gebruik zyn.

Deeze Helpwoorden zyn *Hebben, Zullen, Worden* en *Zyn*, welke leſte twee Wezentlyk of Zelfſtandigh zyn.

Het Helpwoord *Hebben*, maekt by de Nederduitſchen alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Bedryvende Werkwoorden.

Door het Helpwoord *Zyn*, worden alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen van het Lydende Werkwoord gemaakt.

De Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Onzydige Werkwoorden, worden ten aenzien van zommige door *Hebben*, en ten aenzien van andere door *Zyn* gemaakt, zoo dat de Onzydige Werkwoorden in hunne Tytvoegingen of met de Bedryvende of met de Lydende overeenkoomen.

Het Helpwoord *Zullen*, zonder welk de andere Helpwoorden niet kunnen opgemaakt worden, maekt in alle Wyzen der Bedryvende, Lydende, en Onzydige Werkwoorden alle Toekomende Tyden, en den tweeden Verleedenen en Voorverleedenen Tyc der Aenvoegende Wyze.

Door

Door het Helpwoord *Worden*, worden alle Lyden-
de Werkwoorden gemaekt.

Derhalven moet de Tytvoeging deezer Help-
woorden eerst aangewezen worden in alle haere
onderscheide Wyzen en Tyden, hoewel hier in ver-
scheiden veranderingen en gebreklykheden onderwor-
pen.

Het Helpwoord *Zyn* (waer mede wy eerst begin-
nen zullen) wordt dus in de Tytvoeginge geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. Wees.
Meerv. Zyt of Weest.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is.
Meerv. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was.
Meerv. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Eenv. Ik Ben Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy,
Het Is Geweest.
Meerv. Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy
Zyn Geweest.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

Eenv. Ik Was Geweest, Gy Waert Geweest, Hy,
 Zy, Het Was Geweest.
 Meerv. Wy Waeren Geweest, Gy Waert Geweest,
 Zy Waeren Geweest.

Toekomende Tyt.

Eenv. Ik Zal Zyn, Gy Zult Zyn, Hy, Zy, Het
 Zal Zyn.
 Meerv. Wy Zullen Zyn, Gy Zult Zyn, Zy Zullen
 Zyn.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. { Ik Zy, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Zy.
 Dat {
 Meerv. { Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. { Ik Waere, Gy Waert, Hy, Zy, Het
 Dat { Waere.
 Meerv. { Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

2. On

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. { Ik Zoude Zyn, Gy Zoudt Zyn, Hy, Zy,
 Het Zoude Zyn.
 Als {
 Meerv. { Wy Zouden Zyn, Gy Zoudt Zyn, Zy
 Zouden Zyn.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Eenv. { Ik Zy Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy
 Zy, Het Zy Geweest.
 Dat {
 Meerv. { Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy
 Zyn Geweest.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

Eenv. { Ik Waere Geweest, Gy Waert Geweest,
 Hy, Zy, Het Waere Geweest.
 Dat {
 Meerv. { Wy Waeren Geweest, Gy Waert Ge-
 weest, Zy Waeren Geweest.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

Eenv. { Ik Zoude Geweest Zyn, Gy Zoudt Ge-
 weest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
 weest Zyn.
 Als {
 Meerv. { Wy Zouden Geweest Zyn, Gy Zoudt Ge-
 weest Zyn, Zy Zouden Geweest Zyn.
 Toe-

Toekomende Tyt.

Eenv.	Als	{	Ik Zal Zyn of Geweest Zyn, Gy Zult Zyn of Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zal Zyn of Geweest Zyn.
Meerv.			

De Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Zyn.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullen Zyn.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Zynde of Weezende,

Het

Het Verleedene ,

Geweest.

Het Toekomende ,

Zullende Zyn of Weezen.

Het Helpwoord *Worden* wordt in de Tytvoeginge
dus geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Word.

M. . . . Wordt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Worde , Gy Wordt , Hy , Zy , Het Wordt.

M. Wy Worden , Gy Wordt , Zy Worden.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Werd , Gy Werdt , Hy Zy , Het Werd . .

M. Wy Werden , Gy Werdt , Zy Werden.

Vol-

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Ben Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy, Zy, Het Is Geworden.
 M. Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy Zyn Geworden.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Was Geworden, Gy Waert Geworden, Hy Zy, Het Was Geworden.
 M. Wy Waeren Geworden, Gy Waert Geworden, Zy Waeren Geworden.

Toekomstige Tyt.

- E. Ik Zal Worden, Gy Zult Worden, Hy, Zy, Het Zal Worden.
 M. Wy Zullen Worden, Gy Zult Worden, Zy Zullen Worden.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. { Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Word.
 M. { Dat Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Wierde, Gy Wiert, Hy, Zy, Het Wierde,
 M. { Wy Wierden, Gy wiert, Zy Wierden.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Worden, Gy Zoudt Worden, Hy,
 M. { Zy, Het Zoude Worden.
 Als { Wy Zouden Worden, Gy Zoudt Worden,
 { Zy Zouden Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zy Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy,
 M. { Zy, Het Zy Geworden.
 Dat { Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy
 { Zyn Geworden.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Waere Geworden, Gy Waert Geworden,
 M. { Hy, Zy, Het Waere Geworden.
 Als { Wy Waeren Geworden, Gy Waert Gewor-
 { den, Zy Waeren Geworden.

1. Meer-

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geworden Zyn.
M.		Als
Wy Zouden Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn, Zy Zouden Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt.

E.	{	Ik Zal Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geworden Zyn.
M.		Als
Wy Zullen Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Zy Zullen Geworden Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt.

Zullen Worden.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Wordende.

Het Verleedene.

Geworden.

Het Toekomende.

Zullende Worden.

Het Helpwoort *Hebben* wordt in zyne Tytvoeginge dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Heb.

M. Hebt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.

K

On-

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Hadde , Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had.
 M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy, Zy,
 Het Heeft Gehadt.
 M. Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy Heb-
 ben Gehadt.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy, Zy,
 Het Had Gehadt.
 M. Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy Had-
 den Gehadt.

Toekomstige Tyt.

E. Ik Zal Hebben, Gy Zult Hebben, Hy, Zy, Het
 Zal Hebben.
 M. Wy Zullen Hebben, Gy Zult Hebben, Zy Zult-
 len Hebben.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe.
 M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.

1. On-

1. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde.} \\ \text{Dat} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.} \end{array} \right.$

2. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Zoude Hebben, Gy Zoudt Hebben, Hy,} \\ \text{Zy, Het Zoude Hebben.} \\ \text{Als} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Zouden Hebben, Gy Zoudt Hebben, Zy} \\ \text{Zouden Hebben.} \end{array} \right.$

Volmaakte Ganzverleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy,} \\ \text{Zy, Het Hebbe Gehadt.} \\ \text{Dat} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy} \\ \text{Hebben Gehadt.} \end{array} \right.$

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy,} \\ \text{Zy, Het Hadde Gehadt.} \\ \text{Dat} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy} \\ \text{Hadden Gehadt.} \end{array} \right.$

301

K 2

2. Meer-

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gehadt Hebben.
M.		Als { Wy Zouden Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Zy Zouden Gehadt Hebben.

Toekomende Tyt.

E.	{	Ik Zal Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehadt Hebben.
M.		Als { Wy Zullen Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Zy Zullen Gehadt Hebben.

Eeindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hebben.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gehadt Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Hebben.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Hebbende.

Het Verleedene.

Hebbende Gehadt.

Het Toekomende.

Zullende Hebben.

Het Helpwoord *Zullen*, dat, hoewel in veele Wyzen en Tyden gebreklyk, evenwel tot alle, en ook tot de Tytvoegingen der voorgaende Helpwoorden noodigh vereifcht wordt, wordt in zyne overgebleeve Wyzen en Tyden dus geboogen:

De Aentoonende Wyze.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen.

De Aenvoegende Wyze.

E. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude.

M. Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden.

Eindigende Wyze.

Zullen.

Het Deelwoort is

Zallende;

dat, by het Hooftwoort in de Eindigende wyze gevoegt, de Deelwoorden van den Toekomenden Tyt maekt; als, *Zallende Hoopen*.

Behalve deeze Helpwoorden zyn 'er noch eenige andere, die, in zich zelve ten deele Onzydigh, ten deele als Onzydigh gehouden, en in hunne Tytvoegingen gebreklyk, veelszins by de Werkwoorden gebruikt worden, als *Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen*.

Waerom wy ook hunne Tytvoegingen, doch alereerst in de Aentoonende Wyze (dewyl zommige geene Gebiedende Wyze hebben) hier zullen stellen; zoo als zy voor andere Werkwoorden geboogen worden; dewyl zy, op zich zelfs staende, en zonder eenigh ander volgend Werkwoort, in den Volmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt dus geboogen worden, *Ik Hebbe, Ik Hadde Gekont of Gekoft, Gemogt, Gewilt, Gemoft, Gedurft, Gelaeten, Gebolpen, Gedaen*.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Kan, Magh, Wil, Moet, Durve, Laete, Helpe; Doe; Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet Durft,

Durft; Laet, Helpt, Doet; Hy, Zy, Het Kan, Magh, Wil, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.

M. Wy Konnen; Moogen; Willen; Moeten; Durven; Laeren; Helpen; Doen; Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Zy Kommen; Moogen; Willen; Moeten; Durven; Laeten; Helpen; Doen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed; Gy Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woudt, Most, Durfde, Liet, Helpt, Deedt; Hy, Zy, Het Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed.

M. Wy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden; Gy Kondt of Kost, Mogt, Wildt of Woudt, Most, Durft, Liet, Holpt, Deedt; Zy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E.** Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
- M.** Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Toekomstige Tyt.

- E.** Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
- M.** Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

En van deeze Buigingen in deeze drie leste Tyden der Tytvoeginge zyn deeze Voorbeelden; als, *Ik Hebbe of Hadde of Zal Konnen Zingen, Gy Hebt of Hadt of Zult Moogen Hooren, Hy, Zy, Het Heeft of Had of Zal Willen Zwygen, Wy Hebben of Hadden of Zullen Moeten Gaen, Gy Hebt of Hadt of Zult Durven Loochenen, Zy Hebben of Hadden of Zullen Laeten Onderzoeken, Wy of Zy Hebben of Hadden of Zullen Helpen Begraven, Gy Hebt of Hadt of Zult Doen Antwoorden.*

Hier meede koomt ook over een, *Ik Hebbe of Hadde Zullen Zwygen, Gy Hebt of Hadt Zullen Spreken, Hy, Zy, Het Heeft of Hadt Zullen Antwoorden, Wy Hebben of Hadden Zullen Zeggen, Gy Hebt of Hadt Zullen Hooren, Zy Hebben of Hadden Zullen Verbaelen.*

De

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Konne , Mooge , Wille , Moete , Durve ,
 Laete , Helpe , Doe.
 Dat { Gy Kont , Moogt , Wilt , Moet , Durft , Laet ,
 Helpt , Doet.
 { Hy , Zy , Het Konne , Mooge , Wille , Moe-
 te , Durve , Laete , Helpe , Doe.

M. { Wy Konnen , Moogen , Willen , Moeten ,
 Durven , Laeten , Helpen , Doen.
 Dat { Gy Kont , Moogt , Wilt , Moet , Durft , Laet ,
 Helpt , Doet.
 { Zy Konnen , Moogen , Willen , Moeten ,
 Durven , Laeten , Helpen , Doen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Dat Ik Konde of Kost , Mogt , Wilde of Wou ,
 Most &c. gelyk in den Onvolmaekten Verleedenen
 Tyt der Aentoonende Wyze.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Als Ik Zoude Konnen , Moogen , Willen , Moe-
 ten &c. en wyders , als in den 2. Onvolmaekten
 Verleedenen Tyt der Helpwoorden *Hebben* , *Wor-*
den en *Zyn*.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Hy, Zy, Het Hebbe Konnen, Moogen,
Willen, Moeten, Durven, Laeten, Hel-
pen, Doen.

M. { Wy Hebben Konnen, Moogen, Wil-
len, Moeten, Durven, Laeten, Helpen,
Doen.
Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen,
Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

I. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Hadde Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Hy, Zy, Het Had Konnen, Moogen, Willen,
Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. { Wy Hadden Konnen, Moogen, Willen,
Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Zy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moe-
ten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De

De Tweede Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt is nevens den Toekomstenden Tyt in deeze Wyze niet gebruikelijk.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Toekomstende Tyt.

Zullen Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Konnende, Mogende, Willende, Moetende, Durvende, Laetende, Helpende, Doende.

Het Verleedene.

Hebbende Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Het

Het Toekomstige.

Zullende Konnen , Moogen , Willen , Moeten ,
Durven , Laeten , Helpen , Doen.

H E T X X I V . K A P I T T E L .

Door middel der voornoemde vier Helpwoorden worden alle de Werkwoorden in hunne Tytvoegingen geboogen; en elk naer zynen aert.

Want de byzondere Werkwoorden zyn drieërlei, *Bedryvende, Lydende, en Onzydige.*

Bedryvende Werkwoorden zyn, die eenigh bedryf uitdrukken, dat tot een voorwerp overgaet; als *Bidden, Hooren, Leezen, Pryzen.*

Lydende Werkwoorden zyn, die eene Lyding, van buiten iemant aankoomende, betekenen; als *Gebeden Worden, Geboort Worden, Geleezen Worden, Gepreezen Worden.*

Onzydige Werkwoorden zyn, die, in den werker met de daet blyvende, en niet overgaende, iet ten volen betekenen; als *Zyn, Worden, Staen, Bloeien, Leeven, Sterven.*

Deeze zyn verscheiden; dewyl zommige eene *Plaets* betekenen; als, *Blyven, Woonen, Toeven, Wachten, Vernachten, Overwinteren*; andere eenen *Stant*; als, *Staen, Zitten, Leggen, Duuren, Bloeien, Groeien, Verdwynen, &c.*

Onder deeze behooren eenige *Wederkeerende* Werkwoorden, in welke de daet tot den werker wederkeert; als, *Zich Verwonderen, Zich Schaemen, Zich Verbeugen, &c.*

Van de buiginge door eene Gelykvloeiende of ge-
regelde Tytvoeging en alle haere Wyzen en Tyden
zul-

zullen wy een Voorbeeld laten volgen van een *Bedryvend*, van een *Lydend*, en van een *Onzydigh* Werkwoord.

Het *Bedryvend* Werkwoord *Hooren* buigt men dus:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Hoor.

M. Hoort.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoort.

M. Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.

M. Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy, Zy, Het Heeft Gehoort.

M. Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy Hebben Gehoort.

Meer-

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Hadde Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Hy, Zy, Het Had Gehoort.
 M. Wy Hadden Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Zy Hadden Gehoort.

Toekomende Tyt.

- E. Ik Zal Hooren, Gy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren.
 M. Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. $\left. \begin{array}{l} \text{Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hooren.} \\ \text{Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.} \end{array} \right\} \text{Dat}$

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. $\left. \begin{array}{l} \text{Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het} \\ \text{Hoorde.} \\ \text{Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.} \end{array} \right\} \text{Dat}$

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy,
 Zy, Het Zoude Hooren.
 Als {
 M. { Wy Zouden Hooren, Gy Zoudt Hooren,
 Zy Zouden Hooren.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy,
 Zy, Het Hebbe Gehoort.
 Dat {
 M. { Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy
 Hebben Gehoort.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Gehoort Hadde, Gy Gehoort Hadt, Hy,
 Zy, Het Gehoort Hadde.
 Dat {
 M. { Wy Gehoort Hadden, Gy Gehoort Hadt,
 Zy Gehoort Hadden.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt:

E. { Ik Zoude Gehoort Hebben, Gy Zoudt Ge-
 hoort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
 hoort Hebben.
 Als {
 M. { Wy Zouden Gehoort Hebben, Gy Zoudt Ge-
 hoort Hebben, Zy Zouden Gehoort Heb-
 ben.

Toe-

Toekomende Tyt.

E. { Ik Zal Gehoort Hebben, Gy Zult Gehoort
Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Heb-
ben.

M. { Als } Wy Zullen Gehoort Hebben, Gy Zult Ge-
hoort Hebben, Zy Zullen Gehoort Heb-
ben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hoozen.

Volmaekte. Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Hoozen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Hoozende.

Het Verleedene.

Hebbende Gehoort.

Het

Het Toekomende.

Zullende Hooren.

Doch behalve deze buiging in de Tytvoeginge ontfangt dit Werkwoort, dat nevens het Werkwoort *Zien* het bedryf van twee menschelyke zinnen uitdrukt, in zommige Tyden, zoo der Aenvoegende, als der Aentoonende Wyze, de buiging der Werkwoorden *Konnen*, *Moogen*, *Willen* &c. wanneer zy gevolgt worden van een ander Werkwoort in de Eindigende Wyze. Waer van deeze voorbeelden zyn in de Aentoonende Wyze:

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

1.
 E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Hooren Zeggen.
 M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren Zeggen.

2.
 E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Zien Vechten.
 M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien Vechten.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

1.
 E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Hooren Zeggen.
 M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren Zeggen.

L

2. E.

2.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadt Zien Vechten.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien Vechten.

In de Aenvoegende Wyze zyn deeze voorbeelden:

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe
Hooren Zeggen.
Dat {
M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren
Zeggen.

2.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe
Zien Vechten.
Dat {
M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien
Vechten.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde
Hooren Zeggen.
Dat {
M. { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren
Zeggen.

2. E.

2.

- E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde
Zien Vechten.
Dat {
M. { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien
Vechten.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

1.

- E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude
Hebben Hooren Zeggen.
Als {
M. { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Heb-
ben Hooren Zeggen.

2.

- E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zou-
de Hebben Zien Vechten.
Als {
M. { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Heb-
ben Zien Vechten.

Toekomende Tyt.

1.

- E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Heb-
ben Hooren Zeggen.
Dat {
M. { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
Hooren Zeggen.

2.

2. E.

E.	Als	{	Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Hebben
			Zien Vechten.
M.			Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
			Zien Vechten.

In de Eindigende Wyze, en haere drie byzondere Tyden volgen zy ook de voornoemde Werkwoorden; als in, Hooren Zeggen, Zien Vechten, Hebben Hooren Zeggen, Hebben Zien Vechten, Zullen Hooren Zeggen, Zullen Zien Vechten.

De drie Deelwoorden koomen ook daer mede over een; als in Hoorende Zeggen, Ziende Vechten, Hebbende Hooren Zeggen, Hebbende Zien Vechten, Zullende Hooren Zeggen, Zullende Zien Vechten.

Het Lydend Werkwoord *Geboort Worden* wordt dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Word Gehoort.
M. . . . Wordt Gehoort.

De

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E.** Ik Worde Gehoort, Gy Wordt Gehoort, Hy Zy, Het Wordt Gehoort.
M. Wy Worden Gehoort, Gy Wordt Gehoort, Zy Worden Gehoort.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E.** Ik Werd Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Hy Zy, Het Werd Gehoort.
M. Wy Werden Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Zy Werden Gehoort.

1. Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E.** Ik Ben Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy, Het Is Gehoort.
M. Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy Zyn Gehoort.

2. Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E.** Ik Ben Gehoort Geworden of Geweest, Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest, Hy, Zy, Het Is Gehoort Geworden of Geweest.
M. Wy Zyn Gehoort Geworden of Geweest, Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest, Zy Zyn Gehoort Geworden of Geweest.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy, Zy, Het Was Gehoort.

M. Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort, Zy Waeren Gehoort.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort Geworden of Geweest, Gy Waert Gehoort Geworden of Geweest, Hy, Zy, Het Was Gehoort Geworden of Geweest.

M. Wy Waeren Gehoort Geworden of Geweest, Gy Waert Gehoort Geworden of Geweest, Zy Waeren Gehoort Geworden of Geweest.

Toekomstige Tyt.

E. Ik Zal Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Worden.

M. Wy Zullen Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Zy Zullen Gehoort Worden.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Gehoort Worde, Gy Gehoort Wordt, Hy, Zy, Het Gehoort Worde.

M. { Dat { Wy Gehoort Worden, Gy Gehoort Wordt, Zy Gehoort Worden.

1. On-

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	{	Ik Gehoort Wierde, Gy Gehoort Wierdt,
		Hy, Zy, Het Gehoort Wierde.
M.	{	Wy Gehoort Wierden, Gy Gehoort Wierdt,
		Zy Gehoort Wierden.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude Gehoort Worden, Gy Zoudt Ge-
		hoort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
M.	{	Wy Zouden Gehoort Worden, Gy Zoudt
		Gehoort Worden, Zy Zouden Gehoort
		Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E.	{	Ik Zy Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy,
		Het Zy Gehoort.
M.	{	Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy
		Zyn Gehoort.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Waere Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy,
		Zy, Het Waere Gehoort.
M.	{	Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort,
		Zy Waeren Gehoort.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	Als {	Ik Zoude Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Geweest Zyn.
M.		
		Wy Zouden Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Zy Zouden Gehoort Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

E.	Als {	Ik Zal Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Zyn.
M.		
		Wy Zullen Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn, Zy Zullen Gehoort Zyn:

De Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Gehoort Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullende Gehoort Worden.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Wordende Gehoort.

Het Verleedene.

Gehoort.

Het Toekomende.

Zullende Gehoort Worden.

Het Onzydige Werkwoord *Woonen* zullen wy hier op laeten volgen, dat in zyne Tytvoeginge door alle Wyzen en Tyden dus geboogen wordt:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Woon.
M. . . . Woont.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woont.
M. Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

Onvolmaakte Verleeden Tyt.

- E. Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde.
 M. Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy, Zy, Het Heeft Gewoont.
 M. Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Zy Hebben Gewoont.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy, Zy, Het Hadt Gewoont.
 M. Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Zy Hadden Gewoont.]

Toekomstige Tyt.

- E. Ik Zal Woonen, Gy Zult Woonen, Hy, Zy, Het Zal Woonen.
 M. Wy Zullen Woonen, Gy Zult Woonen, Zy Zullen Woonen.

De Aenwoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. $\left. \begin{array}{l} \text{Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het} \\ \text{Woone.} \end{array} \right\}$
 M. $\left. \begin{array}{l} \text{Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.} \\ \text{1. On-} \end{array} \right\}$

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	{	Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde.
M.		Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

Dat <

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen.
M.		Wy Zouden Woonen, Gy Zoudt Woonen, Zy Zouden Woonen.

Als <

Volmaekte Ganfchverleeden Tyt.

E.	{	Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy, Zy, Het Hebbe Gewoont.
M.		Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Zy Hebben Gewoont.

Dat <

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy, Zy, Het Had Gewoont.
M.		Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Zy Hadden Gewoont.

Dat <

2. Meer-

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	Als	{	Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben.
M.			Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben.

Toekomstige Tyt.

E.	Als	{	Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben.
M.			Wy Zullen Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Zy Zullen Gewoont Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Woonen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gewoont Hebben.

Toekomstige Tyt.

Zullen Woonen.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Woonende.

Het Verleedene.

Hebbende Gewoont.

Het Toekomende.

Zullende Woonen.

H E T X X V . K A P I T E L .

Na dat wy de verandering der Werkwoorden, zoo ten aenzien der Helpwoorden in eene Ongelykvloeiende, als eeniger Hooftwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge, door hunne Wyzen en Tyden gezien hebben, staet ons voort te gaen, om te beschouwen, hoe deeze gevormt en afgeleid worden.

Het Wortelwoord is in de Werkwoorden de *Gebedende Wyze* van het *Bedryvende* of *Onzydige Werkwoord* in het Eenvouwige Getal, die, maer eenen eenigen, dat is, den tweeden Persoon hebbende, in dien alle de Wortel-of Stamletters zonder meer begrypt; als, *Ga, Zie, Loop, Keer, Zet, Slaep, Waek.*

Van dit Werkwoord worden alle *Tyden* in alle *Wyzen*, zoo der *Bedryvende* en *Onzydige*, als *Lydende Werkwoorden*, door byvoeging van een of meer letteren afgeleidt.

De vorming aller *Tyden* in de byzondere *Wyzen*, zoo
der

der *Bedryvende*, als *Onzydige Werkwoorden*, is eene en de zelve.

Het *Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze* wordt in die beide van het *Eenvouwige Getal of Wortelwoort* gemaakt door het byvoegen eener *T* die by de *Nederduitschen*, zoo wel, als by de *Grieken en Latynen*, het merkteken des *Meervouwigen Getals* in de *Gebiedende Wyze* is; dewyl het *Eenvouwige* nooit eene *T* gebruikt, dan in de *Wortelwoorden*, die met deeze letter eindigen, en daerom in het *Meervouwige* door de *Merkletter T* niet vermeerderd worden.

Dus maakt men van *Zie*, *Loop*, *Keer*, *Slaep*, *Waek*, het *Meervouwige Ziet*, *Loopt*, *Keert*, *Slaept*, *Waekt*.

Zet met *Vat*, *Kryt*, *Smyt*, *Zit*, *Eet*, wordt in beide *Getallen*, tot eenen en tot veele gezegt.

Eindigt het *Wortelwoort* in *A*, het *Meervouwige* wordt gemaakt door het aenvoegen van *ET*, waer door de *A* in eene lettergreep verlengt wordt; als van *Ga*, *Sta*, *Sla*, *Gaet*, *Staet*, *Slaet*.

In het *Lydende Werkwoort* wordt de *Gebiedende Wyze* in beide *Getallen* gemaakt van het *Deelwoort des Verleedenen Tyts*, voor zich aennemende het *Helpwoort Word* en *Wordt*; als in, *Word Geboort*, *Wordt Geboort*, *Word Gelezen*, *Wordt Gelezen*.

In den *Tegenwoordigen Tyt der Aentsonende Wyze* van de *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* wordt de *eerste Persoon*, die in alle *Werkwoorden* met eene *E* eindigt, uitgezondert in *Ik Kan*, *Magb*, *Wit*, *Moet*, *Ben* en *Zal*, afgeleidt door het aenhechten der gemelde *E*.

Dit geschiedt op verscheide wyzen; waer van desse regels zyn.

Indien het *Wortelwoort* in twee *Medsklinkeren* eindigt, wordt de *E* enkeltyk aen het *Wortelwoort*
ge-

gehecht; als in, *Ik Dank-e, Krenk-e, Krimp-e, Terg-e, Tart-e*; uitgezondert welker uitgang is in *ANS, ENS, ERS, ORS*; want deeze verdubbelen welluidendheids halve den lesten Medeklinker *S* voor de merkletter *E*; als, *Ik Dans-se, Verstens-se, Pers-se, Lors-se*; *Grenz-e* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *E* wordt enkelyk by het Wortelwoort in deeze vorminge gevoegt, wanneer het voor eenen uitgaenden *Medeklinker* eenen *Langen Klinker* of eenen *Tweeklank* heeft; als in *Ik Waek-e, Leer-e, Droom-e, Huur-e, Zeil-e, Treur-e, Zaek-e, Houd-e, Fluit-e, Smyt-e*.

Insgelyks, wanneer het Wortelwoort in eenen *Klinker* eindigt; als in *Ik Ga-e, Sta-e, Sla-e*; hoewel die echter als eene lettergreep uitgesproken worden; gelyk ook *Ik Doe, Zit*; waer achter de merkletter *E* welluidendheitshalve wordt uitgelacten, of in de voorgaende smelt.

Eindigt het Wortelwoort in eenen *Enkelen Medeklinker* achter eenen *Korten Klinker*, zoo wordt voor de toegevoegde *E* de Medeklinker herhaelt; als in, *Ik Val-le, Stel-le, Zit-te, Klop-pe, Vul-le*.

Wortelwoorden, die in eenen *Drieklank* *Aei, Oei, Ooi* of in den *Tweeklank* *Ui*, of in den *Langen Klinker* *Y* eindigen, voegen ook tot de vorming des *Eersten Persoons* in den *Tegenwoordigen* *Tyt* aen zich de *E*, en daerom zegt men, *Ik Maei-e, Zaei-e, Groei-e, Bloei-e, Strooi-e, Tooi-e, Krui-e, Vry-e*.

Achter de *Tweeklanken* en *Drieklanken*, die in eene *U* de Wortelwoorden eindigen, als *Brou, Blaeu, Schreeu, Vernieu*, wordt de *eerste Persoon* gevormt door het aenneemen eener *W* voor de aengevoegde *E*, en dus zegt men, *Ik Brou-we, Blaeu-we, Schreeu-we, Vernieu-we*.

Woor-

Woorden, die in de dubbele letter *CH* na eene of meer Klinkletters eindigen, maeken den *eersten Persoon* des *Tegenwoordigen Tyts* in de *Aentoonende Wyze* ook door het enkel aenneemen der *E*, en dus zegt men, *Ik Lach-e, Prach-e, Juich-e*; zonder dat de *CH* voor de aengevoegde *E* behoefte herhaelt te worden; gelyk hedensdaegs in eene nieugefmeede spellinge op eene vreemde wyze geschiedt; dewyl in de Griekfche taele zelve haere $\chi\iota$ of *Cbi* met andere nooit verdubbelt wordt, en by de Nederlanders nooit eene lettergreep begint, dan alleen in de uitheemsche woorden *Cbristus, Cbristen, Cberubyn, Cbloë, Cbaldeë, Cbrystomus, Cbrysppus* en diergelyke.

De *Tweede* en *Derde Persoon* in het *Eenvouwige*, en de *Tweede Persoon* in het *Meervouwige Getal* des zelve *Tegenwoordigen Tyts*, die eenen zelve uitgang hebben, worden van het *Wortelwoort* afgeleidt door het byvoegen der *T*; als *Gy, Hy, Zy, Het Ziet, Loopt, Keert, Slaept, Wascht*; of van *EF*, indien het *Wortelwoort* in *A* eindigt; als *Gy, Hy, Zy, Het Gaet, Staet, Slaet*.

De *Eerste* en *Derde Persoon* in het *Meervouwige Getal* des *Tegenwoordigen Tyts* voegen tot hunne vorming achter het *Wortelwoort*, in twee *Medeklinkeren* of in eenen *Medeklinker* achter eenen *Langen Klinker* of *Tweeklank* eindigende, de *Merkletters EN*; als in *Wy, Zy Dank-en, Krenk-en, Terg-en, Waek-en, Droom-en, Smyt-en, Zeil-en, Treur-en, Fluit-en*: uitgezondert die in *ANS, ENS, ERS, ORS* uitgaen; want die verdubbelen den lesten *Medeklinker* voor de *Merkletters*; als in, *Wy, Zy, Dans-sen, Verslens-sen, Pers-sen, Lors-sen*.

Insgelyks geschiedt dit, als het *Wortelwoort* in *A, Ie, Oe* uitgaet; als in *Wy, Zy Ga-en, Sla-en, Sta-en,*

Sta-en; die nochtans met *Zien* en *Doen*, als eene lettergreep, uitgesproken worden, om dat in deeze beide de *E* in *EN* welluidenheitshalve wort uitgelaeren, of in de leste letter van het Wortelwoort smelt.

Wortelwoorden, in eenen enkelen Medeklinker na eenen Korten Klinker eindigende, herhaelen den Medeklinker voor de Merkleeters *EN*; als in *Wy*, *Zy Min-nen*, *Val-len*, *Klop-pen*, *Stel-len*.

Wortelwoorden, die in den Langen Klinker *Y*, in den Tweeklank *Ui*, en in de Drieklanken, *Aei*, *Oei*, *Ooi* uitgaen, neemen ook tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Meervouwige Getal* enkelyk de Merkleeters *EN* aen; als in, *Wy*, *Zy*, *Vry-en*, *Krui-en*, *Maei-en*, *Zaei-en*, *Groei-en*, *Bloei-en*, *Strooi-en*, *Tooi-en*.

Achter den Tweeklank *OU* en de Drieklanken *Aeu*, *Eeu*, *Ieu*, neemt het Wortelwoort, daer in eindigende, tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Eenvouwige Getal* voor de Merkleeters *EN* de *W* aen; als in *Wy*, *Zy Brou-wen*, *Blaeu-wen*, *Schreeu-wen*, *Vernieu-wen*.

Wortelwoorden, die na eenen *Langen Klinker*, of *Tweeklank*, of *ON* en *YN* in eene *S* eindigen; als, *Raes*, *Lees*, *Rys*, *Reis*, *Verbuis*, *Bons*, *Gons*, *Gryns*, veranderen in de *Eerste Persoonen van beide Getallen* en in den *Derden* van het *Meervouwige* des *Tegenwoordigen Tyts* de leste Stamletter *S* in eene *Z* voor de *E* en *EN*; als in, *Raez-e*, *Leez-e*, *Ryz-e*, *Reiz-e*, *Verbui-ze*, *Bonz-e*, *Gonz-e*, *Grynz-e*, *Wy*, *Zy Raez-en*, *Leez-en*, *Ryz-en*, *Reiz-en*, *Verbui-zen*, *Bonz-en*, *Gonz-en*, *Grynz-en*.

Dit wordt gevolgt van Wortelwoorden, die, na eenen *Langen Klinker* of na eenen *Tweeklank* in eene

M

F ein-

F eindigende, die **F** in een **V** veranderen. Waaron van *Schaeſ*, *Draef*, *Geef*, *Leef*, *Loof*, *Stoof*, *Schroef*, *Schuiſ*, *Blyf*, *Schryf* afgeleidt worden *Ik Schaeu-e*, *Draev-e*, *Gaeu-e*, *Leeu-e*, *Loov-e*, *Stoov-e*, *Schroe-ve*, *Schuiu-e*, *Blyu-e*, *Schryu-e*, *Wy*, *Zy*, *Schaeu-en*, *Draev-en*, *Geeu-en*, *Leeu-en*, *Loov-en*, *Stoov-en*, *Schroev-en*, *Schuiu-en*, *Blyu-en*, *Schryu-en*.

De *Tegenwoordige Tyt* in de *Aentoonende Wyze* van het *Lydende Werkwoord* wort gemaekt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aenneemende het *Helpwoord Worden* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als *Ik Wordt*, *Gy Wordt*, *Hy Wordt* *Gehoort*, *Wy Worden*, *Gy Wordt*, *Zy Worden* *Gehoort*.

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* wordt in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoord* van het *Wortelwoord* afgeleidt door het byvoegen der *Merkletteren DE* in alle de *Perſoonen* des *Eenwouwigen*, en van *DEN* in alle de *Perſoonen* des *Meerwouwigen*, *Getals*; als in *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Het Stel-de*, *Hoor-de*, *Dwael-de*, *Draei-de*, *Reis-de*, *Luis-de*, *Vry-de*, *Wy*, *Gy*, *Zy*, *Stel-den*, *Hoor-den*, *Draei-den*, *Reis-den*, *Luis-den*, *Vry-den*.

Waarom *Wortelwoorden*, die in eene *D* na eenen voorgaenden *Medklinker* of eenen *Langen Klinker* of *Tweeklinker* uitgaen, in deeze *Perſoonen* met eene dubbele *D* geſchreeven worden; als, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Het Wend-de*, *Wond-de*, *Verbeeld-de*, *Antwoord-de*, *Smeed-de*, *Spaed-de*, *Scheid-de*, *Spoed-de*, *Luid-de*, *Wy*, *Gy*, *Zy* *Wend-den*, *Wond-den*, *Verbeeld-den*, *Antwoord-den*, *Smeed-den*, *Spaed-den*, *Scheid-den*, *Spoed-den*, *Luid-den*. Die achter eenen *Korten Klinker* in eene *D* eindigen, zyn in den *Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt* even eens; als, *Ik Schudde*, *Wy*, *Zy*, *Schud-*

Schudden in den *Tegenwoordigen*, en ook *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schudde, Wy, Gy, Zy Schudden* in den *Onvolmaekten Tyt*.

Voor *DE* en *DEN* wordt echter *TE* en *TEN* in den *Onvolmaekten Tyt* gebruikt, wanneer de *Wortelwoorden* in *Harde Medeklinkers* uitgaen; als in *AF, EF, OF, UF, K, LK, NK, RK, AP, AEP, MP, OP, UP, UIP, AS, ES, OS, US, ANS, ENS, ERS, AT, ET, IT, UT, RT, ST, CH, SCH, CHT*. Dus zegt men *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schaf-te, Kef-te, Stof-te, Verbluf-te, Pak-te, Wek-te, Stik-te, Druk-te, Bulk-te, Wenk-te, Merk-te, Klap-te, Raep-te, Stamp-te, Klop-te, Drup-te, Kuip-te, Pas-te, Pres-te, Pis-te, Los-te, Kus-te, Dans-te, Verslens-te, Pers-te, Lors-te, Schat-te, Let-te, Spit-te, Schut-te* (welke vier dit alleen met elkander gemeen hebben, dat zy in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaekten Tyt* met eene dubbele *T* geschreeven worden) *Schort-te, Troost-te, Lacht-te, Juich-te, Ruischt-te, Biecht-te, Acht-te, Zucht-te, Hecht-te*. En in het *Meervouwige Getal, Wy, Gy, Zy Schaf-ten, Kef-ten, Stof-ten, Verbluf-ten, Pak-ten, Wek-ten, &c. Grens-de* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* in het *Lydende Werkwoord* wordt gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich ontvangende het *Helpwoord Worden* in den zelve *Tyt* der zelve *Wyze*; als, *Ik Werd Geboort, Gy Werdt Geboort, Hy Werd Geboort, Wy Werden Geboort, Gy Werdt Geboort, Zy Werden Geboort*.

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* wordt gemaakt van een *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende* en *On-*

zydige Werkwoord het *Helpwoord* *Hebben* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze* gezet wordt; als *Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Geboort, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Geboort; Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Gewoont, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het maeken van den *Volmaekten Verleedenen Tyt* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *Woort* het *Helpwoord Zyn* gebruikt in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in *Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Geboort, Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Geboort.*

De *Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* wordt gemaakt van het *Deelwoort* des *Verleeden Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoord* het *Helpwoord Hebben* in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze* gevoegt wordt; als in, *Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Geboort, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Geboort; Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Gewoont, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het vormen van den *Meerdanvolmaekten Voorverleedenen Tyt* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* het *Helpwoord Zyn* gebruikt in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in, *Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Geboort, Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Geboort.*

Eenige *Onzydige Werkwoorden* volgen in beide deeze *Tyden* het *Lydende Werkwoord*, en gebruiken voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in hetzelfde *woort* het *Helpwoord Zyn*; als in, *Ik Ben, Ik Was Geklommen, Ik Ben, Ik Was Gedaelt, Ik Ben, Ik Was*

Was Gebleeven, Ik Ben, Ik Was Vertrokken, Ik Ben, Ik Was Gekoomen, en diergelyke. Ook zegt men in deeze betekenisse, *Ik Ben, Ik Was eenen anderen Gevolgt*, voor *Ik Hebbe, Ik Hadde Gevolgt*; schoon *Volgen* een *Bedryvend Werkwoord* is; en *Ik Ben, Ik Was den zelven wegb Gekeert of Wedergekeert*.

De *Toekomstige Tyt der Aentoonende Wyze* wordt gemaakt in ieder *Werkwoord* uit den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, hebbende voor zich het *Helpwoord Zal*; als in het *Bedryvende Werkwoord*; *Ik Zal Hooren, Gy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren, Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren*; in het *Onzydige*, *Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Woonen, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Woonen*; en in het *Lydende*, *Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het, Zal Geboort Worden, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Worden*.

De *Aenvoegende Wyze* is in den *Tegenwoordigen Tyt* de zelve met de *Aentoonende Wyze* van elk byzonder *Werkwoord*, uitgezondert den *Derden Persoon* in het *Eenvouwige Getal*, die met den *Eersten* eenen zelyen uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord*; *Dat Ik Hoor, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoor*; in het *Onzydige*, *Dat Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woone*; in het *Lydende*, *Dat Ik Geboort Word, Gy Geboort Wordt, Hy, Zy, Het Geboort Word*.

De *Eerste Onvolmaekte Verleeden Tyt* kooft met den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze* in de *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoorden* over een, uitgezondert den *Tweeden Persoon* in beide *Getallen*, die met den *Eersten* en *Derden* eenen zelyen uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Dat Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoord, Wy Hoorden*,

den, Gy Hoorden, Zy Hoorden; en in het Onzydige, Dat Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde, Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

In het *Lydende Werkwoord* wordt deeze Tyt gemaekt van het *Deelwoord* des *Verleedenen* Tyts in het zelve Woort, voor zich ontvangende het *Helpwoord Wierde*; als *Dat Ik Wierde Geboort, Gy Wierdt Geboort, Hy, Zy, Het Wierde Geboort, Wy Wierden Geboort, Gy Wierdt Geboort, Gy Wierden Geboort.*

De *Tweede Onvolmaekte Verleedene Tyt* wordt in alle drie *Werkwoorden* gemaekt van den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich ontvangende het *Helpwoord Zouden*; als in het *Bedryvende Werkwoord*, als *Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hooren*; in het *Onzydige*, *Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Woonen*; in het *Lydende*, *Ik Zoude Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Hy, Gy, Het Zoude Geboort Worden, Wy Zouden Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Zy Zouden Geboort Worden.*

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* is in alle uitgangen, gelyk die der *Aentoonende Wyze*, uitzonderd in den *Derden Persoon* der *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoorden* die met den *Eersten* overeenstemt: als, *Dat Ik Geboort Hebbe, Gy Geboort Hebt, Hy, Zy, Het Geboort Hebbe, Dat Ik Gewoont Hebbe, Gy Gewoont Hebt, Hy, Zy, Het Gewoont Hebbe.*

In het *Lydende Werkwoord* is tusschen den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aentoonende* en *Aenwoegende Wyze* dit onderscheit, dat de *leste* in den *Eersten* en *Derden Persoon* gemaekt worde door het

het Helpwoord Zy; als, *Dat Ik Zy Geboort, Gy Zyt Geboort, Hy, Zy, Het Zy Geboort.*

De *Eerste Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt* is dien der *Aentoonende Wyze* in alles zonder eenige uitzonderinge gelyk.

De *Tweede Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaakt van den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich aenneemende het Helpwoord *Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Als Ik Zoude Geboort Hebben, Gy Zoudt Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Hebben, Wy Zouden Geboort Hebben, Gy Zoudt Geboort Hebben, Zy Zouden Geboort Hebben*; in het *Onzydige*, *Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben, Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben*; in het *Lydende*, *Ik Zoude Geboort Zyn, Gy Zoudt Geboort Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Zyn, Wy Zouden Geboort Zyn, Gy Zoudt Geboort Zyn, Zy Zouden Geboort Zyn.*

De *Toekomstige Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaakt van den zelve *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Eindigende Wyze*, voor zich het Helpwoord *Zal* hebbende, als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Als Ik Zal Geboort Hebben, Gy Zult Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zal Geboort Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Hebben*; in het *Onzydige*, *Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gewoont Hebben*; in het *Lydende*, *Ik Zal Geboort Zyn, Gy Zult Geboort Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geboort Zyn, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Zyn.*

In de *Eindigende Wyze*, die geenen zekeren *Perfoon* noch *Getal* heeft, wordt de *Tegenwoordige Tyt* in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord*, in *EN* eindigende, (uitgezonderd *Zyn* voor *Zyen* van het verouderde *Zy*,) gemaakt van het *Wortelwoord* door het byvoegen van het enkele en bloote *EN*; als *Kamp-en*, *Lonk-en*, *Werk-en*, *Hoor-en*, *Woon-en*, *Kraei-en*, *Bloei-en*, *Krui-en*, *Vry-en*, *Schrei-en*, *Lach-en*, *Juch-en*, *Gruw-en*, en na het veranderen der Wortelletteren *S* in *Z* en *F* in *V* in *Raez-en*, *Vreez-en*, *Groez-en*, *Bruiz-en*, *Schaeu-en*, *Geev-en*, *Schuiu-en*, *Dryu-en*.

Voor dit *EN* wordt de *Medeklinkende Wortelletter* herhaelt in *Val-len*, *Zet-ten*, *Bid-den*, *Klop-pen*, *Stut-ten*, en de *W* gezet in *Blaeu-wen*, *Schreeu-wen*, *Vernieu-wen*, *Brou-wen*.

En hier in volgen wy den voet van *Kornelis Gyzelbertszoon Plemp*; die in zyn *Latynsch geschrift* van de *Nederduitsche Spelkunst* (want het *Nederlantsche* hebbe ik nooit gezien) wel oordeelde, dat men schryven most *beb-en*, *wed-en*, *suf-en*, *leg-en*, *bak-en*, *wil-en*, *tem-en*, *min-en*, *klap-en*, maer evenwel, de gewoonte volgende zelf schreef, *beb-ben*, *wedden*, *suffen*, *leggen*, *bakken*, *willen*, *temmen*, *minnen*, *klappen*; op dat het gemeene volk uit onkunde niet spelde en laeze, *be-ben*, *we-den*, *su-fen*, *le-gen*, *ba-ken*, *wi-len*, *te-men*, *mi-nen*, *kla-pen*. Om die zelve reden schryven wy ook (dat hy niet doet; gelyk het ook anders onnoodig is) de woorden, die in de *Twee-en Drieklanken AU* en *QU*, *AEU* en *EEU* in de *Gebiedende Wyze* eindigen, in de tweede Lettergreep en voor het *Eindigende EN* met eene *W*; als *Grau-wen*, *increate*, *Snau-wen*, *Dau-wen*, *Bou-wen*, *Kou-wen*, *Hou-wen*, *caedere*,
Rou;

Rou-wen, Schou-wen, Brou-wen, Maeu-wen, Graeu-wen, Baeu-wen, Flaeu-wen, Blaeu-wen, Geeu-wen, Breeu-wen, Schreeu-wen, Sneeu-wen; op dat men uit zommige van deeze woorden, zonder *W* geschreeven, als *Grauen, Bouen, Houen, Rouen, Schouen, Graeuen, Geeuen, Schreeuen, Sneeuuen*, niet maeke *Gra-ven, Bo-ven, Ho-ven, Ro-ven, Scho-ven, Grae-ven, Gee-ven, Schree-ven, Snee-ven*.

Doch hier van kan gezien worden in de vorming der *Eerste en Derde Persoonen des Meervouwigigen Getals* in den *Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze*, die met de *Eindigende Wyze der Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* eenen zelveu *Uitgang* hebben.

In het *Lydende Werkwoort* wordt de *Tegenwoordige Tyt* gemaekt van den *Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze* van het *Helpwoort Worden*, hebbende voor zich het *Deelwoort des Verleedenen Tyts*; als in, *Geboort Worden*.

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* wordt in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoort* gemaekt door den *Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze* in het *Helpwoort Hebben*, ontfangende voor zich het *Deelwoort des Verleedenen Tyts*; als in, *Geboort Hebben, Gewoont Hebben*; en in het *Lydende*, als mede in eenige *Onzydige* door den *Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze* in het *Helpwoort Zyn*, voor zich het *Deelwoort des Verleedenen Tyts* ook aenneemende; als in *Geboort Zyn, Geleezen Zyn, Gevallen Zyn, Gekoomen Zyn*.

De *Toekomstige Tyt* wordt in het *Bedryvende en Onzydige en Lydende Werkwoort* gemaekt door het *Samenvoegen des Helpwoorts Zullen* met den *Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze* van iegelyk

byzondere Werkwoort; als in *Zullen, Hooren, Zullen Woonen, Zullen Geboort Worden.*

Deeze drie Tyden der Eindigende Wyze worden in de Woortvoeginge (dat hier ter aenmerkinge dient) zelden gebruikt zonder tuschenkomste of byvoeginge van het woordeken TE; als in, *Te Hooren, Geboort te Hebben, Gelezen te Zyn, te Zullen Woonen, te Zullen Geboort Worden.*

H E T X X V I . K A P I T T E L

Gelyk eenige Werkwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge ten voorbeelde van alle, die 'er toe behooren, voorgesteld zyn, en de vorming aller hunner Wyzen en Tyden beschout is, uitgezondert in de Deelwoorden, die naderhant byzonderlyk verklaert zullen worden, zoo zullen wy ook eenige Werkwoorden in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge laeten volgen, en de afleiding hunner Wyzen en Tyden namaels beschouwen, waer zy van de andere verschillen.

Het Ongelykvloeiende Bedryvende Werkwoort *Breeken* wordt dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Breek.
M. Breekt.

De

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breekt.
 M. Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Brak, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Brak.
 M. Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gebrooken, Gy Hebt Gebrooken,
 Hy, Zy, Het Heeft Gebrooken.
 M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gebrooken.

Meerdanvolmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gebrooken, Gy Hadt Gebrooken,
 Hy, Zy, Het Had Gebrooken.
 M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

Toekomstige Tyt.

E. Ik Zal Breeken, Gy Zult Breeken, Hy, Zy,
 Het Zal Breeken.
 M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Breeken.

De

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E.	Dat {	Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breeke.
M.		Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	Dat {	Ik Braeke, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Braeke.
M.		Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.	Dat {	Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Breeken.
M.		Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Bree- ken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E.	Dat {	Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe Gebrooken.
M.		Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Ge- brooken.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Gebrooken.
M.		Dat { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Gebrooken Hebben.
M.		Als { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Gebrooken Hebben.

Toekomstige Tyt.

M.	{	Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Gebrooken Hebben.
E.		Als { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gebrooken Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Breeken.

Verleeden Tyt.

Gebrooken Hebben.

Toe.

Toekomende Tyt.

Zullen Breeken.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Breekende.

Het Verleedene.

Hebbende Gebrooken.

Het Toekomende.

Zullende Breeken.

Het Lydende Werkwoord *Gebrooken Worden* wordt hier niet ten voorbeelde voorgesteld; om dat het in allen overeenkoomt met het Lydende Werkwoord der Gelykvloeiende of regelmatige Tytvoeginge, als door en door gevormt van het Verleedene Lydende Deelwoord, dat hier *Gebrooken is*, waerby en voor de Helpwoorden naer eisch gevoegt worden; als lichtelyk uit de Voorstellinge der Gelykvloeiende Tytvoeginge in *Geboort Worden* te zien is.

Het Onzydige Werkwoord *Koomen* wordt in deeze Tytvoeginge dus geboogen.

De

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Koom.
 M. Koomt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het Koomt.
 M. Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Quam, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quam.
 M. Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Gekoomen.
 M. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Gekoomen.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Gekoomen.
 M. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Gekoomen.

Toekoomende Tyt.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Koomen.
 M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Koomen.

De

De Aenvoegende Wyze.

Tégenwoordige Tyt.

E. { Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het
Kooime.
M. Dat { Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Quaeme, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quaem-
me.
M. Dat { Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

2. Onvolmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Koomen, Gy Zoudt Koomen, Hy,
Zy, Het Zoude Koomen.
M. Als { Wy Zouden Koomen, Gy Zoudt Koomen,
Zy Zouden Koomen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zy Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
Hy, Zy, Het Zy Gekoomen.
M. Dat { Wy Zyn Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
Zy Zyn Gekoomen.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Waere Gekoomen, Gy Waert Gekoomen, Hy, Zy, Het Waere Gekoomen.
 Dat {
 M. { Wy Waeren Gekoomen, Gy Waert Gekoomen, Zy Waeren Gekoomen.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gekoomen Zyn.
 Als {
 M. { Wy Zouden Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Zy Zouden Gekoomen Zyn.

Toekomstige Tyt.

E. { Ik Zal Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gekoomen Zyn.
 Als {
 M. { Wy Zullen Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Zy Zullen Gekoomen Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Koomen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gekoomen Zyn.

Toekomstende Tyt.

Zullen Koomen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Koomende.

Het Verleedene.

Gekoomen.

Het Toekomstende.

Zullende Koomen.

Na het voorstellen deezer twee Werkwoorden, als voorbeelden der *Ongelykvloeiende Tytvoeginge*, achten wy, het onnoedigh noch eenige andere te laeten volgen; dewyl het verschil tusschen deeze Werkwoorden en andere, die van de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* zyn, alleen gelegen is in het onderscheid der buiginge in de *Onvolmaekte Verleedene Tyden* zooder *Aentoonende*, als *Aenwoegende Wyze*, en in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der zelve *Aentoonende Wyze*, en alle andere Tyden, daer van afgeleidt; als uit de wederzydsche voorbeelden te zien is.

Tot de vorming dan overgaende der verschillende
en

en Ongelykvloeiende Tyden , bespeuren wy , dat beide de *Onvolmaekte Verleedene Tyden* , zoo des *Onzydigen Werkwoorts Koom* , als des *Bedryvenden Breek* , niet afgeleit worden van het Wortelwoort door het byvoegen der Merkletteren *DE* in alle de *Perfoonen des Eenvouwigen* , en van *DEN* in alle de *Perfoonen des Meervouwigen Getals* , als in de Werkwoorden der *Gelykvloeiende Tytvoeginge* geschiedt , maer door veranderen der Klinkletteren , die het kenteken des Wortelwoorts zyn , in andere Klinkletters ; behalve dat ook de eerste Medeklinker van het Wortelwoort *Koom* in eenen anderen Medeklinker , maer byna van den zelve klank en kracht verandert is . Dus vindt men van *Breek* gevormt , *Ik Brak* , *Gy Braekt* (waer van het geheele *Meervouwige Getal* gevormt wordt met den zelve *Onvolmaekten Tyt* in de *Aenvoegende Wyze* , doch in zommige Woorden met veranderinge der sterke Klinkletteren *F* en *S* in de zachte *V* en *Z* , als in *Gy Gaeft* , *Gy Laest* , *Wy Gaeven* , *Wy Laezen*) *Hy* , *Zy* , *Het Brak* ; en van *Koom* , *Ik Quam* , *Gy Quaemt* , *Hy* , *Zy* , *Het Quam* , *Wy Quaemen* , *Gy Quaemt* , *Zy Quaemen* .

Okk vinden wy in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze* , en alle , die 'er hunnen oorsprong van trekken , een *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* , dat van het *Deelwoort* des zelve *Tyts* in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* verschilt , eensdeels in de veranderinge der Wortelklinkletteren , en andersdeels in den uitgang . Dus wordt gezegt ; *Ik Hebbe* , *Ik Hadde Gebrooken* , *Ik Ben* , *Ik Was Gekoomen* , &c. Maer hier van zal in de *Deelwoorden* gehandelt worden .

Nu zullen wy alleen eenige regels stellen , die de vorming van den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* in

de *Werkwoorden* der *Ongelykuloeiende Tytvoeginge* raeken.

1. De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* wordt gevormt door het veranderen der *Stamletteren* van het *Wortelwoort*, het *Woort* der *Gebiedende Wyze*.

Dit geschiedt allereerst, wanneer de *Korte* of ook *Lange Klinker*, of de *Tweeklank*, die het *Merktoken* des *Wortelwoorts* is, in eenen anderen *Klinker*, of ook in eenen *Tweeklank*, verandert wordt.

Deeze verandering is veelvouwigh en verscheiden.

De eerste *Klinkletter A*, enkelyk gestelt, wordt verandert in eene *I* in *Hing*, *Ving*, *Ontfing*, van *Hang*, *Vang*, *Ontfang*; in eene *IE* of verlengde *I*, in *Viel*, *Wies*, van *Val*, *Was*, cresce.

De *A* door de *E* verlengt, of tot eene *Lange Klinkletter* gemaekt, verkeert insgelyks in *IE* in *Ried*, *Bried*, *Sleep*, *Blies*, *Liet*, van *Raed*, *Braed*, *Slaep*, *Blaes*, *Laet*; of in den *Tweeklank OE* in *Groef*, *Joeg*, *Droeg*, *Voer*, van *Graef*, *Jaeg*, *Draeg*, *Vaer*.

De tweede *Klinkletter E* verandert in eene *O*. Dus koomt *Gold*, *Schold*, *Dolf*, *Molk*, *Holp*, *Smolt*, *Zwal*, *Trok*, *Zwom*, *Schond*, *Zond*, *Bedorf*, *Verkorf*, *Worf*, *Storf*, *Worp*, *Borst*, van *Geld*, *Scheld*, *Delf*, *Melk*, *Help*, *Smelt*, *Zwel*, *Trek*, *Zwem*, *Schend*, *Zend*, *Bederf*, *Verkerf*, *Werf*, *Sterf*, *Werp*, *Berst*, *Schep*, crea, alleen maekt *Schiep*.

De verlengde *E* of *EE* verandert in eene *A*; als in *Trad*, *Graf*, *Brak*, *Sprak*, *Stak*, *Stal*, *Beval*, *Nam*, *Las*, *Genas*, *At*, *Mat*, *Vrat*, van *Treed*, *Geef*, *Breek*, *Spreek*, *Steek*, *Steel*, *Beveel*, *Neem*, *Lees*, *Genees*, *Eet*, *Meet*, *Vreet*; somtyts in den *Tweeklank OE*; als van *Woeg*, in *libra pendebam*; *Schaer*, *Zwoer*, van *Weeg*, *Scheer*, *Zweer*.

De

De *I* wordt in eene *A* verandert; als in *Bad, Lag, Zat*, van *Bid, Lig, Zit*; somtyds in eene *O*; als in *Klom, Spon, Won, Verzon*, van *Klim, Spin, Win, Verzin*, het geen voornaemelyk geschiedt, wanneer de Merkletter *I* van twee Medeklinkeren gevolgt wordt; als in *Bond, Verflond, Vond, Wond, Dong, Drong, Spong, Dwong, Zong, Klonk, Dronk, Stonk, Kromp*, van *Bind, Verflind, Vind, Wind, Ding, Dring, Spring, Dwing, Zing, Klink, Drink, Stink, Krimp*.

De *IE* of verlengde *I* verandert in *OO*; als in *Bood, Gebood, Vlood, Zoed, Loog, Vloog, Bedroog, Koos, Verloos, Goot, Genoot*, van *Bied, Gebied, Vlied, Zied, Lieg, Vlieg, Bedrieg, Kies, Verlies, Giet, Geniet*; *Wieg* maekt *Wiegde*.

De *O*, enkelyk gestelt, is geene veranderinge onderworpen.

De verlengde *O* of *OO* verkeert in *IE* in *Liepen Siet* van *Loop* en *Stoot*.

Alle de andere Werkwoorden, uitgezondert *Koop*, dat naemaels gezien zal worden, volgen de gemeene buiging, gebruikende elk naer zynen aert *DE* of *TE* tot de vorming des Onvolmaekten Verleedenen Tyts.

De *U* en *UU*, een Korte en Lange Klinkletter, gedooogen geene verandering; ten waere, dat men *Konde* of *Koft* niet van *Konnen*, maer van *Kunnen* wilde afleiden.

De *Y* wordt in zommige Werkwoorden in *EE* verandert; als in *Leed, Glead, Reed, Sneed, Streed, Keef, Bleeft, Dreeft, Schreeft, Wreeft, Steeft, Kreeft, Steeg, Zweek, Zeeg, Keek, Leek, Streek, Week, Bezweek, Green, Sleep, Kneep, Neep, Peep, Greep, Beet, Spleet, Sleet, Smeet, Queet, Reet, Kreet, Weet*,

Weet, Rees, Prees, Wees, van Lyd, Glyd, Ryd, Snyder, Stryd, Kyf, Blyf, Dryf, Schryf, Wryf, Styf, Kryg, Styg, Zwyg, Zyg, Kyk, Lyk, Stryk, Wyk, Bezwyk, Gryn, Slyp, Knyp, Nyp, Pyp, Gryp, Byt, Splyt, Slyt, Smyt, Quyt, Ryt, Kryt, Wyt, Rys, Prys, Wys. Die in *YL* en *YM* uitgaen, volgen de gemeene buiging; gelyk ook zommige van andere uitgangen.

De Tweeklanken *EI* en *EU* en de Drieklanken *AEI, AEU, EEU, OEI* en *OOI* zyn geene veranderinge onderhavigh.

De Tweeklank *OE* blyft ook onverandert; uitgezondert, dat in *Roep* en *Doe* die verandert worde in *IE* en *EE*; als in *Riep* en *Deed*. In *Moet* en *Zoek* verkeert die in eene enkele *O*, terwyl noch eenige verandering in de Medeklinkeren voortkomt; gelyk in *Most* en *Zocht* blykt.

De Tweeklank *OU*, die de Merkleetter maekt van *Hou*, caede, en *Houd*, tene, verandert in *IEU* in het eerste, en in *IEL* in het tweede Werkwoord; gelyk men dus *Hieu* en *Hield* zegt. In andere Werkwoorden, als in *Bou*, *Brou*, *Vou*, *Schou*, *Trou*, en meer, wordt de buiging der *Gelykvolgende Tytvoeginge* gevolgt.

De Tweeklank *UI* wordt verandert in de verlengde *O* of *OO*, in de Werkwoorden *Schoof, Snoot, Stoof, Boog, Zoog, Dook, Look, Rook, School* by *Vondel*; *Sloop, Droop, Kroop, Zoop, Sloot, Snoot, Sproot*, van *Schuif, Snuif, Stuif, Buig, Zuig, Duik, Luik, Ruik, Schuil, Sluip, Druip, Kruip, Zuip, Sluit, Snuif, Spruit*.

2. Ook wordt in de tweede plaetse de *Onvolmaekte Verleeden Tyt* gevormt door de verandering der *Medeklinkeren*, terwyl de *Klinkletters*, die de *Merk-*

Merkletters des *Wortelwoorts* zyn, maer ten deele behouden blyven.

Dit geschiedt, wanneer van *Koop* en *Zoek*, waer in de *OO* en *OE* ten wederzyde de *Merkletters* zyn, *Koft* of *Kocht* en *Zocht* afgeleidt worden.

3. Eindelyk wordt de *Onvolmaekte Verleeden Tyt* gevormt door verandering, in de *Merkklinkletters* en *Medeklinkers* tevens vallende; als in *Wrocht*, *Dacht*, *Braght*, *Wist*, van *Werk*, *Denk*, *Breng*, *Weet* afgeleidt; en door de aenneeming van eenen of meer *Medeklinkeren* tot de uitgaende, maer tevens veranderende *Klinkletters*; als in *Ging*, *Stond*, *Zag*, *Sloeg*, *Deed*, *Plaght*, solebam, gevormt van *Ga*, *Sta*, *Zie*, *Sla*, *Doe*, *Pleeg*; hoewel dit leste ongebruikelyk is.

H E T XXVII K A P I T T E L.

Eer wy van de *Werkwoorden* en hunne veranderingen door de beide *Tytvoegingen* geheel afscheiden, zullen wy noch eenige *Aenmeskingen* hier nederstellen.

1. Van de *Nederduitsche Naemwoordeu* worden, naer de sierlykheit der taele, een of meer *Werkwoorden* afgeleidt of gevormt, die de byzondere *Eigenscbap*, *Werking* en *Gebruik* der *Stamnaemwoorden* aenwyzzen. En deeze *Werkwoorden* (dat wel aengemerkt moet worden) volgen alomme in hunne buitgingen de *Gelykloeiende Tytvoeging*. Deeze afleiding of vorming der *Werkwoorden* geschiedt eerst van de *Zelfstandige Naemwoorden*.

Dus zegt men van *Man*, *Bemannen*, *Ontmannen*; *Overmannen*, van *Maegt*, *Ontmaegden*, van *Hooft*, *Ontboofden*, van *Bol* voor een *Hooft*, *Suizebollen*, *Hardebollen*, van *Haer*, *crinis*, *Haeren*, het haer uit werpen,

van *Huit*, *Herbuiden*, van *Vel*, *Vervellen*, van *Oog*, *Oogen*, *Beoogen*, *Naoogen*, *Pinkoogen*, *Staroogen*, van *Hant*, *Behandigen*, van *Hals*, *Ontbalzen*, *Bebelzen*, *Ombelzen*, van *Keel*, *Keelen*, de keel afteken, van *Gorgel*, *Gorgelen*, van *Stem*, *Stemmen*, van *Bek*, *Trekkebekken*, van *Tant*, *Watertanden*, van *Vinger*, *Vingeren*, *Bevingeren*, van *Lyf*, *Inlyven*, *Ontlyven*, van *Ziel*, *Bezielen*, *Ontzielen*, van *Knie*, *Knielen*, van *Scheen*, *Scheenen*, van *Voet*, *Voeten*, voor *Vastgaen*, ook van *Pyn*, *Pynigen*, *Verpynen*, van *Smart*, *Smarten*, van *Zweer*, *Zweeren*, van *Pok*, *Pakken*, van *Mazel*, *Mazelen*.

Gelyk deeze Werkwoorden van den *Mensche* en zyne *Gedeelten* en *Lichamelyke Ongevallen* gevormt zyn, zoo zyn 'er andere oorsprongkelyk van andere dingen; en eerst van de *Gedierten*; als van *Vogel*, *Vogelen*, van *Visch*, *Visben*, van *Kalf*, *Kalven*, van *Lam*, agnus, *Lammen*, van *Luis*, *Luizen*, van *Muis*, *Muizen*, van *Aep*, *Naäepen*, van *Kraei*, *Kraeien*, *cornicari*, van *Rave*, *Nachtraeven*; naderhand van den *Tyt* en zyne *Gedeelten*, die de duurzaamheit van *Menschen* en *Gedierten* bepaelen; als van *Jaer*, *Verjaeren*, *Dag*, *Daegen*, diëscere, *Daegen*, in jus vocare, *Nacht*, *Vernachten*, *Nachtbraeken*, *Wyl*, *Verwylen*, *Kortswylen*, *Zomer*, *Zomeren*, *Winter*, *Winterten*, en eindelyk van de *Wooningen*, *Eigendommen*, *Huisraet* en *Gereetschap* der *Menschen*; als van *Huis*, *Huizen*, *Hof*, *Hooven*, *Herberg*, *Herbergen*, van *Lant*, *Belanden*, *Aenlanden*, *Toelanden*, *Landen*, *Dyk*, *Dyken*, *Stroom*, *Stroomen*, van *Keten*, *Ketenen*, *Nagel*, *Nagelen*, *Spyker*, *Spykeren*, *Boor*, *Booren*, *Doorbooren*, *Pael*, *Paelen*, *Bepaelen*, *Aenpaelen*, *Toepaelen*, *Muur*, *Bemuuren*, *Toemuuren*, van *Pek*, *Pekken*, *Bepekken*, *Teer*, *Teeren*, *Beteeren*,
Lym,

Lym, Lymen, Verwe, Verwen, en ontelbaere diergelyke.

Ook worden 'er *Werkwoorden* op de zelve wyze afgeleidt van *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy in den *Grontrap* het zy in den *Middeltrap* der *Vergelykinge* voorkoomende.

Dus vormt men van *Jong, Jongen*, dat is, jongen werpen, *Verjongen*, van *Out, Verouden, Grys, Gryzen, Graeu, Grauwen, Groen, Groenen, Bleek, Bleeken, Verbleeken, Warm, Warmen, Verwarmen, Kout, Verkouden, Lam, mancus, Verlammen, Flaeu, Flaewwen, Verflaewwen, Hart, Harden, Verbarden, Uitbarden, Krom, Krommen, Recht, Rechten, Aenrechten, Oprechten, Uitrechten, Wit, Witten, Zwanger, Bezwangeren, Zwaer, Bezwaeren, Verzwaeren, Zwart, Zwarten, Styf, Styven, Verstyven, Slap, Verslappen, Goet, Vergoeden, Meer, Vermeeren, Beter, Beteren, Verbeteren, Erger, Ergeren, Verergeren, Ouder, Ouderen, Verouderen, Minder, Minderen, Verminderen, Slimmer, Verslimmeren.* Van *Myn*, het eenigste onder de *Voornaemwoorden*, wordt *Mynen* afgeleidt.

2. Alle *Werkwoorden*, die in de *Gebiedende Wyze* twee of drie *Lettergreepen* hebben, op welke voorlesten in de uitspraeke de klank valt, terwyl de leste kort blyft, behooren tot de *Gelykvloeiende Tytvoeging*.

En deeze hebben veele en verscheidene *Uitgangen*. En die deenkele *A*, of de verlengde of *AE* in de voorleste *Lettergreep* voor eenen of meer *Medeklinkers* tot eenen *Merkletter* hebben, eindigen in *ABEL, ADEL, AFEL, AGEL, AKEL, AMEL, APEL, ATEL, AVEL, ADEM, AESSEM, APEN, AVEN, ADER, AGER, AKER, AMER, ATER, AVER, ADIG, ALIG, ABBEL, AGGEL, AKKEL, AMMEL, AGGER, AKKER, APPER, ANDEL,*

N 5

ANGEL,

ANGEL, ANKEL, ANSEL, ANTEL, ANDER, ANGER, ANKER, ARKEL, ARTEL, ASPEL, AGTIG, ACHTIG, ARTIG, AERDIG, AERS- TIG, AESTER, als *Sabel, Zadel, Schrafel, Nagel, Kakel, Stamel, Stapel, Ratel, Kavel, Adem, Aeffem; Waeffem, Wapen, Haven, Gader, Vermager, Baker, Kamer, Schoter, Daver, Begeadig, Zalig, Babbel, Waggel, Hakkel, Rammel, Bagger, Wakker, Wap- per, Wandel, Mangel, Wankel, Quansel, Trantel, Verander, Bezwanger, Sparkel, Spartel, Haspel, Be- machtig, Bekrachtigb, Bebartig, Anker, Verwaerdig, Benaerstig, Plaester.*

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor eenen of meer Medeklinkers de enkele *E* of de verlengde of de *EE* tot hunnen Merkletter hebben, zyn van deeze uitgangen *EDEL, EGEL, EKEL, EMEL, EPEL, ETEL, EVEL, EZEL, EKEN, EDER, EKER, EKER, ETER, EVER, EDIG, ENGEL, ENKEL, ERGEL, ERGER, ESTEL, EFFEN, EMMER, ETTER, ELDER, ERKER, ESTIG, EESSEL, EESTER, EEDIG, EENIG*; als *Bedel, Kegel, Hekel, Wemel, Lepel, Zetel, Prevel, Vezel, Reken, Verneder, Verzeker, Verbeter, Zever, Bevre- dig, Strengel, Sprenkel, Mergel, Nestel, Effen, Be- lemmer, Verketter, Kelder, Erger, Kerker, Bewestig, Geeffel, Meester, Beleedig, Vereenig.*

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor twee of meer Medeklinkers de enkele *I* tot eenen Merkletter hebben, eindigen, *IBBEL, IGGEL, IKKEL, IMMEL, IPPEL, ISSEL, ITTEL, IMPEL, INDEL, INGEL, INTEL, ISPEL, ITSEL, IKKER, ITTER, ILDER, ILVER, INGER, INSTER, ILLIG*; als in *Knibbel, Big- gel, Prikkel, Schimmel, Trippel, Wissel, Kittel, Be- wim-*

wimpel, Windel, Omsingel, Tintel, Quispel, Ritsel, Knikker, Schitter, Schilder, Verzuiver, Slinger, Glinster, Bewilig. De verlengde *I* of *IE* is in de Voorleste Lettergreep voor eenen Medeklinker de Merkleter der Werkwoorden *Spiegel, Wriemel* voor *Wemel* en *Vernietig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *O* of verlengde of *OO* voor eenen of meer Medeklinkers hebben, zyn van deeze uitgangen, **OPEL, OPEN, OPER, OVER, OBBEL, ODDEL, OFFEL, OKKEL, OMMEL, OMPEL, ONGEL, ONKEL, ONSEL, OPPEL, ORGEL, ORREL, ORSEL, ORSTEL, OBBER, ODDER, OKKER, OMMERS, OPPER, ORDEN, OLDER, OLFER, OLSTER, OLTER, ONDER, ONGER, ONKER, ONSTER, ONTER, ONDIG, OSTIG, OODIG**, als in *Popel, Open, Verkoper, Tower, Hobbel, Broddel, Moffel, Tokkel, Dommel, Dompel, Schon-gel, Monkel, Fronsel, Koppel, Gorgel, Borrel, Vermorsel, Borstel, Dobber, Mozder, Flokker, Bekommer, Opper, Orden, Zolder, Golfser, Bolster, Folter, Verwonder, Honger, Flonker, Monster, Klonter, Verkondig, Bekostig, Noodig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *U* voor twee of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben eindigen met deeze uitgangen, **UBBEL, UFFEL, UGGEL, UKKEL, UPPEL, UTSEL, ULDER, UNKER, ULDIG, UCHTIG, UNSTIG**; als in *Verdubbel, Knuffel, Fruggel, Sukkel, Huppel, Hutfel, Bulder, Hunker, Ontschuldig, Tuchtig, Begunstig*.

De Werkwoorden, die de Klinkletter *Y* in de voorleste Lettergreep tot eenen Merkleter hebben, gaen uit op deeze wyze, **YDEL, YFEL, YFER, YKER,**
Y.

YMEL, YTEL, YVER, YZEL, YDIG, YTIG, als in *Verydel, Twyfel, Syfer, Spyker, Fymel, Tytel, Yver, Gyzel, Smydig, Bevlytig.*

De andere Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreepen eenen der Tweeklanken *AI, AU, EI, EU, OE, OU, UI*, of den Drieklank *EEU* voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben, zyn van de volgende uitgangen, *AERSTER, AUWEL, EIDEL, EIGEN, EIGER, EISTER, EUGEL, EUTEL, EUZEL, OEDEL, OEDER, OEKER, OESTER, OEPEL, OETEL, OEFEN, OUDER, OUTER, UIDEL, UIFEL, UIKEL, UIMEL, UITEL, UIZEL, UIER, UIMER, UIVER, UISTER, EEUWIG*; als in *Taister, Knauwel, Breidel, Eigen, Weiger, Pleister, Teugel, Reutel, Beuzel, Bezoedel, Voeder, Woeker, Koesler, Hoepel, Hoetel, Oefen, Ouder, Louter, Buidel, Schuifel, Strukel, Tuimel, Buitel, Duizel, Kuier, Sluimer, Huiver, Verduister, Vereeuwig.*

3. Ook wordt de Gelykvloeiende Tytvoeging gevolgt van die Werkwoorden, die, van Zelfstandige Naemwoorden en anders afgeleid, en eene *Genegenheit* of *Drift* tot en *Navolging* van en *Overeenkomst* met die dingen, waer van zy benoemt zyn, uitdrukende, in de *Endigende Wyze* in *EEREN, IEREN* en *UUREN* uitgaen; als *Vrouweeren, Hoereeren, Hoveeren, Banketeeren, Redeneeren, Stoffeeren, Quinkeleeren, Tierelieren, Rentenieren, Hovenieren, Vreugdevieren, Zegevieren*, dat is, openbaere vieren in tyden van vreugt en zege ontsteeken, *Tureluuren*, en andere diergelyke.

4. *Oordeelen, Veroordeelen, Oorloogen, Beoorloogen, Bevoordeelen, Benadeelen, Geboorzaemen*, en andere, welker twee leste Lettergreepen lang zyn, vol-

volgen eindelyk mede de Gelykvloeiende Tytvoeging.

HET XXVIII. KAPITTEL.

Gelyk wy in het voorgaende aangewezen hebben, hoe de Klinkletters en Tweeklanken, of zommige van hun, in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge verandert worden, zoo zullen wy nu eene reeks Onregelmaetige Bedryvende en Onzydige Werkwoorden hier laeten volgen, die, eerst naer den rang der lettereren zoo in de Gebiedende, als in de Eindigende Wyze voorkoomende, naderhant in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze gestelt worden, te gelyk met de Lydende Deelwoorden des Verleedenen Tyts, en met de letteren T, V, D, als hunne merken, getekent.

Deeze beginnen dan dus:

		B	
	BEDERF.	BEDERVEN.	
T. Ik Bederve.	V. Ik Bedorf.	D. Bedorven.	
	BEDRIEG.	BEDRIEGEN.	
T. Ik Bedriege.	V. Ik Bedroog.	D. Bedroogen.	
	BEGIN.	BEGINNEN.	
T. Ik Beginne.	V. Ik Begon, of	D. Begonnen,	
	Begoft.	of Begoft.	
	BERG.	BERGEN.	
T. Ik Berge.	V. Ik Borg.	D. Geborgen.	
	BERST.	BERSTEN.	
T. Ik Berste.	V. Ik Borst.	D. Geborsten.	
	BEVEEL.	BEVEELEN.	
T. Ik Beveele.	V. Ik Beval.	D. Bevoolen.	
	BEVRIES.	BEVRIEZEN.	
			T. Ik

T. Ik Bevrieze. BEZIN.	V. Ik Bevroor. D. Bevrooren. BEZINNEN.
T. Ik Bezinne. BEZWYK.	V. Ik Bezon. D. Bezonnen. BEZWYKEN.
T. Ik Bezwyke. BEZWYM.	V. Ik Bezweek. D. Bezweeken. BEZWYMEN.
T. Ik Bezwyme. BID.	V. Ik Bezweem. D. Bezweemen. BIDDEN.
T. Ik Bidde. BIED.	V. Ik Bad. D. Gebeeden. BIEDEN.
T. Ik Biede. BIND.	V. Ik Bood. D. Gebooden. BINDEN.
T. Ik Binde. BLAES.	V. Ik Bond. D. Gebonden. BLAEZEN.
T. Ik Blaeze. BLYF.	V. Ik Blies. D. Geblaezen. BLYVEN.
T. Ik Blyve. BLYK.	V. Ik Bleef. D. Gebleeven. BLYKEN.
T. Ik Blyke. BRAED.	V. Ik Bleek. D. Gebleeken. BRAEDEN.
T. Ik Braede. BREEK.	V. Ik Bried. D. Gebraeden. BREEKEN.
T. Ik Breeke. BRENG.	V. Ik Brak. D. Gebooken. BRENGEN.
T. Ik Breng. BUIG.	V. Ik Braght. D. Gebraght. BUIGEN.
T. Ik Buige. BYT.	V. Ik Boog. D. Geboogen. BYTEN.
T. Ik Byte. DELF.	V. Ik Beet. D. Gebeeten. D. DELVEN.
T. Ik Delve. DENK.	V. Ik Dolf. D. Gedolven. DENKEN.
T. Ik Denke.	V. Ik Dacht. D. Gedacht. DING.

DING.	DINGEN.
T. Ik Dinge.	V. Ik Dong. D. Gedongen.
DOE.	DOEN.
T. Ik Doe.	V. Ik Deed. D. Gedaen.
DRAEG.	DRAEGEN.
T. Ik Draege.	V. Ik Droeg. D. Gedraegen.
DRING.	DRINGEN.
T. Ik Dringe.	V. Ik Drong. D. Gedrongen.
DRINK.	DRINKEN.
T. Ik Drink.	V. Ik Dronk. D. Gedronken.
DRUIP.	DRUIPEN.
T. Ik Druipe.	V. Ik Droop. D. Gedroopen.
DRYF.	DRYVEN.
T. Ik Dryve.	V. Ik Dreef. D. Gedreeven.
DWING.	DWINGEN.
T. Ik Dwinge.	V. Ik Dwong. D. Gedwongen.
DUIK.	DUIKEN.
T. Ik Duik.	V. Ik Dook. D. Gedooken.
DYG.	DYGEN.
T. Ik Dyge.	V. Ik Deeg. D. Gedeegen.
EET.	E.
T. Ik Eete.	EETEN.
	V. Ik At. D. Gegeeten.
GA.	G.
T. Ik Gae.	GAEN.
GEEF.	V. Ik Ging. D. Gegaen.
T. Ik Geeve.	GEEVEN.
GELD.	V. Ik Gaf. D. Gegeeven.
T. Ik Gelde.	GELDEN.
GELYK.	V. Ik Gold. D. Gegolden.
T. Ik Gelyke.	GELYKEN.
GENEES.	V. Ik Geleek. D. Geleeken.
T. Ik Geneeze.	GENEEZEN.
	V. Ik Genas. D. Geneezen.
	GE.

GENIET.		GENIETEN.	
T. Ik Geniete.		V. Ik Genoot.	D. Genooten.
GIET.		GIETEN.	
T. Ik Giete.		V. Ik Goot.	D. Gegooten.
GLIM.		GLIMMEN.	
T. Ik Glimme.		V. Ik Glom.	D. Geglommen.
GLYD.		GLYDEN.	
T. Ik Glyde.		V. Ik Gleed.	D. Gegleeden.
GRAEF.		GRAEVEN.	
T. Ik Graeve.		V. Ik Groef.	D. Gegraeven.
GRYN.		GRYNEN.	
T. Ik Gryne.		V. Ik Green.	D. Gegreenen.
GRYP.		GRYPEN.	
T. Ik Grype.		V. Ik Greep.	D. Gegreepen.
H.			
HANG.		HANGEN.	
T. Ik Hange.		V. Ik Hing.	D. Gehangen.
HEB.		HEBBEN.	
T. Ik Hebbe.		V. Ik Hadde.	D. Gehadt.
HEF.		HEFFEN.	
T. Ik Heffe.		V. Ik Hief.	D. Geheeven.
HELP.		HELPEN.	
T. Ik Helpe.		V. Ik Holp.	D. Geholpen.
HOU.		HOUWEN.	
T. Ik Houwe.		V. Ik Hieu.	D. Gehouwen.
HOUD.		HOUDEN.	
T. Ik Houde.		V. Ik Hield.	D. Gehouden.
J.			
JAEG.		JAEGEN.	
T. Ik Jaege.		V. Ik Joeg.	D. Gejaegt.
K.			
KERF.		KERVEN.	
T. Ik Kerfe.		V. Ik Korf.	D. Gekorven.

KIES.

KIES.

T. Ik Kieze.

KLIM.

T. Ik Klimme.

KLINK.

T. Ik Klinke.

KNYP.

T. Ik Knype.

T. Ik Kan.

KOOM.

T. Ik Koome.

KRIMP.

T. Ik Krimpe.

KRUIP.

T. Ik Kruipe.

KRYG.

T. Ik Kryge.

KRYT.

T. Ik Kryte.

KYF.

T. Ik Kyve.

KYK.

T. Ik Kyke.

LAET.

T. Ik Laete.

LEES.

T. Ik Leeze.

LEG.

T. Ik Legge.

LIE.

T. Ik Liege.

KIEZEN.

V. Ik Koos of Koor. D. Gekooren.

KLIMMEN.

V. Ik Klom. D. Geklommen.

KLINKEN.

V. Ik Klonk. D. Geklonken.

KNYPEN.

V. Ik Kneep. D. Gekneepen.

KONNEN.

V. Ik Konde of Kost. D. Gekont of Gekost.

KOOMEN.

V. Ik Quam. D. Gekoomen.

KRIMPEN.

V. Ik Kromp. D. Gekrompen.

KRUIPEN.

V. Ik Kroop. D. Gekroopen.

KRYGEN.

V. Ik Kreeg. D. Gekreegen.

KRYTEN.

V. Ik Kreet. D. Gekreeten.

KYVEN.

V. Ik Keef. D. Gekeeven.

KYKEN.

V. Ik Keek. D. Gekeeken.

L.

LAETEN.

V. Ik Liet. D. Gelaeten.

LEEZEN.

V. Ik Las. D. Geleezen.

LEGGEN.

V. Ik Leide. D. Gelegt.

LIEGEN.

V. Ik Loog. D. Geloogen.

O

LIG.

LIG.		LIGGEN.	
T. Ik Ligge.	V. Ik Lag.	D. Geleegen.	
LOOP.		LOOPEN.	
T. Ik Loope.	V. Ik Lisp.	D. Gelooopen.	
LUIK.		LUIKEN.	
T. Ik Luike.	V. Ik Look.	D. Gelooken.	
LYD.		LYDEN.	
T. Ik Lyde.	V. Ik Leed.	D. Geleden.	
MEET.		MEETEN.	
T. Ik Meete.	V. Ik Mat.	D. Gemeeten.	
MELK.		MELKEN.	
T. Ik Melke.	V. Ik Molk.	D. Gemolken.	
MOETEN.		MOETEN.	
T. Ik Moet.	V. Ik Moft.	D. Gemoft.	
MOOGEN.		MOOGEN.	
T. Ik Magh.	V. Ik Moet.	D. Gemoght.	
NEEM.		NEEMEN.	
T. Ik Neeme.	V. Ik Nam.	D. Genoomen.	
NYG.		NYGEN.	
T. Ik Nyge.	V. Ik Neeg.	D. Ganeegen.	
NYP.		NYPEN.	
T. Ik Nype.	V. Ik Neep.	D. Gansopen.	
PRYS.		PRYZEN.	
T. Ik Pryze.	V. Ik Prees.	D. Geprisen.	
PYP.		PYPEN.	
T. Ik Pype.	V. Ik Peep.	D. Gansopen.	
QUYT.		QUYTEN.	
T. Ik Quayt.	V. Ik Quest.	D. Gequesten.	
RAED.		RAEDEN.	
			T. Ik

T. Ik Raeda.	V. Ik Ried.	D. Geraeden;
REN.	RENNEN.	
T. Ik Renne.	V. Ik Ron.	D. Geronnen.
ROEP.	ROEPEN.	
T. Ik Roepe.	V. Ik Riep.	D. Geroepen.
RUIK.	RUIKEN.	
T. Ik Ruike.	V. Ik Rook.	D. Gerooken.
RYD.	RYDEN.	
T. Ik Ryde.	V. Ik Reed.	D. Gereden.
RYF.	RYVEN.	
T. Ik Ryve.	V. Ik Reef.	D. Gereeyen.
RYG.	RYGEN.	
T. Ik Ryge.	V. Ik Reeg.	D. Gereegen.
RYS.	RYZEN.	
T. Ik Ryze.	V. Ik Rees.	D. Gereezen.
RYT.	RYTEN.	
T. Ik Ryte.	V. Ik Reet.	D. Gereeten.
	S.	
SCHEER.	SCHEEREN.	
T. Ik Scheere.	V. Ik Schoer.	D. Geschooren.
SCHELD.	SCHELDEN.	
T. Ik Schelde.	V. Ik Schold.	D. Gescholden.
SCHEN.	SCHENNEN.	
T. Ik Schenne.	V. Ik Schon.	D. Geschonpen.
SCHEND.	SCHENDEN.	
T. Ik Schende.	V. Ik Schond.	D. Geschonden.
SCHENK.	SCHENKEN.	
T. Ik Schenke.	V. Ik Schonk.	D. Geschonken.
SCHEP.	SCHEPPEN.	
T. Ik Scheppe.	V. Ik Schiep.	D. Geschaepen.
SCHIET.	SCHIETEN.	
T. Ik Schiete.	V. Ik Schoot.	D. Geschooten.
SCHRYD.	SCHRYDEN.	
T. Ik Schryde.	V. Ik Schreef.	D. Geschreeven.
	SCHRYF.	

618 N E D E R D U I T S C H E

T. Ik Schryve.	SCHRYF.	V. Ik Schreef.	SCHRYVEN.	D. Geschreeven.
T. Ik Schuive.	SCHUIF.	V. Ik Schoof.	SCHEUIVEN.	D. Geschooven.
T. Ik Schyne.	SCHYN.	V. Ik Scheen.	SCHYNEN.	D. Gescheenen.
T. Ik Slae.	SLA.	V. Ik Sloeg.	SLAEN.	D. Geslaegen.
T. Ik Slaepe.	SLAEP.	V. Ik Sliep.	SLAEPEN.	D. Geslaepen.
T. Ik Sluipe.	SLUIP.	V. Ik Sloop.	SLUIPEN.	D. Gesloopen.
T. Ik Sluite.	SLUIT.	V. Ik Sloot.	SLUITEN.	D. Geslooten.
T. Ik Slype.	SLYP.	V. Ik Sleep.	SLYPEN.	D. Gesleepen.
T. Ik Slyte.	SLYT.	V. Ik Sleet.	SLYTEN.	D. Gesleeten.
T. Ik Smelte.	SMELT.	V. Ik Smolt.	SMELTEN.	D. Gesmolten.
T. Ik Smyte.	SMYT.	V. Ik Smeet.	SMYTEN.	D. Gesmeeten.
T. Ik Sluipe.	SLUIP.	V. Ik Sloop.	SLUIPEN.	D. Gesloopen.
T. Ik Snyde.	SNYD.	V. Ik Sneed.	SNYDEN.	D. Gesneeden.
T. Ik Spinne.	SPIN.	V. Ik Spon.	SPINNEN.	D. Gesponnen.
T. Ik Splyte.	SPLYT.	V. Ik Spleet.	SPLYTEN.	D. Gespleeten.
T. Ik Spreek.	SPREEK.	V. Ik Spreek.	SPREEKEN.	D. Gesproken.
T. Ik Springe.	SPRING.	V. Ik Sprak.	SPRINGEN.	D. Gesproken.
T. Ik Springe.	SPRINGE.	N. Sprong.	SPRUIT.	D. Gesprongen.

	SPRUIT.		SPRUITEN.
T.	Ik Spruite.	V.	Ik Sproot. D. Gesprooten.
	STA.		STAEN.
T.	Ik Stae.	V.	Ik Stond. D. Gestae.
	STEEK.		STEEKEN.
T.	Ik Steeke.	V.	Ik Stak. D. Gestooken.
	STEEL.		STEELEN.
T.	Ik Steele.	V.	Ik Stal. D. Gestoolen.
	STINK.		STINKEN.
T.	Ik S inke.	V.	Ik stonk. D. Gestonken.
	STERF.		STERVEN.
T.	Ik Sterve.	V.	Ik Storf. D. Gestorven.
	STOOT.		STOOTEN.
T.	Ik Stoot.	V.	Ik Stiet. D. Gestooten.
	STRYD.		STRYDEN.
T.	Ik Stryde.	V.	Ik Streed. D. Gestreeden.
	STRYK.		STRYKEN.
T.	Ik Stryke.	V.	Ik Streek. D. Gestreken.
	STUIF.		STUIVEN.
T.	Ik stuive.	V.	Ik Stoof. D. Gestoovent.
	STYF.		STYVEN.
T.	Ik Styve.	V.	Ik Steef. D. Gesteevent.
	STYG.		STYGEN.
T.	Ik Styge.	V.	Ik Steeg. D. Gesteevent.
			T.
	TREED.		TREEDEN.
T.	Ik Treede.	V.	Ik Trad. D. Getreeden.
	TREF.		TREFFEN.
T.	Ik Trefte.	V.	Ik Trof. D. Getroffen.
	TREK.		TREKKEN.
T.	Ik Trekke.	V.	Ik Trok. D. Getrokken.
	TYG.		TYGEN.
T.	Ik Tyge.	V.	Ik Teeg of Toog. D. Getoogen.

VAER.	VAEREN.
T. Ik Vaere.	V. Ik Voer. D. Gevaeren.
VAL.	V. Ik Viel. D. Gevallen.
T. Ik Valle.	V. Ik Vang. D. Gevangen.
VANG.	V. Ik Vang. D. Gevangen.
T. Ik Vange.	V. Ik Vocht. D. Gevochten.
VECHT.	V. Ik Voer. D. Gevoeren.
T. Ik Vechte.	V. Ik Vergat. D. Vergeeten.
VERGEET.	V. Ik Verloor. D. Verloren.
T. Ik Vergeete.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VERLIET.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Verlieze.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VERSLIND.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Verslinde.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VIND.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vinde.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VLECHT.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vlechte.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VLIED.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vliede.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VLIEG.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vliege.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VLIET.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vliete.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VREET.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vreete.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
VRIES.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
T. Ik Vrieze.	V. Ik Verloof. D. Verloofden.
WAS.	WASSEN.
T. Ik Wasse.	V. Ik Wies. D. Gewassen.
WEEG.	V. Ik Wies. D. Gewassen.
T. Ik Weege.	V. Ik Wies. D. Gewassen.
	WEET.

WEET.

T. Ik Weete.

WERF.

T. Ik Werve.

WERP.

T. Ik Werpe.

WIN.

T. Ik Winne.

WIND.

T. Ik Winde.

WORD.

T. Ik Wordde.

WRYF.

T. Ik Wryve.

WYK.

T. Ik Wyke.

WYS.

T. Ik Wyze.

WYT.

T. Ik Wyte.

ZEND.

T. Ik Zende.

ZIE.

T. Ik Zie.

ZIED.

T. Ik Ziede.

ZING.

T. Ik Zinge.

ZINK.

T. Ik Zinke.

ZIT.

T. Ik Zite.

WEETEN.

V. Ik Wist. D. Geweeten.

WERVEN.

V. Ik Worf. D. Geworven.

WERPEN.

V. Ik Worp. D. Geworpen.

WINNEN.

V. Ik Won. D. Gewonnen.

WINDEN.

V. Ik Wond. D. Gewonden.

WORDEN.

V. Ik Werde. D. Geworden.

WRYVEN.

V. Ik Wreef. D. Gewreeven.

WYKEN.

V. Ik Week. D. Geweeken.

WYZEN.

V. Ik Wees. D. Geweezen.

WYTEN.

V. Ik Weet. D. Geweeten.

Z

ZENDEN.

V. Ik Zond. D. Gezonden.

ZIEN.

V. Ik Zag. D. Gezien.

ZIEDEN.

V. Ik Zood. D. Gezooden.

ZINGEN.

V. Ik Zong. D. Gezongen.

ZINKEN.

V. Ik Zonk. D. Gezonken.

ZITTEN.

V. Ik Zat. D. Gezeeten.

ZOEK.	ZOEKEN.
T. Ik Zoëke.	V. Ik Zocht. D. Gezocht.
ZUIGT.	ZUIGEN.
T. Ik Zuige.	V. Ik Zoog. D. Gezoogen.
ZUIP.	ZUIPEN.
T. Ik Zuipe.	V. Ik Zoop. D. Gezoopen.
ZWEER.	ZWEEREN.
T. Ik Zweere.	V. Ik Zwoer. D. Gezworen.
ZWEL.	ZWELLEN.
T. Ik Zwelle.	V. Ik Zwol. D. Gezwollen.
ZWELG.	ZWELGEN.
T. Ik Zwelge.	V. Ik zwolg. D. Gezwolgen.
ZWEM.	ZWEMMEN.
T. Ik Zwemme.	V. Ik Zwom. D. Gezwommen.
ZWYG.	ZWYGEN.
T. Ik Zwyge.	V. Ik Zweg. D. Gezweegen.
ZYG.	ZYGEN.
T. Ik Zyge.	V. Ik Zeeg. D. Gezeegen.

H E T XXIX. K A P I T T E L

In de bovenstaende reeks van Onregelmatige Werkwoorden, waer van zommige in den Verleedenen Tyt ook eene Regelmatige buiging hebben, zyn uitgelaeten die Werkwoorden, die van deeze door de Samenstelling met een voorgaend Scheidbaer Voorzetsel, afgeleidt worden, om dat zy op de zelve wyze, als deeze, geboogen worden.

Van deeze zullen wy echter deezen nootwendigen regel stellen, op dat zich niemand in hunne Tytvoeginge vergiffe:

De Werkwoorden, door een Scheidbaer Voorzetsel gedubbelt, moeten in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt zoo der Aantoonende als Gebiedende Wyze-

te gedeelt worden, en het Voorzetsel achter aen gestelt; op deeze wyze, *Spreek aen, Ga voor, Sta op, Scbryf uit, Steek in, Loop na, Draeg om, Stryk door; Ik Spreek aen, Ik Gae voor, Ik Sta op, Ik Scbryve uit, Ik Steeke in, Ik Loope na, Ik Draege om, Ik Stryke door, Ik Sprak aen, Ik Ging voor, Ik Stond op, Ik Scbreef uit, Ik Stak in, Ik Liep na, Ik Droeg om, Ik Streek door.*

In de Aenvoegende en Eindigende Wyzen volgen zy echter die Werkwoorden, die een der Onscheidbaere Voorzetselen, *BE, GE, ONT, VER,* als *Begin, Geniet, Ontfang, Vergeet,* voor zich hebben.

Dus zegt men, *Dat Ik Aenspreek, Voorgae, Opstae, Uitschryve, Insteeke, Naloope, Omdraege, Doorstryke, en Aenspreken, Voorgaen, Opstaen, Uitschryven, Insteecken, Nalooopen, Omdraegen, Doorstryken.*

En in de Aentoonende Wyze volgen zy insgelyks deezen voet, wanneer deeze Bywoorden, *Zoo, Indien, Als, Wanneer,* of ook de Betreklyke Voornaemwoorden *Die en Dat* den Werkwoorden in de rede voorgezet worden.

Dus zegt men, *Zoo ik Aenspreek, Indien gy Voorgaet, by Opstaet, Als wy Uitschryven, Wanneer gy Insteeckt, zy Nalooopen, de Man, die straks Voorging, het Kint, dat beden gezont Opstont.*

Dit wordt in allen gevolgt van die Werkwoorden, die in hunne Samenzettinge gekoppelt worden door *Af, Toe, Mede, Hene, Wech, Weder,* waer van de twee eerste achter de Scheidbaere Voorzetsels *Van en Tot* veelszins, en de andere buiten de Samenzetting niet of zelden gebruikt worden.

Dus zegt men in in alle de Wyzen, *Wyk af, Scbiet Toe, Loop Mede, Ga Hene, Ryd Wech, Keer Weder; Ik Wyke Af, Scbiete Toe, Loope Mede, Gy Gaet Hene, Wy Ryden Wech, Zy Keeren Weder; Als Ik Afwyke, Toe-*
scbie-

ſcbiete, Medeloope, Indien gy Henegaet, Wanneer wy Wecbryden, Zoo zy Wederkeeren, Dat ik Medeloope, Gy Henegaet, Hy Wecbryde, Wy Wederkeeren, en euidelyk, Afwyken, Toefcbieten, Medelooopen, Henegaen, Wecbryden, Wederkeeren.

Veele Werkwoorden, die met de Voorzetselen *Onder* en *Over* gekoppelt worden, blyven, ſchoon deeſe Voorzetsels Scheidbaer zyn, in alle hunne Wyzen onverdeelt; als *Onderdrukken, Ondergraven, Onderhouden, ſuſtentare, Onderbuuren, Onderkopen, Onderrechten, Onderwyzen*, en andere; *Overbeefchen, Overbooren, Overlaeden, Overlooven, Overloopen, Overmeefteren, Overryden*, en meer diergelyke; die zoo wel, als andere, die Schiedbaer zyn; door het gebruik genoegzaam geleert worden.

De Eindigende Wyzen neemen in alle Werkwoorden, *Bedryvende, Lydende, Onzydige*, het woordje *Te* tot zich, wanneer eene zaak te doen is.

Dus zegt men, *Het is tyt te bidden, Elk beeft zich te wachten, Men behoort vrolyk te zyn, Ik begeere geboort te worden, De misdardigen ſtaen veroordeelt te worden.*

De Eindigende Wyzen der Werkwoorden, kunnen in het Nederduiſch tot een merklyk ſieraet der taele dan aert en betekenis van Zelfſtandige Naemwoorden aenneemen. En zy zyn dan (gelyk ook alrede voorhene gezien is) van het Onzydige Geſlachte; blyvende onveranderlyk, uitgezondert, dat zy in den Tweeden Naemval de *S* met of zonder het Geſlachtwoord *Der* aenneemen.

Dus zegt men, *Het opgaen, het ondergaen, het ſtroeken der zonne; wanneer het zaeiens en maedens tyt is; na veel loopens en draevens; het ryzen en daelen der geſbarrenten; ſchuuren, tot berſtens toe overlaeden; eetens en drinkens genoeg; des oorlogens is geerwinde.*

HET

HET XXX. KAPITTEL

Eindelyk staet ons van het *Onpersoonlyk Werkwoord*, gelyk men het noemt, naer voorgaende belofte hier ter plaetse te spreken.

Het *Onpersoonlyk Werkwoord* wordt gemeenlyk beschreeven, als een *Werkwoord*, dat een *Bedryf* of *Lyden* met den *Tyt* uitdrukkende, echter de gewoonlyke *Persoonen*, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, voor zich niet gedooft, maer in hunne plaetse de *Voorledkens* *Het* en *Men*, en alleen in het *veenvouwige Getal*, ontfangt.

Doch echter schynt 'er geen *Onpersoonlyk Werkwoord* te zyn; dewyl de *vervalling* eener *uitlaetinge*, en de *uitlegging* der *Voorledkens* goet kan maeken, dat ieder van die *Werkwoorden*, die men *Onpersoonlyk* noemt, een *Persoonlyk Werkwoord* is; hoewel somtyts ten aenzien der twee *Eerste Persoonen* gebreklyk.

Het *berout*, *bet lust*, *bet verdriet*, *bet spyt*, *bet jammert*, *bet moeit*, *bet betoemt*, *bet past*, *bet voegt*, *bet geweld*, *bet bebaegt*, *bet misbaegt*, *bet deert*, *bet smart*, *bet is leet*, en diergelyke, zyn niet anders te zeggen, dan *bet werk*, *bedryf*, *woort*, *verbaal*, die de gedaente van *Persoonen* om hunne werkingen aenneemen, *berout*, *lust*, *verdriet*, *spyt*, *jammert*, *moeit*, *betoemt*, *past*, *voegt*, *gewalt*, *bebaegt*, *deert*, *smart*, *is leet*. Dus ook, *bet gedenkt*, *bet beugt*, *bet dankt*, *bet schynt*.

Het *vriest*, *dooit*, *regent*, *bagelt*, *bliksemt*, *weerlicht*, *dondert*, *sneeut*, *mist*, *nevelt*, wordt ook gezegt by *afslacting*, *voer*, *bet weder vriest*, *dooit*, *regent*, *bagelt*, *bliksemt*, *weerlicht*, *dondert*, *sneeut*, *mist*, *nevelt*. Want op de *Vraegen*, *wat maekt*, *wat doet bet weder?* *wat weder is bet?* wordt geantwoord, *Het*, naemelyk *weder*, *vriest*, *dooit*, &c. Ten waere,

re, dat men zeggen wilde, dat de lucht, de woon-
 plaats der oirzaaken van de verscheidenheit des we-
 ders, het uitgespannen ruim, dat boven en rontom
 ons is, en waer in de wolken dryven, enkelijk door
Het, gelyk by de Latynen door *Hoc*, worde uitgedrukt.

Het wordt geloofd, gedaen, gelaeten, geloocbent,
toegestemt, is mede eene spreekwyze, door uitlaeting
 gevormt, voor, *Het woort, verbael, werk, bedryf*
wordt geloofd, gedaen, gelaeten, geloocbent, toegestemt.

Men zegt is niet anders, dan *Alle man zegt, ie-*
mant, dat is, *ieder man, zegt*; gelyk noch de Hoog-
 duitschen zonder het geslachtwoort *DE* schryven en
 spreken, *Man zegt*, en de Franschen, van outs af
 de Duitsche Spreekwyze volgende, *On dit*, voor
Homme dit, of met achterlaetinge der leste lettergreep
Hom dit; gelyk men uit Stefanus Fransche Letterkunst,
 in 't jaer 1569. in Latyn en Fransch uitgegeeven, na-
 maels Merikus Kasaubonus in zyn geschrift van de ou-
 de Engelsche Saxensche taele getoont heeft.

Alle de Persoonlyke Werkwoorden, de Onper-
 soonlyke Betekenis aen zich neemende, wanneer zy
Men voor zich ontfangen, worden ook in de Tyt-
 voeginge door de verscheidene Tyden met deezen
 derden Persoone verandert en geboogen; als

Men Hoort,
 Men Hoorde,
 Men Heeft Gehoort,
 Men Had Gehoort,
 Men Zal Hooren.

Men Koomt,
 Men Quam,
 Men Is Gekoomen,
 Men Was Gekoomen,
 Men Zal Koomen.

En dus ook, wanneer zy *Het* of *Het Wordt* voor
 zich ontfangen; als

Het

Het Jammert,
 Het Jammerde,
 Het Heeft Gejammert,
 Het Had Gejammert,
 Het Zal Jammeren.

Het Voegt,
 Het Voegde,
 Het Heeft Gevoegt,
 Het Had Gevoegt,
 Het Zal Voegen.

Het Wordt Gelooft,
 Het Werd Gelooft,
 Het Is Gelooft,
 Het Was Gelooft,
 Het Zal Gelooft Worden.

Het Wordt Geloochent,
 Het Werd Geloochent,
 Het Is Geloochent,
 Het Was Geloochent,
 Het Zal Geloochent Worden.

De Nederduitschen maeken ook Onpersoonlyke Werkwoorden, gelyk men ze noemt, van Zelfstandige Naemwoorden; als in dit spreekwoord van een ondeugend bedryf, *Het galgt beter, als bet burgemeester; en, Het ruitert, bet schippert al wat aen dem man is.*

Alle deeze Onpersoonlyke Werkwoorden, die ook door alle de andere Wyzen der Tytvoeginge en de verscheidene Tyden geboogen worden, ontfangen deeze buiging en verandering alleen in het *Eenvouwige Getal*, en zyn ten opzichte van het Meervouwige gebreklyk; gelyk ook in het gewoonlyke Wortelwoord, het Werkwoord der *Gebiedende Wyze*.

Dus zegt men alomme in de *Aenvoegende Wyze* en haere byzondere Tyden, *Dat bet Berouwe, Luste, Verdriete, Als Het Zoude Berouwen, Lusten, Verdrieten, of Dat Het Beroude, Luste, Verdrootte, Dat Het Hebbe Berout, Gelust, Verdrooten, Dat Het Berout, Gelust, Verdrooten Hadde, Als bet Zoude Berout, Gelust, Verdrooten Hebben, Als bet Zal Berout, Gelust, Verdrooten, Hebben.*

De

De *Eindigende Wyze* met haere drie Tyden luiden in deze Werkwoorden, gelyk in de *Perfoonlyke*, dus, *Berouwen*, *Lusten*, *Verdrieten*, *Berout*, *Gelust*, *Verdrooten* *Hebben*, *Zullen Berouwen*, *Lusten*, *Verdrieten*.

De *Deelwoorden* zyn eindelyk ook deze, *Berouwende*, *Lustende*, *Verdrietende*, *Hebbende Berout*, *Gelust*, *Verdrooten*, *Zullende Berouwen*, *Lusten*, *Verdrieten*.

H E T XXXI. K A P I T T E L.

De *Deelwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn *Veranderlyke* *Woorden*, die, van de *Werkwoorden* gesprooten, wel eenen *Tyt* uitdrukken, maer echter de *eigenschap* en *Buiging* der *Naemwoorden* volgen; en daerom *Deelwoorden* of *Deelneemende Woorden* geheeten worden, om dat zy iets van het *Werkwoord*, en iets ook van het *Naemwoord* deelachtigh zyn.

Want wanneer men zegt, *Roepende*, *Hoorende*, verneemt men eenen *Naem*, iemand namelyk, die roept of hoort, maer ook met eenen, dat hy in den *Tegenwoordigen Tyt* roepe of hoore; gelyk men insgelyks in *Geroepen*, *Geboort* eenen *Verleedenen Tyt* bescpeurt.

De *Deelwoorden* worden van de *Werkwoorden* afgeleidt, en zyn tweërlei, *Werkende* en *Lydende*.

In deze is drieërlei *Tyt* aen te merken, de *Tegenwoordige*, *Verleeden*, en *Toekomende*.

De *Werkende Deelwoorden* van den *Tegenwoordigen Tyt* worden gemaekt van den *derden Perfoone* des *Meervouwigen Getals* van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* door het aenhechten van *DE*; als in *Hoorende*, *Roepen*, *Staende*, *Zittende*, afgeleidt van *Hooren*, *Roepen*, *Staan*, *Zitten*.

Dee-

Deeze Deelwoorden worden onder andere woorden by de zes Perfoonen der Werkwoorden gevoegt. Dus zegt men, *Ik vertrekke groetende, Gy spreekt dreigende, Hy vlucht fcbreeuwende, Wy flaepen snorkende, Gy drinkt plengende, Zy leunen staende.*

Gelykerwys in deeze spreekwyzen een dubbel bedryf of een bedryf met zekere gebaerden of houdinge des lichaems krachtigh uitdrukt wordt, zoo zyn deeze uitdrukkingen, die niet meer, dan eene eenige of enkele daet te kennen geeven, *Ik ben spreekende, Gy zyt boorende, Hy is zwygende, Wie is begeerende?* voor, *Ik spreek, Gy hoort, Hy zwygt, Wie begeert?* geheel laf en walgelyk, en ftrydigh met de deftigheit en beknoptheit onzer taele.

Deeze Deelwoorden blyven dus in beide Getallen des Werkwoorts onveranderlyk; maer wanneer zy den aert van **Byvoeglyke Naemwoorden** aenneemen, en voor de Zelfftandige in de Savemvoeginge gefteft worden, worden zy, als andere **Byvoeglyke Naemwoorden**, naer de **Geflachtwoorden EEN** en **DE** gefpelt en verandert.

Daerom zegt men, dewyl geen **Byvoeglyk Naemwoord** in het Manlyke en Onzydige **Geflachtwoort** in eene *E* uitgaen, met het Nietbepaelende **Geflachtwoort Een** op deeze wyze.

Een Hoorend Man, Eene Hoorende Vrouw, Een Hoorend Kint.

En met het **Bepaelende Geflachtwoort De** dus, *De Hoorende Man, De Hoorende Vrouw, Het Hoorende Kint.*

Beter zal dit echter in twee voorgestelde Voorbeelden blyken, die met beide **Geflachtwoorden** in beide **Getallen** naer de drie **Geflachten** dus geboogen worden. Dus luidt het **Banvouwige Gezal** in

Het

Het Manlyke Geslacht.

- N. Een Hoorend Man,
- T. Eens Hoorenden Mans,
- G. Eenen Hoorenden Man,
- A. Eenen Hoorenden Man,
- R. O Hoorende Man,
- N. Van Eenen Hoorenden Man.

Het Vroulyke Geslacht.

- N. Eene Hoorende Vrou,
- T. Eener Hoorende Vrouwe,
- G. Eene Hoorende Vrouwe,
- A. Eene Hoorende Vrou,
- R. O Hoorende Vrou,
- N. Van Eene Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N. Een Hoorend Kint,
- T. Eens Hoorenden Kints,
- G. Een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde,
- A. Een Hoorend Kint,
- R. O Hoorend Kint,
- N. Van een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde.

Het Manlyke Geslacht.

- N. De Hoorende Man,
- T. Des Hoorenden Mans,
- G. Den Hoorenden Man,
- A. Den Hoorende Man,
- R. O Hoorende Man,
- N. Van Den Hoorenden Man.

Het

Het Vroulyke Geslacht.

- N. De Hoorende Vrou,
- T. Der Hoorende Vrouwe,
- G. De Hoorende Vrouwe,
- A. De Hoorende Vrou,
- R. O Hoorende Vrou,
- N. Van de Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N. Het Hoorende Kint,
- T. Des Hoorenden Kints,
- G. Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde,
- A. Het Hoorende Kint,
- R. O Hoorende Kint,
- N. Van Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde.

In het Meervouwige Getal is het Deelwoort in alle Geslachten en alle Naemvallen *Hoorende*, dat onveranderlyk blyft.

De *Lydende Deelwoorden* van den Tegenwoordigen Tyt worden insgelyks afgeleid van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze; gelyk zoo *Wordende Geboort, Gemint, Geleezen &c.* afkoomt van *Worden Geboort, Gemint, Geleezen, &c.*

Deeze zyn in hunnen uitgang in beide Getallen Onveranderlyk; gelyk men dus zegt, *Ik, Gy, Hy, Wy, Gy Liedèn, Zy Wordende Geboort, Gemint, Geleezen,*

De *Lydende Deelwoorden* van den Verleedenen Tyt hebben tweërleien uitgang, in *T* en *EN*, naer dat zy beide van aert zyn.

P

Die

Die tot de Regelmatige of Gelykvloeiende Tytvoeging behooren, en zonder veranderinge der Merkklinkeren geboogen worden, eindigen, uitgezondert eenige weinige, alle in T. Die in het tegendeel van de Onregelmatige of Ongelykvloeiende Tytvoeginge zyn, en in hunne buiginge de Merkklinkletters veranderen, gaen, als uit de voorheen gegeevene Voorbeelden blykt, eenige weinige ook uitgezondert, in EN uit.

Dus heeft men *Geboort, Geleert, Gelieft, Gemint*, en andere ter eene, en *Geleezen, Gezongen, Gevangen, Gewonnen*, en diergelyke ter andere zyde.

Men ziet hier uit, dat zy gevormt worden door het Lettergreepigh Byvoegfel *GE* voor zich aen te neemen; als *Geboort, Geleezen*, uitgezondert in de Werkwoorden, die met *BE, HER, ÖNT, en VER*, Onscheidbaere Voorzetselen, beginnen; waerom men zegt, *Bestoolen, Hertimmert, Ontbooft, Verlooren*.

Die met *MIS* aenvangen, worden ook ten meesten deele zonder *GE* gevormt; als *Misbruikt, Misdaen, Misdraegen, Misduidt, Misbandelt, Misleidt, Mismaekt, Mispreezen, Miszeft, &c.*

Andere, waer in *MIS* een Scheidbaer Voorzetsel schynt, waerom men ook in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze zegt, *Ik Gae Mis, Ik Grype Mis, Ik Hoore Mis, Ik Rekene Mis, Ik Taste Mis, Ik Telle Mis*, neemen achter *MIS* somtyts het Voorzetsel *GE* aen; doch zoo, dat *Mis* als op zich zelf schyne te staen; als in *Mis Gegaen, Gegreepen, Geboort, Gerekent, Getaft, Getelt*.

Deeze zelve Werkwoorden, *Wederkeerende* gemaekt door het voortzetten der Voornaemwoorden *My, U, Zich*, vormen het Lydende Deelwoort zonder *GE*, als *Misgaen, Misgreepen, Misrekent, Mis-*

Mistast, Mistelt, van Zich Misgaen, Zich Misgrypen, Misrekenen, Mistasten, Mistellen afgeleidt.

De Lydende Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Gelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *T* eindigen, worden afgeleidt van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, dat het Onscheidbaer Voorzetsel *GE* voor zich ontfangt; als in *Geboort, Gemint, Gedraeit, Gepacht, Gepakt, Geklopt, van Hoort, Mint, Draeit, Pacht, Pakt, Klopt.*

Zulke Deelwoorden, die, met *BE, HER, MIS, OM, ONT, VER*, beginnende, met *T* eindigen, zyn te gelyk Werkwoorden van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, en Deelwoorden van den Verleedenen Tyt zonder het Lettergreepigh Voorzetsel *GE*. Want men zegt in beide beteekenissen, *Bemint, Herbout, Misduidt, Omtuint, Ontkent, Verbaelt.*

Van den zelve aert zyn de Deelwoorden, die wel met *GE* beginnen, maer evenwel afgeleidt worden van Wortelwoorden, die ook *GE* voor zich hebben; als *Gebruikt, Gelooft, creditus, a, um; Gerieft*, afkomstigh van *Gebruik, Geloof, crede, Gerieft*, en in het Meervouwige Getal *Gebruikt, Gelooft, credite, Gerteft.*

De Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Ongelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *EN* eindigen, worden op tweërlei wyze gevormt.

Die in de Tytvoeginge de Merkklinkletters van het Wortelwoord in zich behouden, als *Gelezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen, Gestaen, Gezien, van Lees, Vang, Draeg, Koom, Sta, Zie*, afkomstigh, worden gevormt van den Derden Persoone in het

Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze, die *GE* voor zich aenneemt; gelyk dus van *Leezen, Vangen, Draegen, Koomen, Gestaaen, Gezien, Geleezen, Gewangen, Gedraegen, Gekoomen* gemaakt wordt, en van *Eeten* met aenneeminge eener *G* welluidendheits halve *Gegeeten*.

Die in het tegendeel van Merkklinkletteren veranderen, worden afgeleid van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Onvolmaekten Verleedenen Tyts der Aentoonende Wyze, wiens Klinkletters zy behouden; als van *Leeden, Preezen, Sprongen, Dwongen, Sponnen, Wonnen, Vlooden, Zooden, Zoogen, Zoopen, Geleeden, Gepreezen, Gesprongen, Gedwongen, Gesponnen, Gewonnen, Gevlooden, Gezooden, Gezoogen, Gezoopen*.

Zommige Deelwoorden, de Merkklinkers veranderende, worden afgeleid van den Derden Persoone des Meervouwigen Getals in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze; als van *Breeken, Spreeken, Steelen, Neemen, Scheeren; Zweeren, Gebrooken, Gesprooken, Gestoolen, Genoomen, Geschooren, Gezwooren*; in welke alle de Lange Merkklinker *EE* in eenen anderen van den zelve aert en lengte *OO* verandert wordt; en van *Doen, Gedaen*; daer de Tweeklank *OE* in den Langen Klinker *AE* wordt verwisselt. *Gebooren*, een Lydend Deelwoort, dat niet de moeder, die *Gebaert* heeft, maer haere vrucht toegeschreeven wordt, wordt ook van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts, dat is, van *Baeren* door de verandering der Lange Klinkletter *AE* in *OO* afgeleid.

Geschaepen, Gebeden, Geleegen, Gezeeten schynen afgeleid te worden van *Schiepen, Baeden, Laegen, Zaeten*, woorden van den Onvolmaekten Verleede-

de-

denen *Tyt*, met veranderinge van den *Tweeklank IE* in *AE*, en van de Lange *Klinkletter AE* in eene diergelyke *EE*.

Gestaegen wordt, onzes oordeels, gevormt niet van *Sloegen*, een woort van den *Verleedenen Tyt*, maer van het verouderde *Staegen* in den *Tegenwoordigen Tyt*; waer voor de *Hoogduitschen* noch hun *Schlagen* gebruiken.

Gebraght, Gedacht, Gebadt, Gekocht, Gewrocht, Gezocht, alle *Lydende Deelwoorden*, die tot de *Ongeelykvloefende Tytvoeging* behooren, en in *T* uitgaen, worden afgeleidt van *Braght, Dacht, Hadt, Kocht, Wrocht, Zocht*, woorden van den *Tweeden Persoone* in het *Eenvouwige Getal* des *Verleedenen Tyts* in de *Aentoonende Wyze*. En van *Genoot*, diergelyk een woort, komt *Genooten*, een *Lydend Deelwoort* in *EN* uitgaende, doch het *Lettergreepigh Byvoegsel GE* niet meer hier, dan in andere *Wyzen* en *Tyden* der *Tytvoeginge*, die ook met *GE* beginnen, zenneemende.

Deeze *Deelwoorden* van den *eenen* en *anderen* *uitgang* zyn in beide hunne *uitgangen* *Onveranderlyk*; wanneer *zy*, achter de *Zelfstandige Werkwoorden* *Zyn* of *Worden* gevoegt, van de *Lydende Werkwoorden* een gedeelte worden; als *Ik Ben* of *Worde Geboort*, *Gy Zyt* of *Wordt Gesprooken*, *Het Boek Is* of *Wordt Geleezen*, *Wy Zyn* of *Worden Geboent*, *Gy Drie Zyt* of *Wordt Verwonnen*, *Zy Zyn* of *Worden alle Gedwongen*.

Zy blyven ook *Onveranderlyk*, wanneer *zy* met *Werkwoorden* gevoegt worden, die eere *Gestaltenis* uitdrukken, als *Staen, Liggen, Zitten*; gelyk, *het kant staet verwart, de zaeken staen verwart, de zee ligt vlak gestreeken, de landeryen liggen alomme ver-*

spreadt, ik zitte benaemt, wy zaeten alle geboogen.

Maer wanneer zy den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, worden zy, gelyk die, naer hunne Getallen en Geslachten geboogen, voor zich de Geslachtwoorden *EEN* en *DE* ontfangende; als, *Een Gebuwte Man, Eene Gebuwde Jongvrou, Een Gebuwte Wyf, De Gevangen Veltbeer, De Gevangne Maegt, Het Gevangen Wilt.* Doch in het Onzydige Geslachte wordt achter het Geslachtwoord *HET* tot den uitgang in *T* de *E* wel aengenoomen; als *Het Verwoefte Lant, Het Gesloopte Schip* en met veranderinge der *T* in *D*, *Het Gezaaide Koren, Het Gemaeide Gras, Het Beminde Kint.*

Het geen ook in het Manlyke Geslachte gevolgt wordt achter de Voornaemwoorden van Bezittinge *Myn, Uw, Zyn, Ons Hun, Haer*; als *Myn Geliefde Zoon, Uw Geleerde Meester, Zyn Geperste Mantel, Haer Gewenschte Man, Onze Gezegende Verlosser, Hun Gemeste Stier.*

Deeze Deelwoorden, zoo wel *Werkende als Lydende*, worden door de voorzetting van andere, het zy *Zelfstandige* of *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy *Bywoorden* of *Voorzetselen*, tot dubbele gemaeckt; als *Weldraegende, Heilbaerende, Langleevende, Hoogdraevende, Hoogvliegende, Welgebout, Welgeleegen, Welgeleert, Welgemaekt, Welsprekende, Uitneemende, Uitverkooren* en diergelyke. En zommige van deze zyn ook, als voorheene gezien is, gelyk de *Byvoeglyke Naemwoorden*, de *Vergrootinge* onderworpen.

De *Lydende Deelwoorden* van den *Verleedenen Tyt*, het zy van *Stamwoorden*, het zy van *Samengezette Werkwoorden* afkomstig, ontfangen voor zich het ontkenkende wordeken *On*, en veranderen dan tot nieuwe *Woorden* van eene schoone

ne

ne en krachtige beduidenisse by de Nederduitschen; die 'er eene groote meenigte van hebben.

Waer van deeze slechts tot voorbeelden dienen, *Onbedacht, Onbedreeven, Onbegraven, Onbescbadigt, Onbeschaemt, Onbesmet, Onbewoont, Onbezorgt, Ongebaent, Ongebonden, Ongedaen, Ongeboort, Ongekheedt, Ongetoogen, Ongemoeit, Ongemerkt, Ongenooot, Ongepnynt, Ongevaekt, Ongerept, Ongerust, Ongefbikt, Ongefboreen, Ongefbnoeit, Ongestraft, Ongetroost, Ongetrouwt, Ongetwyfelt, Ongewapent, Ongeweigert, Ongezien, Onverdiert, Onverboort, Onvermaert, Onverfaegt, Onvertoogen, Onverwacht, Onverweeten.*

De Deelwoorden van den Toekomenden Tyt worden afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Toekomenden Tyts in de Aentoonende Wyze door het byvoegen van *DE*; gelyk in het Bedryvende Werkwoord van *Zullen Roepen, Zullen Slaen, Zullen Minnen*, gemaakt wordt *Zullende Roepen, Zullende Slaen, Zullende Minnen*; en in het Lydende van *Zullen Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden*, insgelyks *Zullende Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden*.

Men schynt ook by de Nederduitschen een Lydend Deelwoord van den Toekomenden Tyt te hebben, dat van het Eindigende Werkwoord door het onscheidbaer voorzetten of invoegen van het woordeken *TE* gemaakt, en als een Byvoeglyk Naemwoord geboogen wordt; als, *de klank der uittefbreekene lettergreep, het booft des afteleezenen plakkaets, in het uittegeeven boek, van den te pryzen koning, de tebevechtene vyanden, de afteboorene getuigen, voor, de lettergreep, het plakkaet, het boek, de koning, de vyanden, de getuigen, die uittefbreeken, afteleezen, uittegeeven, te pryzen, te bevechten, aftebooren zyn.*

H E T X X X I I . K A P I T T E L .

Na de *Veranderlyke* Woorden, nu afgehandelt, volgen de *Onveranderlyke*.

Deeze zyn *Bywoorden*, *Voegwoorden*, *Voorzetsels* en *Tuffchenwerpingen*.

Een *Bywoort* is een *Onveranderlyk Woort*, dat, by *Naem-of Werk-of Deelwoorden* in eene rede gevoegt, voor zich zelf geen *Werk*, *Bedryf*, *Lyden*, *Naem* of *Perfoon* betekent, maer zich eigentlyk en enkelyk fchikt om de toevallige omftandigheden en hoedanigheden der dingen uit te drukken; en het draegt den naem van een *Bywoort*, om dat het by eene rede gevoegt wordt, om haere byzondere omftandigheid te betekenen, en haere betekenis te volmaeken en te ontvouwen.

Het is *Onveranderlyk*, als gezegt is, uitgezondert fomtyts in de *Trappen der Vergelykinge*; gelyk beneden gezien zal worden.

In de *Bywoorden* zyn aen te merken hunne *Betekenis*, *Gedaente*, en *Gefalte*: in zommige ook de *Vergrooting*.

De *Betekenis* der *Bywoorden* is verfccheiden; want zommige betekenen eene *Hoegrootbeit*, andere eene *Plaets*, *Tyt*, *Orde*, *Getal*, *Hoedaenigheit*, en zoo voort.

De *Bywoorden der Hoegrootbeit* zyn, die op de vrage, *hoe veel?* antwoorden; als *weinigb*, *luttel*, *veel*, *matiglyk*, *al te*, *alteveel*, *zeerveel*, *genoeg*, *overveel*, *overvloediglyk*.

De *Bywoorden der Plaetfe* onderscheiden zich in vier foorten, *in eene Plaetfe*, *tot eene Plaets*, *van eene Plaetfe*, *door eene Plaets*.

In eene *Plaetfe*, als, *waer*, *bier*, *daer*, *gins*, *ginder*,

der, ergens, nergens, elders, naby, verre, binnen, buiten, boven, beneden, voor, achter, alom, overal, te huis, te water, te lande, te velde, te bove, in horto, ten bove, in curia, ter zee.

Tot eene Plaets, als *werwaert* voor *waerwaert*, *quo?* *berwaert* voor *bierwaert*; *derwaert* voor *daerwaert*, *ginswaert*, *voorwaert*, *achterwaert*, *opwaert*, *nederwaert*, *bemelwaert*, *veldwaert*, *landwaert*, *strandwaert*, *zeewaert*, *mywaert*, *uwaert*, *onswaert*, *waer naer toe*, *nergens naer toe*, *bier naer toe*, *daer naer toe*, *gins naer toe*, *ergens naer toe*, *elders naer toe*, *naer buiten*, *naer binnen*, *naer boven*, *naer beneden*, *dit bene*, *dat bene*, *gins bene*, *bier bene*, *daer bene*, *waer bene*, *recht toe*, *recht aen*.

Van eene Plaetse; als, *van waer*, *van bier*, *van daer*, *van gins*, *van ginder*, *van boven*, *van onder*, *van beneden*, *van vooren*, *van achter*, *van ergens*, *van elders*, *van verre*, *van naby*, *van alom*, *van overal*.

Door eene Plaets; als, *waer door*, *bier door*, *daer door*, *gins door*, *ginder door*.

De Bywoorden des Tyts zyn, die eenen *Tegenwoordigen*, eenen *Verleedenen*, eenen *Toekomenden*, eenen *Onbepaelden* Tyt uitdrukken.

Van den *Tegenwoordigen* Tyt zyn, *waer door* men op de vrage, *wanneer?* antwoord, *bedensdaegs*, *beden*, *nu*.

Van den *Verleedenen* Tyt zyn, *gisteren*, *eergisteren*, *onlangs*, *voorbene*, *zo even*, *voormaels*, *voortyts*, *te voore*, *nooit*, *eertyts*, *al overlang*.

Van den *Toekomenden* Tyt zyn, *morgen*, *overmorgen*, *straks*, *flus*, *terstont*, *dastlyk*, *nimmer*, *nimmermeer*, *eerstdaegs*.

Van den *Onbepaelden* Tyt zyn, *toen*, *tunc*, *somtyts*, *altyt*, *somwylen*, *ondertusschen*, *bywylen*, *middeleerwyle*, *onderwylen*, *vast*, *daegelyks*, *vroeg*, *spade*,

bytyts, laet, 's morgens, 's uchtens, 's avonts, 's daegs, 's nachts, 's middaegs, des zomers, des winters, by avont, by dagh, by nacht, als, toen, wanneer, quom, steets, staeg, doorgaens.

De Bywoorden van Orde zyn, daer na, hier na, voortaan, namaels, naderhand, eindelyk, ten eersten, ten tweeden, ten derden, ten lesten, ten langen lesten.

De Bywoorden van het Getal zyn, eens, eenmael, tweemaal, driemaal, viermaal, tienmaal, hondertmael &c. driewerf, hondertwerf, veelmael, meermael, dikmael, dikwyls, zelden.

De Bywoorden der boedanigheid zyn, wel, quaelyk, euvel, slim, bupsch, heuschbelyk, wyslyk, pryffelyk, lichtelyk, zwaerlyk, zaliglyk, rampzaliglyk, gevaerlyk, redelyk, tamelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, soberlyk, langzaam, snellyk, baestelyk, ras, traeg, geschiktelyk, stip, plat, rontuit.

De Bywoorden van Bevestiginge zyn, ja, waerlyk, zeker, voorwaer, inderdaet, immers, trouwen, ongetwyfelt.

De Bywoorden der Leocheninge zyn, neen, niet, gansch niet, geenszins, in geenen deele.

De Bywoorden van Aenwyzinge zyn, zie, zie hier, zie daer, namelyk, te wisten.

De Bywoorden van Aenporringe zyn, wel aen, lustigh, wakker, voort, ja.

De Bywoorden van Verzamelinge zyn, te gelyk, teffens, tevens, te gader, te zamen, gezamentlyk.

De Bywoorden der Afzonderinge zyn, byzonderlyk, inzonderheit, alleen, alleenlyk, slechts.

De Bywoorden der Gelykenisse zyn, als, ut, gelyk, gelykerwys; als of, gelyk of, insgelyks, desgelyks, byna als, bykans, als, vraegswyze, schimpswyze, spotswyze, kruiswyze, stukswyze, &c.

De

De Bywoorden van *Twyfeling* zyn, *moogelyk, misschien, bachelyk, veellicht &c.*

De Bywoorden van *Verkiezing* zyn, *eer, meer, liever, veeler, veelmeer, veelliever*, (die doorgaens met *dan*, dat het Latynsche *quam* uitdrukt, beantwoort worden) *voornaemelyk, vooral.*

De Bywoorden van *Vergrooting* zyn, *zeer, gansch, ganschelyk, gansch en gaer, geheel en al, geheellyk, geweldigh, allerzins, teenemaal, veelszins.*

De Bywoorden van *Onderoraeging* zyn, *of, boe, wanneer, waerom, op wat wyze.*

De Bywoorden van *Toegeeving* zyn, *genoomen, gestelt, het zy zoo, het waere zoo.*

De Bywoorden van *Vermindering* zyn, *naulyks, schier, bezwaerlyk.*

Zommige deezer Bywoorden zyn ten aenzien hunner Gedaente, hoewel de allerminste, *Zelfspruitelingen*; als, *ja, neen, bier, daer, gins, wel, nu, straks, flus, zelden, morgen, gisteren, onder, voor, achter.*

Andere in het tegendeel worden van eenen anderen oorsprong, als van *Byvoeglyke* en *Zelfstandige Naemwoorden*, afgeleidt.

Van *Byvoeglyke Naemwoorden* worden afgeleidt *lichtelyk, zwaerlyk, beuschelyk, byzonderlyk, alleenlyk, ganschelyk, geheellyk, vroomelyk, snellyk, openlyk*, daer de *T* welluidenshalve voor *LYK* gezet wordt, en andere.

Van *Zelfstandige Naemwoorden* zyn gesprooten *daegelyks, daetlyk, eindelyk, baestelyk, naemelyk, glimpelyk*, van *dagb, daet, einde, baest, naem, glimp.*

Eenige, hoewel ook in *LYK* uitgaende, zyn *Byvoeglyke Naemwoorden*, die naer de wyze der *Grieken* van de *Nederduitschen* voor *Bywoorden* ge-

gebruikt worden; als, *moogelyk, bartelyk, wyslyk, smartelyk, pryffelelyk, gevaerlyk, redelyk, taemelyk; eerlyk, rykelyk, armelyk, beimelyk.*

Andere deezer Bywoorden zyn Deelwoorden; als *genoomen, gestelt.*

Zommige zyn niet anders, dan Werkwoorden; als, *zie, zie bier, zie daer, te weeten, bet zy zoo, bet waere zoo.*

Andere zyn Byvoeglyke en Zelfstandige Naemwoorden; aen een gelascht; als *geenszins, veelszins, alleszins, gelykerwys, die, gelyk 's morgens, 's middaegs, 's avonts, 's daegs, 's nachts,* niet anders schynen te zyn, dan Tweede Naemvallen in de Buigingen van Zelfstandige Naemwoorden, het zy enkele, het zy met hunne Byvoeglyke overeenkoomende.

Vraegswyze, schimpswyze, &c. zyn ook Zelfstandige Naemwoorden, hier dus by uitlating gebruikt voor, *op, naer, volgens eene vraegswyze, schimpswyze &c.*

Onder deeze Bywoorden zyn ook, die enkele famenzettingen van Voorzetselen zyn; als, *van boven, van onder, van vooren, van achter,* of van Voorzetselen met Naemwoorden; als, *by dagh, by nacht, by avont,* of eindelyk van Voorzetselen met Bywoorden; als, *waer door, bier door, daer door, gins door.*

Zommige deezer Bywoorden worden gedubbelt door Naemwoorden; als *eertyts,* of door Bywoorden; als *eergisteren,* of door Voorzetsels, als *overmorgen, opwaert, nederwaert,* en andere.

Ook zyn 'er onder deeze Bywoorden, die, als de Byvoeglyke Naemwoorden, waer van zy afgeleid worden, de *Vergrootinge* door de Trappen der Vergelykinge onderworpen zyn; als, *wel, beter, best,*

best, veel, meer, meest, min, minder, minst, wyslyk, wyslyker, wyslykft, armelyk, armelyker, armelykft.

Dit volgen *na, nader*, (daer de *D* welluidendheids halve aengenoomen wordt) *naest, verre, verder, verft.*

Allermeest geschiedt dit van die Bywoorden, die, van Byvoeglyke Naemwoorden afkomstigh, doch hunnen uitgang *LYK* om de zoetvloeiendheit der taele veelszins naelaetende, niet zoo zeer Bywoorden zyn, als wel Byvoeglyke Naemwoorden in hun Onzydigh Geslachte; hoedanige in de volgende spreekwyzen voorkomen, *rechtwaerdigh oordeelen, verstandigh spreken, klaer zien, belder klinken, openbaer dreigen, kostel kleeden, naerstigh luisteren, dapper vechten, ras loopen, langzaam kruipen.*

HET XXXIII. KAPITEL.

De *Voegwoorden* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, gelyk zy daer van den naem draegen, de Woorden en Gedeelten eener rede door hun gebruik samenvoegen.

In deeze zyn hunne *Betekenis* en *Orde* gade te slaen.

Ten aenzien der *Betekenis* zyn de Voegwoorden zeer verscheiden, en worden in eenige byzondere soorten gedeelt; als in *Saemenbindende, Verbaelende, Redeschiftende, Toegeevende, Wederstreevende, Besluitende, Redeneerende, Voorwaerdelyke, Oorzakelyke.*

De *Saemenbindende* Voegwoorden zyn, die in een zinlot (*periodus*) de Spreekwyzen of deelen der rede zoo samenvoegen en binden, dat de zin volkoo-

koomen, geheel en recht zy; als, *en*, *ook*, *daer-
enboven*, *noch*, *nochts*, *mede*.

De *Verbaelende* Voegwoorden zyn, die na het gedeelte eener rede, ons in het vervolg het verhael eener zaake geeven; als, *dat*, *hoe*.

De *Toegevende* Voegwoorden zyn, die in eene rede iet toegeeven, waer tegens het volgende gedeelte der rede strydigh is; als, *of*, *ofschoon*, *bet zy*, *bet zy dat*.

De *Wederstreevende* Voegwoorden zyn, die eens tegenstreevende aan eene voorgaende toegegeeve rede onderwerpen; als, *nochtans*, *niettemin*, *echter*, *evenwel*, *maer*, *doch*, *toch*.

De *Besluitende* Voegwoorden zyn, die de gedeelten der rede aan eene sluitrede hechten, en van een voorgaend of volgend zinslot de oirzaak geeven; als, *want*, *omdat*, *dewyl*, *mits*, *doordien*, *naerdien*, *nademaal*, *aengezien*.

De *Redeneerende* Voegwoorden zyn, die eene in de rede ontdekte oirzaak door hunne voeging op eene betaemelyke wyze aendringen; als, *dan*, *daerom*, *waerom*, *wesbalve*, *derbalve*, *dierbalve*.

De *Voorwaerdelyke* Voegwoorden zyn, die een zinslot of gedeelte eener rede met eenige voorwaerde bepaelen; als, *indien*, *zoo*, *byaldien*, *byzoooverre*, *ten zy*, *ten waere*, *is 't dat*.

De *Oirzaekelyke* Voegwoorden zyn, die het oogmerk of de eindoirzaak eener zaake in de rede beschryven; als, *dat*, *opdat*, *ten einde dat*.

Ten aanzien der *Orde* zyn de Voegwoorden drieërlei, *Voorgaende*, *Navolgende*, en *Onverschillige*.

Voorgaende zyn de Voegwoorden, die voor eene rede en haer gedeelte gezet worden; als, *want*,
waer-

waerom, en, noch, maer, indien, byaldien, byzoo-
 verre, is 't dat, zoo, ten zy, ten waere, alhoewel,
 schoon, wesbalve, dewyl, omdat, doordien, naerdien,
 vermits, nademael, aengezien, dat, opdat, ten einde
 dat.

Navolgende zyn de Voegwoorden, die het begin
 eener rede volgen; als, dan, doch, mede.

Onverfchiltige Voegwoorden zyn, die voor en
 achter den aenvang eener rede gestelt kunnen
 worden; als, ook, daerom, derhalve, dieshalve,
 nochtans, echter, evenwel, niettemin, wel.

H E T XXXIV. K A P I T T E L.

De Voorzetfels zyn Onbuigzaerne Woorden;
 die, voor of ook fomtyts achter Naemwoor-
 den gestelt, die in hunne Naemvallen beheer-
 schen, en eene Oorzaek, Plaets, Tyt, Saemen-
 voeging of Ontbeering betekenen.

Deeze zyn daerom in verscheide soorten ge-
 deelt; als in Tydelyke, *sint, sedert, omtrent, voor,*
na; Oorzaeklyke, om, volgens, naer, uit; Ontbeerende,
behalve, zonder; Saemenvoegende, met; en Plaetsely-
ke, als alle de andere, die In, Tot, Door, en Van
 eene Plaetsse zyn.

Alle worden zy in dit getal begreepen, *aen, in,*
om, op, uit, by, door, met, na, naer, sint, tot,
voor, van, langs, boven, binnen, buiten, omtrent,
onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zon-
der, sedert, achter, rontom, voorby, behalve, be-
nevens.

Van deeze zyn zommige Enkel, zommige Sa-
 mengezet.

De Enkele zyn, *aen, in, om, op, uit, by, door,*
langs,

langs, met, na, naer, sint, tot, van, voor, omtrent, onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter.

De *Samengezette* zyn, *rontom, voorby, bebalve*, uit de *Onscheidbaere* woordekens *be* en *bálve* bestaende, *benevens*, en ook, onzes oordeels, *boven, binnen, buiten*, als uit het *onscheidbaere be* en het *Hoogduitsche oben*, en *in* en *uit* *samenge-smolten*.

Toe en af, die, gelyk de andere *Voorzetsels*; in de *Saemenzettinge* van zommige *Werkwoorden* worden gebruikt, volgen nu en dan, gelyk ook het *Voorzetsel aen*, als *Nazetsel*, de *Voorzetsels tot* en *van* met hunne beheerschte *Naemvallen*, als, *tot deezen tyt toe, van die ure af, van moeders lichaeme aen*: waer voor ook gezegt wordt door *byeenvoeging* der twee *Voor-en Nazetselen af en aen, van die ure af aen*.

Deze *Voorzetsels* worden gemeenlyk van de *Letterkundigen Los* en *Scheidbaer* geheeten ter *oorzaeke*, dat zy, of zommige uit hun getal, in de *Saemenzettinge* voor *Naem-of Werkwoorden* gestelt, om een nieu *Naem-of Werkwoord* te maeken, *gescheiden* kunnen worden en op zich zelfs bestaen.

Hier *tegens* worden andere gestelt, die, om dat zy eigentlyk geene *Voorzetsels* zyn, noch byzondere *Woorden* of *Gedeelten* der *rede*, maer eerste leden van *Woorden*, *Vast* of *Onscheidbaer* genoemd worden.

Deze zyn *Be, Ge, Her* of *Er, On, Ont, Ant, Ver, Wan*.

Alle deeze, als nooit op zich zelfs staende, worden buiten de *Saemenzetting* van *Naem-of Werkwoorden*, welker eerste leden zy zyn, nooit gevonden, en betekenen, van de andere *Woorden* af.

afgescheiden, ten meesten deele niet ter werelt.
Her evenwel wordt in verscheide gelegenheden op zich zelf gebruikt in achter van outs en mede na achter gestelt; als in, wat van outsber tot pracht en prael diende; zie, hoe Nifus, al snorrende, daer achter ber zit; gy zult ook achter bloode woutezels ber zittten.

H E T XXXV. K A P I T T E L.

De *Tusschenwerpingen* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, eigentlyk de rede niet te hulpe koomende, eenen vollen zin door zich zelfs uitmaeken; en worden dus genoemt, om dat zy, tusschen en in eene rede geworpen, tot de uitdrukking der hartstoghten van den spreekenden dienen.

Deze worden tot verscheidene hoofden gebraght; als tot de *Verwondering*, o, bo, jemi, jemini.

Tot het *Smeeken* behooren ai, ai lieve, toeb.

Tot het *Wenschen*, och, ochof.

Tot het *Dreigement* gebruikt men, wee.

In de *Droefheit*, och, oei, belaes, eilasi, och arm.

In de *Blydschap*, eia, beia, bei sa.

In het *Bespotten*, jou.

Tot het *Lachen* behooren ba ba ba.

Tot het *Versmaeden*, fy, foei, ba.

Tot het *Roepen*, bem, beu.

Tot het *Gebuil*, bou bu be.

Tot het *Gebot van Stilzwygen*, st, sus.

H E T XXXVI. K A P I T T E L.

De *Woortvoeging* is het tweede deel der Spraekekunst, dat de Woorden leert geschiktelyk samenstellen, om eene rede te maeken.

In de samenstellinge eener geschikte rede moet

Q

is

in acht genomen worden, dat de Woorden staen in haere natuurlyke *Overeenkomst*, in haere rechtmatige *Beheerschinge*, en eindelyk in haere behoorlyke *Plaetse*; die te gelyk in de beschouwinge der *Overeenkomst* en *Beheerschinge* staet aangewezen te worden.

De *Overeenkomst*, die 'er voorvalt tusschen de Woorden, is tweevouwich; naemelyk van *Woorden*, die het *Getal* onderworpen zyn; en van *Woorden*, die geen *Getal* hebben.

De *Overeenkomst* der Woorden, die een *Getal* onderworpen zyn, betreft hun *Geslacht*, *Getal* en *Naemval*; en wordt aangemerkt tusschen de *Geslachtwoorden* en hunne *Naemwoorden*, tusschen *Naemwoorden* en *Naemwoorden*, en tusschen *Naemwoorden* en *Werkwoorden*.

En dus is deeze *Overeenkomst* vierderlei; van een *Geslachtwoord* met zyn *Naemwoord*, van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Zelfstandigh Naemwoord*, van een *Zelfstandig* met een *Byvoeglyk Naemwoord*, en eindelyk van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Werkwoord*.

Tot de eerste *Overeenkomst* behooren de volgende regels:

1. Het *Geslachtwoord*, zoo wel het *Bepaelende*, *De*, *Het*, als het *Nietbepaelende*, *Een*, *Eene*, *Een*, komt altyt met zyn *Naemwoord* over een in *Getal*, *Geslachte*, en *Naemval*; en wordt voor zyn *Naemwoord* altyt, als onscheidbaer, gezet, wanneer het maer een *Gemeen Naemwoord* is; als *Een Man*, *Des Mans*, *Der Mannen*, *Eene Vrou*, *Eener Vrouwe*, *Het Kind*, *Den Kinderen*.

2. Als *Twee Zelfstandige Naemwoorden* samen koomen, waer van het *Tweede* een *Amtsnaem* of *Earnaem* is, wordt het *Geslachtwoord* maer eens, en alleen voor het *Eerste* gezer; als in, *de Heer Burgemeester*; *de Vrou Schoutin*; *de Heeren Schepenen*; *de Broeders Predikant*.

kanten; en niet, *de Heer de Burgemeester; de Vrouw de Schoutin; de Heeren de Schepenen; de Broeders de Predikanten*; noch ook, *Heer de Burgemeester; Vrouw de Schoutin; Heeren de Schepenen; Broeders de Predikanten*, gelyk zommigen de gewoonte hebben, die, eenen Burgemeester aenspreekende, daer de Roeper of vyfde Naemval geen Geslachtwoort voor zich ontfangen kan, echter dus aenvangen, *Myn Heer de Burgemeester*; in de plaetse van *Heer Burgemeester*, of enkelyk en zonder meldinge van het amt dus, *Myn Heer*.

3. Wanneer etlyke Zelfstandige Naemwoorden by elkandere door Samenbindende Voegwoorden geschikt worden, worden de Geslachtwoorden niet herhaelt, indien de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *de bonger en kommer is groot; de haet en nyt is geweldig; de trou, liefde, en gerechtigheit zyn geweeken*; maer zyn de Naemwoorden van verscheidene Geslachten, zoo moeten de Geslachtwoorden herhaelt, en voor de Naemwoorden gestelt worden; als in, *de Kerk en bet Raetbuis, de gemeente en bet volk treuren; de Tol, de Munte, en bet Halsgerecht zyn merken eener onbepaelde Oppermagt*.

Het geschiedt echter dikwyls, dat nadrukshalve, en om eenige persoonnen of zaeken met onderscheit te noemen, de Geslachtwoorden herhaelt worden, schoon de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *zoude ik bet amt, bet goet, bet hoeft in de waegschaele zetten? een eenige wenk, een lank, een lach onzer meesteressen verrukt ons*.

In het tegendeel worden de Geslachtwoorden dikwyls verzwegen, wanneer van veele samengevoegde Zelfstandige Naemwoorden in eenre rede de zelve zaak getuigt wordt; als in, *wie huis of broeders of zusters of vader of moeder of wyf of kinders of akkers om mynent wille verlaeten heeft*.

Q 2

4. De

4. De Geslachtwoorden *Het* en *Een* worden ook voor de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze gezet, maer die dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert zyn; als in, *bet zeggen recht niet uit; bet doen moet alles werken; bet jcbreien was bem nader, dan bet lachen; bet gaet op een loopen; wat een bulderen en zieren werd 'er geboort! ik sloeg aen 't quynen; in bet steeken der zonne.*

5. De en *Eene*, *Het* en *Een*, Geslachtwoorden van het Vroulyke en Onzydige Geslachte welker Noemer en Klaeger elkanderen gelyk zyn, moeten, om alle donkerheit te verhoeden, in eene zelve rede by de beide Zelfstandige Naemwoorden, die 'er in voorkoomen, niet licht gezet worden; als in, *straks scbold de vrou de maegt; sloeg bet wyf bet kint; greep een dier eene vrou; in welke uitdrukkingen onzeker is, wien het bedryf toegeschreeven worde: maer de twyfeling moet door het veranderen van het Bedryvend in het Lydend Werkwoord wechgenoomen worden; als dus, straks werd de maegt van de vrouwe gescbolden; werd bet kint van bet wyf geslaegen; werd eene vrou van een dier gegreepen.*

Doch alle deeze Regels van het herhaelen en uitlaeten der Geslachtwoorden, boven gegeven, moeten niet zoo algemeen en onwrikbaer gerekent worden, dat men 'er niet van zoude moogen afwyken; dewyl oude en nieuwe schryvers van *dagben nacht, morgen en avont, man en vrou, wyf en kint, lyf en ziel, bemel en aerde, vleesch en geest, gelooven en aenschouwen* zonder Geslachtwoorden spreken, en elk gewaegt van *laken koopen, linnen reeden, garen spinnen, suiker strooien, wyn drinken, bloet eten, booi maeken, baver zaaien, gras maeien, en diergelyke.*

H E T

HET XXXVII. KAPITTEL.

Van de Overeenkomste van een Zelfstandigh Naemwoort met een Zelfstandigh Naemwoort is deeze Regel,

Twee Zelfstandige Naemwoorden van eene en de zelve zaake of van eenen zelve[n] persoone, of welker eene het andere verklaert, koomen buiten de Beheersching over een in den zelve[n] Naemval, als, *Godt de Vader, de Heer Jesus, de Engel Gabriël, de stat Deventer, myn broeder Geeraert*, en zonder Geslachtwoorden, *Koning David, Prins Willem, Keizer Karel, Schipper Roemer, Mee[ste]r Jakob*, of ook, met verzettinge der Naemwoorden, *Jochem Bakker, Jan Brouwer, Klaes V[is]cher, Hein Molenaer*.

En is hier aen te merken, dat het eene dezer twee Zelfstandige Naemwoorden altyt een Eigen naem is. Want, *oen man een burgemeester; eene vrou eene boer*; daer twee Nietbepaelende Geslachtwoorden voorkoomen, wordt van de Nederlanderen nooit gezegt, dan met eene Uitlaetinge van *Die Is* of *Was*; en met de tusschenkomste eener zinsneede.

Ook is aen te merken, dat men somtyts omtrent Landen, Steden, Dorpen eene uitheemsche samenstelling gebruikt door het byvoegen van het Voorzetsel *van*; als in, *bet Koningryk van Polen; bet Graefschap van Hollant; bet Sticht van Munster; de Stat van Amsterdam; bet Dorp van Scheveningen*; hoewel het, onzes oordeels, beter is, de natuurlijke overeenkomst te behouden.

Maer deeze samengevoegde en in den Naemval overeenkoomende Zelfstandige Naemwoorden behoeven niet over een te koomen in Getal, noch in Geslachte; want men zegt, *de ringelduiven, is wy tyt verdryf; de ossen,*

myn rykdom; de boeken, onze uitfpanning; veltgodinnen, myn vermaak; het kind, de blydfchap zyner moeder.

Van de Overeenkomfte tuffchen een Zelfftandigh en Byvoeglyk Naemwoort zyn deeze Regels,

1. Een Zelfftandigh en een Byvoeglyk Naemwoort, dat het Geflachtwoort van zyn Zelfftandige fcheidt, in eene rede famengevoegt, koomen over een in Geflachte, Getal en Naemval; *een wys Man, eene jonge Vrouw, een goet Woort vindt eene goede ftede.*

In welke voorbeelden het Byvoeglyke geftek wordt voor het Zelfftandige Naemwoort, omdat, dit Gronwoort natuurlyker wyze lef moet ftaen, en tot de lefte uitspraek en als tot een slot des verftants gefpaert worden.

Uit welken hoofde men niet zeggen magh, hoewel de woefte onweetendheit van oude tyden zoo fomtyts gefproken heeft, *een Man wys; eene Vrouw jonge; een Woort goet; eene ftede goede.*

Hier boven gezegt hebbende, dat het Byvoeglyke Naemwoort in de Overeenkomfte met het Zelfftandige het Geflachtwoort van het Zelfftandige fcheidt, zonderen wy echter de Byvoeglyke Naemwoorden zulk, zoodaenigh, boedaenigh en al uit; die het Geflachtwoort nooit voor zich ontfangen; als *zulk een zin; zulke eene gave; zoodaenigh een geweld; boedaenige eene vryaedje; alle de werelt; al het goet; alle de inwooners.*

Dit gefchiedt ook, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden de Bywoorden *boe, zoo, te en al te*, by de Latynen *Quam en Tam en Nimis*, voor zich ontfangen; als in, *boe langzaam een vier; zoo groote eene liefde; te fchandelyk een bedryf; al te ftoute eene taet.*

Evenwel wordt het Byvoeglyke achter het Zelfftan-

standige Naemwoort met zyn Geslachtwoort gestelt, wanneer het noch een ander tot zyn gezelschap heeft; als in, *eene belt, kloek en onversaegt; eene jongvrouw, schoon en kuisch; een kint, vrolyk en speelziek.*

Maer dan zyn de Byvoeglyke Naemwoorden met het Zelfstandige niet overeenkomstigh in het Geslachte; noch ook in het Getal; dewyl men zegt, *de dochters, stil en geboorzaem; de burgers, ryk en prachtigh; de steden, ruim en volkryk.* Maer dus en hierom schynen deeze uitdrukkingen, die door eene zinsneede van elkandere gescheiden worden, tot de Uitlaeting te behooren, en op deeze wyze te kunnen worden vervult, *eene belt, die kloek en onversaegt is, of was; eene jongvrouw, die schoon en kuisch is; de dochters, die stil en geboorzaem waeren.*

2. Twee of meer Byvoeglyke Naemwoorden, door een Voegwoort vereent, of by Uitlaeting gescheiden, waer voor het Geslachtwoort hene gaet, of ook uitgelaeten wordt, koomen met het Zelfstandige in Geslachte, Getal en Naemval over een; als *de naembastige en rustige Hollanders; met donkere en norse winkbraeuwen; doorluchtige en hoogwyze staetbeeren; zulke welgeboude en nieuwe aengewonne landen; eene beilige en Gode welbebaeglyke offerbande; de welédele, hoogbachtbaere, gestrenghe beer; een eerwaardigh, godvoruchtigh, hooggeleert leeraer.*

Dewyl de Deelwoorden, zoo Bedryvende en Onzindige van den Tegenwoordigen, als Lydende van den Verleedenen Tyr, tot de Byvoeglyke Naemwoorden kunnen gebragt worden, heeft de Overeenkomst, die 'er is tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort, ook plaets tusschen een Zelfstandigh Naemwoort, en Deelwoort; als in, *de lachende boer; de ryuende zoon; een zuigend kint; de gewyde beilige*

dommen; gesterkte vestingen; met gestaefden eede.

En omtrent deelen van Overeenkomste vallen doorgaens de zelve Uitzonderingen, die omtrent de Overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort plaets hebben.

Uit deezzen hoofde wordt in de Woortvoeginge het Deelwoort, enkel staende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige in den Tegenwoordigen Tyt, nooit achter het Zelfstandigh Naemwoort gestelt; dan alleen het Bedryvende, wanneer een Werk of Daet, eenen of meer persoonen eigen, daer door verstaen wordt; als in, *de boeren zeggen al lachende de waerheit; de zon brak ryzende door de wolken; de starren gaen slaeuwende onder.*

Anders zegt men, zoo met twee Bedryvende of Onzydige, als met twee Lydende Deelwoorden, *de zweetende en zwoegende buisman; het groeiend en bloeiend boomgewas; het bebantveste en gewettigde tooneelrecht; de geboude en gemeste akkers;* of om de Uitlaeting by omkeering, *de buisman, zweetende en zwoegende; het boomgewas, groeiend en bloeiend; het tooneelrecht; bebantvest en gewettigt; de akkers, gebout en gemest.* Wanneer het Deelwoort onverandert blyft; gelyk voorhene in de Byvoeglyke Naemwoorden aangemerkt is.

Van de Overeenkomste tusschen een Voornaemwoort en Zelfstandigh Naemwoort is deezze Regel,

Het Voornaemwoort moet met zyn Zelfstandigh Naemwoort alleszins in Geslachte, Getal en Naemval over een koomen, en altyt voor het Naemwoort hengaen; als in, *ik Aernout; die man; deezze vrou; myn vader; uwe moeder; onze kinders; zyne nakoomelingen; hun bedryf; haer ongeluk.*

Uit welken hoofde het ongeoorlooft is te zeggen, *vader onze, naem uw, broot ons,* en diergelyken; die, by Grieken en Latynen plaets hebbende, en

van

van de Franschen, hoewel qualyk, nu en dan gevolgt, van de Nederduitschen met recht verworpen worden

Van den Bovenstaenden Regel worden uitgezondert de Betreklyke Voornaamwoorden, *Die, Dat, Wie, Welke, Welk*; die alle wel met het voorgaende Zelfstandige Naemwoort over een koomen in het Geslachte en Getal, maer niet nootzaaklyk in den Naemval, indien het volgende Werkwoort eenen anderen Naemval vereifcht; als in, *de man, die gisteren noch leefde; de vrou, die beden verlost is; het kint, dat nu gebooren is*; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal en Naemval is; *de koning, wiens doot beklaegt wordt; de beining, wiens bloeffem de byen uitzuigen; een vorst, dien de gemeene zaek ten barte ging; een belt, dien elk waerdeerde; geesten, wien de vertaeling dienen kan; kinders, welker ouders in de belle zyn; de starren, welker luister niet gedooft wordt*; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal, maer niet in Naemval voorkomt.

Ook wordt hier van het Vraegende Voornaemwoort *Wat* uitgezondert, dat, schoon Onzydigh van Geslachte en Eenvouwich van Getal, nochtans voor Zelfstandige Naemwoorden van beide andere Geslachten en van het meervouwige Getal pleegt gevoegt te worden; als in, *van wat Gødt spreekt gy? door wat wysheit is dit verrecht? wat bewysdommen zyn hier van?*

Dit wordt gevolgt, wanneer *Wat* ook als een Betreklyk Voornaemwoort gebruikt wordt; als in, *ik weete niet, van wat afkomst by zy, wat rykdommen by bezitte.*

De Bezittende Voornaemwoorden, *Myn, Uw*, van eenen of veelen gebruikt, *Zyn, Haer*, dat eene of ook meer uit het Vroulyke Geslachte eigen is, gelyk *Hun* veelen uit het Manlyke, en de Aenwy-

zende van het Onzydige Geslachte, *Dit, Dat,* koomen met de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze, maer dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verndert, over een in Geslachte en Getal en Naemvat; als in, *al myn bidden en smeeken helpt niet; uw tieren en raezen is vergeefs; zyn slaeven en woelenis geduurigh; haer scbrobben en scbuuren is zonder einde; ban-tegenwoelen is ydel; verbie dit menschespillen; myns weetens is dit nooit gezegt; dit beboorde myns bedunkens te geschieden.*

H E T XXXVIII. K A P I T T E L.

Van de Overeenkomste tusschen de Naemwoorden en Werkwoorden, waer toe wy nu overgaen, zyn deeze Regels,

I. Alle Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden hebben voor zich den Noemer van een Zelfstandigh Naemwoort of van een Voornaemwoort in der zelve Persoone en het zelve Getal; het zy het Merkteken des Werkwoorts, *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy* in beide Getallen, het zy een ander; nevens de Voorleedekens *Men en Het*, by Uitleating gebruikt; als in *een Godt help ons; het vee verquikt zich; de landeryen quynen; ik meende, gy zingt, en wy booren; wie roept my? wat komt u over? dees keert u den nek toe; deeze tokkelt hem; die bebaegt my; dat verveelt ons; men verbaelt; het vrieft.*

En nooit wordt de Noemer achter het Werkwoort gezet, indien de Woortvoeging natuurlyk zal zyn. Waerom het eene onnatuurlyke schikking is, als men zegt, *gebeiligt worde uw naem; kooome uw koningryk, voor, uw naem worde gebeiligt; uw koningryk kooome.*

In de plaetse des Noemers van een Zelfstandigh Naemwoort wordt ook het Onbepaelde Werkwoort indeeze Overeenkomste gezet; als in, *borgen maekt zorgen*, voor, *de borging maekt zorg*; *bet zingen beeft geenen aert*; voor het, *gezang*.

Maer deeze Regel lydt de volgende Uitzonderingen,

1. Wanneer eene rede Vraegswyze voorgesteld wordt, volgt de Noemer, die in eene Bevestigende rede het Werkwoort voorgaet, het Werkwoort zelf; als in, *bolp Godt ons? oorloogen de koningen? treuren de onderzaeten? quynen de landeryen? viel bet my niet licht? verbaelt men? vrieft bet?*

2. Wanneer een enkele Beheerschte Naemval voor het Beheerschende Werkwoort of zyn Helpwoort henegaet, wordt het Persoonlyke Werkwoort van den Noemer gevolgt; het zy in eene Bevestigende, het zy in eene Vraegende rede; als in, *Fillis beminne ik boven al; bet juk kost ik niet afschudden; dat benyde ik u niet; wat zoude ik doen? wat gaet gy aen? welken Godt zal bet volk aenroepen? wat verbaelt men al? wien deert bet?*

Gaen 'er twee Beheerschte Naemvallen voor, welker eene een Betreklyk Voornaemwoort is, van een Zelfstandigh beheerscht, of een enkel Betreklyk Voornaemwoort, of met een Zelfstandigh overeenkoomende, dan blyft de Woortvoeging geregelt; als in, *wiens gedichten elk in den mont bad; wat by van hem ontfing; wat persoon of gewaet by aentrekt; bet welk men liever wou zwygen; welken arbeit bet past te volvoeren*.

3. Wanneer de rede eene voorwaerde begrypt, met uitlaetinge van *Zoo*, *Indien*, en diergelyke Voegwoorden, volgt de anders voorgaende Noemer het

het Persoonlyke Werkwoord ; als in , *bedroog myn scbyn my nooit ; verwerve ik myne bede ; badden myne zinnen niet averechtscb gestaen ; magb bet u beuren ; bad men my gelooft ; bad bet gedondert ; voor , zoo myn scbyn my nooit bedroog ; indien ik myne bede verwerve ; zoo myne zinnen niet averechtscb gestaen badden ; indien bet u beuren magb ; zoo men my gelooft bad ; indien bet gedondert bad .*

4. Achter de Vraegende Bywoorden , *Hoe , Waer , Wanneer , Waeram , Of* , en achter elk enkel Bywoord , (uitgezondert de Bywoorden des Onbepaelden Tyts , *Toen , Als , Wanneer* , die alle het Latynsche *Quum* vertaelen , en de Bywoorden der Gelykenisse , *Gelyk , Gelykerwys* ,) gaet het Persoonlyke Werkwoord den Noemer voor ; als in , *hoe kan de minne zich maetigen ? waer leidt de gang ? wanneer zal schaemte en onomgekochte trouw iemand zyns gelyk vinden ? waerom drinken wy niet onder den mastboudenboom ? of achten gelieven al bunne droomen waer ? zoo (sic) geleek ik wulpen by volwassene bonden ; bier vond ik eerst dien jongeling ; nu verquikt zich bet vee ; morgen zal ik hem meer appels stuuren ; dan zullen de korenaeren bet velt vergulden ; zie daer staen vier altaeren ; eerst zal ik u deeze scherleipyschenken , daer begosten dikke eiken bunne toppen te scbudden ; toen begost zich de gront te zetten ; daerna zong by van be maegdeke , overal leggen de appels onder de boomen ; dikwyls zagb ik Meris in eenen wolf veranderen ; ten leste quamen de offedryvers ; naeulyks kan ik bet gelooven ; ondertusschen zal ik wilde zwynen jaegen ; terstont zal u de nacht overvallen ; dan biggelen my de traenen langs de wangen ; vergeefs zult gy uwe perruik kemmen ; alree tuiten myne ooren ; menigmael hebbe ik met u beele dagen lang doorgebroght ; altyt valt bet loof van de effsche*
boo-

boomen niet; somtyts wekt Apollo zyne zanggodin; nimmermeer weet de mensch te voore, waer by zich voor boeden moet; onlangs kon ik de meisjes paeien; moogelyk schuilt myn nimfje daer; misschien luistert men naer u; straks bliksemde bet.

5. Achter de Voegwoorden *al*, ook, echter, evenwel, niettemin, nochtans, dies, daerom, derhalve wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *al stond bet aen uw voordeel; ook ben ik zoo leelyk niet; echter blyft de zwaerigheid; evenwel willen wy u wederom looven; nochtans zoude de ziel niet wederkeeren; dies biewen zy beiden bun gedicht aen; daerom is myne bede; derhalve is bet uw plicht; nochtans lust bet ons te zingen.*

6. Achter de Wenschende Tusschenwerping ocb gaet het Persoonlyke Werkwoord voor den Noemer hene; als in, *och! luste bet u met my op bet lant te woonen; och! hadde ik noch zoo lang te leven; och! had Adam nooit in den appel gebeeten.*

7. Wanneer een Beheerschend Voorzetsel met zynen beheerschten Naemval voorgaet, volgt achter het Persoonlyke Werkwoord de Noemer; als in, *om rust bidt de Trax; in mynen huize blinkt ivoor noch vergulden gewelfsel; om 't jaer sneeft 'er een boksken; voor u stort by lange gebeden; by my kunt gy wyn koopen; op den zelven dagh heeft u de fortuin den prys wedergegeeven; naer u luisteren de Nyl, de Ister, de Tigris, de Oceaen vol gedrochten; onder Cezars beleid zal de burgertwist de rust niet stooren; tusschen u en my is zoo groot een haet; na-deezen is bet blyspel opgekoomen; behalven dit spaere ik noch twee geitjes; uit uwe wiege zullen lieflyke bloemen opluiken.*

8. Wanneer eene rede of een zinplot, eene voorwaerde van tyt of gevolg of een verhael van eenigh be-

bedryf begrypende, voorgaet, wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *zoo lang Galatea in 't barte lagb, was 'er geene hoop; zoo ras gy uwe ziel verzworen hebt, blinkt gy veel schooner; indien gy uwe huisgoden paeit, zo zal uw wynstok den zuidewint niet gevoelen; zo ik gevilt worde, dat magb iku danken; terwyl ik uwe voetstapen naspoore, zingen de springbaenen my na; wanneer de wint zich verbeffen wil, zult gy starren zien verscbieten; naerdien sommige overleeden zyn, most men zich behelpen; terwyl ik zat, begon bet te regenen.*

Doch deeze leste uitzondering heeft alleen plaets, wanneer het Persoonlyke Werkwoord van de Aentoonende Wyze is: in woorden van de Aenvoegende Wyze heeft van den Vondel eertyts den gemeenen Regel gevolgt; als in, *indien wy van bosscben zingen, bet opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester.*

II. Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden, die eene Benoeming, Gestaltenis of Zelfstandigheit uiddrukken, kunnen, in de Aentoonende Wyze gestelt, voor en achter zich den Noemer van den zelve Persoone en het zelve Getal te gelyk gedoogen.

En eerst, ten aenzien van Zelfstandige Naemwoorden; als in, *ik beste Antonie; Alexander is koning; Cicero wordt burgemeester; ik blyve uw diener.*

Naderhant, ten aenzien van Byvoeglyke Naemwoorden, en van Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker wyze genoomen; als in, *niemant danst nuchteren; Silenus lagb uitgestrekt; de bemel is betrokken; by blyft stantvastig; Dido quam rustigb aengestrecken; of by omkeeringe, wanneer de persoon, die in de voorgaende voorbeelden voor het Werkwoord gestelt is, het Werkwoord volgt; als in, *hervoit loope ik naer het leger; onbeschaemt verliet ik de huisgoden; gelukkigb is by.**

Ech-

Echter is tusschen de beide Noemers somtyts verschil in het Getal; wanneer het tusschen beide staende Werkwoord zich altyt schikt naer het Zelfstandige Naemwoord, waer van iet gezegt wordt.

En dit geschiedt allereerst, wanneer beide de Noemers van Zelfstandige Naemwoorden zyn; als in, *de offen zyn myn rykdom; de boeken blyven ons vermaek; de krygsknechten zyn eene plaeg der boeren; de geleerden worden eene ergernis der onverstandigen.*

Naderhant geschiedt dit ook, wanneer de leste Noemer Byvoeglyk of ook een Lydend Deelwoord van den Verleedenen Tyt is; als in, *de kudde zyn ongelukkig; de lantlieden worden arm; de landeryen leggen woest; de oorloogen blyven geduurig; de boomgaarden stonden van loof geplondert; de lyken laegen op bet velt ontkleedt.* Want in deze woortvoeginge blyven de Byvoeglyke Naemwoorden Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen: als ook al voorhene gezien is.

Achter de Bywoorden van den Onbepaelde Tyt en Gelykenisse en de Voegwoorden van Voorwaerde gaen beide de Noemers, die de Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden anderszins ten wederzyde besluiten, voor hen hene; als in, *wanneer Aertsberog Josef Keizer wordt; toen de Prins Stedebouder was, als ik gezond zal blyven; zoo de bantgenooten overwinners zyn; indien de vyanden wrevelig blyven; gelyk de slagorde onbeweeglyk stont; gelyk de Bataviers belden zyn.*

In eene Aenvoegende Rede gaen inagelyks beide deze Noemers voor het Persoonlyke en Bepaelde Werkwoord; als in, *zeg, dat by stantvastig blyve; ik verneeme, dat by onhuigzaam zy; men ziet, hoe de bergen uitgestrekt leggen; op dat myne redekaveling vierkant staet.*

H E T

H E T XXXIX. K A P I T T E L.

Gelyk de voorgaende Overeenkomst de Woorden betreft, die een Getal onderworpen zyn, zoo is 'er ook eene Overeenkomst van Woorden, waer in geen Getal plaets heeft, dat is, van *Bywoorden* en van *Voegwoorden* met *Werkwoorden* en *Naemwoorden*.

Van der *Bywoorden* Overeenkomste kunnen de volgende Regels worden gegeven,

1. De *Bywoorden*, die de *Werkwoorden* in een enkel zin slot vergeselschappen, worden in hunne Overeenkomste achter de Bepaalde *Werkwoorden*, met *Voornaemwoorden* of *Zelfstandige Naemwoorden* overeenkoomende, geplaeft; als in, *ik treede langzaam; gy loopt ras; by vloekt schriklyk; wy liegen nooit; zy booren naeulyks; de starren schynen belder; de vesten ryzen hoog; Dafnis zat by geval.*

Doch, wanneer het *Vraegende* of *Verwonderende* *Bywoort* *Wat* de *Natuurlyke* Overeenkomst der *Naem- en Werkwoorden* omgekeert heeft, worden de *Bywoorden* achter de *Naemwoorden* geplaeft, als in, *wat schynen de starren belder! wat ryzen de vesten hoog! wat buldert de wint geweldigh!*

Dit wordt insgelyks verandert, wanneer een der *Voegwoorden*, *Hoewel*, *Schoon*, *Naerdien*, *Dewyl*, *Indien*, *Zoo*, en diergelyke de enkele rede voorgaet; want dan wordt het *Bywoort* tusschen de overeenkoomende *Naem- en Werkwoorden* gestelt; als in, *boewel ik langzaam treede; schoon gy ras loopt; naerdien by schriklyk vloekt; dewyl wy nooit liegen; indien zy naeulyks kunnen; zoo de starren belder schynen.*

Achter de *Bywoorden* van den *Onbepaalden Tyt*, *Als*, *Toen*, *Wanneer*, *Nadat*, *Zoolang*, *Terwyl*, *Daer*, heeft de zelve *Woortvoeging* plaets; als in, *als ik gevaerlyk-*

vaerlyk krank lagh; toen gy my troulyk bystondt; wanneer zy dikwyls vraegden; na dat zy spade aenquamen; zoo langh by voorspoedighe regeerde; terwyl Hontwolf wreesselyk heste; daar die beuvels allengs aftoopen.

Wanneer de rede vraghswyze door *hoe* wordt voorgesteld, gaen de Bywoorden, de Naem- en Werkwoorden, in Overeenkomste staende, doch nu omgekeert, voor; als in, *hoe winnigh steekt de zon! hoe lieflyk zingt de nachtegaal! hoe luide ruischen de boomen!* In welke gelegenheit beide deeze Bywoorden, als aen een gelafcht, schynen.

Het Bywoort, in eene rede gestelt, die met een Betreklyk Voornaemwoort begint, gaet voor het Werkwoort hane; als in, *die eeuwighlyk beerst; die nergens vry ben; die te noore over landen en lieden regeerde; dat zoo verre van alle de werelt aflegt; die tweemaal 's daegs gemolken wordt; die deertlyk om bals geraekte.*

In de Onbepaalde of Eindigende Wyze der Werkwoorden, het zy Bediyvende en Onzydige, of ook Lydende, wordt het Bywoort tot de Overeenkomst voor het Werkwoort gestelt; als in, *wel leeven; snellyk beweegen; eerlyk handelen; qualyk booren; jammerlyk weenen; hoog vliegen; laag daelen, deertlyk omkoomen; gansch vergaen; beimelyk vermoort worden; s'avonts begraven worden.*

3. In de Overeenkomste der Zelfstandige met Byvoeglyke Naemwoorden, of met Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker Wyze genoomen, wordt het Bywoort voor het Byvoeglyke gezet, het zy in deeze woortvoegingen een Geslachtwoort of Voorwoort het Byvoeglyke Naemwoort of Deelwoort voorgaet, of uitgelaeten worde; als in, *een zeer grysman; eene gansch oude vrou; eene wel geschikte rede; de schier onnavolgbaere styl; uwe net besneede pen; on-*
R
langs

langs gevalle sneeu; versch ontlooke bloemen.

4. Het Bywoort wordt ook in de Woortvoeginge voor allerlei Deelwoorden, het zy van Bedryvende, het zy van Lydende of ook Onzydige Werkwoorden gezet; als in, *een schat, van outs begraeven; Dido, aldus gewaerschuwt; Orion, schieelyk opstee-kende; de storm, te geweldig aenwaffende; onvoorziens verschynende; wel gediend met Achates; zwaerlyk zuchtende; duiven, schieelyk neêrgevallen; langduurigh in ballingschap onzwervende; ik, zoo schandelyk uit-gestreeken; wy, zoo deerlyk verdrukt.*

5. Het Bywoort *Genoeg*, in eene Bevestigende of ook Loochenende rede by een Byvoeglyke Naemwoort gestelt, neemt zyne plaets altyt achter dit Naemwoort; als in, *eene stiefmoeder, die boos genoeg is; ik ben niet wys genoeg; een overout verleider, verwaent genoeg.*

De Voegwoorden, die van het voegen den naem draegen, hechten in de Overeenkomste allerlei Woorden met huns gelyken aen een, om alle de deelen eener rede te vereenigen.

Hier toe dienen deeze Regels:

I. De Samenbindende Voegwoorden, *En, Noch, Nochte*, en de Redeschiftende, *Of, Ofte*, worden gestelt tusschen de Bywoorden in eenen Toestemmenden of ook Ontkennenden zin. Dus zegt men, *bier en daer, beden of morgen, nu en dan, gisteren of eergisteren*, en wederom, *min noch meer, vroeg noch laat*; in welke leste loochenende spreekwyzen zommigen eene uitlaeting van *niet of noch*, voor de eerste Bywoorden *min en vroeg*, erkennen.

II. De Voegwoorden *En* en *Of* laeten zich ook plaetsen tusschen twee Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen, achter het leste alleen geplaatst; als in, *voor en na den val; met of zonder bulpe.*

III. De

III. De Voegwoorden *En* en *Noch* binden Zelfstandige Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in hunne Naemvallen te zamen.

En dit geschiedt in de Gemeene Naemwoorden met byvoeging hunner Geslachtwoorden; als in, *bet gezagb en de kroon des ryks te verzekeren; in den buiken bet ingewant beslooten; Thaddeus ontvout den afval der Engelen, en de straf, daer op gevolgt; den leeu en den draek.*

Somtyts geschiedt het dus, dat in het eene deel der rede het Geslachtwoord des Naemwoorts uitgedrukt en in het Andere verzwegen worde; het zy de Naemwoorden van het zelve Geslachte zyn; als in, *den bliksem en donder nabootsende; de bovaerdy en nydigheit; bet misbruik der schepselen en elementen: bet zy dat zy van twee verscheidene Geslachten zyn; als in, tot afbreuk van d'eere en naeme des Allerhoogsten; in de lommer van eene spelonke en priëel; Noë, bet voorbeeld van godtvruchtigheit en boetgezant; naer den staet en gesteltenis der persoonaedje.*

In de Overeenkomste der Eigene Naemen door de Voegwoorden worden by de Naemwoorden geene Geslachtwoorden toegelaeten; als in, *Lucifer en Micbaël; Homeer en Euripides; Jakobs en Rachels zoon; geen zoon van Polybus nochte Merope: voor welk leste woort eene uitlaeting is des Voorzetsels Van.*

Voor Gemeene Naemwoorden, door Voegwoorden aen elkander gehecht, worden ook dikwyls ter wederzyde de Geslachtwoorden uitgelaeten; als in, *met glimp en scbyn; bier en wyn; water en broot; visch noch vleesch; rook en smook; vlammen en aerdbeevingen; bemel en aerde; wint en weder; lant en zee; buis en bos; in beerlykheit en hoogmoet; brant van tweedragbt en oorloge; gezant en gebeimenistolk.* In welke voorbeelden zommige voorkoomen, waer in Naemwoorden van

twee verscheidene Geslachten door het Voegwoort aen elkander gekoppelt worden. Maar dit is ook alreede aangemerkt by de Overeenkomst des Geslachtwoorden met hunne Zelfstandige Naamwoorden.

Gelyk onderusschen de zelve Naemwallen door deeze Voegwoorden aen elkandere gehecht worden, zoo geschiedt dit niet nootzaakelyk in de zelve Getallen; dewyl door de Voegwoorden het Eenvouwige en meervouwige Getal met hunne Geslachtwoorden te zamen gehecht worden; als in, *het tooneel en de persoonaedjen zyn zondaernigh; de Paradysslang en de zwynskudden; Sint Jan beeldt de geheimenissen en den stryft in den bemel uit.*

Evenwel heeft de uitlating der Geslachtwoorden in deeze schakeling der Naemwoorden door de Voegwoorden ten deele of in het geheel plaats; als in, *maghtigh de oogen en aendacht des kenners te bekooren; de zoonen verlieten den wandel van Seth en offeranden en altaeren; door de opgezette sluizen des bemels en geduurigen slagregen; daer de Geslachtwoorden in het eene deel der rede worden uitgelaeten; en ook in, een bedienaar van instellingen en afgodendienst; scholieren en opluikende jonkheit worden geoeffent; door spitswondtgeden en boogdraevenden tooneelstyl geraekt; schoon 'er uitspraek nochte zeden nochte spreuken ontbeeren; in welke leste voorbeelden de Geslachtwoorden ter wederzyde ontbreeken.*

IV. Byvoeglyke Naemwoorden, het zy in hunne Overeenkomste by de Zelfstandige gevoegt, het zy op zich zelfs staende, of als Zelfstandige gerekent, worden door de Voegwoorden *En, Noch, Of, Maer, Doch*, aen elkander gehecht, of ook van elkander gescheiden.

En dit geschiedt in het eerste dus, dat voor het eerste
By-

Byvoeglyke Naemwoort het Geslachtwoort hene gae, gelyk het voor het tweede verzwegen wordt; als in, *de eendrachtige en eerwaerdigste aeloutbeit; bet derde en leste bewys; de naeryver der boogmoedige en nydige geesten; de inbeelding der waenwyze of overrechtsche wysheit; een niet schoon, maer wel sprekend redinaer; eene goelyke, doch onkuische jonkvrou; hoewel ook het Geslachtwoort voor het eene en andere Byvoeglyke somtyds uitgelaten wordt; als in, oude en jonge historien; quaetwillige en goede Engelen; openbaere en schaemteloze misbruiken; bet niet van stichtelyke en vermarkelyke spelen; stomme of spraekeloose dieren; vaerdige, doch onbezuisde geesten.*

Wanneer ten tweeden de Byvoeglyke Naemwoorden op zich zelve staen, worden zy zonder Geslachtwoort, als eigentlyk tot het Zelfstandige behorende, door de Voegwoorden te zamengehecht; als in, *die Gode aengenaem en waert was; bet was nodig en lastyk; ongekust en ongerept; aensvaltiger en kuisch; Jesta staet tusschen vroomen en vroom; bysprak goet noch quaet.*

Byvoeglyke Naemwoorden, als Zelfstandige gerekent en geboogen, worden door de Voegwoorden, doorgaens zonder eenigh Geslachtwoort, aen elkan-der gehecht; als in, *den naekten en gekleeden; goeden en quaeden worden gemengt; die heilig en onheiligh onder een mengen; tot stichting van inbeemscben en uitbeemscben.*

V. De Voegwoorden *En, Noch, Nocht, Of, Maer, Doch*, welker zomtijde den zin en betekenis vereenen en versterken, en andere die beide met eenige tegenstreevingen schiften en scheiden, bechten de Werkwoorden en hunne Byzondere Wyzen en Tyden aen elkander; als in deeze voorbeelden, waer in de Werkwoorden zonder Helpwoorden zyn, *de Gresten wapenen en verweeren zich; bet bootsvolk haelt de zeilen in, en wendt de voersietens naar strand toe; men bevoort niet te zisten,*

noch te regelen; het vee proefde niet eenen druppel nat; nochte zette zynen mont aen het gras; die de ondeugden niet streelde, maer geesselde; Damon bekende het, doch dorst ze niet leveren.

Wanneer de Werkwoorden, met hunne Helpwoorden gesterkt, door deeze Voegwoorden aen een gehecht worden, wordt het eene Helpwoord, het zy van het voorgaende, het zy van het volgende Werkwoord, in de Overeenkomste naer den eisch der spreekwyze uitgelaeten.

In de Eindigende of Onbepaalde Wyze wordt het Helpwoord van het eerste Werkwoord uitgelaeten; als in, *gevloekt en gelastert worden; gezongen en gesprongen hebben; en, door byvoeging van het Woorden TE, gekoomen en gegaen te zyn.*

In de Aentoonende Wyze, waer in het Helpwoord zyn Werkwoord, dat het begin der rede maekt, pleegt voor te gaen, gaet ook het eerste Helpwoord het eerste der gekoppelde Werkwoorden voor, en wordt voor het tweede uitgelaeten; als in, *de bemelsche waerbeit werd belaegt en geplaegt; het licht was benevelt en verduistert; de kruisgezanten hebben gepredikt en geschreeven; Herkules werden kerken en altaeren gebout en toegewydt.*

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt van de redenen, die van de Vraegende Bywoorden *Hoe, Waer, Waerom, Wanneer, Of,* als mede van de Bywoorden der Gelykenisse, *Alzoo, Zoo, Aldus, Dus,* en van de Redeneerende Voegwoorden, *Hierom, Daerom, Derbalven, Diesbalve* en *Want* aenvangen; als in, *hoe worde ik geschokt en geslingert? waer is de man overvallen en vermoort? waerom worden wy gelastert en beloogen? wanneer zyn de belden besprongen en gesneuveld? of wordt by gewellekoomt en ingebaalt? aldus wierdt dit kint Hageroos geheeten en Grooten Vteryk overgelevert; alzoo worden deugt-*
zaa-

zaame mannen van de gemeente bemint en geëert; zoo ben ik gebavent en getaiflert; dus was bet in den raedt beraemt en beslooten; hierom zyn de tyden gebonden en verplicht; daerom wordt dit bedryf gepreezen en vereeuwigt; derhalve zyn braeve veltbeeren in bet beir bemint en gezien; derhalve worden de kunsten geoeffent en gebantbaeft; want dit treurspel wordt gewraekt en afgekeurt.

Deeze Woortvoeging wordt omgekeert, en het Helpwoort der gekoppelde Werkwoorden by het eerste uitgelaeten en achter het tweede gevoegt, wanneer de rede met een betreklyk Voornaemwoort begint, of met de By-en Voegwoorden, *Gelyk, Gelykerwys, Hoewel, Schoon, Dat, Hoe* (verklarender wyze genoomen) *Indien, Zoo, Dewyl, Omdat, Naerdien, Als, Wanneer, Toen, Bywoorden* van den Tyt, die het Latynsche *Quum* vertaelen; als in, *die in bunne heerlykheit bestraf en gedreigt worden; welke kennis onder bet tapytwerk gebloemt en overschaduw wordt; waer over (over welke zaek) by achterbaelt en ontdekt werd; waer mede (met welken geest) zyn booft gebalsemt en overgooten was; waer uit (uit welken hemel) verstoeten en ter eeuwige duisternisse verdoemt word; wat bedorvene tyden daar op gevolgt en gestraft zyn; gelyk dit in meer kunsten vereifcht en gepreezen word; gelykerwys bet ons niet geweigert, maer toegestaen wordt; hoewel bet buwelyk geslooten en aengegaen is; schoon by van minne ontsteecken en betovert is; dat de kinkeren door den doop afgewasschen en in bet licht van Gods ryk overgevoert worden; boe Saul en de zynen omgekoomen en gestraft zyn; indien bet my geoorlooft en toegelaeten is; zoo wy achterbaelt en beklapt worden; dewyl de gestarrenten afgetekent en by de profeeten gedacht worden; omdat wy geweigert en tegengesproken hebben; naerdien wy berooft*

en geplondert zyn; als de weg der deugt gevoelt en be wandelt wordt; wanneer vrooken beproeft en gelu- tert worden; toen de Koning gemaalft en gekroont word.

VI. Zommige deezer Voegwoorden, die Voor- gaende zyn, eifchen tot hunne Overeenkomfte niet de Werkwoorden, een Werkwoort van de Aentoo- nende Wyze; zommige van de Aentvoegende Wyze; zommige van de beide Wyzen.

Het Werkwoort der Aenttoonende Wyze volgt de Beftuirende Voegwoorden, *Want*, *Omaat*, *Derwyl*, *Vermits*, *Nademaal*, *Naerdien*, *Aengezien*, *Alzo*; als blykt in, *want de melk droogt op van bitte; omdat zy boven bem staen; derwyl wy wel op malkander pas- fen; vermits het vonnis uitgefproken is; nademaal de vlooten uitgeloopen zyn; naerdien al het land in repen roer is; aengezien deeze dieren zinnebeelden verftrekken; alzo by haer des fchoffeers banden ontwaldigde.*

De Samenbindende Voegwoorden, *Nochte*, *Daer- enboven*, de *Wederftreevende*, *Maer*, *Doch*, en de *Redeneerende*, *Waerom*, *Welsbatve* eifchen in de tweede plaetfe en in het bloote verhael eener tegenwoordige of verleede Zaake tot hunne Overeenkomfte het zelve Werkwoort der Aenttoonende Wyze; als in, *nochte de Goden ontzagen zich niet; daerenboven bleide de wil- derniffen; maer men zal u een beelt van louter goud gieten; doch ik laete dit niet aan my leunen; waerom bergen en bewels zich verbeffen; welsbatve doffchen en beemden luftig en vrolyk zyn.*

De Toegeevende Voegwoorden *Schoon*, *Hoewel*, *Of*, en de *Voorwaerdelyke*, *Indien*, *Zoo*, *Zoverre*, *Is 't dat*, komen eindelyk ook overeen met het Werk- woort der Aenttoonende Wyze; als in, *fchoon myne moeder zyt; hoewel ik myne vryheit traeg ver- worf; wat fchaadt het toch, of Aarynas bruin is?*

in-

indien wy was bafchen zingen; zoo het op gaven aankoomt; zoo verre by dit gebengt, is 't dat wy niet maekt, maer bekleedt gevonden worden.

De Oirzaeklyke Voegwoorden, *Dat*, *Opdat*, *Zoo dat*, *Zulks dat*, alle het Latynsche *Ut* en *Ad eo ut* beantwoordende, en de *Reufchiftende Of*, in twyffelingge gebruikt, eifchen tot hunne Overeenkomfte een Werkwoord der aenvoegende Wyze; als in, *Tityr magb zingen, dat 'er het bofch naer luiftere; de boomfnoeter zal u toezingen, dat het klinke; zeg dan, dat Amyntas tegens my zinge; bekrant uw en poebet met veil; dat Kodrus bart van fpyt berfte; opdat zyne tong den dichter niet bindere; op dat het fteeken der Zomerkonne de klai kooke; op dat de balm niet bezwyke; zoo dat 'er geen gras door bene waffe; zulks, dat zy min werks van Samos maekte; by wift zich zulks te quyten, dat by gebezigt wierd; die in bedenken neemt, of u de regearing der ftede ftae te aenvaerden.*

De *Wederftreevende Voegwoorden*, die *Onverfchilligh* zyn, dat is, die voor of achter het Werkwoord van een zinftot kunnen plaats hebben, *Niettemin*, *Nochtans*, *Eabter*, *Evenwel*, met het *Toegeevende Wel*, en de *Redenerende Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*, *Dits*, en het *Samenbindende Ook*, buiten de koppeling aangemerkt, hebben in hunne Overeenkomfte een Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *niet te min liet ik myn werk dryven; nochtans quam ik nooit met de bant vol gelts t' buis; evenwel zullen de tortels niet ophouden van korren; wel is waer; by wift wel, boe haetlyk de gelykenis was; hierom blinkt zy met recht in Gods klaerheit; ik geeve my daerom de eere; derhalve is myn bede; het is dieshalve niet te verwonderen; dies zal het niet ondienftig zyn; het ftrekte ook Homeer tot geene kleene eere; ook ben ik zoo leetlyk niet.*

In eene Aengevoegde rede, en die tot eene voorgaende betreklyk is, voornaemelyk wanneer getwyffelt of beraetflagt of ook toegegeeven wordt, dienen zich de Voegwoorden *Hierom, Daerom, Derhalve, Dierhalve, Dies*, gelyk het Toegeevende *Al*, tot de Overeenkomste van een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in den Verleedenen Onvolmaekten Tyt; als in de voorbeelden by doorfluchtige schryvers te zien is.

De *Verbaelende* Voegwoorden *Dat* en *Hoe* eischen, gelyk ook *Dat* en *Zoo*, wenschender of betuigender Wyze en achter een woort van vreeze gebruikt, tot hunne Overeenkomste het Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *my dunkt niet, dat ik by Varus en Cinna te pas kooome; by zong, hoe de wereldkloot in zynen vorm gegooten wierd; hoe Fuëtons zusters met eene bittere schorffe overtrokken wierden; dat by, die u bemint, zich ook met u verblyde; dat de Syrische roos op zyne doorne bage bloeis; Galatea wou wel, dat ik haer eerst zaeg; zoo lang by ducht, dat zy my boven hem stelle; ocb, dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde; zal ik noch beleeven, dat my gebeure uwen naem uit te breiden; ik moet u bitterder sbynen, dan Sardinisch kruut; zoo my dees dagh niet langer, dan een gebeeljaer valle.*

De *Toegeevende* Voegwoorden, *Het zy, Het zy dat*, en de *Voorwaerdelyke* *Ten zy, Ten waere*, vorderen tot hunne Overeenkomst de Werkwoorden der Aentoonende en Aenvoegende Wyze; als in, *het zy daer een staend of loopend water omtrent is; het zy dat die gloet 's aerdryks ader verbarde en toefbroeie; ten zy by den Vader dat ziet doen; ten zy uwe gerechtigheit overvloediger zy; ten waere my te zingen stond.*

Ondertussen vallen by de hedensdaegsche schryvers de Overeenkomsten tusschen de Voeg- en Werkwoorden wel anders, als wy ze boven gestelt heb-

hebben; maer wy hebben in deeze Woortvoegingen den schryfftyl van Vondel, als den naeukeurigsten, heeft willen volgen; hoewel hy zich zelven noch niet alomme gelyk is.

H E T X L. K A P I T T E L.

Na de Overeenkomste, daer albereets van gesproken is, volgt de *Beheersching*, waer door het eene Woort het andere in eenen zekeren uitgang van veranderinge beheerscht.

Deeze Beheersching is drievouwich; van een *Zelfstandig Naemwoort*; van een *Bedryvend Werkwoort*, waer toe ook het *Deelwoort* van ons gebraght wordt; en van een *Voorzetfel*.

Van de Beheersching des Zelfstandigen Naemwoorts is de eenige volgende Regel:

Een Zelfstandigh Naemwoort, met zyn Geslachtwoort gepaert, beheerscht den Teeler van diergelyk een Naemwoort, ook zyn Geslachtwoort volgende, van het andere verscheiden; als in, *de dagh des Heeren*; *de welvaert des lants*; *de eendraght der burgeren*; *de zenuwe des oorlogs*; *de schaduw der deugt*; *het orakel der waerheit*; *de beginsels der natuure*.

Maer voor het Geslachtwoort des beheerschten Naemwoorts word in deeze beheersching de Teeler der *Bezittende Voornaemwoorden* *Myn*, *Uw* (*Tuus* en *Vester*) *Zyn*, *Ons*, *Hun*, *Haer*, als mede der *Aenwyzende*, *Die*, *Dees*, *De zelve*, in beide Getallen op de zelve wyze, als het Geslachtwoort, dikwyls gebruikt; als in, *de zegen myner kudde*; *de dagh uwer geboorte*; *de eeuwigheit zyner beerschappye*; *de grenzen onzes vaderlants*; *de bant binner vrientfchap*; *de broosheit haerer natuure*; *de nederlaeg dier benden*; *de gront*

gront dezer geschiednisse; de werken des zelve dichters?

Eigene Zelfstandige Naemwoorden worden dus ook in den Teeler beheerscht van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die in deeze gelegenheit hunne Geslachtwoorden verliezen of verwerpen; als in *Adams misdaet; Kains broedermoort; Noachs arke; Davids harp; Salomons gebet; Cicero's brieven; Cezars gedenkschriften.*

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Beheerschte Naemwoord het Beheerschende Voorgae, die door omschryving met het Voorzetsel *Van* dus verandert wordt, nadat het beheerschende zyn Geslachtwoord weder aengenomen heeft; de *misdaet van Adam; de broedermoort van Kain; de arke van Noach; de harp van David; het gebet van Salomon; de brieven van Cicero; de gedenkschriften van Cezar;* en niet, *de misdaet van den Adam of des Adams, de broedermoort van den Kain of des Kains, &c.* omdat (gelyk ook al voorhene gezien is) de Eigene Naemwoorden, de Persoonen, die ze draagen, ten volken uitdrukkende, geene Geslachtwoorden toelaeten.

Ook is aen te merken, dat deeze Beheersching voornemelyk plaets hebbe omtrent Eigene Persoonlyke Naemwoorden; terwyl Naemwoorden, die Landen en Steden uitdrukken, van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden doorgaens beheerscht worden doot de omschryving van het Voorzetsel *Van*. Waerom men zegt, *de bogt van Frankryk; het bos van Hollant; het wapen van Overysse; het stadhuis van Amsterdam; de beurs van Londen; de burg van Leiden; het kasteel van Antwerpen;* en niet zoo voeglyk, ten waere in de dichtkunst, die zich somtyts te veel veroorlooft, *Frankryks bogt; Hollants bos; Overysse's wapen; Amsterdams stadhuis; Londens beurs; Leidens burg; Antwerpens kasteel.*

Dee-

Deezen voet hout men ook in *Godts huis*, *Godts volk*, *Godts woort*, en diergelyke; niet zeggende, *bet huis Godts*; *bet volk Godts*; *bet woort Godts*; hoewel de Drost Hooft den troon *Jupyns* kan goet keuren, als men gehoor of aenzien maeken wil; gelyk hy ook spreekt van *de zientyke bant Goods* in de Opdraght zyner *Nederlantische Historien*. Een of *De Man Gods* schynt hier van uitgezondert, om dat *Gods Man* van onze ooren gewraekt wordt. Hoewel men in ons Overyffel van iemant, die onnozel en naelyks by zyne zinnen is, gemeenlyk zegt, dat hy *een arm Gods wicht* zy: *Iemant en Niemant*, die geen Geslachtwoort toelaeten, *Elk en Ieder*, waer voor het bedoelende *De* geene plaats heeft, *Zelfstandiger Wyze* genoomen, worden op den bovengemelden voet beheerscht; als in, *iemants gemoet*; *niemants vrient*; *elks genoeg*; *ieders zinlykheit*.

Dus maekt men ook de Woortvoeging, met uitlaetinge van het Geslachtwoort ten wederzyde, in *arents oogen*; *reigers veders*; *wolfs klaeuw*; *boks voeten*, *barts borens*; *scbaeps vachten*; *verkens borstels*; *kalfs wellen*; die anders gemeenlyk aen een gelascht worden.

Dit word insgelyks nu en dan gevolgt, wanneer Gemeene Zelfstandige Naemwoorden den Teeler van andere beheerschende, die voor zich laeten hengaen; als in, *des mans achtbaerheit*; *des lants welvaeren*; *des menschen zinlykheit*; *des scbuffeerdens banden*; *des vyants achterlaegen*; die alle van het Manlyke of Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal zyn.

Want wanneer de Teeler van het Vroulyke Geslachte en Eenvouwige Getal is, kan men deeze Woortvoeging in houden; omdat men niet zeggen kan, *der deugt scbaduwe*, *der stat rykdom*, *uwer majesteit dienaer*; maer, *de scbaduwe der deugt*; *de ryk-*

rykdom der stad; de dienaer uwer majesteit; of (gelyk ook al voorhene getoont is) de deugts schaduw; de stats rykdom; uwe majesteits dienaer; dat Vondel gebruikt in de Opdracht van Lucifer.

De tweede Naemvallen in het Meervouwige *Ge- tal Zommiger, Veeler, Geener, Aller, Hun aller, Zulker*, en diergelyke met het Betreklyk Voor- naemwoort *Welker*, de plaets van het Geslachtwoort *Der* vervullende, en voor Zelfstandige Naemwoor- den gevoegt, of op zich zelfs staende, hebben met deeze de vryheit, om het Beheerschende Naemwoort voor te gaen; als in, *zommiger ketteren dwaeling; veeler banden arbeit; geener menschen gebeugenis; aller dagen avont; hun aller nederigheid; zulker dingenoog- merk; welker spreuken geloofswaerdigheid.*

Wanneer ondertusschen in deeze Beheerschinge twee Teelers van byzondere Zelfstandige Naem- woorden elkanderen volgen, gelyk in dit woort van Vondel, *dat groote licht der geleertheit en vroomigheid onzer eeuw*, eischt het somtyts de voegelyke wel- luidendheit, en opdat men den quaeden klank, dien het herhaelen der Geslachtwoorden baert, vermyde, dat de eerste door het Voorzetsel *Van* omschreeven worde; als in. *een voedsel van de afgoderye des Hei- dendoms; voorstanders van het gebruik der tooneelspelen; het overtreden van het gebot des Allerhoogsten.*

Somwylen moet echter niet de Eerste, maer de Tweede Teeler door *Van* omschreeven worden; wanneer narmelyk deeze een Eigen Naemwoort is, of een Gemeen Naemwoort, dat in den Teeler de merkletter *S* bezwaerlyk ontfangt; als in, *het boek der geboorte van Jesus Christus; het begin der Open- bieringe van Joannes; de invloed der genade van den Heiligen Geest; de bitte der driften van het vleesch.*

Ook

Ook geschiedt het noch beknopter en voeglyker op deeze wyze, wanneer de eerste Teeler, zonder zyn Geslachtwoort door het Voorzetsel *Van* omfchreeven, na het Voorzetsel den Tweeden, maer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in het Eenvouwige, en van alle in het Meervouwige Getal, voor zich ontfangt; als in, *eene baetster van eens anders geluk; eene verquikking van 's levens moeielykbeden; de zekerheit van der geesten afval; een voorbeeld van der vrouwen aert; de smart van der kinderen krankheit.*

Voornaemwoorden, die, de plaets der Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal waerneemende, tot de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden behooren, blyven in deeze Beheerschinge, wanneer zy voor de Beheerschinge henegaen, onverandert, als of zy met de Zelfstandige een woort uitmaeken; als in, *zyn wyfs zuster; zyne moeders voorzoon; in uw vaders plaetse; myn ooms dochter; uwe grootmoeders nakoomelingen; onze nichts bruidegom; hun broeders buisvrouw; die mans inborst; dat diers aert.*

Dit heeft ook plaets in de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die met andere Eigene anders in Getal en Naemval over een koomen. Dus zegt men, *Koning Ninus tyt; Keizer Karels wetten; Prins Willems geboorte; Bisschop Davids lantbrief; Vrouw Jakobaes priëel; schutter Alkons lof, in Vondels Virgilius.*

Waer op aen te merken is, dat in deeze Woortvoeginge de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschende, als Beheerschte Naemwoort, uitgelaeten worden.

Verzaemelende Naemwoorden en Naemwoorden van *Mate* en *Tyt* bestieren ook andere Zelfstandige Naemwoorden in den Teeler, doch met uitlaetinge der Geslachtwoorden in beide Getallen; als in, *een stoet*

stoet jongkbeeren en jafferen; twaalf legtoenen enigen; een hoop dringeren en doornmetrachten; een vaandel voerknachten; een bende ruiteren; een stapel boeken; een kudde schaepon; dubbele ryen riemen; een vloot schepen; duizenden onnoelen; een zee waters; een plas bloets; een stuk weegs; geenen duimboorts; een voet gronts; een raede dyks; hondert ploegen lants; weinige bunderen bouts; een ton boter; een vat wyns; een zak korens; zes schepels rogge; twee mudden tarwe; een last ervottens; drie jaeren tyts; twee maenden uitstels; twee ratzen speelens; negen daegen vierens; vyf uren gaes.

Alle Byvoeglyke Naemwoorden van Menigte, als, *Weinig*, *Luttel*, (waer voor Vondel ook *Een Weinig*, *Een Luttel* gebruikt) *Min*, *Veel*, *Meer*, in het Eenvouwige Getal in den Groot- en Middeltrap der Vergelykinge gestelt, en *Wat*, het Latynsche *Aliquid* uitdrukkende, volgen deese beheersching, waenneer zy in het Onzydige Geslacht gebruikt worden, nalatende de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschte, als Beheerschende Naemwoort; als in, *weinig* wyns; *luttel* pannendaks; *min* gevaers; *veel* lants; *veel* wierooks; *meer* zoetigbeits; *meer* zwaerigbeits; *wat* schyns; *wat* geluists.

Doch gelyk in deese Woortvoeginge de Beheerschte Teeler het Beheerschende Naemwoort volgt, zoo eischt *Genoeg* deezen Teeler; het zy in het Eenvouwige, het zy in het Meervouwige Getal, voor zich; als in, *moets* genoeg; *goets* genoeg; *gelts* genoeg; *lants* genoeg; *volks* genoeg; *ziels* genoeg; en, *by heeft* goederen, schulden, boeken, kinderen genoeg.

De twee Voorraenwoorden *Iet* en *Wat*, en het tegengestelde *Niet* beheerschen ook den Teeler van Byvoeglyke Naemwoorden in het Eenvouwige Getal; als in, *iet* uitwendig; *iet* gruwzaam; *iet* zeld-

zeldzaems ; wat nieuw ; wat treffelyks ; niet gewichtigts ; niet ſchandelyks noch lofwaerdigts.

Dus zegt men ook gemeenlyk, *van Adams wege ; van vaders of moeders zyde ; om Godts wil ; om der vaderen wil ; om uwer kinderen wil ; in Godts naeme ; uit onzer aller naeme ; voor , van den wege van Adam ; van de zyde van vader of moeder ; om den wil van Godt ; om den wil der vaden ; om den wil van uwe kinderen ; in den naeme van Godt ; uit den naeme van ons allen.* Hooft zegt echter in zyne hiftoriën, *van wege 's Konings van Spanje ; van wege der Engelsche Koninginne ; van wege baerer afkomfte, geboorte en opvoedinge.* En met recht ; om dat de overvloed van zoo veele Naemwoorden in een enkel zinſlot geene andere woortvoeging gevoeglyk toelaet.

H E T X L I . K A P I T T E L .

Na de Beheerſching der Zelfſtandige Naemwoorden, nu beſchouwt, gaen wy over tot die van de *Bedryvende Werkwoorden en Deelwoorden, aen de Werkwoorden verwant.*

Hier van zyn deeze volgende Regels:

1. Ieder Bedryvend Werkwoord, Bepaelt of Onbepaelt, beheerſcht nootzaakelyk den Aenklager of vierden Naemval van een Zelfſtandigh Naemwoord, dat het voorwerp des bedryfs is ; als, *ik vreeze den Heer ; gy eert den koning ; by beſchermt bet vaderlant ; den veltſlag winnen ; den vyant vervolgen ; bet velt ruimen ; den verraeder ſtraffen.*

Dit heeft ook plaets in de Wederkeerende en zommige zoo genoemde Onzydige Werkwoorden ; als in, *de zanggoddin ſchaemde zich ; onze Thalye gewaerdigde zich ; de moeder Jokaste verdoet zich*

S

zel-

zelve; wy verwonderden ons zelfs; zynen gang gaat; zynen eigenen doot sterven; wy wandelden onzen weg.

Hier in is aen te merken, dat het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklager voorgaat in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo der Aentoone, als der Aenvoegende of Wenschende of Toelastende Wyze; meer blaot en zonder eenigh voorgaend Bywoord of Voegwoord gestelt; als in, *ik boete den onwetenden heop; gy beschryft het burgerlyk oproer; wy openden de wyntekust; hy ontdekke de geheimenissen; hadde ik myns voorrige jeugt; haanden en zagen wy noch den koning.*

In den Verleedenen, Meesdanverleedenen en Toekomenden Tyt der Aentoone Wyze wordt de Beheerschte Aenklager schier het Helpwoord en voor het Beheerschende Werkwoord gestelt; als in, *ik hebbe den koning gezien; zy hadden de poorten geopent; wy zullen den verraeder straffen; en ook vraegswyze, zal ik myns arme bus weder zien? zal de Jaf, dat zulke landen bezitten?*

Die geschiedt ook in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt der Wenschende of Aenvoegende Wyze, met de Helpwoorden *Moogen, Moeten, Zullen* bekleedt; als in, *och magh ik den dichter hooren! mogte ik myns vryheit verwerven! zo moeten die broeders elkanderen beminnen; wy zouden den vyant vervolgen.*

Ondertusschen wordt de Beheerschte vierde Naemval of Aenklager in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo der Aentoone, als der Aenvoegende Wyze, voor het Beheerschende Werkwoord gestelt, wanneer de rede met eenige Bywoorden van Tyt, *Gelykenisse, Plaats, en Twyfseling*, als ook met de *Woorwaerdige en Besluitende Voegwoorden, Terwyl, Wanneer, Toen* (quam) *Eer,*

Eer, Eerdan, Gelyk, Zooras, Zoolang, Daer (ubi) Misschien, Of, Zoo, Indien, Want, by van den Vondel, Het zy, Dewyl, Vermits en diergelyke begint, of ook met een Betreklyk Voornaemwoort; of wanneer de Beheerschte Aenklager een Betreklyk Voornaemwoort by zich heeft, of eindelyk zulk een Voornaemwoort zelf is; als in, terwyl ik uwe voetstappen naspoore; wanneer by zyne kudden lokte; toen gy Dafnis boog en pylen in stukken braekt; eer wy bet velt met yzer doorsnyden; eerdan de brak eene lucht van Diana wech hebbe; gelyk druiven den wyngert versieren; zooras gy uwe ziel verzworen hebt; zoolang Fillis den bazelaer bemint; daer drie hondert runders uwe bagen snoeien; misschien of wyergens bet spoor van den stier vonden; zoo gy my dikwyls begroet; indien de insteller des kampes dit bestemme; indien eens kuische huisvrouw huis en kinders gade slae; want Leda, de moeder, haer deeze kostelykbeden schonk; want men Duinryks bloet zocht te vernielen; bet zy wy ons nederzetten; dewyl gy uwen liefelyken reuk onder een mengt; vermits de gryzert ben dikwyls te leur stelde; voetstappen, die den gierigaert aenporren; die ons bet onvolwrochten list zong; eene star, die gewas en vruchten zegent; by verbaelde, wat gerecht, wat banket Filomele hem opdischte; nu zal ik beginnen te zingen; welke eens erwaerentheit men onder de byen vindt; dies wouden ze zingen; bet geen zy kosten; Deuntjes, die ik korteling u stilzwygens ontnam.

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt in eene Wenschende of ook Aengevoegde rede, die in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt met een der Wenschende Bywoorden of Tusschenwerpselen, of ook met een *Dat en Hoe* (der Latynen *Ut en Quis* beantwoordende) en een Betreklyk Voornaemwoort

begint; als in, *o Pollio, dat by, die u beminne, zich ook met u verblyde! ocb, dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde! ocb, of gy Italië eenen langduurigen vrede bescbafte! ocb of gy uw stomp lemmer op een nieu aenbeelt smeede! zoolang by ducht, dat zy my boven hem stelde; Galatea wou wel, dat ik baer eerst zaeg; zie eens, hoe kommerlyk ik myne geiten voortdryve; zie, hoe de nymfen u korven vol leliën vereeren; het nootlot houdt my in bedenken; of Jupiter dit ook bestemme; ik verwonderde my, voor wien (cui) gy uwe appels op den boom spaerde; ai bezie eens, voor wien (queis) wy onze akkers bezaeiden.*

De Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger wordt ook gestelt voor het Beheerschende Werkwoord en zyn Helpwoord in den Tweeden Onvolmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt der Aenvoegende Wyze, wanneer de rede met een *Dat, Opdat, Als, Zoo, Indien, Zoodra, Zoolang* en diergelyke Voeg- en Bywoorden aenvangt; als in, *dat ik uwen naem zoude uitbreiden; opdat gy alle rampen beter verduuren zoudt; als wy dien beiligen dagb zouden vieren; zoo wy de zege zouden beveebten; indien zy den brief zouden geopent hebben; zoodra zy deeze tyding zouden geboort hebben; zoolang zy dit huis zouden bewoonen.*

In de Eindigende Wyze laet het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklaeger altyt in eene enkele rede voor zich hene gaen; als in, *Godt vreezen; den koning eeren; de broederscbap beminnen; zynen zoon tuchtigen; het verraet straffen; het juk der slavernye afschudden.*

In eene andere rede, die van een Werkwoord, een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze beheerschende, gelyk dit wederom zynen Aenklaeger, begint, gaet dit leste zynen vierden Naemval na-

tuur-

tuurlyker wyze voor in deeze spreuken, men vindt 'er, die al hun werk maeken met vaerzen te verbeffen de stat der ongerepte Pallas, en den olyf, boven alle andere boomen te achten; zoo beval Kanidia met tovervier te verbranden wilde vygeboomen, uit den kerkbove gerukt, en dootsche cipressen, en eiers van eenen beslymden vorscb; men beboeft niet alleen te verziere gesteltenissen en gedaenten van persoonnen en plaetsen, maer ook andere omstandigheden.

Maer gelyk deeze Woortvoeging, hoewel natuurlyk, gemeenlyk alleen plaets heeft, wanneer het Onbepaalde Werkwoord meer, dan eenen Aenklaeger beheerscht, zoo is die gebruikelyker, waer in de Beheerschte Naemval het Beheerschende Werkwoord der Eindigende Wyze voorgaet; als in, *wy willen u wederom en uwen Dafnis tot aen den bemel verbeffen; ik boore klippen en boomgaerden wedergalmen op dit gezang; by, die wint en weder verduuren kan*

2. Deelwoorden, dus geheeten, om de deelgenootschap in de betekenisse der Werkwoorden, en daerom in de Tytvoegingen achter deeze te vinden, beheerschen ook, zoo zy van eene Bedryvende betekenisse zyn, den Aenklaeger van hun Werkwoord; als in, *Oktavië, boorende deeze woorden van baeren zoone; zy beiden, kennende hunne naektbeit, vlochten vygebladers; de opperste Wysheit, kennende de bedorvenbeit der menschen*. In welke voorbeelden het Beheerschende Deelwoord van den Beheerschten Aenklaeger natuurlyker wyze gevolgt wordt; gelyk in den volgenden Beheerschte Naemval voor het Deelwoord gezet wordt; *Elizabeth, het gastrecht schendende; eene staertstar, de lantzaeten dreigende; Apollo, zyne kudden zoekende*.

Dit geschiedt ondertusschen omtrent de Deel-

woorden van den Tegenwoordigen Tyt. Wie die van den Voorleedenen en Toekomstenden Tyt zyn, welker eerste uit het Helpwoord *Hebbende* en een Lydend Deelwoord van den Verleedenen Tyt gemaakt wordt, en het tweede uit het Helpwoord *Zullende* en een Bedryvend Werkwoord in de Eindigende Wyze, zetten (dat hier aen te merken is) in deezze beheerschinge den Beheerschten Aenklager voor het Lydende Deelwoord en het Eindigende Werkwoord ter eenre en anderezyde; als in, *hebbende den burg ingenoomen; hebbende zynen vader begraven; zullende het vonnis uitspreken; zullende de vesten rutmen.*

3. Eenige Werkwoorden, als van *genegenheit*, *hegeerts*, *voorneemen*, *overleg*, *besluit*, *raet*, *uitwoeringe*, *begin*, *voortgang*, *nalaetinge*, *geboden*, *verboden*, als ook van de *zinnen*, *gemoetsdriften* en *hartstoghten*, en eindelyk meer diergelyke, of daer naer zweemende, beheerschen andere, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy Onzydige Werkwoorden, in de Eindigende Wyze, met aenneeminge van het wordeken *To*; hoedanige zyn *aenmeetten*, *aenporren*, *aenvangen*, *baeten*, *beginnen*, *bebinderen*, *beboeven*, *bebooren*, *belasten*, *beletten*, *believen*, *belooven*, *besluiten*, *bestaen*, *besteeden*, *beflemmen*, *betaemen*, *beveelen*, *beuren*, *denken*, *dreigen*, *dwingen*, *eischen*, *gebeuren*, *gebieden*, *geeven*, *getroosten*, *gewaerdigen*, *gewennen*, *baeten*, *bebben* voor gerechtigt zyn, *boeven*, *boopen*, *inbeelden*, *inwilligen*, *koomen*, *leeren* voor onderweezen worden, *lusten*, *meenen*, *nalaeten*, *onderwinden*, *ontzien*, *ophouden*, *opzetten*, *passen*, *persen*, *ploegen*, *poogen*, *porren*, *prikkelen*, *raeden*, *roemen*, *sammelen*, *schaemen*, *schikken*, *schroomen*, *schurwen*, *schynen*, *staeken*, *staen*, *stoffen*,
trach-

strachten, toeleggen, verbieden, vergeeten, verlangen, verkeeren, vermaaken, vermaken, ver-
meeten, vermoogen, verstooden, verzoeken, ver-
zuimen, uitgeeven, voorbebben, voorneemen, wree-
zen, wachten, waenen, wanhoopen, welen, wete-
geren, wenschen, yzen, zien voor poogen, zoeken,
zweeren, met hunne Voorbeelden by van den Vondel,
dien wy allerlieftst volgen, te vinden.

Alle deeze Werkwoorden beheerschen zomwylen
de Werkwoorden der Eindigende Wyze, het zy
Lydende, het zy Onzydige, zonder dat 'er de vier-
de Naemval, of ook een ander, als de Noemer, of
dien de Wederkeerende Werkwoorden vorderen,
voor hene gae. En dit geschiedt, wanneer de wer-
kingen der beide Werkwoorden eenen zelven per-
soone eigen zyn; als in, *veel miik durden wy ons aen-
meeten te zitten; een bok, die vergeefs aenvangt geel
en stoots te worden; aldus begoft de zoon der Latynsche
poëzye te ryzen; does besloot hy met den keizer weder
te keeren; wiens oerzen niet betaemden gezongen te
worden; de Zuidewint dreigt uit zynen boek te bla-
ken; die zich getroosten voor de vryheit te sterven; ge-
wen alrede naer onze kerkbeloften te luisteren; een ge-
moet, met het tegenwoordige vermoegt, doet voor het
overige te zorgen; o Koningin, gy hebt slechts te ge-
bieden; zoo boeft gy voor geenem regen te dachden;
maer de Grieken koomen ook te sneuwelen; om te
leeren op geene winden te passen; die niet nalacten
voetal door te schynen; wanneer wy ophouden zullen
te verlangen; nu by vastelyk bad opgezet te verrek-
ken; waerom sammelen wy in het schip te treden;
zoo dat de zanggodin zich schaemde bezien te worden;
gelyk Justyn en Klemens niet schroomen aen te tekenen;
by schuwte te gemeen te spreken; hoe de waagenaers in*

de ruimte scbynen bene te zweeven; van wien gy lo-
genachtigb stoft gesprooten te zyn; dan trachte ik niet
tot ellendige gebeden te loopen; gelykeene jonge tochtige
koe vergeet weder te keeren; bet zal u misschien ver-
maeken, bier aen namaels te gedenken; wanneer de avont
vermaent uit velt en weide te scheidt; die zich ver-
mat aen Godts zyde te zitten; zy gaf uit aen dien belt
verlooft en getrouwt te zyn; by nam voor naer Grieken
en Asië te vertrekken; wiens oude vreesst in bet eenen-
veertigste jaer te treden; bet wenscht in beer Hui-
gens vanden te vallen.

Zomwylen beheerschen deeze Werkwoorden an-
dere in de Eindigende Wyze en Bedryvende beteke-
nisse, maer zoo, dat doorgaens de beheerschte Aen-
klaeger, tot wien de werking van het Eindigende
Werkwoort overgaet, daer voor hene gae; als in,
die den gierigaert aenporren bet zeegevaer te waegen;
wat baet bet zoo veele zwaerwichtige galeien toe te
rusten; geene koude zal my behinderen de wildernissen
te bezetten; men beboeft dan geen lant te eggen; gy
badt my ook op den zelven uitgang bebooren te noodigen;
aen wien belast was huis en hof te verlaeten; de wint
helet ze bet aen t' huis te brengen; bet belieft den Vader
den akkerbou in te stellen; welke gedachtenis de werelt
beloofde te overleven; indien men zynen geest bestond
te prangen; gy besteedt marmer te zaegen; of Jupiter
bestemme die volken onder een te mengen; de avont be-
val den berderen bunne schaepen te tellen; dat zy dorst-
en denken Maro neffens Homeers zyde te stellen; zy
dwingt ons zeker getal onzer reisgenooten achter
te lasten; de Koning eischt bun geheel antwoord te
hooren; dat my gebeure wven naem uit te breiden;
dewyl Korvyn gebiedt ouden wyn te tappen; bet noot-
lot heeft my gegeven de gemeente te versmaeden; Thalye

gewaerdigde zich den toon na te spelen; die altyd boopt u eens alleen te vinden; wie Jupiter inwilligde eene nieuwe stad te stichten; Thestylis meende my die af te prachen; wy onderwinden ons niet treffelyke zaken te verbaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten; ik hebbe opgezet liever in boschen kommer te lyden; pas de aerde lang te-voore te kooken; tot dat de overwinner eenen van beiden perffe den rug te bieden; gelyk men by de stat genoegzaam Rome plagt te verstaen; het welk de zielen der jongelingen poogt te verscbalken; dat veele gezonde berffens, menigte van ongerymde dingen ons rieden te schuwen; die zich roemt aller vrouwen dartelheit te overtreffen; dat zy schikten prys en eere in te leggen; staek dettige zaken met lichte wyzen te verkleenen; die toelegge den eeuwigen lof des braeven Cezars in de starren te zetten; dat Augustus Maroos vaerzen verboot te verbranden; dat zy verlangen allen Nederlanderen den vredezing toe te zingen; de deugt verleert het volk tittels te gebruiken; deeze vermeet zich alle berffens van minne te geneezen; vermog Orseus den geest zyner gemaelinne te baelen; ik verstoute my ook by den donker geluit te slaen; ik verzocht bnnne meening te verstaen; verzuim ook niet bonden aen te vokken; de Skytben hebben voor het velt te ruimen; maen en starren mosten zich wachten de zon uit te daegen; dingen, waer van by wanboopt die sierlyk te kunnen uitbeelden; want gy de nachtgebeimenis te beschimpen; Proteus weet zich in dit bol op te sluizen; een volk, dat wakker den hoog weet te bandelen; ik weigere geenszins u gezelschap te houden; met recht yze ik het booft in de lucht te steeken; gy zult deezen met strikken zien te vangen; boe menigwerf zoekt by zyne sluikery te verbergen; die te zaemen zwoeren den bemel te verdelgen.

Maer , gelyk de Werkwoorden der Eindigende Wyze voor Zelfftandige Naemwoorden van het Onzydige Geflacht gebruikt worden , zoo beheerfcht het Bepaalde Werkwoord het Onbepaalde en Eindigende na het vooraengenoomene *TE* , gelyk eenen vierden Naemval , wiens Geflachtwoord *HET* in *TE* verandert is , of by uitlaeting der Voorzetselen *Aen* , *Tot* , *Om* , *Met* , *Van* en andere gebruikt wordt.

Dus verklaert men de spreekwyzen , waer in het Beheerfchte Eindigende Werkwoord zonder voorgaenden Aenklaeger voorkoomt ; als in , *wy vermeeten ons niet te zitten ; aldus begoft de zont te ryzen ; de Zuidewint dreigt te blaezen ; die zich getroosten te fterven ; eene jonge tochtige koe vegeet weder te keeren ; alle van betekeniſſe , als of 'er ſtond , wy vermeeten ons bet zitten niet ; aldus begoft de zon bet ryzen ; de Zuidewint dreigt bet blaezen ; die zich bet fterven getroosten ; eene jonge tochtige koe vergeet bet wederkeeren .*

Eveneens verklaert men ook de spreekwyzen , waer in voor het dus bekleede Eindigende Werkwoord eene Beheerfchte Aenklaeger henegaet , die inde verklaringe tot eenen Taeler gemaekt wordt , en van het Eindigende Werkwoord , als van een Zelfftandigh Naemwoord , beheerfcht ; als in , *gy beſteedt marmerte zaegen ; dewyl Korvyn gebiedt ouden wyn te tappen ; de deugt verleert tittels te gebruiken ; ſtaek Godentaelt te ſpreeken ; verzuim niet bonden aen'te vokban ; wy onderwinden ons niet zaeken te verbaelen ; zoo gy u niet ontziet magere gronden te meſten ; aen wien belaſt was huis en bof te verlaeten ; dat is , gy beſteed bet zaegen van marmerte ; dewyl Korvyn bet tappen van ouden wyn gebiedt ; de deugt verbiedt bet gebruiken van tittelen ;*
ſtaek

staek bet spreken van Godentaele ; verzuim bet aanvooken van bonden niet ; wy onderwinden ons bet verbaelen van zaaken niet ; zoo gy u bet meften van magere gronden niet ontziet ; aen wien bet verlaeten van huis en bof belast was.

Ondertusschen wordt ook gemeenlyk van de Letterkundigen geoordeelt, dat de uitlaeting der bovengenoemde Voorzetselen, *Aen, Tot, Om, Met, en Van*, in deeze en diergelyke spreek wyzen plaets hebbe; als in, *bet veege offerlam quam menigmael te sneuvelen*, dat is, *tot bet sneuvelen*; *de stier komt neder te storten*, dat is, *aen of tot bet nederstorten*; *de bovenier ontziet zich niet de scheuten*, dat is, *om de scheuten, in de aerde te zetten*; *wanneer wy ophouden zullen te verlangen*, dat is, *van bet verlangen, naer zoo waert een booft*; *by verbeugt zich druiven*, dat is, *met druiven, te plukken*; *daer bet water bezig is te dobberen*, dat is, *met te dobberen.*

Andere Werkwoorden, ten deele Bedryvende, ten deele Onzydige, of als Onzydige gehouden, en veelszins by de Werkwoorden, gelyk bastaerthelpwoorden, gebruiklyk, als *Kunnen, Moogen voor wrybeit hebben, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen voor Veroirzaaken*, met noch eenige andere van *Gestaltenisse en Bedryf*; als, *Blyven, Gaen, Koomen, Loopen, Staen, Heeten, Hooren, Leeren voor Onderwyzen, Vinden, Zien*, beheerschen insgelyks de Werkwoorden in de Eindigende Wyze, maer zonder aenneeminge van het wordeken *TE*; als in, *dat Apollo zelf naeulyks de straelen verbergen kan*; *die u hier in koele schaduwe moogt verquikken*; *wou de nyt Virgilius over de bekel baelen*; *wat moet 'er gespilt worden en verlooren gaen*; *die zinnelooze durft donder en bliksem nakuischen*; *uw oprecht man laet bet zyne doove ooren hooren*; *dat zy bem de pynlyk*

lykheit helpen verzachten, de Lagifche wyne doet de voeten ftruikele; gelyk ook in, zy blyft u aen de vingers bange; waerom gaen wy hier niet nederzitten; by quam flechts dit onbefleepen gezang ftrouwen; wolven liepen by nacht door groote fteden builen; laet dan het Kapitoel vry ftaen blinken; Propertius had alle fcbryvers beet en ruimen; het geen ik u by manefchbyn hoorde zingen; tot dat myne dwerffe fortuin my myn pak leere draegen; twee jongers vonden Silenus leggen flaepen; die veele van onze ftarren nimmer zagen opgaen.

Maer zommige van deeze en diergelyke voorbeelden (dat hier aen te merken is) zyn van geene minder of flauwer Betekeniffe, als de uitdrukkingen medebrengen, het zy beide de Werkwoorden, het Beheerschende en het Beheerschte, als onfcheidbaar aen elkander verknocht, van eenen zelven perfoone of zaake gebruikt worden; als in, gy kunt met bidden iet verwerven; gy moogt deezen nacht by my in het groen rusten; waerom wil ik veinzen, of mynen moet langer inhouden zonder uit te vaeren? wy moeten onze lieve akkers verlaeten; ik zou niet een fchaep tegens u durven opzetten; het zy ook van meer; als in, Achilles liet my vry te rugge naer myn bof gaen; bedrieglyke vrienden bezwyken om het jok te helpen draegen; gy doet my myne droefheit vernieuwen; men beette ons op eenen fprong verhuizen; wy boorden de joffers luidruchtig zingen; Dafnis leerde tigers voor den wagen fpannen; wy vonden den ftier in de weiden dwaelen; ik zelf zag Pyrrbus woeden en moorden.

Wanneer Bepaalde Werkwoorden, die, als Onperfoonlyke, met het Onzydige Geflachtwoort *Het* bekleedt zyn, de Beheerschende zyn, worden de Beheerschte

te

te Eindigende met of zonder hunnen voorgaenden Aenklaeger door het Voegwoort *Dat* ook bequaemlyk verklaert; het geen dan met zyne Perfoonlyke Voor-naemwoorden de Aentoonende Wyze vordert; als in, *bet lust my met eenen boge pylen te schieten; bet beliefd den Vader niet, den akkerboulichter in te stellen; bet zy u lust met eene schelle keele te zingen; wat baet bet zoo veele galeien toe te rusten? nadat bet den Goden beliefd bet ryk van Asië nit te rooien; waer voor dus gezegt wordt, bet lust my, dat ik met eenen booge pylen schiete; bet beliefd den Vader niet, dat hy den akkerboulichter instelde; bet zy u lust, dat gy met eene schelle keele zingt; wat baet bet, dat men zoo veele galeien toerust? nadat den Goden beliefd, dat zy bet ryk van Asië uit-rooiden.*

Dus verklaert men ook eenigel Spreekwyzen, waer in het Beheerschende Werkwoort een smeekend of ook een Gebiedend Werkwoort is; terwyl het Eindigende Beheerschte Werkwoort, dat gebeden of ook geboden wordt, tot voorwerpen, die buiten ons zyn, overgaet; als in, *gun ons de gerampeneerde vloot op strant te baelen; pas bet zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge te voederen; pas vee te winnen en aen te teelen; waer voor anders gezegt wordt, gun ons, dat wy de gerampeneerde vloot op strant baelen; pas, dat gy bet zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge voedert; pas, dat gy vee wint en aenteelt.* Hoewel hier het Voegwoort *Dat*, het Latynsche *Ut* beantwoordende, met een Werkwoort der Aenvoegende Wyze in Overeenkomfte staet; als blykt, om dat Vondels Virgilius ook zegt, *pas, dat uw vee jaerlyks aenteele.*

De Spreekwyzen, waer in de Beheerschte Eindigende Werkwoorden van *Benoevinge, Gestaltenisse,*
of

of *Zelfstandigheit* zyn, worden ook gevoeglyk door *Dat* verklaert en uitgebreid; als in, *bet welk gy u inbeeldt dicht bier by te leggen; zy gaf uit aen dien belt verlooft en getrouwt te zyn; naerdien men ziet bier de deur des onderaerdschen konings te wezen; ik wensche oer door eene ydele vrees bedroogen te wezen; wan neer de schelm zich veinst bloode te zyn; ik schoone maegt wensche, der tigeren spyze te worden; ik zal geroemt worden de eerste te wezen.* Waer voor anders gezegt wordt, *dat bier dicht by legt; dat zy verlooft en getrouwt was; dat bier de deur is; dat ik bedroogen ben; dat by bloode is; dat ik der tigeren spyze word; dat ik de eerste ben.*

Andere zyn wederom, hoewel in den eersten opslagh ryke en overvloeiende spreekwyzen, van eene eenvoudiger betekenis; als in, *gy moogt wel gaen ekels afschudden; bier komen de runders aenstreeven; bet gedierte liep bier en daer doolen; bet verveelt op de ydelbeden lang te staen kyken; die niet meer uitdrukken, dan of 'er stond, gy moogt wel ekels afschudden; bier streeven de runders aen; bet gedierte doolde bier en daer; bet verveelt lang op de ydelbeden te kyken.*

Waer by men voegen magh, waer het *Willen* leven en redenlooze dingen wordt toegeschreeven; als in, *bier wil bet koren, daer de druif liever wassen; wyngert wil gaerne ingeleit zyn; in de plaetse van, bier wast bet koren, daer de druif liever; wyngert is gaerne ingeleit.*

Wanneer eindelyk in deeze Beheerschinge *Blyven* het Beheerschende Werkwoord is, geeft de Spreekwyze, daer uit gevormt, eene duurzaamheit van bedryf of lyden te kennen; en meest, wanneer de Beheerschte Eindigende Werkwoorden twee zyn, welker een de lichaamsgestalte uitdrukt; als in, *bee bet*

het vier arm het lemmet hangen bleef; eenen zwarm, die aen eenen boom dicht by een blyft hangen; een jongeling, die spade in den nacht bleef zisten speelen; de dienaers bleeven leggen slaepen.

4. De Deelwoorden van eene Bedryvende Betekenisse en Tegenwoordigen Tyt volgen ook naer hunnen aert deeze Beheersching, en beheerschen een Eindigend Werkwoord, met of zonder voorgaenden vierden Naemval, en met of zonder het wordeken **TE.**, in de bovengemelde betekenisse opgenoomen; als in, *ziende door geen bedrog te ontslippen; grootkarteriger zoekende te sterven; beinderende dien arbeit te volstippen; zoekende zyne bedrukte liefde te sussen; het menschelyk geflasht, alles durvende bestaan; de koopman, geenen kammer kennende byden; de waerzeggerin, baere profesy niet kunnen uitbrengen; wibende der groote Goden maght schenden.*

H E T X L I I . K A P I T T E L .

Na de Beschouwing der Beheersching, zoo van de Zelfstandige Naemwoorden, als van de Werkwoorden en de daer aen vermaegschapte Deelwoorden, alle Woorden van Getal, staet ons voor het leste over te stappen tot de Beheersching der *Voorzetselen*, Woorden, die met andere geen Getal onderworpen zyn.

De Beheersching der *Voorzetselen* is drieërlei; eenige beheerschen den Neemer of zesden Naemval; andere den Aenklaeger; en zommige weder beide Naemvallen.

De Neemer wordt Beheerscht van deeze navolgende, *Met, Van, Uit, Zonder*; als in, *met eenen Persaensch en booge; met geene bave; met den zwaerdez*
met

met eenige belbarmen; met baere vederen; met baere wapenen; van veltheere Joab; van geene mindere waerdye; van den paerde; van de eerste ontsluiteren; van zyne dochteren; van de kinderen; uit den befaemden stamme; uit de renbaene; uit den zaede; uit de oude burgeren; uit alle boekkameren; uit duistere kloosteren; zonder den zoone; zonder myne toestemminge; zonder eenigen voordeele; zonder de vaderen; zonder letteren; zonder zekere voortekenen. In welke voorbeelden alle drie Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden voorkoomen.

Deeze volgende beheerschen den Aenklaeger; *Achter, Aen, Bebalve, Beneden, Beneffens, Binnen, Boven, Buiten, By, Door, Langs, Na, Naer, Neffens of Nevens, Om, Omtrent, Onder, Op, Over, Rontom, Sedert, Sint, Tegens of Tegen, Tusschen, Volgens, Voorby*; als in, *achter baeren rug; aen deeze gebroeders; bebalve baere dochters; beneden zyne waerdye; beneffens dit inzicht; binnen de vesting; boven zyne voorouders; buiten de legerplaets; by de keurmeefters; door weelige akkers; langs steile beuvels; na eenen dagb; naer zyne kroon; nevens den bertogb; om deeze pleitzaek; omtrent graezige oevers; onder de hazelaers; op de groene schors; over bunne lendens; rontom de schouders; sedert de scheping; sint de eerste beginsels; tegens de verbontschenders; tegen de aenstaende eeu; tusschen de broeders; volgens Apoliadoors getuigenis; voorby de schutters.*

De Voorzetsels *In* en *Voor* beheerschen naer gelegentheit nu den Aenklaeger, dan den Neemer. *In* eischt den Neemer, wanneer het de rust in eene plaets te kennen geeft; den Aenklaeger, wanneer het de beweging en komste tot eene plaets en zaek, of ook tot eenen staet uitdrukt. Dus zegt men, *by zit in*
de

de vergaderinge der Staeten; by is in de vergadering toegelaeten of getreeden; men viel in bekooring; allen volken kromp bet bart in den lyve; eene Noordsche bui valt recht in bet zeil; Klymene ziet Cyknus in eene zwaen veranderen; de wacht treedt in bunne plaets. Voor eischt den Aenklaeger, wanneer de eerderheit van tyt of voorgang in eene plaetse daer door wordt uitgedrukt; anderszins altyt den Neemer. Dus zegt men, *Abel storf voor beide zyne ouders, en wert voor ben ten grave gedraegen*; en ter andere zyde, *de tweede Adam storf voor de aertsouders en bunne uitverkoorne kinderen*; *David vluchtte voor zynen zoone*; *Josef verwerft de vryheit voor zynen vader en broederen en allen den Hebreën*; *de Filistynsche vorsten dwongen den gevangen voor bunte speelen*; *de poorten voor de Ismaëlleren open zetten*; *voor de beboudeniſſe der stede bun leven op zetten.*

Achter het Voorzetsel *Tot*, dikwyls gepaert met het Nazetsel *Toe*, (als namaels gezien zal worden) wordt voor dit leste gezet de tweede Naemval der Eindigende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige, Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden genomen, maer zonder zyn Geslachtwoort; als in, *tot berstens toe*; *tot raezens toe*; *tot stervens toe*; *tot biddens toe*. Maer in plaetse van hier uit te besluiten, dat dit Voorzetsel eenen tweeden Naemval zoude beheerschen, moet hier eene uitlaeting van het Zelfstandige Naemwoort *Maete*, *Noot* of iet diergelyks, deezen Teeler beheerschende, aengemerkt worden; om dat men van iemant, dien de traenen bykans ten oogen uitschieten, gewoon is te zeggen, *by is of was tot schbreiens maete*; en van twee, nu gereedt, om hantgemeen te worden, *zy waren tot slaens mate aen elkanderen*; en van eenen anderen, die op zyn dootbed legt, *by is in stervens noot.*

T

Zom-

Zommige deezer Voorzetselen volgen ook fomtyts in de Woortvoeginge den Naemval; dien zy anders voorgaende beheerschen; als, *Door, In, Langs, Over, Tegen, Uit, Voorby*. Dus vindt men deeze voorbeelden; *de kryg raest al de werelt door; bet gansche jaer door; de gansche stat door; toen trat Eneas de poort in; bet scbip loopt den mont van de haven in; de booswiebt vlucht de spelonk in; vaer bet strand langs; opdat de jongeling dat langs afstyege; den waterkant van Pacbyn langs te vaeren; zy zwemmen de vlieten over; wanneer uwe vloot de zee over geraekt is; Cerberus bast al dit geweest over; als de Goden u tegen zyn; dat zal de huisgoden, die u tegen zyn, vermorwen; wy vaeren de haven uit; Polytes vliedt kamer in, kamer uit; terwyl ik buis in, buis uit liep; Prokuleius zal eeu in, eeu uit leeven; Kloanthus geraekt den voorsten snel voorby; nachtans is by den anderen met een deel van zyn scbip voorby.*

Aen volgt ook van achter, wanneer *Herwaert, Derwaert, Stéwaert, Strandewaert*, dat is, *bier naer toe, daer naer toe, naer de stad toe, naer bet strant toe*, en diergelyke voorgaen; als in, *wat ongeval dryft u herwaert aen? derwaert aen was bet gemunt; de jongelengen gaen stéwaert aen; de buien jaegen de bruijzende baren strandwaert aen; ten zy men oordeele, dat Aen, het eerste lit van een samengezet Werkwoord naer den eisch der Woortvoeginge, gelyk andere Scheidbaere Voorzetsels, in het leste der rede geplaetst worde.*

Wanneer de Voorzetsels *Achter, Boven, Onder, Voor*, zonder eenen Beheerschten Naemval, of liever als *Bywoorden* van Plaetse in eene rede gestelt worden, heeft ook hier het Voorzetfel *Aen* met eene uitlaetinge des Beheerschten Naemvals dikwyls zyne plaets; als in,
Ida

Ida; overaengenaem in het oog der Trojensche ballingen, staat achter aen; met den gulden Appolo, die beerlyk achter aen straelt; voor, achter aen het schip; indien zy Mars uitzonderden, en boven aen zetten; wy zitten ter vergaderinge onder aen; den veltheer volgde eene vaene ruiteren voor aen. Men vindt ook deeze spreekwyzen, van den beginne aen; met den tabbert aen; tegens de bruijssende baren aen.

Halve, dat om of ter oirzaeke betekent, volgt ook het Beheerschte Zelfstandige Naemwoort; maer (dat geenen Voorzetselen eigen is) in het Tweede Geval des Eenvouwigen Getals; als in, ouderdoms balve; lofs balve; ampts balve; geloofs balve; vredes balve; vrientschaps balve; nuts balve; mynentbalve, uwentbalve, zynentbalve, baerentbalve, onzentbalve wordt ook alomme gevonden; waer in Persoonlyke Voornaemwoorden, gelyk in, Wesbalve, Desbalve, Derbalve, nu in Voegwoorden verandert, Betreklyke en Aenwyzende, gespeurt worden.

Wanneer Waer vraegswyze, of ook, gelyk Hier, Daer en 'Er, by verkorting dus geschreeven, in eene rede voorkomt met eene betrekkinge op Persoonen, Zaeken, Werken, in het voorgaende gemeldt, worden de Voorzetsels, die anders hunne Beheerschte Naemvallen voorgaen, achter deeze woorden gestelt; als in, daer zit wat anders achter; voor, achter dat gevaert of geschenk; de baven schuilt 'er achter; voor, achter de steenklippen; waer aen twalef mans genoegh te torssen zouden vinden; voor, aen welken steen; bier namaels aen te gedenken; voor, aen deeze droefbeit; men heeft 'er snoeimes of eggen aen te bezigen; voor, aen de olyfboomen; een noch feller, dan Hydra, heeft bier binnen baer vertrek; voor, binnen dit poortael; laet my be-

tyen, en houdt 'er u buiten; voor, buiten het kampen; waer by de Goden zich ontzien te zweeren; voor, by welk moerasch; Eneas voegt 'er dit noch by; voor, by deeze beede; waer door eerst de yzere eeu zal ondergaen; voor, door welke geboorte; de geteerde Denneboom stuift 'er door; voor, door den stroom; waer in heeft zich myn Eneas, waer in hebben zich myne Trojaenen zo zeer tegens u kunnen vergrypen? dat is, in wat zaake? in wat bedryf? waer in gy uw vermaak scheidt; voor, in welke waepenen; Godt zal ons ook hier in eene blyde uitkomst verleenen; voor, in deeze zwaerigheden; daer zoet water en zitplaatsen ingevonden worden; voor, in welke klippen; by duwde daer het lemmer in; voor, in den bals der genabiddenden; delf 'er dorstigb zant of vuile schelpen in; voor, in het slijb of in het lant; waer langs ik ook uit de laagte opstyg; voor, langs welke baen; luistert nu hier na; voor, na deeze rede; dat 'er het bosch naer luistere; voor, naer het zingen; waer naer gy verlangde; voor, naer welke zegestaetsi; uwe boosheit zal 'er om lyden; voor, om uw bedryf; waer onder zy bestuip leggen; voor onder welken, naemelyk, Etna; de dampen zullen 'er onder speelen; voor, onder het zant of schelpen; om den schouburg daer op te zetten; voor, op dien gront; daer op zy quaet vermoeden badden; voor, op welke schenkaedje; Alcimedon sneed 'er eenen wyngaert op; voor, op de kroezen; leg het bruidsbedde, myn bederf, daer boven op; voor, boven op den houtstapel; indien het ooft hier op wel beslae; dat is, op dit bloeien; waer op de vaerzen der Sibyllen belasten; voor, op welk feest; wy zyn niet magbtigb hier tegens op te geraeken; voor, tegens deezen wint op; zy zetten 'er eenen kroes vernen wyn op; voor,

op

op het wiltbraet; nochte wil ik my daer over verblyden; voor, over bunne ellenden; waer over wy ons noch meer ontstelden; voor, over welke zaek; Dido heeft 'er gebiet over, voor, over het volk; de bulderaers hier over gestoort; voor, over dit tuchtigen; het slot, recht daer tegens over gebout; voor, tegens over den beuvel; ontelbaere volken en lieden vloogen hier rontom; voor, rontom dit bosch; op dat ze, daer rontom vaerende, zoude weten; voor, rontom dien merkpael; daer de Flegeton snel rontom stroomt; voor, rontom welke vesten; de zwarte Kokyt loopt en vloeit 'er rontom; voor, rontom de boschaedjen; waer tegens de baeren aenslaen; voor, tegens welk strant; wat zet gy hier tegen? voor, tegens deeze koe; daer uwe waeteren van afvlieten; voor, van welke rotsen; om zich op reis daer van te dienen; voor, van dien schat; waer van het aerdryk zwanger gaet; voor, van welk ongedierte; indien gy 'er noch weezen van hebt; voor, van uwe ouderen; zy baelen 'er het gewei uit; voor, uit het wiltbraet; hier uit wordt de wiltzang gebooren; voor, uit deezen geest; daer nooit uit geschonken is; voor, uit welke kruike; waer uit menschen, zoo bart als steenen, sprooten; voor, uit welke steenen; zy plantten naere cypressen hier voor; dat is, voor het bruine loof; de wyngaert vlecht 'er schaduwen voor; dat is, voor het bol.

Dit wordt gevolgt van drie andere Woorden, *Af*, *Mede*, *Toe*, wel geene Voorzetselen, maer in de plaetse der Voorzetselen, *Van*, *Met*, *Tot*, op de averechtse stede, dat is, achter de Woorden *Waer*, *Hier*, *Daer*, en het verkorte 'Er gebruyklyk; als in, daer de vrouwen den mont vol af zullen hebben; voor, van welke oorloogen; zonder zyn oogen daer eens af te slaen; voor, van die schilderye;

waer beeft de jeugt de banden afgebouden? voor; van wat zaake? hier beeft Iullus gevoelen af; voor, van Pallas verflaen; men weitt 'er de klaveer af; voor, van de wilderniffen; de akkerman draeit 'er fpaeken af; voor, van het pynhout en de kederen en kypreffen; een ander is 'er niet af te krygen; voor, van zyn gelt en fchat; waer mede gy te vergeefs ingenoomen zyt; voor, met welken haet; ik trouwte vaf my zelue hier mede; voor, met dit voorneemen; daer de Grieken verraaet mede voor badden; voor, met welke fchenkaedje; wy vaeren 'er evenwel mede voort; voor, met het werk; die daer eenen halven dagb mede kunnen doorbrengen; voor, met den wyn; Thestylis zal 'er noch mede deurgaaen; voor, met de geitjes; waer brengt tweedragt de fchaemele burgers toe? dat is, tot wat ftaet? waer toe ftaen wy dan langer hier? voor, tot wat einde? tot wat oogmerk? zyt gy hier toe beroepen? voor, tot het plukken; zoo my gelegentheit daer toe voorquam; voor, tot het wreeken; het ryk, waer toe het nootlot haer roept; voor, tot welk, naemelyk, ryk.

Het zelve *Toe* volgt ook in onze daegelykfche fpreekwyzen de Voorzetsels met hunne Beheerfchte Naemvallen, het zy een, het zy meer, by elkander geplaeft, van achter; als in, tot bet einde toe; tot de voeten toe; tot den midwinter toe; tot bet geveft toe; en, tot aen den bemel toe; tot aen bet altaer toe; tot aen de fтарren toe; tot in bet merg van bet gebeente toe; tot op den bodem toe; naer bet ftrand, bet lant, de kerk, de poort, bet graf, de ftat, bet gebergte, den vergeetelvlæet, bet orakel, eene oude befchaedje toe; naer de vlieten, de fcheepen, de fтарren, de veften, de fchimmen, onze voorouders toe.

Dit gefchiedt ook, wanneer *Ten* en *Ter* voor *Tot* den en *Tot* bet en *Tot* de in de rede voorkoomt; als in, *Dafnis ten bemel toe vermaert; ten wortel toe uitgerukt, ten ein-*

etnde toe vervolgen ; ter doot toe krank ; ter belle toe vernedert.

Af volgt, als ook eenigszins voorhene gezien is, op de zelve wyze het Voorzetsel Van met zynen Beheerschten Naemval; als in, van boven Iulus kruin af; van dien tyt af; van den beginne des ryks af; van Tullus burgemeesterschap af.

Hene, anders nooit gebruiklyk, dan in de samenstellinge der Werkwoorden Henegaen, voor Wecbgaen, en Henebrengen voor Wecbbrengen en Doorbrengen, en diergelyke, volgt ook zommige Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen van achter; als in, boe dikwyls zagb men vierklooten, over de akkers bene branden! zommige waffen langs bogbtige vlieten bene; wy zagen ze belder, over bet dak van bet huis bene, nederdaelen; verbengt, dat zy midden door bunne vyanden bene geraekt zyn; evenwel vliegt by snel over bet water bene; men heeft zich door den vyant bene den wegb gebaent.

Somtyrs beheerschen twee Voorzetsels, waer van eenige dan den aert van Bywoorden van Plaetse aenneemen, achter elkander gezet, eenen eenigen Naemval; als in, ik klimme boven op bet dak; boven op bet gebergte; boven in de lucht; boven van de golven; boven op de kruin der kaepe; zommige hangen boven op de golven; onder op den gront; onder in den belm; onder van den struik; onder uit de graven; tot aen zynen drempel; tot aen den vesten; tot in den boezem; tot in bet merg van bet gebeente; tot in de starren; tot op den gront; tot op bet borstbeen; tot boven de bloote kniën; binnen in bet bos; binnen uit de kapelle; van voor den boeg; van over zee; van over den grondeloozen plas; voor aen de poort; voor in bet poortael zelf; voor op den drempel; tegens over Tracië gelegen; recht tegens over de zon; recht tegens over bet schuimende strant; recht tegens over

den os ; en met verzettinge van het Voorzetzel over achter aen , *recht tegens ben over*.

Met welke leste woortvoeginge ook deeze spreekwyzes over een stemmen , *tusschen de steenklippen door ; tusschen de gezwolle beenen door ; tusschen groene boschen door ; tusschen de ooren in ; tusschen belm en barnas in ; tusschen de garreelen in ; onder den triomfhoog door ; van den gront op ; tegens stroom op*.

Gelykerwys de Werkwoorden der Eindigende Wyze den aert van Zelfstandige Naemwoorden in het Onzydige Geslachte aenneemen , als voorhene meermaelen gezien is , zoo worden zy ook , gelyk die Naemwoorden , van de Voorzetselen beheerscht ; als in , *by valt aen bet breeken der poorte ; de menschen sloegen aen bet quynen ; boven zyn vermoogen ; dat bet yzer buiten zyn weeten bleef steeken ; door bet gestadigb rammeien ; door bet knikken van zyn boost ; de broeder ondersteutte zynen broeder in bet vallen ; in bet krieken van den dag ; met bet straffen van eene vrouwe ; met bet vallen van den avont ; na bet verbranden onzes vaderlants ; na bet ombrengen van Gorgon ; naer bet goetdunken van bet volk ; aldus zagen zy naer een goet benekoomen ; al bet boots volk geeft eenen kreet om dit bapereu ; toen zagb zy den wyn , onder bet uitgieten , veranderen ; onder bet verlasteren des moorts en bunne bitte ; onder bet danssen aen de maegden de bant te geven ; bet ging op een moorden en dootsmyten ; toen bet op een scheidende ging ; over baer langwyligb zieltoogen ; over bet invoeren der Teukren in Latium ; om tegens bet uitvallen van de stat te waeken ; om tegens bet aenzien der outheit aen te gaen ; bet water schuimde en ruischte van bet roeien ; onkundigb van zyn wedervaeren ; voor bet steeken der zonne ; de aerde koomt zonder ploegen tot zich zelve ;*
Ene-

Eneas past zonder lang sammelen, Sukro te raeken.

De zelve Voorzetsels beheerschen ook de Eindigende Werkwoorden, met hun vooraengenoomen *TE* bekleedt, en voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt, het zy dat 'er eenige Naemwoorden voor hene, of niet voor hene gaen; als in, *zonder te weeten; zonder te draelen; zonder naer myne gelegenheit te vraegen; zonder zynen aert te verslimmen; zonder myne geitkens te beschadigen; om wilt te vangen en vogels te bedriegen; om geenen geringer meester te volgen; in vader en vorst genoemd te worden; in bonigh voort te brengen; met eene bant vol zants onder den hoop te worpen; met eene stat te stichten; met haer van kant te helpen; met elkanderen om den bals te vatten; met u zoo wreet te misbandelen; van alles te omvademmen; van den lieven Askaen berwaert te brengen; van den kryg ten einde te brengen; van een luttel tyts te spillen; van deeze werelt te verlaeten; tot paerden aen te vokken.* In welke woortvoeginge aen te merken is, dat wanneer deeze dus bekleede Werkwoorden als Zelfstandige Naemwoorden worden verklaert, de voorhenegaende Aenklaegers in Teelers verandert worden; als in, *zonder bet verslimmen van zynen aert; om bet vangen van wilt en bedriegen van vogelen; met bet stichten eener stat; van bet verlaeten deezer werelt; tot bet aenvokken van paerden.*

Eer wy van de Voorzetselen en hunne Beheerschinge geheel afscheiden; oordeelen wy noch deeze Aenmerking te moeten stellen.

In de plaetse der Voorzetselen *Aen, By, Naer, Op, Tot,* alle den vierden Naemval in de drie Geslachten beheerschende, worden in het Manlyke en Onzydige Geslachte en in beide Getallen *Ten,* gelyk in het Vroulyke *Ter,* met Zelfstandige Naemwoorden

den van den derden of zeften Naemval, want die is by de Nederduitschen, als by de Grieken, dezelve, gestelt.

Dus vindt men ten aenzien dertwee eerftgenoemde Geflachten, alleen by Vondel; *ten adem, ten aenſchyn, ten aeze, ten langen arbeit, ten avont; ten bankette, ten bedde, ten bederve, ten berg, ten boſch, ten bruiſſchat, ten buik, ten buit; ten dage, ten dake, ten dale, ten deel, ten dienſt, ten doele; ten einde, ten erfgenaem; ten golven, ten grave; ten bemel, ten bove, ten buize, ten buwelyk; ten korf; ten laſte, ten leger, ten loon; ten man, ten medegezelle, ten monde, ten muil; ten nadeele, ten neuze, ten neusgaten; ten offer, ten oogen, ten voorlogb, ten opzicht, ten overvloet, ten outer; ten reie, ten ribben, ten roem, ten ryke; ten ſchimp, ten ſchoonzoone, ten ſchoorſteene, ten ſpele, ten ſpiegel, ten ſtoele, ten ſtorm, ten ſtryde; ten toon, ten tooneele, ten trooſt, ten tyde; ten vaderlande, ten val, ten veltbeere, ten veltſlagb, ten viere; ten wagen, ten wederwille, ten wege, ten wortel; ten zoone, ten zwaerde.*

Van Zelfitandige Naemwoorden, het woordeken *Ter* in de plaetſe der bovengenoemde Voorzetselen voor zich hebbende in beide Getallen van het Vroulyke Geflachte, vindt men by den zelveſen dichter deeze voorbeelden; *ter aerde; ter bede, ter borſt; ter deugt, ter doot; ter eere; ter galeie, ter gedachteniſſe; ter bant, ter barte, ter beerschappye, ter belle; ter jacht; ter kamer, ter keele, ter kerke; ter liefde, ter loop; ter maeltyt, ter maent, ter minne; ter noot; ter oirzaeke, ter ooren; ter plaetſe, ter poorte; ter ſchande, ter ſchoolle, ter ſtat, ter ſteede, ter ſtraffen; ter tafel, ter talen, ter tinne,*
ter

ter tyt; ter veltbeerschappye, ter vierschaere, ter uitvaert, ter vlucht, ter uure; ter wederzyde, ter weide, ter werelt; ter zueke, ter zielen, ter zyde.

Voor beide woordekens *Ten* en *Ter* wordt ook dikwyls *Te* in deeze Woortvoeginge gebruikt; als in, *te baet, te berg, te berste, te beurt; te gront; te hoop, te hulpe; te kooi; te lyve; te moede; te paerde, te pronk; te raede, te roer; te schande, te spyt, te stal; te venster, te vondeling, te vrient; te vyant; te wed, te weide, te werk.* Waer by noch andere zouden kunnen gevoegt worden, indien zy niet eensdeels Bywoorden, en andersdeels gedeelten van Werkwoorden waren; als, *te gemoet; te buis; te keer; te lande, te leur; te onrecht, te ontyde; te passe, te pryk; te rechte, te rugge; te scbeepe; te velde, te voet, te voorschyn, te vrede; te wagen, te wwater, te weege; t'zeil, t'zoek.*

Gelyk de Tuffchenwerpingen onder de Spraekdeelen de Voorzetsels volgen, moet na deeze van haer gesproken worden, en alleen dit gezegt, dat zy, als alleen uit de byzondere gemoetsdriften tusschen de redenen ingeworpen, eigentlyk geene Naemvallen beheerschen; hoewel zommige uit haer van haere Naemvallen niet misdeelt zyn. Het roepende *Hou* eifcht, gelyk *O*, in *O Godt*, tot zich den Roeper; als in, *Hou Melibeus*. *Och* spreekt van zich zelve in den eersten Naemval; als in. *Och! ik ellendigb mensch!* tot eenen anderen in den vyfden; als in, *och zinnelooze, voor wien vlucht gy? wee my*, en *foei my* wordt 'er gezegt, zoo het schynt in den derden Naemval; hoewel in Vondels Horatius ook *wee myns*, schoon, *myns* oordeels, quaelyk, gevonden wordt. Van andere weeten wy niet te zeggen.

H E T

H E T X L I I I . K A P I T T E L .

By deeze Beheerschingen pleegen de Letterkustenaers noch eene Beheersching, waer door eenige Byvoeglyke Naemwoorden den Tweeden Naemval van een Zelfstandig Naemwoort vereischten, te stellen. Doch deeze is uitheemschen volken ontleent, en uit de Bybelvertaelingen tot ons tegens den eigenen aert der Nederduitse taele overgebracht, en moet en kan ook daerom door eene vervulling der Uitleatinge, die 'er in gespeurt wordt, bequamelyk uitgelegt worden.

Dus vergezelschappen zich de Byvoeglyke Naemwoorden van den Bovenrap der Vergelykinge niet juist gaerne met den Teeler der Zelfstandige Naemwoorden van een Meervouwich Getal: als in, *Salomon was de wyfste aller koningen*; en, *Moses de zachtmoedigste der menschen*. Want hier is, onzes oordeels, eene Uitleating van een Beheerschend Zelfstandigh Naemwoort, dus te vervullen, *Salomon was de wyfste koning aller koningen*; *Moses de zachtmoedigste mensch der menschen*; of ook van een Voorzetsel met zynen Naemval, dus, *Salomon was de wyfste in den rang aller koningen*, *Moses de zachtmoedigste in bet getal der menschen*.

Dus moeten ook de gebreklyke spreekwyzen vervult worden, die, met het Vraegende Voornaemwoort *Wie* en met de Byvoeglyke en andere Verdeclende Naemwoorden, *Een*, *Geen*, *Iemant*, *Niemant*, *de Eerste*, *Vierde*, *Vyfde*, &c. beginnende, nevens zich den Tweeden Naemval des Meervouwigen Getals vorderen; als, *wie der Farizeewen heeft ooit in hem geloofd? geen der krygsknechten heeft dit bedreeven; een der gaudieven is betrapt; iemant*

mant der ouden heeft gezegt; niemand der menschen is ten allen tyde wys; de vyfde der Roomfche koningen. Want voor deeze wordt in eenen vollen zin gezegt, wie uit het gezelschap de Farifeeuwen? geen uit het lichaem der krygsknechten; een uit het rot der gaudieven; iemand uit de menigte der ouden; niemand uit al den hoop der menschen; de vyfde in de rye der Roomfche koningen.

Zoo kan men ook oordeelen, wat te houden zy van deezen Regel, by zommige Letterkunfenaers verzonnen, of van uitheemschen overgenoomen, dat naemelyk alle Byvoeglyke Naemwoorden van overvloed, gebrek, bezittinge, ontbeeringe, gedachtenisse, vergeetenheit, beschuldiginge en ontschuldiginge, waerdigheit en onwaerdigheit den Teeler of tweeden Naemval in het Een of Meervouwige Getal vereifchen; volgens deezen fchryvende, *ryk van goederen, dives opum; des levens zat, zyns verstants magbtigb; geens dings beboeftigb; gedachtigb des verbonts; geens dings bewust; des lydens vergeeten; des levens berooft; des doodts fchuldigb; onfchuldigb des bloets; waerdigb des eeuwigen levens; myn onwaerdigb.*

Want de eerste deezer spreekwyzen, *ryk van goederen*, dient hier geenszins ten bewyze; alzoo *goederen* hier geen Naemwoort van den tweeden, maer van den zeften Naemval is; en zy koomt over een met deeze uitdrukkingen, *goet van goude; zwaer van gewichte; arm van geeste*. De andere zyn ten meesten deele den uitheemschen ontleent; waer voor wy in goet Nederduitsch zouden zeggen; *zat van leeven; geen ding beboevende; aen het verbont gedachtigb; het lyden vergeetende; van het leeven berooft; de doot fchuldigb; onfchuldigb aen het bloet;*

bloet; bet eeuwige leeven waerdigh; my onwaerdigh. Van welke spreekwyzen zommige in de Beheersching met haere Werkwoorden, waer van zy afgeleid zyn, overeenkoomen; dewyl men zegt, *ik beboeve geen ding; ik vergeete bet lyden; ik gedenke aen bet verbont; by berooft eenen anderen van bet leeven; wy zyn schuldigh de doot te draegen; ik ben onschuldigh aen bet vergieten des bloets.*

Dus vinden wy ook deeze twee regels onnoodigh, hoewel van voorgaende Letterkundigen gestelt; naemelyk, de *Byvoeglyke* Naemwoorden, die eene *Gelegentheit, Nuttigheit, Vrientschap, Eigendom, Gelykheit* of iet diergelyks, of ook het tegendeel betekenen, begeeren tot zich den derden Naemval of Geever; en, alle *Werkwoorden*, die eene *Geeving* of *Ontneeming* betekenen, vorderen tot zich of beheerschen nevens den vierden Naemval, die de Zaek uitdrukt, ook den derden, die den Persoon te kennen geeft, wien iet gegeven of ontnoomen wordt. En wy zetten uit deezen hoofde, als oordeelende, dat de derde Naemval eigentlyk noch van het *Byvoeglyke* Naemwoort, noch van het *Werkwoort* eenigszins beheerscht wordt, deezen eenigen volgenden regel: De Geever of derde Naemval wordt eigentlyk niet beheerscht, maer wordt by elk zinslot, nu samengesteld en op zich zelf staende, naer eisch gevoegt, slaende op dien Persoon of Zaek, die eenigh *Voordeel* of *Nadeel, Gemak* of *Ongemak, Haet* of *Gunst, Gelykheit* of *Ongelykheit* van eenen anderen ontfangt, of ook schynt te ontfangen.

En eerst in spreekwyzen, waer in een *Zelfstandigh* Naemwoort, of in des Naemwoorts stede een *Voor-naemwoort* met een *Zelfstandigh* of even *krachtigh* *Werkwoort* en volgend *Byvoeglyk* Naemwoort, in
Over-

Overeenkomste van Perfoone en Getal staet ; in welke een eenige derde Naemval, of ook met dien een tweede door de woordesken *Ten* en *Ter* en *Te* kenbaer, voorkomt; als in, *niets valt den menschen te lastig*; *bet leeven valt nuchteren keelen zuur*; *bet welk wven onschuldigen nakoomelingen nadeelig zal weezen*; *de koopman, die den Goden zelfs lieftallig is*; *de Zuidewint, die den lichaemen schadelijk is*; *bet is den Goden, nochte my aengenaem*; *om meer dingen valle ik den Goden niet moeielyk*; *de negende dagb is den vluchtelingen gunstig, den dieven ongunstig*; *wat zullen wy doen, wien bet leeven verdrietig valt?* *een bont, wiens kracht den berderen dienstig is*; *wat gy den Neronen schuldigh zyt*; *dat bet den Grieken onmoogelyk viel*; *die last wil my niet zwaer vallen*; *Trojaen en Tyrier zullen ons even lief zyn*; *om der Goden wil, wien de waerheit bekend is, de oorzaak van zulk eenen brant is bem onbekent*; *mynen reisbroederen werd bet bloet kout van sbrik, deeze pypen waren te voore den ouden Hesiodus eigen*; *bet kopere borstbarnas is eene blauwe wolke gelyk*; en met eenen dubbelen Geever, *bier bloeit de wyenberg, die u ter eere van lekkere druiven zwanger is.*

Voor welken derden Naemval ten aenzien van het Byvoeglyke *Gelyk* (dat wy hier moeten aentekenen) geen tweede gestelt wordt; hoewel zommige Letterkundigen het gevoelen. Want daer *myns gelyk*, *uws gelyk*, *zyns gelyk*, *baers gelyk*, *buns gelyk*, *noch sbip*, *noch sbips gelyk* gevonden wordt, betekent *gelyk*, Zelfstandiger wyze genoomen, eene *Gelykenis*, die, van de Latynen *Instar* genoemt, gelyk een Zelfstandigh Naemwoort, andere Zelfstandige Naemwoorden, en de Voornaemwoorden *Ik*, *Gy*, *Hy* in den tweeden Naemval beheerscht.

En naderhant in spreekwyzen, waer in de Werk-
woor-

woorden, het zy Perfoonlyke, het zy zoo genoemde Onperfoonlyke, met of zonder den vierden Naemval, dien zy anders gemeenlyk beheerschen, van eenen derden Naemval, eens of tweemaal voorkomende, vergezelschap gaen: waer van ten aanzien der perfoonlyke zonder of ook met den vierden Naemval deeze voorbeelden by van den Vondel te vinden zyn; o Zanggodinnen, gy zult uwen Gallus dit liet aenpnyzen; wanneer de zon den afgesloofden offen bet juk afnam; laet ons dien wegb, die ons bet geluk baende, inslaen; vraegt ge, wat myn arbeit den uwen baeten zal? de Goden beloonen u dat naer uwe verdiensten; uwe eige afkomst; wie gy den bemel beloofde; op dat haer vet dien akker zyne weeligheit niet beneeme; Bakcbuis benydt den beuvelen de Jcbaduw; ik bergde zynen makkeren bun leeven; bet jaer beschaft bem overvloet van appelen; bescheeren anders de nootlotspinsters bun deeze vesten; bet gaet bem wel, dien Godt zoo veel bestelt, dat by genoegh heeft; die aller-eerst de brosse kiel de felle zee betroude; beveel de rest den Goden; boewel by bun niet meer bulps zoude kunnen bewyzen; de vyanden koomen ons bet booft bieden; wy booren bem uit den kop zyn eenigh oog; om den aenkoomenden treurdichteren te dienen; al bet geen Eurus den Hesperischn golven dretgt; o Zanggodin, erinneer my de oirzaeken; geef den Roomschn volke goet, kinders in allerlei beerlykheit; de minnegodt geboorzniemt den beveele zyner moeder; dat zou den Frygiaenen tot eenen zwaeren val gedyen; de Goden gunnen den vroomen wat beters; wat baelt ge den Dardanischn volke al neerlaeg op den bals! ik weigere geenszins u geselschap te bouden; dat allen volke bet burt in den lyve kromp; de wilgen leveren ons teenen; omdat de aerde de

ran-

rinken niet even veel voedsel kan mededeelen; menigh
 berder muilbandde bun den bek; dat de Goden u bet
 leeven niet misgunnen; die beezigh is met den recht-
 waerdigen Goden te offeren; schoon by zich de voor-
 waerden van een verbont hebbe onderworpen; hier na
 zult gy my dit ontgelden; sedert Laomedon den Goden
 bunnan loon ontbield; kon ik zynen vader dat banket
 niet opdyschen? toen de baven u bet ledige bos open-
 de; Kassandre openbaerde ons bet ongeval; men zal u
 een schoon marmeren beelt oprechtten; bet welk de Go-
 den liever den vyanden laeten overkoomen; nadat
 Hektor Troje den Grieken overgelevert had; ik zal u
 queeappels plukken; wanneer bun bet bart in den lyve
 popelt; hoe veel nats Bakchus ons schonk; Kassandre
 spelde my zoodaenige ongevallen; steek bet den bek in
 den halfster; stel uwe geilheit en ontucht eens mate;
 Jupiter stopt hem zyne ooren; morgen zal ik hem meer
 appels stuuren; bet goede bart, dat zy u toedraegt;
 dees zal bonger en pest den Persaenen en Britten toe-
 dryven; nu wordt ons een nieuwe askomst toegezom-
 den; gelyk de Centaurus den grootsten voesterkinde toe-
 zong; uwe eeu verleent onzen akkeren overvloedige
 vruchten; gy verschaft den stieren eene koelte; zoo
 ras de vader bun den teugel vierde; laet Rome den o-
 verwonnen Meden wetten voorschryven; dan zal uwe
 godtvruchtigheit u bet leeven niet wedergeeven; ik
 zal bet u al myn leeven dank weeten; Jupyn weigert
 u den Dikteeschen bodem; zoo moet ik u eene eenige
 zaek zeggen; de Goden zenden den vyant die plaeg
 over den bals; de zon zal u de markt zetten; wan-
 neer eene drooge koorts de schaepen tot in bet merg van
 bet gebeente zit.

In welke voorbeelden aen te merken is, dat,
 wanneer en waer beide Naemvallen, de derde en

V

vier

vierde, by een zelve Werkwoort voorkoomen, de derde doorgaens en gemeenlyk, schoon niet altyt en overal, voor den vierden, als den Beheerschten, en den gront der zaak, gestelt wordt.

Van de Onpersoonlyke Werkwoorden, of die zoo genoemt worden, het zy eene hartstogt uitdrukken-
de, als, *Lusten, Berooven, Verdrieten, Spyten*, het zy eenen plicht, als *Betaemen, Voegen, Passen*, het zy een oordeel, of andere kracht der ziele, als *Heugen, Dunken, Schynen*, het zy een voorval, als *Geschieden, Gebeuren, Wedervaeren*, het zy een gebrek als *Missen, Ontbreken, Mangelen*, met den derden Naemval gepaert, vindt men ook doorgaens de voorbeelden by de schryvers; als in, *alzo lust het my ter zielen te vaeren; de schaepen staen rontom hem; en het rouwt hun niet; sommigen zoude het spyten den verdienden prys te derven; zoo het den Goden beliefde my langer in het leeven te spaeren; u voegt het best zynen zin te ondertasten; het magh weinigen brugen; indien den godvruchtigen Eneas dat recht dunke; Sinon, wien het gelukke, stookt 'er den brant onder; opdat de volens niet uitwyzen, dat het den vader een voeder mangale.*

Van Werkwoorden, die met of zonder eenen Beheerschten vierden Naemval, met twee derde Naemvallen gaen, welker eene het woordeken *Ten* of *Ter* of *Te* voor zich heeft, zyn deeze Voorbeelden; *die de wilden vogelen en bonden ten deze toegesigent was; dat lot viel hem te beurt; laet de koeien haere uiers den kalveren ten beste geeven; opdat zy deeze stovingen den winden ten buit geewe; opdat wy jierlyksche offeranden hem te dank in zyne kerken moogen opdrægen; daer zal u weelde, een koningryk en koninglyke dochter ten deel vallen; u ten dienste wange*
ik

ik den akkerbou aen; de eekelaer, die Jupyn ter eere opgroeit; wesbalve Eneas den dienst zynen vader ter gedachtenisse hervatte; maer Acestes koomt bun te gemoet loopen; tovergift, dat zy my ten gevalle in Pentus las; indien gy den winden niet ten guicbelspeele wilt strekken; myne godvruchtigheid en zanggodin gaen den Goden ter barte; die bun met geweer te bulpe koomt; legt my dit niet te last; den veltbeere koomt eene tyding ter ooren; Eneas keelt, ó Proserpyne, u ten pryze, sene gegelte koe; de raezernyen geeven zommigen den barssen kryg ten schoupspeele over; wat koomt bun nu arbeit en gedienschtigheit te stade? indien de Trojaenen woe Godtheit ten wederwille naer Italië trokken.

Gelykerwys de Bedryvende Deetwoorden (als boven aengemerkt is) het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den Verleedenen en ook Toekommenden Tyt de Werkwoorden, waer van zy afgeleid zyn, volgen in de Beheerschinge van den vierden Naemval der Zelfstandige Naemwoorden, en van de Onbepaeide en Eindigende Werkwoorden, zoo behouden ook de Deetwoorden, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den verleedenen Tyt, den aart van hunne oorsprongkelyke Werkwoorden hier in, dat zy eenen enkelen of ook dubbelen derden Naemval by zich tot gezelschap kunnen gedooogen; als in, *het ongelyk, ons met den degen aengedaen; gebrimemissen der zarken, onzen Geslachte bestbooren; een eenige geest, den leden ingestort; laetende akkers, eigene buizen, en de kerken den wilden zwynen en grypende wolven; myne gemaelin Kretlse, my door den doot ontrukkt; standaerden en wapens, zonder bloetstortinge den krygslieden ontweldigt; Dido van*

Fenicie, de toekomende minnesmette overgegeeven; bet stae my vry den eet, den Grieken gezworen, te breeken; en, met eenen dubbelen Geever, bet gevaert, ons ten bederve gebout; opdat onder de brant-offerande, den Goden ter eere ontsteeken, u geene beillooze gedaente bejegene; groote tempels, Jupyn ter eere gesticht; zommigen staen verbaest om de gifte, bun ten bederve, de kuische Minerve toegewydt.

H E T XLIV. K A P I T T E L.

Tot hier toe gehandelt hebbende van de geschikte Woortvoeginge en samenstellinge der rede naer eenige noodige en voorhene vastgestelde regels, moeten wy eindelyk ook van de Onregelmatige, en die door eenige Uitlaeting veroirzaekt wordt, spreken.

Hier van zyn deeze regels:

1. Wanneer eene Zelfstandigh Naemwoort tot de Overeenkomst twee verscheidene Byvoeglyke by zich ontfangt, maer in de verdeelinge eener rede, wordt het eens, en wel ter leste plaetse, uitgelaeten; als in, *een moedig paert wordt door de scbaduw der roede bestiert, een vadzigh laet zich door geene spooren noopen; de goede geesten zyn Godts troonwachters en afgezanten, de quade zyne gerechtsboden en scberprechters; naerdien de grove aerde Ceres, alle fyne Bacchus diene.* Hoewel deeze natuurlyke stelling wordt verandert, wanneer men zegt, *Pikus droeg den wickelstok van Quiryne in de rechte, den kleenen geboogen scbilt in de slinke bant; vader Janus stichtte de eene, Saturnus de andere stat; zoo geleek ik groote by kleene zaeken; bou bet juk uit licht linden, en bet bantvatfel uit beuken hout.*

2. Wan-

2. Wanneer twee of meer Zelfstandige Naemwoorden, het zy Eigene, het zy Gemeene, van het Eenvouwige Getal, ter Overeenkomste met een Persoonlyk Bepaelt Werkwoord gepaert gaen, wordt het Werkwoord in het Meervouwige Getal gestelt; als in, *Cbromis en Mnafylus vonden Silenus leggen slaepen; Meris en Menalkas waeren al lang om bals; de Ibracische Orseus, nochte Linus zouden my met geene lofzangen verdooven; de berg Parnas, nochte Pindus, nochte Aganippe, de Aonische bron, bielden u niet beezigb; vee en berder quynen vaneene zelve minne; vlas, baver, en mankop verdroogen den akker; gestadige arbeit, noot, en nypende armoede reddden zich overal door.*

Gelykerwys in deeze woortvoeginge alle de Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval zyn, zoo is het geoorlooft nevens twee Noemers ook den zefsten Naemval met zyn Voorzetsel *Me* te voegen; als in, *de bittere armoede, en het vaderlyke erf, met eene beknopte wooninge teelden deezen man.*

Hier in is ook aen te merken, indien deeze Noemers zyn de eigene Merktekens der Werkwoorden, met hunne Persoonen overeenkoomende, als *Ik, Gy, Hy*, of een ander uitgedrukte derde Persoon, dat in die gelegenheit het Werkwoord van het Meervouwige Getal met den waerdigsten Persoone overeenkooome; gelyk *Ik*, de eerste Persoon, waerdiger is, dan de tweede, *Gy*, en deeze insgelyks waerdiger, dan de derde, *Hy*, of een ander uitgedrukte. Uit welken hoofde men recht zegt, *dewyl wy, beide even konstigb, gy meester op de fluit, ik in het zingen, wel op elkander passen; gy en by zult door eenen walschen scbyn bedroogen worden; ik en myn buurman*

wy moeten och arm! vertrekken; gy en uw zoon zult dapper eere inleggen.

3. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort en een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort, samen in Overeenkomste staende, in het begin eener rede eene zaak in het geheel verhaelen, behoeft noch het Naemwoort, noch het Werkwoort in de byzondere volgende deelen herhaelt te worden; als in, *zie daer staen vier altaeren, twee voor u, en twee voor Febus; in het wapen van Gelderland zyn twee leeuwen, de een gekroont, de ander ongekroont; myn vader en stiefmoeder tellen beide, de een de schaepen, de andere de bokken; Korydon en Tbyrsis badden bus vee by een gedreeven, Tbyrsis zyne schaepen, Korydon zyne geitjes.*

4. Een Bedryvend Bepaelt Werkwoort, het zy eenen vierden Naemval beheerschende, het zy eenen derden tot zyn gezelschap voerende, of ook van een Voorzetsel met zynen beheerschten Naemval gevolgt, of eindelyk in de beheerschinge met een Onbepaelt Eindigend Werkwoort staende, wordt in het eene gedeelte eener rede uitgelaeten, en by het andere gevoegt; gelyk het op beide past; als in, *Korydon zong dit, Tbyrsis dat op zyne beurt; de populier bebaegt Herkules boven al, de wynstok Bakbus; het vee verlaet de stallen, de boer den baert; och, dat ik zyn gelt, of bymyn bart had; de stal verscbrikt voor den wolf, de oogst voor regen; het gewas verlangt naer regen, de gespeende bok naer baegappels; het juk der slavernye kost ik niet afschudden, nocht elders zulke genadige Goden vinden.*

Deeze Uitlaeting (dat hier aen te merken is) geschiedt ondertuschen niet alleen ten aenzien van een enkel Bepaelt Persoonlyk Werkwoort, maer ook ten opzichte van diergelyk een Werkwoort, in zyne be-

beheerschinge staende, en met de beheerschte Naem- of Werk- of Bywoorden genoomen; als in, *de escheboom spant de kroon in het bosch, de pynboom in den tuin; de tyt gaet met alle dingen slyken, ook met onze gedachtenisse; my moogen een deel van bier naar Lybye trekken, een deel in het Noorden; gelyk de tarte wilgeboom voor den blonden olyf, zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken; uw diebt bekoomt ons zoo wel, gelyk de slaep in 't gras het afgeslaefde bart.*

H E T XLV. K A P I T T E L.

Tot de onregelmatige woortvoeging moeten ook gebragt worden alle die enkele uitdrukkingen en spreekwyzen, waer in eene ontwyfelbaere Uitleating gespeurt wordt, en die wy hier by een zullen stuwen; het zy deeze omtrent de *Geslachtwoorden*, het zy omtrent de *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy omtrent de *Voornaemwoorden* en wyders omtrent eenige andere Woorden, die de Spraeke deelen by de Nederlanders uitmaeken, plaets hebbe.

Schoon voorhene eenigszins van de Uitleatinge der Geslachtwoorden gesproken is, wanneer van deezer Overeenkomste met de Zelfstandige Naemwoorden gehandelt wierd, en getoont, dat die in twee gekoppelde Zelfstandige Naemwoorden, welker een, het zy voorgaend, het zy volgend, een eigen mensche-lyke naem is, ter wederzyde doorgaens voorvalt, en voor de enkele Naemwoorden van *Kleetstoffen*, *Aerdgewassen*, *Eet- en Drinkwaeren*, en diergelyke niet zelden, nochtans zullen wy hier ook noch eenige voorbeelden deezer Uitleatinge aentekenen.

Het Nietbepaelende Geslachtwoord *Een* wordt uitge-

gelaeten voor zyn Zelfftandigh Naemwoort, achter een Voorzetfel in het Eenvouwige Getal voorkoomende; als in, *met vryen toom; uit yver; van spyt; met byster onweder, en slagregen; uit steenrots; met vier; van verfaegtbeit en ootmoedigbeit; naer staet; door ziekte; van kinde; in slagorde; in brant; binnen zonnescbyn; uit steenachtige aerde; voor, met eenen vryen toom; uit eenen yver; van eenen spyt; met een byster onweder en eenen slagregen; uit eene steenrotse; met een vier; van eene verfaegtbeit en eene ootmoedigbeit; naer eenen staet; door eene ziekte; van eenen kinde; in eene slagorde; in eenen brant; binnen eenen zonnescbyn; uit eene steenachtige aerde; hoewel zommige van deeze en deezergelyke spreekwyzen tot de Uitlaeting van het Bepaelende Geslachtwoort ook schynen te behooren; vooral, wanneer zommige Zelfftandige Naemwoorden van het Eenvouwige Getal zyn, in de plaetse, dat zy in het Meervouwige zouden gestelt worden; als in, *bet opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester; bet lust my Ismarus met wyngert te beplanten; zoo is de aerde dienstigh voor weide en vrolyken wyngert; dies wordt by van winterbui nocte regenvlaeg nedergesmaekt; zy werden in uitgeboolden puimsteen en vermolfemde boomen gevonden; dat is, over de boschaedjen; met wyngaerden; voor de weiden en vrolyke wyngaerden; van winterbuien nocte regenvlaegen; in uitgeboolde puimsteenen.**

De Drost Hooft gebruikt ook in zyne schriften eene Uitlaetinge van het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een*, maer die, onzes oordeels hart is, en niet te volgen; naemelyk achter eene voorgaende beschryving van eenen Persoone of Zaeke; die vervult kan worden door *Die, Is of Was*; als in, *onder de zelve Joan van Bourbon, Prins van den bloede;*
Ma-

Maria Stuart van Schotlant, Vorstin, voor wie de zonnbaers geluk vroeg opging; dit antwoord, smaekende naer de Hollantsche rondigheid (voor, naer de rondigheid van Hollant) geweest, daer Oranje zyne woonstede in, en Egmont zyn' oorsprong uit had; dat by uit der derde geslacht der Fransoische Koningen zynen oorsprong had: afkomst, die baers gelyk onder de zonn niet weet: voor, eenen Prins; eene Vorstin; een geweest; eene afkomst: of, die een Prins, eene Vorstin was; dat een geweest, eene afkomst was.

Hoewel de eerste Uitleating niet zoo hart geoordeelt, en daerom daegelyks gebruikt wordt, wanneer achter de beschryving van eene Persoone terstont die van zyne byzondere waerdigheid en bedieninge volgt, gelyk in de tytelen en opdragen en opschriften en van brieven alomme de gewoonte is; het zy dan het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een*, het zy het Bepaelende *De* uitgelaeten worde; als in, *Josef de eerste, Keizer van Romem; Luidewyk de veertiende, Koning van Frankryk; Maria, Stuart, Koningin van Schotlant; Pieter Korneliszoon Hooft, Drost van Muiden; Abraham Heidanus, Professor te Leiden; Jobannes Vollenbove, Leeraer in 's Gravenbage; Michiel de Ruiter, Amiraal van Hollant en Westvrieslant; Nikolaes Tulp, Burgemeester der Stat Amsterdam; Louys de Geer, Koopman; Henrik Laurenszoon; Boekverkooper; Fransois Hooglant, Makelaer; en diergelyke.*

En deeze zelve schryver, ter korthheit byster geeneegen, bemint noch daerenboven de Uitleating der Geslachtwoorden *Een* en *De* voor een Byvoeglyk en Zelfstandigh Naemwoort van het Eenvouwige Getal, met elkander in Overeenkomste staende; als in, *dat 'er niet zoo onbestendig is, als geleende moogendheit;*

boe zekere waterleiding gebecht was aen de vesten; als aen de historie nooit ander voordeel vast geweest waere; al is zy verkreegen door langduurige oeffening. Waer voor anderen vol uit en naer den regel schryven, eene of de geleende moogendbeit; eene zekere waterleiding; een ander voordeel; eene of de langduurige oeffening.

Het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* wordt ook uitgelaeten voor zyn Zelfstandigh Naemwoort, dat achter een Voorzetsel in het Eenvouwige Getal gezet wordt; als in, *in slaep; op stal; om bals; onder zweep; aen zee; langs strant; met wasch; voor wint; naer regen; van bitte; onder sneeu; by manschbyn; buiten spoor; onder lant; voor boschbloof; in top; boven maete; naer buis; uit Trojaenschcn bloede; naer stat toe; voor, in den slaep; op den stal; om den bals; onder de zweep; aen de zee; langs bet strant; met bet wasch; voor den wint; naer den regen; van de bitte; onder den sneeu; by den manschbyn; buiten bet spoor; onder bet lant; voor bet boschbloof; in den top; boven de maete; naer bet buis; uit den Trojaenschcn bloede; naer de stat toe.*

Wanneer echter het Voorzetsel *Zonder*, dat uit kracht zyner betekenis alle van zich keert of weert, een enkel Zelfstandigh Naemwoort of Bedryvend en Onzydige Werkwoort voorgaet, wordt deeze Uitlaeting niet zoo zeer door een van beide Geslachtwoorden, als wel door het Byvoeglyke Naemwoort *Eenigh* (*Ullus*) gevult; als in, *zonder gelt; zonder moet; zonder hoops; zonder omzien; zonder ophouden; zonder wortel; zonder stroo; zonder moeite; zonder bengst; zonder voortekenen; zonder uitstel.*

Gelykerwys het niet noodigh is eene Uitlaeting van

van het Bepaelende Geslachtwoort te stellen, wanneer Zelfstandige Naemwoorden, met hunne Byvoeglyke, na of zonder een Voorzetsel overeenkomstigh, in het Meervouwige Getal zonder dit gevonden worden; als in, *met laege tamarinden; met volle uieren; naer taeye wilgeblaën; voor grootte leeuwen; rype appels; nieuwe kastanien; woefte bergen; zachte fioelen; zoo moet het voor eene Uitlaetinge des Bepaelenden Geslachtwoorts, onzes oordeels, gehouden worden, wanneer een Byvoeglyk en Zelfstandigh Eigen, of Gemeen Naemwoort, in Overeenkomste staende, zonder of achter een Voorzetsel, in het Eenvouwige Getal voorkoomen; als in, kunstige Alcimedon sneed'er eenen taeyen wyngert op; kleene Mykon offert u dien zwynskop; Korydon was op schoonen Alexis verslingert; tusschen barre steenrots en slymigh moerasch; nu verquikt zich het vee in koele schaduwe; lustte het u eene kudde bokken in groene maluwe te dryven.*

Siciliaensche tym, Sardinisch kruit, Ariusche wyn, Armeniaensche tigers, en meer diergelyke woortvoegingen, waer in het Byvoeglyke Naemwoort van eenen byzonderen lantaert ontleent is, schynen ook het Bepaelende Geslachtwoort De en Het uit te laeten, om dat men elders de Siciliaensche bergen; de Syrische en de Assyrische roos; de Pfytbische druif; den Lagischen wyn; de Libyaensche leeuwen; de Siciliaensche baren; de Partbenische wildernissen vol uit geschreeven vind.

Van de overige Uitlaetingen der Geslachtwoorden, die overal voorkoomen, en van elk onder het lezen der goede schryveren aengemerkt kunnen worden, afscheidende, gaen wy over tot de andere.

Zelfstandige Naemwoorden worden uitgelaeten achter

ter hunne overeenstemmende Byvoeglyke Naemwoorden, achter eenige Voornaemwoorden, en achter andere Zelfftandige Naemwoorden, die van de uitgelaetene beheerscht worden, en eindelyk achter Voorzetsels.

Achter de Byvoeglyke Naemwoorden worden de overeenkomstige Zelfftandige uitgelaeten in, *die werken blyven ten halven steeken; wacht op een beter; des zomers onder het groen; oneven brengt geluk meê; niet langer uwe eigene; de populier bebaegt Herkules boven al; dat ik ze voor het leste aenroep; daer de dagb op zyn langste zy; het uiterste van onzen bodem; eene aerde, die zich in het groen kleedt; het groen durft zich in den zonnescbyn betrouwen; ziet gy het schaep op de heide het groen kaeuwen; de belt antwoordde baer in het kort aldus; by baelt het uit het diepste van zyne borst; eene mot quam by donker snoepen; de moeder op een nieu ontstelt; ik wil u in het breede ontvouwen; die het beilige paert met sberp schon; by baelde het eeuwige vier uit het binnenste des tempels; ik geraeke op het opperste van het dak; tot in het binnenste van het bos; de scheepen waeren bykans op droog gezet; laet ons dan het beste volgen; zy badden het uiterste van het renperk in het oog; tot in het diepste van het bart; en het uiterste van uw overlyken; nu is men tot het uiterste getreden; op myn uiterste leggende; die in het duister by nacht ontydige dingen spelt; door het zelve ingenoomen; in de plaetse van, ten halven weege; op een beter lot; onder het groene loof; oneven getal; uwe eige huisvrouw; boven al het geboomte; voor het leste mael; op zyne langste maete; het uiterste geweest; in het groene gewaet; het groene gewas; het groene kruit; in het kort antwoord; uit het diepste deel; by donker weder; op een nieu voorval; in het breede verbael; met sberp geweer; uit het binnenste beiligdom; op het opperste gedeelte; in het bin-*

binnenste vertrek; op droog zant; het beste oordeel; het uiterste einde; in het diepste bol; in het uiterste oogblik; tot het uiterste bedryf; op myn uiterste sterven; in het duister weder; het zelve open bol.

Achter de Voornaemwoorden geschiedt ook de Uitlaeting van de Zelfstandige Naemwoorden in, *wiens vee is dit? een vreemdeling zeit, dit 's myn; o kloeke buislieden, dit 's uw werk; dit zal uw werk zyn; het is Egons kudde; nu zal ik beginnen te zingen; wat de landen weeligb en vet maeke; het was toen lente; wat wy voor deezen overbraghten; voor deezen was het ongeoorlooft; hoe het in mynen raet geschooren legt; dat de bedrieger het my betaelt zoude zetten; ik geeve het gaerne gewonnen; Dido had het byster drok met vraegen; indien het wil regenen; het buldert en stormt geweldigb; gy moft dat een' rechtschaepenen man zoo niet toeduwten; in de plaetse van, wiens vee is dit vee? dit 's myn eigendom; dit werk is uw werk; dit werk zal uw werk zyn; het vee is Egons kudde; wat middel of werk de landen vet maeke; het saizoen was toen lente; wat onbeil wy overbraghten; voor deezen tyt was het ongeoorlooft; hoe het nootlot geschooren legt; dat de bedrieger het dreigement betaelt zouden zetten; ik geeve het gevecht gewonnen; had het werk byster drok; indien het weder wil; het onweder buldert en stormt; dat woort.*

Het Voornaemwoort *Het*, voorkoomende in de Aengevoegde spreekwyzen, *dat het klinke; dat het daveren; dat het ruische; dat het kraeke; dat het schuime; dat het stuiwen;* en diergelyke, moet in de Uitlaetinge gevult worden met dat Zelfstandige Naemwoort of Werkwoort, Zelfstandiger wyze genoomen, waeraen in het voorgaende lit der rede deeze werking wordt toegeschreeven.

Na de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden, of
Ein-

Eëndigende Werkwoorden, voot Zelfftandige Naemwoorden gebruikt, gefchiedt eindelyk ook de Uitlaeting der Beheerschende in, by is naer Dianaes gegaen; zy zyn tot (tot voor te, gelyk elders te voor tot, uit kracht van het Hoogduitsche zu, door toe en te en tot by de Nederduitschen uitgedrukt) *Damons wel ontbaelt; de raetskeur is hier op Sint Petrus, de Zwolle op Sint Pauwels; Kornelis Bakker Gerbrants is overleeden; by woont dy der Broëren; men verbuift op Aller Heiligen; wy zyn des Heeren; by is des raets; zy gingen buns weegs; de schuuren zyn tot berstens toe overlaeden; op Kassandra tot raezens toe verslingert; nu tot stervens toe krank; in de plaetse van, naer Dianaes tempel; tot Damons buis; op Sint Peters dagb, op Sint Pauwels dagb; Gerbrants zoon; by der Broëren kerk; op Aller Heiligen vierdagb; des Heeren eigendom; des raets lit; buns weegs pat; tot berstens maete; tot raezens gevaer; tot stervens noot.*

Achter de Voorzetsels, die hunnen Naemval beheerschen, geschiedt ook de Uitlaeting der Beheerschte Zelfftandige Naemwoorden; als in, wy zullen noch wel binnen geraeken; de nabuurige steden schieten bet barnas aen; zonder dat wy willen; zonder naer my te verneemen; tegens dat iemand zyne byen moght verliezen; wanneer by onder leit; hoe ze 'er met de zweep achter geeven; maer Eneas neemt voor met de zonne op te zyn; elk is graeg om buiten te gaen; zy schroomden met den Zuidewint uit te loopen; zy bouwen de binten onder by den oppersten zolder in stukken; die bet hoofst onder baelt; zy lieten de schaelen rontom gaen; om uit te geraeken; de Slaepgodt kreeg bem beel onder; Eneas rukte hier den degen uit; maer de veerman neemt nu den eenen, dan den anderen in; bet staet ons niet wy leuende lichaemen over te voeren;

ren; by zette den belt in het slijb en vlotgras op; die bier noch zyne wapens aen heeft; wie had u zoo onder? wanneer het paert den gewapenden voetknecht binnen help; o wie gy zyt, tree op; Porfenne beval den uitgedreeven Tarquyn wederom in te baelen; de goutgeele haert begonst uit te breeken; om hun morgen op te koomen; het vierde begint hier daer uit te gaen; derwaert op leit de wegb; de dagb koomt op; voor dat de nacht de starren te voorschyn bringe; de klaere maen quam op; om te zien, wiens leven boven dryve; en, wanneer de zelve voorzetsels door het Bywoort *Weder* herhaelt worden; als in, gelyk of zy bem door en weder door wou zien; de zuster brengt zoodaenige jammerklagten over en weder over; by schermt om en weder om met den schitterenden degen. Waer voor by vervulling gezet wordt; binnen de stat; aen het lyf; zonder het oogmerk; zonder de moeite van; tegens den tydt; onder de voeten; achter het lyf; op de beenen; buiten de poort; uit de baven; onder het dak; onder de baren; rontom de tafel; uit den doolbof; beel onder zyne maght; uit de scheede; in den boot; over het water; op den oever; aen het lyf; onder de knie; binnen de vesten; op het lant; in de stat; uit het velt; op den bals; uit de kolen; op de boogte; op de aerde; voor een tydt; op de kimmen; boven het water; door en weder door het lichaam; over en weder over den wegb; om en weder om zich.

Ondertusschen worden achter de Voorzetsels, by zich hebbende de Helpwoorden *Zyn* en *Hebben*, in de plaetse der Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden die Deelwoorden uitgelaeten, die met elk Voorzetsel een Samengezet Woort uitmaeken; als in, *wanneer het jaer om is; wanneer het denker weder aen*

aen den bemel over is; eer de stille maen noch op was; toen myn scbrik over was; toen de eerste slaep over was; na dat het vier uit is; met recht willen alle oorlogen uit hebben; toen de nacht over, en de slaep uit was; maer ik ben uit, om u een leger toe te stieren. Waer voor ten vollen gezegt wordt, wanneer het jaer omgeloopen is; wanneer het donker weder aen den bemel overgedreeven is; eer de stille maen noch opgerezzen was; toen myn scbrik overgegaen was; toen de eerste slaep overgebracht was; na dat het vier uitgegaen is; met recht willen alle oorlogen uitgedient hebben; toen de nacht overgebracht, en de slaep uitgeslaepen was; maer ik ben uitgetoogen, naemelyk, met myne gedachten, om u een leger toe te stieren; alzo Geloopen, Gedreeven, Gereezen, Ge- gaen, Gebragt, Gedient, Geslaepen, Getoogen de uitgelaetene Deelwoorden zyn, of schynen te zyn.

De Persoonlyke Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy, Wy, Zy*, zyn, in de Overeenkomste met hunne Bepaalde Werkwoorden staende, en als van hun on- scheidbaer, in hunne beide Getallen eigentlyk geene Uitlaetinge onderworpen. Waerom het eenē on- geregelde schryfwyze is, hoewel by kooplieden en anderen, ook geleerden, veelszins gebruiklyk, *beb- be*, voor, *ik hebbe uwen brief gisteren ontfangen*; *bek- kenne*, voor, *ik bekenne deugdelyk sebuldig te zyn*; *wanneer*, voor, *wanneer gy nader tyding zult be- koomen*; *zoo dra*, voor, *zoo dra by weder te lande gekoomen is*; *al wat*, voor, *al wat wy of zy geboort en gezien hebben*.

In redenen echter, korte of lange, die door Voeg- woorden aen een gehecht zyn, worden deeze Per- soonlyke Voornaemwoorden, die in het eerste deel voorkoomen, in het leste uitgelaeten; als in, *ik beb-*

bebbe altyt versche melk, en zinge, gelyk Amfion, aen zee; dat benyde ik u niet, maer verwondere my eer; gy ontfermt u niet, en zult my om bals brengen; hebt gy het bem met zingen afgewonnen? of uw leeven wel eene pyp gestelt? by leit op eene zachte maibloem, en erkaeut vast het ingezwolgen gras; zoo lang by Neëre vrydt, en ducht, dat zy my boven bem stelle; wy verlaeten onze lieve akkers, en trekken van hier naer Libyë; zy brengen den nacht met tuischen over, en spoelen met bier en appeldrank de zwarigheid van het barte.

Hy wordt uitgelaeten in deeze woorden, laet het zeggen, wie slechts koomt; laet het vry winnen; wien gy het gunt; wien de ouders nooit toelachten; dien achten Natuurgodt en Bedgodin bunne tafel en bedde onwaerdigh.

In *Van Zelf*; dat, met het Latynsche *Sponte* overeenkoomende, niet alleen van redelyke en leevende, maer ook van reden-en leevenlooze dingen gebruikt wordt, is alomme eene Uitleeting van het Voornaemwoort *Zich*, wanneer het van eenen Derden gebruikt wordt, om dat men in den Eersten en tweeden Persoone *Van My, Ons en U Zelfen* in beide Getallen spreekt; de aerde brocht van zelf alle dingen voort; al wat van zelf in 't wilt opwast; zy koomen van zelf te kooi.

De Werkwoorden zyn ook eene Uitleetinge onderworpen, zoo wel de Bepaelde, als de Onbepaelde of Eindigende.

Het Bepaelde Werkwoort wordt nitgelaeten voor dit woort, te gelyk aen de riemen; wech met al dit werk; ogy Latynsche vrouwen, rustigh op; een ieder in 't gelit; te vervullen door deeze Gebiedende Woorden, *Valt,*

Pakt u, Ryft; of door dit Werkwoord der Toelaetende en anders Aenvoegende Wyze; treede, of zette zich, gelyk tot vervulling van het volgende, de bedrukten aen bet fchreien; de beeren aen bet monspelen; het Werkwoord geraeken of vallen achter de Noemers, de bedrukten, de beeren in de Aentoonende Wyze noodigh vereifcht wordt; en achter, de reden waerom, deeze of diergelyke Aengevoegde spreekwyzen, bet gezegt worde, bet gevoelt worde.

Het Werkwoord der Eindigende wyze van den Tegenwoordigen Tyt, wordt uitgelaeten, in, *zy kunnen met den vollen uier quaelyk over den drempel; Ifitus en Pelias, die, overmits de een out, de ander van Ulyffes gewondt was, niet voort kosten, naemelyk Koomen of Geraeken: gelyk de Helpwoorden Hebben, Zyn en Worden, in, bet is verlooren gekreeten; bet is verlooren gevocht, als u de Goden tegen zyn; beide vervullen, door, Te Hebben; zeker, ik kenne my zulke eene eere niet waerdigh; naemelyk, Te Zyn; alle jaer dient de gront omgespit; naemelyk, Te Worden.*

Het Voegwoord *En* wordt uitgelaeten, in, *zoo geleek ik wulpen by volwassene bonden, bokken by de moeders, groote by kleene zaeken; knaepen gaet heen; weidt uwe offen, spant uwe stieren voor den ploeg; deeze pynboomen, deeze boomgaerden, deeze bronnen riepen al om Tityr; wat gerecht, wat banket Filomele hem oplifchte; en diergelyke spreekwyzen, die overal geleezen en dagelyks gehoord worden; waer in de Uitlaeting des Voegwoorts door de tuschenkoomende zinsneede (comma) gemerkt wordt.*

Het Voorzetsel *Aen* wordt uitgelaeten, in, *de beste naest Febus; myrtetelg, die naest den lauwer geert*

eert wordt; om dat men spreekt van *landen*, naest aen Italië, naest aen onze *kusten* gelegen; Door met het Geslachtwoort *Den*, in, *ik hebbe winter en zomer altyt versche melk*; Op in dit woort, *bou uwe rust den vyfden dag*; en *Over*, achter den Beheerschten Naemval gestelt, in, *om eenen eeuwigen nacht te rusten*; en *over bet nootlot* of *over bet ongeval*, in, *ontfermt u des vaders en des zoons*; *ontfermt u des Arkadischen konings*; dewyl zich *over iemant ontfermen*, de gemeene en daegelyksche tael is.

De Uitlaeting, die in de byzondere Spraekdeelen voorvalt; op goede gronden en redenen, zoo wy meenen, gevult hebbende, zullen wy anderen overlaeten (want het is ons onmoogelyk van alles reden te geeven) te onderzoeken, waerom men zegge, *myns oordeels*; *onzes bedunkens*; *gezonts lyfs*; *beboudens lyfs*; *bangende boofst*; *bloots boofst*; *beels boofst*; *ruims schoots*; *eens gangs*; *eens loefs*; *eens klaps*; *goets moets*; (die Hooft even krachtigh houdt met de losse Neemer, *ablativi absoluti* der Latynen) als mede, waerom men *binnenboerts*; *binnen sbeuts*; *binnen 's monts*; *binnen 's buis*; *buiten 's buis*; *buiten 's weegs*; *buiten 's landts*; *bezyde 's weegs*; *voor 's bants*; *by tyts*; *van outs*; *van jongs op*; *van nieuw*; *van overouts ber*; en meer diergelyke uitdrukkingen, met of zonder de afgekorte *S* alomme geschreeven vinde.

H E T XLVI. K A P I T T E L.

Wy zouden nu kunnen rekenen onze Spraekkunst voltooit te hebben, door ons onderwys in de Woortvoeginge, hoe met waerneeminge der Schik-
X 2
kin-

kinge en Plaetse de byzondere Spraekdeelen door of zonder Uitlatinge recht en sierlyk gesproken en geschreeven worden : maer het is ook noodigh te overweegen; door wat middel de welgeschreevene en welgeschikte woorden recht geleezen en welverstaen kunnen worden; zonder dat men te vreezen hebbe, dat in eene geheele rede door misverstant in de uitspraeke zal gescheiden worden, het geen tot elkander behoort, en wederom samengevoegt, dat nootzaakelyk hier en gins gescheiden moet worden. Dit middel noemen wy met andere Letterkundigen de *Schriftscheiding*.

Deeze *Schriftscheiding*, wel geen deel der Spraek-kunst, maer evenwel haer in het recht schryven te hulpe koomende, gebruikt hier toe zekere *Merken* of *Zin- en Schryftekens*; eertyts gevonden en ingevoert, om de samengeschikte woorden, recht te onderscheiden, hunne verdeeling wel te byzonderen, en de gansche rede, gelyk by leden, te schikken; opdat de lezers en toehoorders te bequaemer zyn, om een welgeordent geschrift, dat anders niet of zwaerlyk zoude verstaen worden, zekerder, verstandiger en vaster te leezen en aen te hooren.

Deeze *Merken*, die, op hunne rechte plaetsen gestelt, den leezeren tot rustplaetsen dienen, om by eenen veranderden zin, hoe gering en klein, ter rede inschietende, met de gedachten eenigszins stilte staen, zyn in getal vier, en merken de kortste, eene langer, de middelste, en de eindelyke ademhaeling in het leezen en verhaelen der geschriften.

Het eerste *Merk*, dat het teken der allerkortste ademhaeling is, wordt van ons een *Snee* of *Zin-*
snee

sneede geheeten, en in twee gedaente getekent; in de drukken met Romeinsche of Latynsche letteren dus (,) en krom; in de Hoog- en Nederduitsche drukken dus (/) en schuins. Waerom ook dit Merk den naem van eene *Streek* of *Streep* draegr.

Dit wordt gebruikt tusschen *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy *Eigene*, het zy *Gemeene*, wanneer het Voegwoert *En*, dat ze anders aen elkandere hecht, achter hen by Uitleating verzwegen wordt. Waer van deeze voorbeelden ter wederzyde zyn; om nu *Xenofon*, *Strabo*, *Atheneus* en anderen over te slaen; by zoekt zyne *slukery*, *konstroovery*, en *gestoole vonden door berstelling van zaaken*, *wisseling van naemen en woorden*, of anderszins te verbergen.

Ook wordt de *Sneede* gebruikt tusschen byzondere *Byvoeglyke Naemwoorden*, waer achter ook het Voegwoert *En* uitgelaeten wordt; als in, *den achtbaeren*, *hoogbgeleerden*, *wyzen*, en *bescheidenen beere*; en, *laet wy lieden*, *wyzer*, *stemmiger*, en *ingetoo-gen*, *stichtige oefeningen banteeren*.

En in het gemeen wordt de *Zinsneede* gebruikt achter alle andere *Spraekdeelen*, wanneer achter die het Voegwoert *En* wordt verzwegen, gelyk achter de *Werkwoorden*; als in, *o Lucifer*, *die vroeg opgingt*; *die de volken quetsten*, *in uwe barten spraekt*; en, *in het welschikken*, *tekenen*, en *schilderen der beelden*; achter de *Deelwoorden*; als in, *de scbeping*, *in Achilles schilt geschildert*, *het Paradys*, door *Alcinous bos afgebeeldt*, en *Lucifers val*, door *Ate* betekent; achter de *Bywoorden*; als in, *dat overal*, *dat altyt*, en *van allen geloofst wordt*; en achter de *Voorzetsels*; als in, *voor*, *achter*, *bezyden*, en *rontom het leger*.

X 3

Waer

Waer by koomt, dat de *Sneede* in het gemeen tot onderscheiding der Woorden zeer dikwyls en veelmaels gebruikt wordt; wanneer naemelyk de Rede noch onvolkoomen is, en de woorden evenwel eene scheidbaere Afzondering vorderen tot beter verstant voor den leezer, en geschikter deeling der woorden; als in, *indien de scbilder een menschen-booft op een paerts bals woude zetten, en met veelerlei wederen scbakeren, en van allerbands leden te zamen voegen; zulks dat bet bovenlyf eene schoone vrou geleek, en bet onderste in eenen mismaeften visch eindigde, zoudt ge, o vrienden, dit ziende, u van lachen kunnen ontbouden?*

Het tweede *Merk*, het teken eener langer ademhaelinge, wordt, als uit een *Stip* en *Sneede* samengesteld, van ons eene *Stip/sneede* genoemd, en dus gemaekt (;) zoo wel in Hoog- en Nederduitsche, als Roomsche of Latynsche letterdrukken; en het heeft zyne plaets in de Rede, daer de zin, die wel niet geheel onvolkoomen is, eene langere rust, als door de *Sneede* geschieden magh, in het leezen of verhalen vordert; als in, *Mopsus, dewyl wy, beide even konstig, gy meester op de fluit, ik in bet zingen, wel op malkander passen; waerom gaen wy hier niet nederzitten, onder deeze olmen en bazelaers, door een geplant? en wedetom, gelyk de tasie willegeboom voor den blonden olyf; gelyk de laege lavenderbloem voor den rooden roozelaer moet wyken; zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken.*

Het derde *Merk*, het teken der Middelste ademhaelinge, wordt van ons een *Tweelingstip* geheeten, en, als uit twee Stippen, boven elkander getekent, bestaende, dus uitgedrukt (:) en het heeft zyn gebruik

en

en plaets, waer en wanneer de rede wel eenigszins volkoomen is, maer evenwel tot haere eindelyke volkoomenheit of meerder versterking en verklaring noch iets kan of moet eischen; als in de Tegenstellingen; in het aenbrengen der Voorbeelden tot de Regels; in Redengeevingen, en diergelyke; als in, *Bakchus benyden den beuvelen de schaduw der wyrancken: maer koomt onze Fillis eens weder, zoo zullen alle boschen bloeien; en, eerst zal ik u deeze brosse scherleypyp schenken, die ons leerde: Korydon was op den schoonen Alexis verslingert: die zelve pyp leerde ons: wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe? en ook, de wolf beloert geen schaep, nochte men spant geene netten om barten te vangen: d'oprechte Dafnis is met vrede gediend.*

Het vierde Merk, het teken der eindelyke ademhaelinge, noemen wy een *Stip* of *Tittel*, en stellen dit achter het slot eener Spreukrede in deeze gedaente (.) En eene Spreukrede is eene rede, die ten vollen geslooten is, en in eenenadem of met tusschenpoozingen uitgesproken, ook een *Zinslot* genoemd word. Waer achter eene nieuwe rede niet alleen met eene hoofletter in het schryven aenvangt, maer ook met eene herscheppinge der stemme geleezen wordt. Hier van is dit voorbeelt: *o Krisp Sallust, vyant van staeten, het zilvet, van gierigaerts in de aerde begraven, is zonder glans, ten zy het blinke door een maetigh gebruik. Prokuleius, vermaert door het toonen van zyn vaderlyk barte, over zyne broeders, zal eeu in eeu uit leven. De faem zal hem, na zynen doot, op onbezweeke vleugels omvoeren. Indien gy uwe geltzucht temt, zoo zult gy wyder beerschen, als of gy Lybië en het veergeleegen Spanje aen een becht-*

te, en beide de Peenen onder een hoest brogt.

Na deeze vier *Merken* der *Schriftscheidinge* moeten ook in het schryven eenige andere *Tekens* waergenoomen en gebruikt worden, en de woorden, waer achter zy gestelt worden, met eenen veranderden toon uitgesproken.

Onder deeze is het eerste een *Vraegteken*, dat achter eene *Vraeg* of *Vraegende Rede* gestelt wordt, en van deeze gedaente is (?) als in, *zeg my, Dametas, wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe? en, wat zullen Heerschappen niet aenrechten, naerdien dieven dit durven bestaan? en, beoorde by, die den zangstryt verloor, my niet de geit te leveren?*

En omtrent dit *Vraegteken* is aen te merken, dat het de rede nadruklyker en krachtiger maakt, dan eene slechte en eenvoudige stelling. Dus vint men meer nadruks in, *viel het my niet licht, Amarils bitsbeit en ongenade en baere hovaerdye en spyt te verdraegen? gy scbalk, zagb ik u niet Damons bok deimelyk wechsleepen, terwyl Hontwolf zoo vreesfelyk baste? als in, viel my licht, Amarils bitsbeit te verdraegen; ik zagb u Damons bok wechsleepen.*

Hier na volgt een teken, dat achter de rechtsdraetsche uitboezemingen van *Klagte*, *Vreugde* en *Verwonderinge*, als ook achter de *Tusschenwerpinge* *Och*, *Och arm*, en *Helaes* gestelt wordt, en daerom een *Klagt-of Vreugde-of Verwonderingsteken* genoemd kan worden, en van deeze gedaente is (!) En men vindt dit in, *hoe meenigmael sprak my Galatea zoo minnelyk toe! o winden, luistert hier van de Goden tiet in! och! hoe mager is myn stier in zulke eene vette weide! och! rampzalige maegt, wat dolbeit ging u over? Mantua, dat belaes! het verdrukte*
Kre-

Kremone al te na legt; och! hoe zacht wil myn gebeente rusten, zoo uwv fluit namaels myne vryaedjen verbaele! gy wreede gaet belues! verre van uw vaderlant den Ryn bezoeken.

De *Tusschenstelling*, Parenthesis by de Grieken en Latynen, waer door in eene rede eenige woorden, als eene tusschenrede, gevoegt worden, niet alleen zonder haer nadeel, maer ook somtyts tot haere naekter verklaering, wordt ter wederzyde der tusschen gestelde woorden met twee halve maentjes en dus () getekent; als in, *my gedenkt (badden myne zinnen niet averechts gestaen) dat de eiken ons dikwyls deeze rampen spelden; de Zanggodinnen vereeren u (aenvaerd ze toch) deeze pypen, te voore den ouden Hesiodus van Askra eigen; ik zagb u (toen gy noch een klein meiske waert) bloozende appels plukken.*

En dit teken heeft alleen plaets, wanneer de nieuwe zin in het midden eener rede geslooten wordt; die anders aen het einde der zelve haere plaets kan hebben. Want het is even veel, te zeggen, *ik zal deeze jonge koe tegens u opzetten, die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, opdat gy ze niet te kleen acht; ik zal een paer beuke kroezen daer tegens zetten, die gy zelf bekennen moet meer waerdigb te weezen; of met eene tusschenstellinge, ik zal deeze jonge koe (opdat gy ze niet te kleen acht) die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, tegens u opzetten; ik zal een paer beuke kroezen (die gy zelf bekennen moet meer waerdig te weezen) daer tegens zetten.*

Evenwel schynt de *Tusschenstelling* de rede heviger en krachtiger te maeken; als in deeze uitdrukkingen, *mosten wy dit beleeven? dat een vreemdeling*

(wie boedde zich hier voor?) in onze armoedje val-
 lende, zeit: gy oude buisluiden, vertrekt; wy, zoo
 deerlyk verdrukt, brengen bem (de plaeg baele den
 soldaet) deeze bokker; o al te gelukkige buislieden
 (kenden zy slechts hun geluk) die buiten oorlogskrak-
 keel, in den schoot het voedsel ontfangen; zoo sbeur-
 den zy (de Goden gunnen den vroomen wat beters)
 met bitje tanden bunne eigene leden in stukken.

H E T XLVII. K A P I T T E L.

Behalve de bovengenoemde Merken der Schrift-
 scheidinge, en andere, die de uitspraek bestie-
 ren, gebruiken de Nederduitschen tot het schryven
 en vormen van hunne woorden, gelyk ook andere
 volken en taelen, van outs her eenige Vryheden;
 waer door zommige letters, tot een woort niet be-
 hoorende, den woorde worden toegevoegt, en
 wederom andere, die 'er toebehooren, den woorde
 afgenoomen, en eindelyk letters met letteren ver-
 wisselt en omgekeert. Van welke wy, hoewel zy
 meest de Dicht- of Rymkunst raeken, ook hier ter
 plaetse, en voor het leste spreken zullen.

Deeze zyn de *Voorzetting*, *Inzetting*, *Nazetting*,
Voorafkorting, *Uitbyting*, *Afkapping*, *Omzetting*,
Wisseling, en *Samentrekking*. Waer by wy de *Af-
 wendig* met haer teken voegen.

De *Voorzetting* is, waer door eene lettergreep in
 het begin en voor aen een woort gezet wordt; als
 in, *gebroeders*, *gezulters*, *geboorzaem*, *gevolgzaam*;
 voor *broeders*, *zusters*, *boorzaem*, *volgzaam*, van het
 Wortelwerkwoort afkomstigh, als *buigzaam*, *voed-
 zaem*, *groetzaam*, *volgzaam*, en diergelyke.

De

De *Inzetting* is, wanneer om een vaers of ook welluidendheids halve eene letter of lettergreep in het midden van een woort gezet wordt; als in, *vergodet, kallefskruit, gestarrenten, barrenassen, ommezwaeit, inneprent, errenst, arrebeit, vuiligheit, getrouwigheit, voor, vergoodt, kalfskruit, gestarnten, barnassen, omzwaei, inprent, ernst, arbeit, vuilbeit, getroubeit.*

De *Nazetting* is, als aen het einde eens woorts eene letter of lettergreep, die 'er niet toebehoort, gevoegt wordt; als in, *de eere, honor, leere, doctrina, vlamme, stemme, Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval, omme, alomme, rontomme, voor, de eer, leer, vlam, stem, om, alom, rontom.*

De *Voorafkorting* is, als eene lettergreep voor een woort wechgenoomen en verwurpen wordt, als in *Haegen*, by den Drost Hooft in zyne Gedichten, *doogen, lukken, waeren*, en by van den Vondel *schakeerde*; voor, *bebaegen, gedoogen, gelukken, bewaeren, geschakeerde.*

De *Uitbyting* is, wanneer eene letter of lettergreep uit het midden van een woort uitgeworpen, als in, *hoogaerden, rieborden, tyloozen, elboogen, welboore mannen, eerbare vrouwen, kindren, wandlen, erfnis, voor, boomgaerden, rietborden, tydeloozen, elleboogen, welgeboore mannen, eerbaere vrouwen, kinderen, wandelen, erffenis.* Dus zegt men in eigene naemen *Flips, Dirk*, voor *Filips, Dieryk*, en andere.

De *Afkapping* is, waer door eene lettergreep of letter van het einde eens woorts afgesneeden en verworpen wordt; als in, *bet is juist bondert jaer, negen*

gen duizent man, zes of zevenmael, onze zus, by zei, zy lei, ik wou, ik kon, gena, spa, ste, bie, moe, roe, dik, nau, voor, bondert jaeren, negen duizent mannen, zes of zeven maelen, onze zuster, by zeide, zy leide, ik woude, ik konde, genade, spade, stede, biede, moede, roede, dikwyls, nauwlyks.

De Omzetting is, waer door eene letter van haere rechte plaetse in eene andere wordt overgebracht; als in, bron voor born, beemlen voor bemelen, eedle voor edele, aedlaer, voor adelaer, eenre voor eener, te Amstelredam voor te Amstelerdam, te Zaenredam voor te Zaenerdam. In welke beide leste Eigene Naemwoorden het schryven en spellen dus valt, om dat zy uit twee byzondere Naemwoorden te zamengezet zyn.

De Wisseling is, wanneer eene letter en voornamelyk eene klinkletter of een tweeklank, welluidendheits of ryms of ook uitspraeks halve, in andere, die 'er aen verwant zyn, worden verwisselt; als in, vlak voor vlek, kammen pectere, voor kemmen, gewente voor gewoonte, vleisch voor vleesch, beur voor baer, deur, per, voor door, leugen voor logen, meugen voor moogen, luiden, voor lieden, ruiken voor rieken, pluiken voor plukken, oogst voor oogst, koegel voor kogel, lengde voor lengte, breede voor breedte, vinnen voor vinden, schennen voor schenden.

De Simentrekking is, als twee lettergreepen door uitlaeting van een of meer letteren tot eene gemaekt, en met dit teken (A) gemerkt worden; als in blaen voor bladen, raen, rotæ, voor raden, aem voor adem, bronæer voor bronader, vræe voor vrede, veel voor vedel, steen voor steden, treen voor treden; weerga voor wederga; weergalm voor wedergalm; teer
VOOR

voor teder, biën voor bieden, geschiën voor geschieden; vliën voor vlieden, goën voor goeden, bloën voor bloeden, vermoën voor vermoeden; gloën voor gloeien; broër voor broeder; boóm voor bodem; goón voor goden, zoón voor zoden, cespites, geboón voor geboden.

De *Afwending* is niet anders, dan eene affnyding der voorste letteren in de woorden *Des, Het, Ik, Is, Daer*; waer voor met het teken der Afwendinge, boven aen de overgebleeve letters gestelt, dus geschreeven wordt, 'S, 'T, en by van den Vondel 'Et achter het Voorzetsel *Na*, en voor een Eindigend Werkwoord, Zelfstandiger wyze gebruikt, 'K, 'Er (dat geen zwak bewys is voor de oude uitspraeke met *ae* in de plaetse van *aa*) en by van den Vondel ook enkelyk 'R, in 's vorsten eere, 's daegs gewoonte, 's nagebuurs kudde; en in de Bywoorden van den Tyt, 's morgens vroeg, tweemaal 's daegs, bier is bet 's winters scbier altyt zomer; dat 's al wat ik hebbe, dit 's myn, dat 's gonoeg; van 't Latyn oordeelen, in 't zant leggende; bet bos waegt van 't geschrei; na 'et onderhouden der wet, na 'et intreën, na 'et planten; 'k verzwyg myn benevaert, 'k misdank my dan dit leen, 'k boor levenwekker met een morgenkoelte opkoomen, wat moet 'er gespilt worden, dat 'er nochte Griek nochte Latyn gevonden wert, de muis bout 'er baere schuuren; Aristoteles twyfelde zelf niet, dat ze 'r geweest waren, uit ondervindinge van het gene 'r in stak; en der klinkletter *E* in *De, Te, en Ze, Illam, Illos, Illas*, (gelyk zommigen willen) en in *Ze* voor *Zy* in den eersten Naemval van beide Getallen by van den Vondel gebruikt, en in den aenvang van een vaers, voor eene volgende klinkletter, wanneer de *Afwending* ach-

achter de overgebleeve letters dus getekent wordt, *D', T', Z'*, in, *d' allerbeste en d' eenige Poëet; d' Eridaen, der stroomen koning; d' afgront ziet uwe voogdy niet te gemoet; welker gedachtenis de werelt beloofde t' overleeven; baeren glans breeder t' ontvrouwen; of u de regeering stae t' aenvaerden; zich t' Aetle wat verqukkende; den uitgeleerden Grieken t' Athene bekend; dees, na balling, t' Argos gekoomen; men heeft z' ondervraegt; wie baden z' onderdrukt? niemant heeft z' overweldigt; z' is onbegrypelyk; z' ontsteekt die vlam in Godts gezicht; z' ontmoeten ons alree.*

Maer gelyk de Afwending der klinkletter *E* in *Te* plaets heeft voor eene volgende klinkletter, zoo wordt zy ook gevonden voor de medeklinkers *H* en *Z*, doch vooral in de Bywoorden van Plaetsen en *Tyt t'buis en t'bans*, en voor *zamen* en *zoek*; als in, *ik quam nooit met de bant vol gelts t'buis; de koopman, t'bans geenen kommer kunnende lyden; wy luyfren t'zamen toe; ik zal my niet t'zoek maeken; dewyl men mede t'zyner tyt leeft.*

Door de Afwending wordt ook de leste lettergreep afgesneeden in den derden, vierden, en zesden Naemval des Nietbepaelenden Geslachtwoorts *Een* in het Manlyke Geslachte, als mede in den zelve derden, vierden, en zesden Naemval van het Eenvouwige Getal, en in de derde Naemvallen van beide Getallen des Byvoeglyken Naemwoorts *Geen*, en der Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Uw, Zyn, Haer, Hun*, in het zelve Manlyke Geslachte; wanneer voor *Eenen, Genen, Mynen, Uwen, Zynen, Haeren, Hunnen* gestelt wordt; *Een', Geen', Myn', Uw', Zyn', Haer', Hunn'*, dit leste behoudende de *N*, waer mede de leste
let-

lettergreep begint; als blykt in, *gy most dat een' recht/schaepenen man zoo niet toeduwven; terwyl een eenigh oordeel maer een' eenigen strael uit/schiet; men zou bem voor een lauwer aenzien; bet past geen' vreemdeling; gy luistert naer geen' raet; de mensch gevoelt geen' stryt; een' onweér barnt'er in myn' geest; ik zwoer myn' Schepper af, uw lust ontvonkt myn' geest; wy koomen uw' bruilofst/disc bekleden; wat gy wilt uw' dienaer toebetrouwen; bet schepsel, dat in uw' wil zich zelf versmilte; dat by zyn' voet niet stoote; als pylen van zyn' boog; den Engelen, zyn' broederen gelyk; de wysheit wou baer' wil bezegelen; de zon in baer' loop; een Godtheit geeft baer' glans; in bunn' byzondren last; in bunn' zwier; aen Godt, bunn' toeverlaet.*

Wy zeggen ten lesten, dat ook de Afwendig plaets hebbe achter de Bedryvende Werkwoorden van den eersten en derden Persoone in een Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze, worden de *E* voor eenen volgenden Medeklinker uitgelaeten; als in, *eer die een' geest bekoor' voor bekoore; een ander draei' gestarnte, voor draeie; men draeg' bem op de bant, voor draege; is 't nootlot, dat ik vali' van eere en staet berooft, voor valle; een ieder kenn' zyn vaen, voor kenne; eer 't oproer ons verrass', voor verrasse; ten zy de Godtheit dit belett', voor belette.*

Deezen zelve voet volgen ook de Zelfstandige Naemwoorden van het Vrouwelyke en Onzydige Geslachte, die, in den eersten en andere Naemvallen in *E* uitgaende, in de geboogene Naemvallen voor de Medeklinkers gestelt worden; want dan wordt de *E* afgesneeden, om voor de Afwendig plaets te maeken; als in, *by walgt van bemelsh mann'; dan zwelt de boezem der landouw' van kruit.*

On-

Onze reis dan ten einde, lust het ons de zeilen te
stryken, den steven naer lant te wenden, en de ha-
ven in te loopen met dit woort, dat, den Latyn-
schen door den Nederduitschen Lierdichter ont-
leent, dit werk sluiten zal:

*Leef lang; vaer wel: of, slaet gy beter gelt, als dit,
Zoo deel bet rustigh mee: zoo niet, bestem myn wis.*

U I T.

+ 1712 J. G. G.

1741 A. Sterc

1756 P. B.

1759 J. B. J.

+ 1761 G. M. M.

1774 A. G. V.

1775 M. A.

+ 1761 G. M. M.

De

Voor

Heere F. A. Sullant,
götter van het Willens-fonds.

2/2

